

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BEDR-İ DİLŞĀD'IN MURAD-NĀME'Sİ : İNCELEME VE SÖZ DİZİNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Goncagül YAYLI

Danışman

Doç. Dr. Sinan UYĞUR

ARTVİN-2019

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BEDR-İ DİLŞAD'IN MURAD-NÂME'Sİ : İNCELEME VE SÖZ DİZİNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Goncagül YAYLI

Danışman
Doç. Dr. Sinan UYGUR

ARTVİN-2019

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum ..... adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin oruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Artvin oruh niversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2019

İmza

Adı SOYADI

TEZ KABUL TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Sinan UYĐUR danışmanlığında, Goncagül YAYLI tarafından hazırlanan bu çalışma .././... tarihinde aşğıdaki jüri tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi/doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : ..... İmza:.....

Jüri Üyesi : ..... İmza:.....

Jüri Üyesi : ..... İmza:.....

Jüri Üyesi : ..... İmza:.....

Jüri Üyesi : ..... İmza: .....

Jüri Üyesi : ..... İmza:.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

... /.../ .....

Dr. Öğr. Üyesi Hamit ŞAFAKCI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ	II
BEDR-İ DİLŞÂD'IN MURAD-NÂME'Sİ : İNCELEME VE SÖZ DİZİNİ.....	I
1. GİRİŞ	1
1.1. KÂBÛS-NÂME ÜZERİNE	1
1.1.1 Kâbûs-Name'nin Türkçe Çevirileri Üzerine.....	3
1.2. MURAD-NÂME	5
1.2.1. Bedr-i Dilşad Hakkında	5
1.2.2. Murad-Nâme Hakkında	6
2. İNCELEME	12
2.1. SES BİLGİSİ	12
2.1.1. Ünlüler	12
2.1.1.1. Kökteki e/i Değişmesi	12
2.1.1.2. Ünlü Uyumu	12
2.1.1.2.1. Dil Uyumu.....	12
2.1.1.2.2. Dudak Uyumu.....	13
2.1.1.3. Ünlü Değişmeleri	13
2.1.1.3.1. Dil Konumunun Değişmesi	13
2.1.1.3.1.1. Kalınlaşma	13
2.1.1.3.1.2. İncelme	14
2.1.1.3.2. Dudak Şeklinin Değişmesi.....	14
2.1.1.3.2.1. Ünlü Düzleşmesi	14
2.1.1.3.2.2. Ünlü Yuvarlaklaşması	14
2.1.1.3.3. Çene Açıklığının Değişmesi	15
2.1.1.3.3.1. Ünlü Genişlemesi.....	15
2.1.1.3.3.2. Ünlü Daralması	15
2.1.1.4. Ünlü Türemesi	15
2.1.1.5. Ünlü Düşmesi	16
2.1.2. Ünsüzler.....	16
2.1.2.1. Ses Tellerinin Durumunun Değişmesi.....	16
2.1.2.1.1. Tonlulaşma	16

2.1.2.2. Ses Yolu Açıklığının Değişmesi.....	18
2.1.2.2.1. Sızıcılaşma	18
2.1.2.3. Boğumlanma Yerinin Değişmesi.....	18
2.1.2.3.1. Dudaklılaşma	18
2.1.2.3.2. Damaklılaşma	19
2.1.2.4. Ünsüz Türemesi.....	19
2.1.2.5. Ünsüz Düşmesi	19
2.2. KELİME TÜRETİMİ.....	20
2.2.1. İsim ve İsim Soylu Kelimelerin Türetimi	20
2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri İle.....	20
2.2.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri İle.....	21
2.2.2. Fiil Türetimi.....	22
2.2.2.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri İle.....	22
2.2.2.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri İle.....	22
2.3. KELİME TÜRLERİ VE İŞLETİMİ.....	23
2.3.1. İSİMLER.....	23
2.3.1.1. İsimlerde Çokluk.....	23
2.3.1.2. İsimlerde İyelik	24
2.3.1.3. Hâl Ekleri.....	24
2.3.1.3.1. Yalın Hâl.....	24
2.3.1.3.2. Yükleme Hâli.....	25
2.3.1.3.3. Yönelme Hâli	25
2.3.1.3.4. Bulunma Hâli	25
2.3.1.3.5. Ayrılma Hâli	25
2.3.1.3.6. Vasıta Hâli.....	25
2.3.1.3.7. İlgî Hâli.....	26
2.3.1.3.8. Eşitlik Hâli	26
2.3.1.3.9. Sebep Hâli.....	26
2.3.1.4. İsimlerde Aitlik.....	26
2.3.2. ZAMİRLER	26
2.3.2.1. Şahıs Zamirleri	26
2.3.2.2. İşaret Zamirleri	27
2.3.2.3. Soru Zamirleri.....	27

2.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri	27
2.3.2.5. Dönüşlülük Zamirleri	27
2.3.3. SIFATLAR.....	28
2.3.3.1. Niteleme Sifatları.....	28
2.3.3.2. Belirtme Sifatları.....	28
2.3.3.2.1. Sayı Sıfatı	28
2.3.3.2.1.1. Asıl Sayı Sıfatı.....	28
2.3.3.2.1.2. Sıra Sayı Sıfatı	28
2.3.3.2.1.3. Üleştirme Sayı Sıfatı.....	29
2.3.3.2.2. Soru Sifatları	29
2.3.3.2.3. Belirsizlik Sifatları	29
2.3.4. ZARFLAR	29
2.3.4.1. Yer-Yön Zarfları.....	29
2.3.4.2. Zaman Zarfları	30
2.3.4.3. Durum Zarfları	30
2.3.4.4. Miktar Zarfları.....	30
2.3.5. EDATLAR	30
2.3.5.1. Bağlama Edatları.....	31
2.3.5.2. Çekim Edatları	32
2.3.5.3. Kuvvetlendirme Edatları.....	32
2.3.5.4. Karşılaştırma Edatları	32
2.3.5.5. Soru Edatları	33
2.3.5.6. Çağırma-Hitap Edatları	33
2.3.5.7. Gösterme Edatları	33
2.3.5.8. Tekrarlama Edatları	33
2.3.6. FİİLLER	33
2.3.6.1. Fiillerde Çatı.....	33
2.3.6.1.1. Nesnesi Bakımından Fiiller	34
2.3.6.1.1.1. Geçişli Fiiller	34
2.3.6.1.1.2. Geçişsiz Fiiller	34
2.3.6.1.2. Öznesi Bakımından Fiiller	34
2.3.6.1.2.1. Etken Fiiller	34
2.3.6.1.2.2. Edilgen Fiiller	35

2.3.6.1.2.3. İşteş Fiiller.....	35
2.3.6.1.2.4. Ettirgen Fiiler	35
2.3.6.2. Fiillerin Olum Durumu	36
2.3.6.2.1. Olumlu Fiiller	36
2.3.6.2.2. Olumsuz Fiiller	36
2.3.6.3. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri	36
2.3.6.3.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri	36
2.3.6.3.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri	37
2.3.6.4. Fiillerde Kip.....	37
2.3.6.4.1. Basit Kipler.....	37
2.3.6.4.1.1. Gereklilik Kipi.....	37
2.3.6.4.1.2. İstek Kipi	38
2.3.6.4.1.3. Şart Kipi	38
2.3.6.4.1.4. Emir Kipi	38
2.3.6.4.1.5. Görülen Geçmiş Zaman	39
2.3.6.4.1.6. Anlatılan Geçmiş Zaman.....	39
2.3.6.4.1.7. Belirli Geçmiş Zaman	40
2.3.6.4.1.8. Geniş Zaman.....	40
2.3.6.4.1.9. Gelecek Zaman	41
2.3.6.4.2. Birleşik Kipler	41
2.3.6.4.2.1. Hikaye Çekimi	41
2.3.6.4.2.1.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikayesi	41
2.3.6.4.2.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi.....	41
2.3.6.4.2.1.3. Geniş Zamanın Hikayesi	41
2.3.6.4.2.1.4. Şartın Hikayesi	42
2.3.6.4.2.2. Rivayet Çekimi	42
2.3.6.4.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti	42
2.3.6.4.2.3. Şart Çekimi	42
2.3.6.4.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	42
2.3.6.4.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı	43
2.3.6.4.2.4. ken Zarf Fiil Şekli.....	43
2.3.6.4.2.4.1. Geniş Zamanın İken Şekli.....	43
2.3.6.4.2.4.2. Anlatılan Geçmiş Zamanın İken Şekli.....	43

2.3.6.5. Fiil Çekiminde Soru Şekli	44
2.3.6.6. Fiilimsiler	44
2.3.6.6.1. İsim-Fiiller	44
2.3.6.6.2. Sıfat - Fiiller.....	44
2.3.6.6.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat - Fiilleri	44
2.3.6.6.2.2. Geniş Zaman Sıfat - Fiilleri	45
2.3.6.6.2.3. Gelecek Zaman Sıfat - Fiilleri	45
2.3.6.6.3. Zarf - Fiiller	45
2.3.6.7. Birleşik Fiiller	46
2.3.6.7.1. İsim+ yardımcı fiil yapısında olanlar	46
2.3.6.7.2. Fiil+ Zarf-Fiil+Fiil Yapısında Olanlar.....	47
2.3.6.7.2.1. Tezlik Fiili	47
2.3.6.7.2.2. Yeterlilik Fiili	47
2.3.6.7.2.3. Süreklilik Fiili.....	47
2.3.6.8. İsimlerde Bildirme	47
2.3.6.8.1. Geniş Zaman.....	47
2.3.6.8.2. Hikaye.....	48
2.3.6.8.3. Rivayet.....	48
2.3.6.8.4. Şart	48
3. METİN	49
4. DİZİN	158
5. TIPKIBASIM	486
6. KAYNAKLAR	519
7. ÖZGEÇMİŞ	521

KISALTMALAR DİZİNİ

Ar. : Arapça

A : a, e

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Far. : Farsça

I : ı, i

O : o, ö

s. : Sayfa

Sy. : Sayı

Sogd. : Sogodça

T. : Türkçe

U : u, ü

vb. : ve benzerleri

+ (1) : Belirtme Hâli

ÖZET

Kābūs-nāme, Keykāvus bin İskender'in miladi 1082 yılında oğlu Gilān Şāh için yazmış olduğu nasihatname- siyasetname türünde Farsça bir eserdir. Bu eser Türk dili tarihinde önemli bir dönem teşkil eden Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde altı farklı mütercim tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Bunlardan biri de Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda Bedr-i Dilşād b. Mehmed b. Oruçgāzī b. Şa'bān yazar adıyla bulunan ve çalışmamızın konusunu tekil eden tercümedir. Bu tercüme, Bedr-i Dilşād tarafından II. Murad'a ithaf edildiği için bu eser, Murad-nāme olarak adlandırılmaktadır.

Bu çalışmada amaç, Kābūs-nāme çevirileri üzerine yapılan araştırmalara ve bulgulara ek olarak farklı bir mütercimin kaleme aldığı bir Kābūs-nāme çevirisini incelemektir. Adem Ceyhan'ın doktora çalışması olarak transkript ettiği metin üzerinden Eski Anadolu Türkçesi Dönemine ait bu önemli eser ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı başlıklarıyla incelenmiş ve alandaki bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın esasını 1. Bap : Yüce Allah'ı Bilmek - 19. Bap : Mal Toplamak, Hazine Düzenlemek ve Onu Sarfetmek Hakkında olan 2052 beyitlik bölüm oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Kābūs-name, Murad-nāme, Dil İncelemesi, Dizin.

SUMMARY

Qashqad al-Mutkavus bin Iskender was a Persian work of his kind in the name of Gilebi Shah, written in 1082, for his son Gilan Shah. This work was translated into Turkish by six different translators in the Old Anatolian Turkish Period, which was an important period in the history of Turkish language. One of these is the Bedr-i Dilşād b. Mehmed b. Orucgāzī b. Şa'bān is the translation of the subject of our work. This was translated by Bedr-i Dilşad II. As it is dedicated to Murad, the work is called Murad-nāme.

The aim of this study is to make a translation of a Quran-nāme translated into a field of Turkology by a different interpreter in addition to the researches and findings on the Qurb-nāme translations. In addition, after the work has been transferred to the Latin alphabet, the sound knowledge and morphology features of the work have been indexed and the word staff of the translation has been indexed. The aim of this course is to contribute to all research and examinations on Old Anatolian Turkish Period.

Key Words: Old Anatolian Turkish, Qutb-name, Murad-nāme, Language Review, Index.

ÖN SÖZ

12. yüzyılın ortalarından başlayıp 15. yüzyılın sonlarına kadar olan döneme Anadolu topraklarında Oğuzcaya dayalı olarak gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denilmektedir.

Bu çalışmada; Oğuz Türkçesinin temeli sayılan ve sahip olduğu farklı özellikleriyle önemli bir konumda olan Eski Anadolu Türkçesine ait bir eser üzerinde çalışma ve incelemeler yapılmıştır.

Fars dili ve edebiyatının önemli eserlerinden biri olan Keykāvus bin İskender'in miladi 1082 yılında oğlu Gilān Şāh için yazmış olduğu Kābūs-nāme'nin Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde yapılan 6 farklı tercümesinden bir tanesi de Bedr-i Dilşād'ın Murad-nāme'sidir.

Ankara Millî Kütüphane'de bulunan müellifi ve yazıldığı tarihi bilinen bu tercümenin tek nüshası 9818 beyittir. Bu nüshada mütercim "Tamam on biñ ü dört yüz on beyt olur" ifadesiyle nüshanın eksik kısımlarının olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmamız, nüshanın 2052 beyitlik kısmı üzerinde oluşturulmuştur.

Çalışmamız "Giriş - İnceleme - Metin - Dizin" bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümüne tercüme eserimizin kaynağı olan Kābūs-nāme hakkında bazı bilgiler verilmiştir. Eserin Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde yapılan tercümeleri ve tezimizin konusunu oluşturan "Bedr-i Dilşād'ın Murad-nāmesi" hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir.

Dil incelemesi bölümünde, metnin ses ve şekil bilgisi hakkında örneklere yer verilmiştir. Daha önce Adem Ceyhan tarafından Latin harflerine aktarılan metnin eksik veya gözden kaçtığını düşündüğümüz kısımları tamamlanmıştır. Eserde Arapça ve Farsça kısımlar bulunmaktadır. Bu kısımlarda bab başlıklarının Farsça olduğu görülmüştür.

Ayetlerin ait olduđu sűreler ve numaraları metnimizde yırtık olduđu için eksik olan dize dipnotlarda gösterilmiştir.

Çalışmamın son bölümünde, eserde yer alan tüm sözcükler madde başı olarak alınmış ve sözcüklerin almış olduğu tüm ekler beyit numarası ile ayrı ayrı belirtilerek dizin ve sözlük oluşturulmuştur. Kelimelerin manaları metindeki kullanılışa göre verilmiştir. Et-, eyle-, ol-, kıl- yardımcı fiilleri ve deyimleşmiş birleşik fiiller ayrı madde başı olarak verilmiştir. Eserde yer alan aynı kelimenin farklı şekilleri, ayrı ayrı madde başı hâlinde gösterilmiş ve kelimeler birbirlerine gönderme yapılarak verilmiştir. Çalışmamızda yer alan özel isimler ve yer adlarına da ayrı bir dizin oluşturulmuştur. Son olarak metnin tıpkıbasımı çalışmamıza eklenmiştir.

Bu tezin her safhasında yardımlarını, bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Terzi'ye ve tez danışmanım Doç. Dr. Sinan Uygur'a teşekkür ederim. Ayrıca, bu çalışmanın oluşmasında desteğini gördüğüm sevgili Okan Altınok'a ve dünyam olarak nitelendirdiğim, bu topraklarda huzurla büyütüldüğüm, hayatımın her aşamasında yolumu aydınlatan sevgili annem Hacer Yaylı ve sevgili babam Muammer Yaylı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Goncagül Yaylı

ARTVİN 2019

1.GİRİŞ

1.1.KĀBŪS-NĀME ÜZERİNE

Kābūs-nāme, Keykavus b. İskender'in 475/1082 yılında oğlu Giylān için Farsça olarak nasihat-nāme/siyaset-nāme türünde kaleme aldığı bir eserdir. Bu eser, Fars dili ve edebiyatının temel eserlerinden biri sayılmaktadır. Yaygın olarak Kābūs-nāme adıyla bilinen eser, bu isim yanında enderz-nāme, pend-nāme, nasihat-nāme ve Kitabu'n Nasihat adlarıyla da bilinmektedir. Orhan Şaik Gökyay, eserin ismi konusunda şunları söylemektedir:

“Anlaşıldığına göre kitabın adı Kabusname olmayacaktır. Çünkü yazar, kitabını oğlu Giylānşah adına yazmıştır; Kabus ise onun dedesinin adıdır. Bununla beraber dedenin adını kitaba vermek mutad olduğu gibi müellifin “Kāvus” adından alınarak Kāvusname'den bozulmuş olması da bir “belki” olarak söylenebilir.”¹

Keykavus b. İskender kendisinden sonra başa geçecek olan oğlu Giylān Şah için sadece siyasi alanda değil, hayatın hemen her alanında bilgi sahibi olmasını sağlayacak bir eser meydana getirmiştir. Eser bir mukaddime ve kırk dört baptan oluşmaktadır. Bu baplar² ;

1. Bap : Allahu Teālāyı Bilmek Beyanındandır
2. Bap : Peygamberler Yaratıldığının Fazlın ve Sitayişin Bildirir
3. Bap : Hak Süphanehu ve Teālādan Minnettar Olmaklık Beyan Eder.
4. Bap : Şol Taatin Sevabın Çokluğun Bildirir Kim Gücü Yeticek Kıla
5. Bap : Ata ve Ana Hakkın Yerine Getirmeyi Beyan Eder
6. Bap : Hüner Artırmak Güher Artırmaktan Yeğ İdüğün Beyan Eder
7. Bap : Sözi İyi Söylemek Fazlın Bildirir
8. Bap : Nuşirevan'ın Sözlerin Beyan Eder
9. Bap : Yigitlik ve Kocalık Halin Beyan Eder
10. Bap : Yemek Terbiyetin ve Āyinin ve Erkānın Bildirir
11. Bap : Şarap İçmel Terbiyetin ve Erkānın Bildirir

¹ Orhan Şaik Gökyay, Keykāvus, Kabusname, 1.bs. , Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, s. 7.

² Orhan Şaik Gökyay, Keykāvus, Kabusnāme, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2007, s. 7-8.

12. Bap : Konuk Gelicek Nice Ağırlamak Gerek, Ya Konukluğa Varmağın Halin Beyan Eder
13. Bap : Latife Etmek ve Nerd ve Şatranç Oynamağı Beyan Eder
14. Bap : Āşıklar Keyfiyetin Beyan Eder
15. Bap : Cimāda Fayidelisi ve Zıyanlısı Kangısıdır, Anı Beyan Eder
16. Bap : Hamama Nice Girmek Gerek Anı Beyan Eder
17. Bap : Yatıp Uyumak Vaktinde Fayidelisin ve Zıyanlısın Bildirir
18. Bap : Şikār Etmek Nicedir, Anı Beyan Eder
19. Bap : Çevgān Oynamak Halin Beyan Eder
20. Bap : Çeri Savaşında Nice Etmek Gerek, Anı Beyan Eder
21. Bap : Malı Nice Cem'edeler ve Neye Harcedeler, Anı Beyan Eder
22. Bap : Emanet Saklamağı Beyan Eder
23. Bap : Kul ve Karavaş Almakta ve Satmakta Eyisin ve Yaramazın Beyan Eder
24. Bap : Ev ya Köy ya Bağ Nice Olıcak Alalar, Anı Beyan Eder
25. Bap : At Almakta Nice At Ala Ki İyi Ola ve Aldanmaya, Anı Beyan Eder
26. Bap : Avrat Alıcak Nice Avrat Ala ve Nice Dirlik Ede, Anı Beyan Eder
27. Bap : Oğul Terbiyetin ve Beslemeğın Beyan Eder
28. Bap : Dost Tutunmak Nice Olur, Anı Beyan Eder
29. Bap : Düşmandan Saknmak Tedbirin Byean Eder
30. Bap : Bir Suçluyu Affeyleyip Bağışlamak Mı Yeğdir, Yoksa Ceza Etmek mi? Anı Beyan Eder
31. Bap : İlim Talep Etmek ve Fakihlik ve Müderrislik ve Kadılık Ahvalin Beyan Eder
32. Bap : Bezigānlik Āyinin ve Alıp Satmak Resmin Beyan Eder
33. Bap : Tabipler Ayinin Beyan Eder
34. Bap : Nücum İlmin Nice Bilmek Gerek, Anı Beyan Eder
35. Bap : Şairler Terbiyetin Beyan Eder
36. Bap : Mutripler Resmin Beyan Eder
37. Bap : Padişahlar Hizmetinde Olanların Erkānın Beyan Eder
38. Bap : Padişaha Nedim Olanların Resmin Beyan Eder
39. Bap : Kātipler Resmin Beyan Eder

40. Bap : Vezirlik Resmin Beyan Eder
41. Bap: Çeribaşı Olanların Resmin Beyan Eder
42. Bap : Padişahlık Resmin Beyan Eder
43. Bap : Ekincilik ve Geri Kalan Pişelerin Resmin Beyan Eder
44. Bap : Cevanmertlik Resmin Beyan Eder

Baplardan da anlaşılacağı üzere eserde siyasetten sosyal hayata, din, ahlak, sanat, hukuk, ilim vb. pek çok alanda öğütler verilmiştir. Bununla birlikte tıp, astroloji, hendese gibi ilimlerle ticaret, avcılık, alışveriş, köle alıp satma, çalgıcılık, satranç gibi konularda da bilgi verilmiş ve yemek yeme, içki içme, misafir ağırlama, konuşma ve dinleme gibi hususlarla ilgili görgü kuralları anlatılmıştır.

Kabus-nâme'de, İslam öncesi nasihat geleneğinin ve Eski Yunan düşünce sisteminin etkisi yoğun olarak görülmektedir. Aristo, Platon, Sokrates gibi filozoflardan ve Eski İran hükümdarlarından yapılan alıntılar, Eski İran tarihinden aktarılan anekdotlar, temeli İslamiyet'ten önceki inanışlara, gelenek ve kültüre dayanan görgü kurallarını anlatan hikmetli sözler ve öğütler; Kuran'dan ayetler, hadisler, İslam büyüklerinin sözleri ile verilmiştir. Bu da Kabus-nâme'nin İran nasihat geleneği içinde İslam'a bürünmüş bir şekli olduğunu göstermektedir.³

Sade ve içten bir dille kaleme alınan Kabus-nâme, ilk olarak 1868 yılında Tahran'da Rızā Kulı Han tarafından neşredilmiş ve daha sonra eserin farklı zamanlarda yirmiye yakın baskısı yapılmıştır. Eser Almanca, Fransızca, Rusça, İngilizce gibi Batı dillerine ve Arapçaya, Çağataycaya ve Kazan Tatarcasına çevrilmiştir.⁴

1.1.1 Kābūs-Name'nin Türkçe Çevirileri Üzerine

Kābūs-name Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde farklı mütercimler tarafından altı kez Türkçeye çevrilmiştir. Bunlar;

Mütercimi Bilinmeyen İlk Çeviri⁵

Şeyhoğlu Sadrüddin Çevirisi⁶

³ Orhan Şaik Gökyay, Keykâvus, Kabusnâme, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2007, s. 7-8.

⁴ Fatih Deniz Akyüz, Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabusnâme Tercümesi (44A - 90B) (Metin - Dil İncelemesi - Sözlük) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

⁵ Aysel Güneş, Kabusname'nin Bilinen İlk Türkçe Çevirisi (Giriş-Metin-Dizin), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.

Akkadioğlu evirisi⁷

Murad-nāme

Mercūmek Ahmed evirisi⁸

Mūtercimi Bilinmeyen İkinci eviri⁹

British Museum’da Kabusnāme’nin başı ve sonu eksik Çağatayca bir çevirisi daha vardır.¹⁰

Raif Yelkenci tarafından bulunan ilk nüshanın kim tarafından ve hangi tarihte çevrildiğine dair bir kayıt bulunmamaktadır.

İkincisi, Germiyanogullarından Mehmed Bey ođlu Süleyman Şah (Saltanat yılları: 1368-1388) adına yapılan çeviridir. Mūtercimi Şeyhoğlu’dur.¹¹

Üçüncü eviri Akkadioğlu tarafından, Yıldırım Beyazid’in oğlu Emir Süleyman (Süleyman elebi: 1377-1411)’ın veziri Hamza Bey için yapılmıştır.¹²

Dördüncü eviri, H. 830/ M. 1427 yılında Bedr-i Dilşad tarafından manzum olarak tercüme edilmiştir. Bu eviride eser, II. Murad’a sunulduğu için Murad-nāme adıyla bilinmektedir. Burada Bedr-i Dilşad Kabus-nāme’yi esas almakla birlikte tamamiyle ona bağlı kalmamış ve birçok bölümde ekleme ve çıkarmalarda bulunmuştur. Kābūs-nāme 44 baptan oluşurken Murad-nāme 51 baptan oluşmaktadır. Bu da eseri bir bakıma telif bir eser haline getirmiştir.

Eserin beşinci ve en tanınmış çevirisi, yine II. Murad adına Mercūmek Ahmed b. İlyas tarafından yazılmıştır.

Kābūs-nāme’nin altıncı çevirisinin de mūtercimi bilinmemektedir.

Biz bu alışmamızda Kābūs-nāme’nin dördüncü Türkçe evirisi olan Bedr-i Dilşad’ın Manzum evirisi; Murad-nāme adlı eserini incelemekteyiz.

⁶ Enfel Dođan, *Kābūs-nāme (Giriş-Notlar-Metin-Sözlük/Dizin-Tıpkıbasım)* TDK Yayınları, Ankara 2016.

⁷ Enfel Dođan, *Kābūs-nāme (Giriş-Notlar-Metin-Sözlük/Dizin-Tıpkıbasım)* TDK Yayınları, Ankara 2016.

⁸ Orhan Şaik Gökyay, *Keykāvus, Kabusnāme*, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2007.

⁹ Ođuz Samuk, *Mūtercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nāme Tercümesi (1b-43b) (Metin-Dil İncelemesi-Sözlük)*, İstanbul Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012; F. D. Akyüz Mūtercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nāme Tercümesi (44a-90b) (Metin-Dil İncelemesi- Sözlük), İstanbul Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

¹⁰ Orhan Şaik Gökyay, *Keykāvus, Kabusnāme*, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 16.

¹¹ Zeynep Korkmaz, *Kabus-name ve Marzuban-name evirileri Kimindir?*, TDAY Belleten, 1966, 368.

¹² Enfel Dođan, *Kābūs-nāme (Giriş-Notlar-Metin-Sözlük/Dizin-Tıpkıbasım)* TDK Yayınları, Ankara 2016. s. 17.

1.2. MURAD-NĀME

Bu çalışma, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda Bedr-i Dilşād b. Mehmed b. Oruçgāzī b. Şa'bān yazar adıyla ve 06 Mil Yz FB 470 arşiv nolu eser üzerinden oluşturulmuştur.

1.2.1. Bedr-i Dilşād Hakkında

Devletoğlu Yusuf'un Vikaye tercümesi, Şeyhi'nin Hüsrev ü Şirin'i, Yazıcıoğlu Mehmed'in Muhammediye'si gibi Bedr-i Dilşād b. Muhammed b. Oruç Gāzī b. Şaba'nın Murad-nāme'si de II. Murad'a ithaf edilen mesneviler arasındadır.

Bedr-i Dilşād'ın hayatı hakkında gerek eserinden gerekse de bu isim üzerinde çalışma yapmış kişilerce geniş bir bilgiye ulaşılamamıştır. Şair hakkında ulaşılan bilgiler ise eserleri üzerinden elde edilmiştir. Şair hakkında Āmil Çelebioğlu,

Anun hicretinden sekiz yüz yidi

Geçincek bana Tanrı var ol didi

Çün ol Hayy u Kayyūm virdi vücūd

Ki ilm ehli bilinden irdi vücūd

(yk. 3)

*ifadelerini kullanarak onun 807/1404-1405 tarihinde doğduğunu ve babasının ālim bir kimse olduğunu anlıyoruz.*¹³ Millî Kütüphane'de bulunan ve bilinen tek Murad-nāme nüshasının ketebe kaydında şairin baba adının Mehmed, dede adının Oruç Gazi, büyük dedesinin ise Şaban isimli biri olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca şair eserinin son beytinde kendisini de Bedr-i Dilşād olarak tanıtmaktadır.

Yazandan okıyandan oldur murād

İde Bedr-i Dilşād'ı hayr ile yād (yk.324)

Bunların dışında şairin nerede doğduğu veya öldüğü, hayatı boyunca kimlerden ilim tahsil ettiği ve hangi eserlere sahip olduğuna dair bilginiz bulunmamaktadır. Çalışmamıza kaynak olan eserinden yola çıkarak şairin, dini ilimlerin yanında şiir, musiki, astroloji, remil, gibi devrin ilimlerine sahip olduğunu, Arapça ve Farsçayı da eserinde kullanacak ve tercüme edecek kadar iyi bildiğini söyleyebiliriz.

¹³ Āmil Çelebioğlu, *Kabus-nāme Tercümesi Murad-nāme'ye Dair*, Türk Kültürü, Ekim 1978 s. 192, s. 23.

Ayrıca Bedr-i Dilşad ile İbn Kesir Tarihi (el Bidāye ve'n-Nihāye) mütercimi Mahmūd bin Muhammed ve İlyāsiyye, Sultāniyye, Mürşid gibi eserlerin yazarı Muhammed bin Mahmūd-ı Şirvānī'nin aynı kişi olup olmadığı konusunda birbirinden farklı görüşler de ileri sürülmektedir.¹⁴

1.2.2. Murad-Nāme Hakkında

325 yapraktan oluşan metin, 270x174-218x122 mm. ölçüsündedir ve metnin her sayfası 17 satırdan oluşmaktadır. Harekeli nesihle yazılmıştır. Söz başları ve cetveller kırmızı mürekkeplidir. Bölüm başlıkları ve alt başlıklar Farsça yazılmıştır. Sırtı yıpranmış, şemseli, vişne rengi meşin bir cilt içerisinde. Kağıt türü ise ābādīdir.

Bedr-i Dilşad ve eseri hakkında bir başka bilgi de Saadettin Nusret Ergun tarafından şu ifadelerle verilmiştir. "XV'inci asır şairlerinden Bedr-i Dilşad hakkında hiçbir menbada malūmata tespit edilememiştir. Yalnız onun çok mühim manzum bir eseri bugün, Kayseri Ziraat Bankası Direktörü bulunan Bay Fahri Bilge'nin hususi kütüphanesindedir."¹⁵

Murad-nāme edebiyat dünyasına Fahri Bilge tarafından tanıtılmıştır. Ankara Milli Kütüphane'de bulunan ve bilinen tek nüsha olan bu eser 9818 beyittir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise eserin hatime bölümünde;

Tamām on bin ü dört yüz beyt olur

Çağ āhırgı beyt ile dirsən nolur

(yk. 324)

şeklindeki ifadesiyle Bedr-i Dilşad, Murad-nāme'nin tam beyit sayısını kendisi ifade etmektedir. Bu ifade ile de elimizde bulunan tek nüshada eksiklikler olduğu anlaşılmaktadır. Elimizde bulunan nüsha dokuz bin sekiz yüz on sekiz beyit iken tamamının on bin dört yüz beyit olması beş yüz seksen iki beyitin eksik olduğunu da ortaya koymaktadır.

¹⁴ www.turkedebiyat isimlersozlugu.com

¹⁵ Saadettin Nusret Ergun, *Türk Şairleri*, Bedr-i Dilşad Maddesi İstanbul 1936 c. III sh. 761-763.

Bedr-i Dilşād, eserini 829/1426 yılının Zilkade ayında yazmaya başladığını 830/1427 senesinin Recep ayında tamamladığını yine bizzat kendisi eserinin hatime bölümünde şu şekilde ifade etmiştir.

Şol ayda ki Zilkade olmuşdur ad
Recebde tamām oldı olına yād

Sekiz yüz yigirmi tokuzuncı yıl
İrişdi gönüle Huzā'dan delil

(yk 324)

Bugün elimizde bulunan ve incelemeye esas kıldığımız nüsha ise 831/1427 yılının Safer ayında istinsah edilmiştir.

Mesnevisini Sultan II. Murad'a ithaf eden Bedr-i Dilşād, bunu eserinin birkaç yerinde dile getirmektedir.

Murādum çün ol şah-ı sultān idi
Ki Rūm'a şehensāh idi hān idi

Kitāba Murad-nāme yād itdüm ad
Müridüm müyesser olısar murād

(yk. 5)

Şair bu dizelerinde eserini II.Murad için yazdığını dile getirse de asıl maksadının Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu dile getirdiği beyitleri de mevcuttur.

Bunı gerçi ol şāh için düzmişem
Hakikatde Allah için düzmişem

(yk. 324)

Sultan II. Murad'ın birçok ilme ve sanatçıya değer verdiği gerçeğini de göz önünde bulunduran şair bu mesnevisi ile bir karşılık beklediğini de şu beyitte hissettirir.

Ki sultanıma tiz iledem anı
Gedāyiken eyleye beni ganī

(yk.209)

Murad-nāme'nin esas vezni "fe^c ü lün / fe^c ü lün / fe^c ü lün / fe^c ü l" şeklindedir. Şehname vezni olarak da bilinen bu kalıp, Türk edebiyatında Kutadgu Bilig, Atabetül Hakayık, Süheyl ü Nevbahar gibi önemli eserlerde de kullanılmıştır.

Adem Ceyhan, eserin vezni üzerine, "*Murad-nāme'de şiirle ilgili 33. babın bahirlere dair örnekleri dışında, on altı çeşit vezin kullanıldığı görülmektedir. Bilindiği gibi, mesnevilerde monotonluğu gidermek üzere değişik nazım şekilleri yer alabilir. Bedr-i Dilşad'ın eserinde değişik vezinli bölümler umumiyetle ferd ve kıt'a şeklindedir. Kıt'a olduğu halde rubai başlığını taşıyan nazım parçalarının biri hariç (yk. 289) hiçbiri rubai vezniyle yazılmamıştır.*"¹⁶ ifadelerini kullanır.

Bedr-i Dilşad, II. Murad'a sunmak üzere kaleme aldığı Murad-name adlı eserinde Kābūs-nameyi esas almakla birlikte bu esere tamamen bağlı kalmamıştır. Bu ifademizin en basit izahı da Kabus-nāme adlı eserin 44 baptan Murad-nāme adlı manzum eserin ise 51 baptan oluşmasıdır. Bu baplar¹⁷ ;

1. Bap : Yüce Allah'ı Bilmek Hakkında
2. Bap : Peygamberlerin Yaratılışı Hakkında
3. Bap : Padişahlık ve Cihangirlik Adabı
4. Bap : Vezirlik Adabı
5. Bap : Padişahlara Hizmet Etmek Hakkında
6. Bap : Nedimlik Hünerlerini Bilmek Hakkında
7. Bap : Subaşılık Adabı Hakkında
8. Bap : Gıda ve Yemek Tertibi Hakkında
9. Bap : Şarap İçme Tertibi Hakkında
10. Bap : Misafir Olmak ve Misafir Etmek Hakkında
11. Bap : Aşk Hakkında
12. Bap : Mizah Yapmak, Şatranç ve Tavla Oynamak Hakkında
13. Bap : Hamama Gitmek Hakkında
14. Bap : Uyku ve İstirahat Tertibi Hakkında

¹⁶ Adem Ceyhan, *Bedr-i Dilşad'ın Murad-namesi*, 1997 Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

¹⁷ Orhan Şaik Gökay, *Keykâvus, Kabusnâme.*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2007.

15. Bap : Av Yapmak Hakkında
16. Bap : Gūy ve Çevgān Hakkında
17. Bap : Savaş Hakkında
18. Bap : Ceza Vermek, Afv ve Merhamet Etmek ve İhtiyaçları Gidermek Hakkında
19. Bap : Mal Toplamak, Hazine Düzenlemek ve Onu Sarf etmek Hakkında
20. Bap : Emanet Saklamak Hakkında
21. Bap : Yüce Allah'ın Nimetine Şükretmek Hakkında
22. Bap : Gücü Yettiği Kadar İbadeti Arttırmak Hakkında
23. Bap : Ana Baba Hakkını Bilmek Hakkında
24. Bap : Hüner Arttırmak ve Cevher Çoğaltmak Hakkında
25. Bap : Söz Hakkında
26. Bap : Civan-mertliğin Usül ve Adabı Hakkında
27. Bap : İlim ve İlim Sahiplerinin Övülmesi ve Bunların Hasletleri Hakkında
28. Bap : Cahillik, Cahilliğin Alameti ve Bilgisizden Kaçınmak Hakkında
29. Bap : İlimlerin Taksimi, Müderrislik, Fakihlik, Vaizlik ve Kadılık İsteme Hakkında
30. Bap : Tıb İlmi Öğrenmek ve Hekimlik İstemek Hakkında
31. ve 32. Bap :Yıldız İlmi ve Ona Tabi Bilgiler Hakkında
33. Bap : Şiir Kafiye, Kafiye Kusurları ve Muamma Sanatı Hakkında
34. Bap : Mūsiki Fenni, Çalgıcılık ve Söyleyicilik Adabı Hakkında
35. Bap : Kitabet Şartları ve Padişah Münşileri Hakkında
36. Bap : Ticaret Yolu ve Tüccarlık Usülü Hakkında
37. Bap : Ev ve Dükkan gibi Para Getiren Mülk Satın Almak Hakkında
38. Bap : Nikah Yapmak ve Cima Tertibi Hakkında
39. Bap : Çocuk Yetiştirme ve Terbiye Etme Hakkında
40. Bap : Genç Erkek Hizmetçi ve Cariye Satın Almak Hakkında
41. Bap : At Satın Alma Mārifeti Hakkında
42. Bap : Uygun ve Hem-fikir Dost Seçmek Hakkında
43. Bap : Düşmanlardan Sakınmak Hakkında
44. Bap : İyilik ve Kötülük Hakkında
45. Bap : İyi ve Kötü Huy Hakkında

46. Bap : Gençlik ve İhtiyarlık Hakkında
47. Bap : Sabır ve Acele Etmek Hakkında
48. Bap : Sırları Saklamak Hakkında
49. Bap : Nüşirevan'ın ve Dünya Büyüklerinin Nasihatları Hakkında
50. Bap : Dünya ve Dünya Hırsı Hakkında
51. Bap : Dünya ve Dünya Ehlinin Akıbeti Hakkında

Görüldüğü üzere Murad-nāme bütünüyle telif bir eser olmamakla birlikte Kabus-nāme'nin bap sırasına da uymamaktadır. Murad-nāme'deki 27., 28., 32., 44., 45., 47., 48., 50., ve 51. baplar Kabus-nāme'de yer almazken Kābus-nāmenin 26. ve 43. babları da Murad-nāme'de bulunmamaktadır.

Eserde bölüm başları ve alt başlıklar Farsça yazılırken bapların sonu, genellikle 3-17 beyit arasında bir “Hatime” başlığı ile ayrılmaktadır. Eserde 86 hikaye bulunmaktadır. Bedr-i Dilşad'ın eserinde birçok ilimden ve şahsiyetten aynı zamanda ayet ve hadislerden de faydalandığı görülmektedir. Kabus-nāme'nin diğer çevirileri de incelendiğinde tercüme edilen hikâyelerde anlatılan olaylar aynı olmasına rağmen, kişi ve yer adlarının değiştiği de görülmektedir.

Dimişdür Arasto ki üç nesneden
Güç irer tiz eskir yigiken beden

(yk. 38)

Leṭāfetde Dārāy-ı devrānesin
Zarāfetde Behrām-ı yīgānesin

(yk. 43)

Fulātün dimişdür ki ākıl kişi
Sözi söylemeklikde kāmil kişi

(yk. 31)

Daḥı ʿilm-i ṭıbb ile reml ü nücüm
Bulardur nedīme gereklü ulüm

(yk. 35)

Meşeldür şu kim ʿāleme ḥān olur

Re‘āyā koyunlar o çoban olur¹⁸

(yk. 19)

Ki ve’s-şulhu hayrun¹⁹ demişdür Hüzā

Gerek duta paşa vü beg kedhüzā

(yk. 38)

Şair bunların yanında birçok kavim, hükümdar, filozoflara istinaden hikemi sözler de nakleder. Böylece nasihat-nāmelerin çoğunda görüldüğü üzere anlatılmak istenenler çeşitli vecizelerle, atasözleri ve ayetlerle de desteklenmiş olmaktadır. Bedri Dilşad’ın, eserini yazarken kullandığı kaynakların isimlerini zikrettiği de görülmektedir. Keşşaf, Makalat, Menakıb, Keşfü’l Hafā, Neylül-Evtar gibi eserlerin yanında Zemahşeri, Nasuriddin-i Tusi, Cellaeddin-i Rumi, Aclūni, Şevkāni gibi Türk, Arap, Fars müelliflerinin isimlerini eserinde kaynak olarak kullanmıştır.

Eserin önemini Adem Ceyhan şu sözlerle dile getirmektedir. Kabus-nāme’nin telifi sayılabilecek kadar değiştirilip geliştirilmiş bir manzum tercümesi ve şerhi olması itibariyle değer taşıyan bir eserdir.²⁰

Çalışmamızın esasını 1. Bap : Yüce Allah’ı Bilmek - 19. Bap : Mal Toplamak, Hazine Düzenelemek ve Onu Sarfetmek Hakkında olan 2052 beyitlik bölüm oluşturmaktadır.

Çalışmamızda eserde bulunan 83. beytin ikinci dizesi, nüshanın yıpranmış olmasından dolayı tam olarak okunamamış ve üç nokta ile gösterilmiştir.

¹⁸ “Hepiniz çobansınız ve hepiniz görüp idâre ettiklerinizden mes’ûlsünüz. İmam çobandır ve sürüsünden mes’ûldür...” (Buhârî, Ahkâm 1) mealinde bir hadîs-i şerîf vardır.

¹⁹ “Barış daha iyidir” (Nisâ, 4/128).

²⁰ Adem Ceyhan, *Bedr-i Dilşad’ın Murad-namesi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s. 49.

2. İNCELEME

2.1. SES BİLGİSİ

2.1.1. Ünlüler

Eski Türkiye Türkçesinde a, e, ı, i, o, ö, u, ü olmak üzere sekiz ünlünün var olduğu bilinmektedir. Metnimiz Eski Türkçe ile mukayese edildiğinde ünlülerin bir kısmında değişimler olduğu görülmektedir.

Bu değişimler ise aşağıda çeşitli başlıklar altında örnekleriyle birlikte verilmiştir.

2.1.1.1. Kökteki e/i Değişmesi

İlk hecedeki “e”ler bazen “i” olarak bazen de “e” olarak yazılmışlardır. Kelimelerin ünlülerinde bir değişim olduğu görülmektedir. Metnimizde bu şekilde kullanılan bazı kelimeler şunlardır;

e	i
ed- 105	id- 4047
er 1005	ir 944
el 988	il 568
ey 1929	iy 1179

2.1.1.2. Ünlü Uyumu

2.1.1.2.1. Dil Uyumu

Yalın veya eklerle uzatılmış olan Türkçe veya Türkçeleşmiş bazı alıntı sözlerde, ilk hecede bulunan ünlünün taşıdığı kalınlık-incelik niteliğinin ondan sonraki hecelerde de

yer alması kuralıdır. ²¹ Eski Anadolu Türkçesi döneminde dil uyumunun kuvvetli olduğu görülmektedir. Metnimizde birkaç örnekte bu kurala uyulmadığı görülmektedir.

deñdaş 1230   inan- 1138

sultāniken 225   alurken 1097

2.1.1.2.2. Dudak Uyumu

Türkçe kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu izleyen hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş düz olarak gelmesi kuralıdır. ²²

Dudak uyumunun Eski Anadolu Türkçesi döneminde zayıf olduğu bilinmektedir. Metnimizde dudak uyumu ünlülerin yuvarlaklaşma eğilimi nedeniyle bozulmaktadır. Bunun yanında metin içerisinde dudak uyumuna uyan kelimeler de mevcuttur.

adım 1901   ağaç 1427,

arşun 701   ağız 1806,

ağşam 1290

2.1.1.3. Ünlü Değişmeleri

2.1.1.3.1. Dil Konumunun Değişmesi

2.1.1.3.1.1. Kalınlaşma

Metnimizde genel olarak eklerin kelime tabanındaki ünlülerin dil durumlarına uyduğu görülmektedir. Ancak ek- fiilin zarf- fiili günümüzde de olduğu gibi kelime tabanına uymadığı görülmüştür.

i>ı

kapamışdı 1100

bırakmışdı 1215

²¹ Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara, 2010, s.51.

²² Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara, 2010, s.151.

2.1.1.3.1.2 İncelme

a>e

ay- > eydem 873

tıñla- > dinle 1450

a>i

amtı > emdi > imdi 972

2.1.1.3.2. Dudak Şeklinin Değişmesi

2.1.1.3.2.1. Ünlü Düzleşmesi

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşmanın tersine olarak, bazı kelime ve eklerde düzleşme olayı görülmektedir.²³ Bu dönemde düzleşme hadisesi daha çok eklerde kendini göstermektedir.

deñli 1267   dostlık 1588

gözgisi 1474   oldı mı 1802

onıncı 1331

2.1.1.3.2.2. Ünlü Yuvarlaklaşması

Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerinden olan yuvarlaklaşma metnimizde de görülür. Bu dönemde oluşan yuvarlaklaşma hadisesinin sebepleri kelime sonunda bulunan -ğ ve -g seslerinin düşmesi ve dudak ünsüzlerinin etkisi olarak gösterilmektedir. Yuvarlaklaşma kelimedeki olabileceği gibi özellikle eklerin bir kısmında da kendisini göstermektedir.

aşşısız 1173   kendü 1480

kuvvetlü 1836   kapu 1148

²³ Kazım Köktekin, Eski Anadolu Türkçesi, 2. basım, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011, s. 79.

karşu 1561

garazlu 938

2.1.1.3.3. Çene Açıklığının Değişmesi

2.1.1.3.1. Ünlü Genişlemesi

Kelime İçindeki dar sıradan, ı, i, u, ü ünlülerinin çeşitli nedenlerle boğumlanma özellikleri bakımından geniş sıradan a, e, o, ö ünlülerine dönüşmesi olayıdır.²⁴

ıgla-> ağla- 1433

ıgaç> ağaç 1427

boğuz> boğaz 1621

2.1.1.3.2. Ünlü Daralması

Yanlarında geniş ünlüleri daraltma etkisi yapan bazı ünsüzlerin etkisi altında geniş ünlülerin a>ı, o>u, ö>ü, e>i biçimindeki daralma olayıdır.²⁵

bil 36

bisle- 3

biş 1584

diyi 149

niçe 101

nire 307

2.1.1.4. Ünlü Türemesi

Eski Anadolu Türkçesinde, ünlü türemesi alıntı kelimelerde yer alan çift doruklu heceleri Türkçenin hece yapısına uydurmak için ve vezin gereği yapılan ünlü türetmeleridir.²⁶

şükür 190

hışım 288

ağıllara 323

zulüm 380

²⁴ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) 5. baskı TDK Yayınları, Ankara, 2017, s.227.

²⁵ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) 5. baskı TDK Yayınları, Ankara, 2017, s.226.

²⁶ Kazım Köktekin, Eski Anadolu Türkçesi, 2. basım, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011, s. 69.

2.1.1.5. Ünlü Düşmesi

*Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi Türkçenin başlangıcından beri devam eden bir ses olayıdır.*²⁷ Bu dönemde de ünlü düşmesi hadisesi genellikle iç seste görülmektedir. Kelimede meydana gelen ünlü düşmesi bazen kalıcı hale gelirken bazen de geçici olarak istenilen ifadeye kullanılır.

bisle- 3   sebeble 25

oğlan 36   gönlüm 66

nitmegi 109   boynı 131

eylük 1004

Ünlü düşmesine sebep olan bir diğer hadise de ünlü ile biten herhangi bir kelimenin ünlü ile başlayan başka bir kelime ile birleşmesi sonucunda ya ilk kelimenin sonundaki ünlü veya ikinci kelimenin başındaki ünlü düşmektedir.

kan'ol 179   n'oldı 469

ancak 1827   nitdi 1074

neyle- 1074

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Ses Tellerinin Durumunun Değişmesi

2.1.2.1.1. Tonlulaşma

Eski Anadolu Türkçesinde, en belirgin ünsüz değişmesi olayı tonlulaşmadır. Eski Türkçede kelime başında bulunan tonsuz ünsüzler Eski Anadolu Türkçesine geçişte yerini tonlu olan ünsüzlere bırakmışlardır.²⁸

t->d-

²⁷ Kazım Köktekin, Eski Anadolu Türkçesi, 2. basım, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011, s. 68.

²⁸ Kazım Köktekin, Eski Anadolu Türkçesi, 2. basım, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011, s. 72.s

dahı1009, dañla- 49, darlıg 1005, döğ- 1248, deg-, dek 971, di- 1040, dur- 1401, dört 96, dut- 1932, dükel 1823, dün 1612, diri 1501, dirilik 455, dişi 841, dokunsa 1852, dürlü 1401,

Eski Anadolu Türkçesinde, bazı kelimelerin hem tonlulaşmış hali hem de Eski Türkçede kullanılan tonlulaşmamış şekilleri bir arada kullanılmaktadır. Metnimizde bu açıklamaya uygun birkaç örnek bulunmaktadır.

t/ṭ-/ d-

darlıg 2005

dañla- 49

dur- 1401

ṭ-:ṭ-

ṭarlıg 2023

ṭañla- 33

ṭur- 1261

Eski Anadolu Türkçesinde görüldüğü gibi metninizde de tonlulaşmaya uğramamış kelimeler bulunmaktadır.

ṭamar 1803, ṭañ 1428, ṭaş 1249, ṭaşra 1447, ṭoğ- 1146, ṭoldı 375, ṭoğru 1295, ṭolaş- 995, ṭolu 216 ṭonuk 1372

k->g-

geç- 1388, geçür- 2021, ged- 53, gedüksüz 1003, gel- 1294, geñez 1588, gerçek 832, gerek 1002, gerekmez 1260, geydürür 785, getürdiler 1986, gezer 1625, gibi 1064, gice 1191, gider- 1265, girdi 1392, git- 1113, göçdiler- 1671, göğüs 1785, gökden 1852, gökçek 1107, gönül 1197 birliğine 6, varlığını 13, ululuğunu33, dirildüğün 95, itmege 131, gündüz 1307, gün 1103, göz 1557, gör- 1255

Bazı kelimelerde tonlulaşma hadisesinin olmadığı görülmektedir.

kendiye 1602, kendüzün 1628, kiçiler 379, kişi 1021, küye 1298

ç>c

güci 647

2.1.2.2. Ses Yolu Açıklığının Değişmesi

2.1.2.2.1. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzler, yerini zaman içinde sızıcı ünsüzlere bırakabilirler.²⁹

ķ>ğ

yayağa 1117

ķ->ğ- ; -ķ->-ğ-

yohsul 360, dahı 1009, yahşi 1651

b->v- ;

vir- 1090, var- 1417

-ğ- > -v- meselesi

ķulavuzla- 958

Metnimizde bazı kelimelerin her iki şekliyle de kullanıldığı görülmektedir.

yohsul 1362, yohsul 360

2.1.2.3. Boğumlanma Yerinin Değişmesi

2.1.2.3.1. Dudaklılaşma

Birinci teklik şahıs zamirine geldiğinde ilgi halindeki boğumlanma noktası damak olan “ñ” ünsüzünün dudaklılaştığı görülmektedir.³⁰

-ñ>-m

benüm 836

²⁹ Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Yayınları, İstanbul, 2010, s. 97.

³⁰ Sinan Uygur, Hasan Halvetî'nin Divan-ı İlâhiyât'ı, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2016, s.32.

2.1.2.3.2. Damaklılaşma

‘y

‘acā‘ib> ‘acāyib

2.1.2.4. Ünsüz Türemesi

-Ø-> -y-

söziyle 945

kiçiyiken 887

bitürseyidi 21

buyimiş 786

-Ø-> -ç-

küçük 373

-Ø-> -s-

assı 1093

2.1.2.5. Ünsüz Düşmesi

b>Ø

bol-> ol- 1062

bb >bØ

Rabb> Rab 689

kk>kØ

hakk>hakØ 36

mm> mØ

ğamm> gam

g>Ø

kapıg> kapu 1148

katıg> katı 1213

kamug> kamu 1084

çerig> çeri 1116

-1->Ø-

keltür->getür-1986

oltur->otur- 1435

2.2. KELİME TÜRETİMİ

2.2.1. İsim ve İsim Soylu Kelimelerin Türetimi

2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri İle

*Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve kökü fiil olan isim gövdelerine eklenirler.*³¹ Bu eklerin bazılarının fonksiyonu geçici isim veya isimler sağlamak olduğu gibi kalıcı isim yapan eklerde genellikle görülmektedir. İsimden isim yapma ekleri genellikle türedikleri kök veya gövdeye yer, meslek, topluluk, vasıf, bağlılık, aitlik, küçüklük, sevimlilik, benzerlik, vb. ilgiyle bağlı olarak yeni isimler türetilir.

İncelemeye esas aldığımız metnimizdeki isimden isim yapma ekleri aşağıda verilmiştir.

- 1- +luk/+lük/+lug/+lüg/ +lğ/ lik: cüst+lügi 1909, çok+lüğında 1891, eyü+lük 1004, çok+lğ 1122, deli+lik 1439
- 2- +daş/+deş: deñ+daşı 1230, qarın+daşı 1954, şınur+daş 751
- 3- +lu/+lü: devlet+lü 1929, dür+lü 1401, garaz+lu 938, hacet+lü 2014, hatar+lu 755, hū+lu 1977, siyaset+lü 513
- 4- +suz/+süz: ecel+süz 1149, belā+suz 342
- 5- +k/ : eksü+k 46,
- 6- +an/ +en: er+enler 1922
- 7- +ez : geñ+ez 1597, bir+ez 1067
- 8- +cak/+cek/+cağ/+çek: gök+çek 1107, yalın+cak 2047, ısı+cağiken1811, tiz+cek 1279

³¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayım, İstanbul, 2013, s.154.

- 9- +gi: göz+gi 1474
- 10- +düz: gün+düz 1307
- 11- +eş: gün+eş 260
- 12- +nci/(ı)ncı: iki+nci 364, toğuz+ıncı 101
- 13- +şer: iki+şer 201, bir+er 1861
- 14- +cı: av+cı 1762 , oyun+cı 10, toğan+cı 1717
- 15- +cük: birez+cük 1197
- 16- +rak: yahşı+rak 650
- 17- +sul: yok+sul 1362
- 18- +kek: ir+kek 1526
- 19- +ra/+re: iç+re 224, taş+ra1447

2.2.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri İle

Fiil kök ve gövdelerine ya da ad kök ve gövdelerinden meydana getirilmiş fiil gövdelerine getirilen eklerdir. Muharrem Ergin'in görüşüne göre Türkçedeki isimlerin büyük bir kısmını bu şekilde fiilden yapılmış isimler oluşturmaktadır. Türkçede fiilden isim yapmaya karşı bir eğilim olduğu için bu eklerin sayısı da fazladır.³²

- 1- -ış/-iş: bil-iş 1880,
- 2- -aç/-eç: gül-eç 1437
- 3- -ğı/ -ku : bıç-ğı, 357 uy(u)-ku
- 4- -uğ/-ük : del-ük 228, art-uğ 1499
- 5- -k : dile-k 1614
- 6- -mur : yağ-mur 21
- 7- -ık : yık-ık 696
- 8- -u/-ü : koğ-uyla 986, tol-u 216, öl-üdür 1508
- 9- -ı/-i : kork-ı 1910
- 10- -ası/-esi : gey-esi 1584

---

³² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayım, İstanbul, 2013, s. 185.

- 11- -a/-e yar-a 1787
- 12- -ek/-ağ : iv-ek 468, k rk-ağ 1123
- 13- -g :  -g 1416
- 14- -mek : ye-mek 1221
- 15- - m :  l- m 1922
- 16- -y : s -y+le 1063
- 17- -z :s -z

2.2.2. Fiil T retimi

2.2.2.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri İle

Bu ekler diğ er yapım eklerine nazaran T rk ede daha az yer edinseler de isim k klerine, isimden yapılmış isim g vdelerine ve fiilden yapılmış isim g vdelerine eklenerek kullanılırlar. Kullanılan bu ekler isimleri fiil haline getirmek dışında diğ er yapım eklerinin kelimeye farklı anlamlar katma fonksiyonlarında pek işlek değildirler. Genellikle kelimelerden yapma veya olma ifade eden yeni fiiller oluşturmaktadır.

- 1- +la-/ +le- : iş+le- 904, kılavuz+la- 958
- 2- +l- : kısa+l-t- 1935
- 3- +a/+e- : oy(u)n+a- 1866, ben(i)z-e- 1588, boş+a- 151, dil+e- 2019
- 4- +la-/ +le- : namus+lanmak 288, s z+le- 1323, ulu+la- 805, bir+le- 195, ezber+le- 1033, g z+le- 272, h ccet+le- 907, boğaz+la- 1817
- 5- +al-/ +el- : y n+el- 71
- 6- +ar-/ +er- : baş+ar- 13
- 7- +ı-/ +i- : bay+ı- 798
- 8- +sa-/ +se- : su+sa- 1455

2.2.2.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri İle

Bu ekler fiil k k veya g vdelerinden fiil yapmak i in kullanılan eklerdir. T rk ede  ok işlek kullanılmamakla birlikte k k ile t retilen kelime arasında da ciddi bir anlam farkı bulunmamaktadır.

- 1- -ıl/-il- : bak-ılmaya- 792, inan-ıla 792, boz-ılır 510, dik-ilür 603, dir-ildiği 233, kar-ılır 1838,
- 2- -t- : belür-t-630, büyü-tdi 887, kısa+l-t- 1935, yürü-t- 1129
- 3- -n- : beze-n-30, şına-n- 1151
- 4- -dür-/ : bil-dürdi-1444, di-dürmek- 680, sil-dürmege- 75
- 5- -ir- : biş-irür 1283, geç-ürme 1241
- 6- -ur/-ür- : bit-ürseydi 21, düş-ürdi 1939
- 7- -ar/-er- : çık-ar- 1350,
- 8- -üş- : gül-üş- 2022, ir-üş- 70
- 9- -gır/-gir-/-gür- : ir-gir- 1541, ir-gür- 855
- 10- -un/-ün-/-ın- : bul-un- 1029, bul-ın- 526
- 11- -ala/-ele- : dep-ele- 528
- 12- -ul/-ül- : dök-ül- 2003, düz-ül- 188
- 13- -ış/-iş- : ir-iş- 1278, dür-iş- 1907, yit-iş-1939,
- 14- -aş/-eş- : tol-aş- 995
- 15- -ş- : sö-y+le-ş- 782

2.3. KELİME TÜRLERİ VE İŞLETİMİ

2.3.1. İSİMLER

2.3.1.1. İsimlerde Çokluk

Metnimizde çokluk eki +lar/+ler'dir.

açan+lar 1	maslahat+lar 18
gök+ler+i 9	olan+lar 26
felek+ler 35	bu+lar+un 36

Eski Türkçe döneminde çokluk eki olarak kullanılan +an/+en ekleri metnimizin oluşturulduğu bu dönemde işlevini yitirdiği görülmektedir.

og(ul)+an+ı 1816

er+en+ler 1922

Bazı Arapça ve Farsça kelimeler çoğul oldukları halde çoklu eki getirilerek kullanılmıştır.

mazarrat+lar+ı 1192

merdâne+ler 157

2.3.1.2. İsimlerde İyelik

1. Teklik Şahıs İyelik Eki

+m : lokma+m 1222

+um/ +üm : gön(ü)l+üm 67, göz+üm75

2. Teklik Şahıs İyelik Ekleri

+uñ/+üñ : han+uñ 673, sultan+uñ 673

3. Teklik Şahıs İyelik Ekleri

+ı/+i : şükr+i+ni 891, yir+i+ne 894, birliğ+i 6

+sı/+si : kamu+sı+n 18, perde+si+n 52

1. Çokluk Şahıs İyelik Ekleri

+umuz/+ümüz : maslahatlar+umuz+ı18,

2. Çokluk Şahıs İyelik Ekleri

+unuz/+ünüz : ayş+uñuz 1059, iç+üñüz 1376

3. Çokluk Şahıs İyelik Ekleri

+ları/+leri : mazarrat+ları 1192,

2.3.1.3. Hâl Ekleri

2.3.1.3.1. Yalın Hâl

+Ø : söz 1, Nüşirevan 146, Allah 205

2.3.1.3.2. Yükleme Hâli

	isimlerin üzerine -	zamirlerin üzerine -	iyelik üzerine
+Ø :	kamusın 18	-	faziletler+in+Ø 59
+ı/+i :	cihan+ı 20,	ben+i 223	maslahatlar+umuz+ı18
+nı/+ni :	varlığı+nı 13	özi+ni 15,	kamu+sı+nı 38

2.3.1.3.3. Yönelme Hâli

	isimlerin üzerine -	zamirlerin üzerine -	iyelik üzerine
+a/+e :	söz+e 3,	biz+e 16,	at+ın+a 78
+(n/y)a/+(n/y)e :	-	-	zaman+ı+n+a

2.3.1.3.4. Bulunma Hâli

	isimlerin üzerine -	zamirleri üzerine -	iyelik üzerine
+da/+de :	yol+da 7,	sen+de 1925	iç+in+de 34

2.3.1.3.5. Ayrılma Hâli

	isimlerin üzerine -	zamirlerin üzerine -	iyelik üzerine
+dan/+den :	kamu+dan 15,	an+dan 4,	bil+i+nden 36
+dın/+din .	-	an+dın 209	-

2.3.1.3.6. Vasıta Hâli

	isimlerin üzerine -	zamirlerin üzerine -	iyelik üzerine
+la/+le :	sebeb+le	-	-
+(y)ıla/+(y)ile :	-	-	hamdi+yile 3,

2.3.1.3.7. İlgî Hâli

isimlerin üzerine - zamirlerin üzerine - iyelik üzerine

+üm :	-	ben+üm	-
+uñ/+üñ :	-	sen+üñ	-
+nuñ/+nüñ :	-	o+nuñ 1621	-

2.3.1.3.8. Eşitlik Hâli

+ça : ne+çe 2, hayli+ce 209, ruşen+ce 1204

2.3.1.3.9. Sebep Hâli

zılmün içün 257, Anuñçün 313, mālīyīçün 792, oqımağ içün 1034

2.3.1.4. İsimlerde Aitlik

+ğı/ +ki : başında+gı 425, evvelki 1206, sendeki 1971, anlardagı 1522

2.3.2. ZAMİRLER

2.3.2.1. Şahıs Zamirleri

1. Teklik Şahıs

ben 1102, beni 1399, baña 86, benden 1065, benim 708, benim 1222, benimle 856

2. Teklik Şahıs

sen 1055, sende 1925, saña 1842, senden 1167, seni 1012, senüñle 1140,

3. Teklik Şahıs

onuñ1621, andın 209, anuñ 1009, anuñda 226, anuñla 1403

1. Çokluk Şahıs

biz 1034, bizden 1678, bize 16, bizi 1942, bizüm 18

2. Çokluk Şahıs

siz 1906, sizde 1909, size 1136, sizi 1682, sizüñ 375

3. Çokluk Şahıs

olaruñ 1236, anlar 1168

2.3.2.2. İşaret Zamirleri

buna 220, bunda 1999, bundan 636, bunu 273, bunuñ 1388, bunlara 1054, bunlaruñ 1800,

şu 1202, şular 1194, şunda 1478, şunu 1146, şunuñ 1361,

şol 1208

uşbu 1251

2.3.2.3. Soru Zamirleri

kim 1104, kime 333, kimüñ 1274,

kanca 658, kanda 12, kandan 1193

2.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri

kamudan 1354, kamusu 1853, kamusıyla 920, biri 28, birisi 832, her biri 47, herbiriniñ 1990, bir kimse 1048, kimse 1048, kimsene 1330, kimesne 1149

2.3.2.5. Dönüşlülük Zamirleri

kendiyi 1602, kendözünü 938, kendözine 243, kendü 1480, kendüne 744,

kendüyi 242, kendüzün 1628, kendüsi 1426,

öz 1166, özi 798, özinden 15, özüñ 1101, özüñden 1325

2.3.3. SIFATLAR

Somut ve soyut ad ve kavramları niteleme, belirtme, yer gösterme, sayı gösterme, sorma gibi çeşitli yönlerden vasıflandıran, sınırlayan kelime türüdür.³³

2.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Aşağıda metindeki niteleme sıfatlarından birkaç tanesine örnek verilmiştir.

yüce (gökleri) 9, güneşsiz (cihan) 20, turfa (tılısmı) 209, ulu (iş) 420, uğramış (kişi)220, delük (köpri) 226, kâmil (kişi) 293, büyük (işleri) 379, bayağı (kul) 406, ulu (hân) 461, ulu (şahraya) 487, saadetli (kullara) 646

2.3.3.2. Belirtme Sıfatları

ol (handan) 635, şu (sulţān) 642, şu (‘āmil) 801, uşbu (cihet) 396, şol (er) 491, ol (işde) 519, bu (od) 8, o (bābuñ) 147

İşaret Sıfatları

2.3.3.2.1. Sayı Sıfatı

2.3.3.2.1.1. Asıl Sayı Sıfatı

iki yüz 636, iki 1031, dört biñ 367, biñ 1147, sekiz 634

2.3.3.2.1.2. Sıra Sayı Sıfatı

on tokuzuncı 2052, on üçüncü 105, dördüncü 661, yigirmi yidincide 120, yigirmi ikincide 115, bişüncü 333, otuz ile ikinci 125, otuz ile dördüncü 127

---

³³ Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK yayınları, Ankara, 2010, s.188.

2.3.3.2.1.3. Üleştirme Sayı Sıfatı

birer 1861, üçer 1611,

2.3.3.2.2. Soru Sıfatları

kangı (iş) 919, ne (tavr) 104, ne (vakt) 105, ne (maksudı) 1049

2.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

bir (yirde) 1187, bir (zaman) 1322, birkaç (pelid) 1529, bir niçe (söz) 309, cümle (terkibler) 12, cümle (halka) 472, fülân (memleketde) 778, her (nefes) 1017, her (demde) 1071, her er (133), her bir (işi) 92, kamu (leşkerün) 1159, kamu (gözlere) 1704, kamu (tag u taş) 1887,

2.3.4. ZARFLAR

Zarf cümlede, fiil, fiilimsi, sıfat, sıfat-fiil ve zarf niteliğinde kelime veya kelimeleri zaman, ölçü, yer, yön, soru bakımından destekleyen, açıklayan kelime türü olarak karşımıza çıkar. Türkçe fiile yönelik bir dil olduğu için, cümle kuruluşunda sık sık zarfa başvurulur.³⁴

2.3.4.1. Yer-Yön Zarfları

aşağa (oturmak) 1354, ardına (düşmegil) 1151, ardınca (varmadı) 1155, berü (olasın) 1900, bilesince (revan eyledi) 568, içre (mimar ola) 711, ilerü (yörür) 219, ilerlek (yürü) 1901, karşı (gider) 1889, girü (çekingil) 881, öñinde (koyuban gider) 1368, örü (durdı) 1218, öte (geçmeyeler) 1780, sol u sağa (koğul) 1117, taşra (çıkmağ) 1447,

³⁴ Kazım Köktekin. Eski Anadolu Türkçesi, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011, s.107.

2.3.4.2. Zaman Zarfları

aḥşam (irer) 1290, ʿākıbet (maḥrūm olur) 258, gün (olıncağaz) 1127, gice (yiyüp yatur) 1191, gündüz gice (sür) 1307, her gice (kığırurdu)1407, bugün (komazam) 1848, her nefes (bula) 1017, üç saʿat (geçe) 1280, bir yıl (geçti) 1388, dem-be-dem (haber vire) 745, evvel (alur) 1268, o dem (söyle) 1063, bir dem (gönül bula) 1589, imdi (işit) 153, müdām (uyuma) 255, şimdi (cavābuñı al) 830, şolıqdem (dutar) 1909, cumʿa günü gecesı (gerekdür) 1308, ir...giç (olsun)1155, yine (kıldı) 1549, soñra (olur) 1556, hemān (bilürem)1102

2.3.4.3. Durum Zarfları

tiz tiz (yörür) 219, yalıñuz (yimek) 1235, şöyle (düşdi) 967, hergiz (unutmaya) 846, sencileyin (idincek) 2000, bī-gümān (diyelüm) 1740

2.3.4.4. Miktar Zarfları

biraz (durasın) 1561, az (yir) 1234, bunca (hüküm eyleye) 423, cümle (hoşnüd ide) 277, çok (yimekden gelür) 1173, key (gözlemek) 1080, hiç (iʿtibār eylemedi) 559, iñen (gözlegil) 1075, katı (toylar) 1213

2.3.5. EDATLAR

Edatlar mānāları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına mānāları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mānālı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler.³⁵ Edatlar kullanıldıkları cümlede kullanıldıkları yere göre farklı anlamlar ifade edebilirler.

³⁵ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayım, İstanbul, 2013, s.348.

2.3.5.1. Bağlama Edatları

- 669 Dimişler ulular işitmek gerek / Aña göre **bārī** iş itmek gerek
- 427 Hālīfe olur līki Şeytān için / Hılāf eyledi **çünkü** Raḥmān için
- 82 Murādum **çün** ol şāh-ı sultānidi / Ki Rūma şehensāh idi ḥān idi
- 1071 **Çü** maḥbūb olasin şehensāhuña / Şükür eyle her demde Allāh'uña
- 1022 Yiter saña bu söze rüşen delīl / **Eger** añlar olur iseñ berg-i nīl
- 1351 Ulu kişi **ger** saña miḥmān ola / Ya müftī müderris yaḥud ḥān ola
- 1511 Ki ışk aşlı **gerçī** mükerrer olur / Mecāzī ḥaḳīḳīye rehber olur
- 1197 Evet ten birezcük za'īf olısar / Göñül cān **ile** key lāṭīf olısar
- 10 Kōdı ḥāki merkez **ki** meydān ola / O meydānda oyuncı insān ola
- 53 **Kimi** padişah idi **kimi** gedā/ Dürüşürdi kim perdesini gede
- 157 Bu iş **līki** merdāneler işidür / Göyünmekde pervāneler işidür
- 1270 **Meger** şuyile az içeler anı / Ki tāze kıla bu bedende cānı
- 1378 **Nitekim** Arabda dinildi meSel / Anuñ ile ārifler amel ider
- 1176 Baña daḥı **pes** vācib oldı hemān / Ki saña yimek resmin eydem revān
- 1028 Ne ḥaḳ söz diseñ añlar anı ḥased / İnanmaz olur sözüñe **tā** ebed
- 1009 Anuñ ḥaḳkını gözle taḳşirsüz / Daḥı ḥīle **vü** mekr **u** tezvīrsüz
- 1134 Eger kimsenüñ atı mecrūḥ ola / **Ya** Mūsā **ya** İsā yaḥūd Nūḥ ola
- 1839 **Yaḥud** top gözine doḳınur na-gāḥ / Bu kez durmaz eyler acımaḳdan āḥ
- 1704 Kāmu gözlere ḥor görüniser / Gerek büyük er ola **yāḥuz** pis er
- 201 'Aded cem' u şüret şıfat ikişer / Şular **ya'ni** kim cüftiyile düşer
- 1451 İnanḡıl anuñ ḥayr u şer sözine / **Velīkin** rızā virme şer sözine

2.3.5.2. Çekim Edatları

- 1900 Kaçan haşm ile rû-be-rû olasın / Sen olmaya andan **berü** olasın
1499 Koca var ki yigitden **artuğ** sever / Güzelleri görmege cânı iver
1200 İkindüye **degin** yüriye tamām / Ki ol yidügi bişe kılmaya hām
791 Kažāyile tedrīs imāret **gibi** / Dağı tevliyet hem nezāret **gibi**
1690 Bu kez suçlular kim olısar iķāb / Olaruñ **içün** itmege fetḥ-i bāb
1561 Eger gönüñü nefse uydurasın / Ki maḥbūba **karşu** biraz durasın
652 Hılāf eyleme kendü tevkī-uña / Ne aşl **üzre** kılduñsa tefrī-uña

2.3.5.3. Kuvvetlendirme Edatları

- 1835 Anuñçün ki andan niceler helāk / Olıgeldi kim zehreler oldı **çäk**
1061 **Dağı** nerd ü şaṭrancı bilmek gerek / Anuñ perdesin dağı dilmek gerek
1430 N'iderseñ **hele** hūş-yār iken it / Başıñda henüz akl variken it
1243 Şu deñlü қо kim ḥadden aşı ataş / **Hem** içüñde keylūs olına ol aş
1080 Ötürseñ **ho** nān ü nemek ḥaqqını / Gerekidi key gözlemek ḥaqqını
1551 bu ḥaḳkuñ mesāvīsi sensin yine / Bilürsin **hod** arduñca neler dine
1296 Kişi çār dīvār içinde ḥuzūr / Bulur bāğda bulmaz **illā** gurūr
1941 Ne iderse ādem bulur lā-cerem / Ya ḳahr ile cevrü ya luṭf u kerem

2.3.5.4. Karşılaştırma Edatları

- 360 Ki tā **hem** şehenşāha **hem** yoḥsula / Güc olmaya ḥaqlı ḥaqqını bula
29 **Kimi** mümkin ü **kimi** vācib olur / **Kimi** sāmi- ü **kimi** ḥātib olur
1395 Mu-alla didi ki **ya** māli öde / **Ya** zindān idin nice gün oda

2.3.5.5. Soru Edatları

760 Bu kez Faḫr-ı Devlet dimiş kim **aceb** / Nedür Şāhib'e gelmemeye sebep

132 Hem ol bābun içinde sözler yigin / Gelür kişi **nice** süre dirligin

1413 Revā **mi** ki tiz māl virgil dimek / Bu **midur** konuḫ ḫaḫḫını gözlemek

1458 Düşer **mi** konuḫını öldüresin / Baña düşmen olanı güldüresin

2.3.5.6. Çağırma-Hitap Edatları

1929 İşit **ey** saadetlü devletlü şāh / Aşaḫ dilli ve yüce himmetlü şāh

1443 Ki yok yire gülmek ḫuḫūḫā kim ḡam / Maḫāmında ola **eyā** pür-kerem

566 Döntüp didi sultān ki **iy** ḫoca hey / Bu ben söyledüḫüm söz olmadı key

2.3.5.7. Gösterme Edatları

1032 Biri şāhı ḫıḫmı ikincisi **uḫ** / Ulular öḫüdü dutan oldu ḫoḫ

591 Biz **uḫda** amel-dāruḫnūñ rencine / Düşüp ölürtüz ol irer gencine

2.3.5.8. Tekrarlama Edatları

1033 Bu sözleri ezberle tekrār ḫıl / Bu **kez** ḫizmeti şāhuña var ḫıl

1981 Gerek bir diremcük ḫünāḫ idene / Uḫūbet buḫuk dirhem ola **yene**

2.3.6. FİLLER

2.3.6.1. Fiillerde Çatı

“Çatı, fiil kök veya gövdesinin, sözlük anlamında herhangi bir deḫişikliğe uğramadan fiildden fiil yapan belirli bazı eklerle genişletilerek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısının uğradığı durum deḫişikliğidir.”³⁶ Burada önemli olan ise fiilin özne veya nesne ile olan ilişkisidir. Bu ilişki fiilin aldığı eklerle sağlanmakta ve fiil sözlük anlamından uzaklaşmadan daha çok şekil deḫişikliğine uğramaktadır.

³⁶ Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK yayınları, Ankara, 2010, s.495.

2.3.6.1.1. Nesnesi Bakımından Fiiller

2.3.6.1.1.1. Geçişli Fiiller

Bu fiiller öznenin gerçekleştirdiği fiilin herhangi bir nesneye (belirtili- belirtisiz) dönük olarak gerçekleştiğini ifade eder. Nesne almaya elverişli fiilerede denir.

1247 Şabāh üç yumurda gerek **içesin** / Ara bul ucuzdur anuñ niçesin

1118 Yayaya **kanat eyle** atluları / Getürme ol araya yadluları

1177 Dağı hūnuñ āyīnini **söyleyem** / Acıkmış ol söz ile **toylayam**

2.3.6.1.1.2. Geçişsiz Fiiller

Bu fiillerin cümlede nesne alamadığı görülmektedir.

1493 Leṭāfetden artan **laṭif olısar** / Leṭāfetlülere ḥarīf olısar

1211 Meger kim şeh Efrāsiyāb-ı zamān / **Otururdu** tahtında hükmi-i revān

1671 İti kuşıyla yire **geçdiler** / Koyup tād ü tahtı olar **göçdiler**

2.3.6.1.2. Öznesi Bakımından Fiiller

2.3.6.1.2.1. Etken Fiiller

“Dilimizde çatı eki almamış, kök ve gövde halindeki geçişli, geçişsiz bütün fiiller cümlede birer özneye ihtiyaç gösterdiğinden, bunlara etken fiiller diyoruz.”³⁷ Cümlede yüklem yapıldığı işin özne tarafından doğrudan yapıldığı açıktır.

566 Dönüp **didi** sultān ki iy ḥoca hey / Bu ben söyledüğüm söz olmadı key

1998 Bize bu günehten ne ideydi / Dönüp Hüsrev anuñ cevābın **didi**

1964 Ki evvel günāh Ādem **itmişdürür** / Güneh yolına ilk o **gitmişdürür**

³⁷ Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK yayınları, Ankara, 2010, s.499.

1717 Toğancı elinden **uçurur** bular / Her işini ula **buyurur** bular

1174 **Dimişdür** Arasto ki üç nesneden / Güç irer tiz eskir yigiken beden

2.3.6.1.2.2. Edilgen Fiiller

-(I)l/--(U)l ve -(I)n/--(U)n eklerini alarak geçişli fiilleri geçişsiz hale çevirir. Böylece edilgen fiiller öznesi belli olmayan, fiilin gösterdiği işin kim tarafından yapıldığı söylenmeyen bir yapıya dönüşür.

1831 Beyān oldı āyīni avuñ tamām / **Bilindi** neyise alāl u arām

1402 Baña mihmān ol bu bir ay tamām / **Dutuldu** bileler seni aş u ām

134 Oğul ızı otuztoğuzıncıda / **Dinildi** oğıyup bileyincide

1378 Nitekim Arabda **dinildi** meSel / Anuñ ile ārifler amel ider

1464 Bu sözler ki **söylendi** iy nām-dār / onuk olmađuñidi hep ne ki var

2.3.6.1.2.3. İşteş Fiiller

Bir işin veya eylemin birden fazla kişi tarafından karşılıklı ya da beraber yapıldığı eylemlerdir. Fiillere -(I)/-(U)ş- ekleri getirilir.

782 Ki niçün bize oñşı sultān olan / Emīriyle **söyleşe** ān olan

2022 Ki tā andan olmayasın bī-naşib / **Gülüşmeyeler** saña yırlı arīb

2.3.6.1.2.4. Ettirgen Fiiler

“Türkçede geçişsiz fiilleri geçişli yapan oldurganlık ekleri ile öznenin bir işi başkasına yaptırdığını gösteren ettirgenlik ekleri aynıdır. Bu ekler geçişsiz fiilin üzerine gelince fiil nesne alabilir duruma gelmekte; nesne alabilen bir fiilin üzerine geldiğinde de öznenin işi bir başkasına yaptırdığı ifade edilmektedir.”³⁸

1549 Her bāde ki vaslından leb-i la•li **iürdi** /Hicrinde yine ıldı gözüm sāgarını pür

1549 Her bāde ki vaslından leb-i la•li **iürdi** /Hicrinde yine ıldı gözüm sāgarını pür

³⁸ Sinan Uyđur, Hasan Halveti'nin Divan-ı İlāhiyāt'ı, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2016, s.63.

2.3.6.2. Fiillerin Olum Durumu

2.3.6.2.1. Olumlu Fiiller

bakın-cagaz 1980	feyz it-di 31
bas-dı 1627	geç-di 1388
bast eyle-düm 120	kazan-gıl 1037
başlamak 3	otur-a 1435

2.3.6.2.2. Olumsuz Fiiller

bakıl-ma-ya 792	kıy-ma-ya 677
geçür-me 2021	olın-ma-ya 24
kıl-ma 1965	gözetme-se 1569
bağ ma 22	vir-me-z 191

2.3.6.3. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri

Fiil çekiminde şahıs zamiri kaynaklı ve iyelik eki kaynaklı olmak üzere iki çeşit şahıs eki kullanılmaktadır.

2.3.6.3.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri

Anlatılan geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, rivayet ve istek kipi ile bildirme geniş zaman çekimlerinde kullanılmaktadır.

1. **Teklik Şahıs** +Am, +(y)Am, ven : bulmuşam 337, uyaram 253, dimezven 663,
2. **Teklik Şahıs** +sIn: kalursın 1853, tapalarsın 1682, meşgulsın 590, sögesin 1869,
3. **Teklik Şahıs** +Ø : bilür 1881, kopmuş 1807, göre 163

1. **Çokluk Şahıs** +Uz, +(y)Uz, +vUz : meşgul ol-avuz767,
2. **Çokluk Şahıs** +sIz : olasız 1908, viresiz 1906,
3. **Çokluk Şahıs** +lAr : Dimişler 1912, kalurlar 197,

2.3.6.3.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman, hikaye ve şart kiplerinde kullanılmaktadır.

1. **Teklik Şahıs** +m : disem 484,
2. **Teklik Şahıs** +ñ : dime-diñ 1346, evliyiseñ 1245
3. **Teklik Şahıs** +Ø : buyırdı 160, oturmuşıdi 382, dutmasa 173, çürimese 1023

1. **Çokluk Şahıs** +K : kılduk 298, gördük 301
2. **Çokluk Şahıs** +ñUz : virdüñüz 1411
3. **Çokluk Şahıs** +lAr : unutdılar 379, hüküm itsele 850

2.3.6.4. Fiillerde Kip

Fiil çekiminde kip başlığı basit ve birleşik olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır.

2.3.6.4.1. Basit Kipler

2.3.6.4.1.1. Gereklilik Kipi

Metnimizde gereklilik kipi -mAk eki ile gerek kelimesinin bir araya gelmesiyle, -A gerek şeklindeki yapıyla, -Sa gerek yapısıyla ve gerek kelimesinin tek başına kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

otursa gerek 237

yıkılsa gerek 605

bilinse gerek 639

bil-mek gerek 1061

vur-mak gerek 108

di-meklik gerek 1304

nic'it-mek gerek 1714

2.3.6.4.1.2. İstek Kipi

1. **Teklik Şahıs** -am / -em : di-(y)em 54, var-am 697
2. **Teklik Şahıs** -asın/ -esin : gözle-(y)esin 599, yi-(y)esin 190, ol-asın 748
3. **Teklik Şahıs** -a/ -e : yanıl-a 2, kulavuz ol-a 355, iste- (y)e 708

1. **Çokluk Şahıs** avuz / -evüz : meşgul ol-avuz767, tasavvur id-evüz 767
2. **Çokluk Şahıs** : -ya siz /-ye siz : dime-(y)esiz 819, eksilme-(y)esiz 1908
-a siz / -e siz : düş-esiz 1906, vir-esiz 1906 ol-asız 1908

3. **Çokluk Şahıs** -alar/ -eler : ya-(y)alar 570, çek-eler 594, koy-alar 850

2.3.6.4.1.3. Şart Kipi

1. **Tekil Şahıs** -sam/ -sem : ikab eyle-sem 333, di-sem 484
2. **Tekil şahıs** -sañ/ -señ : sakın-sañ 676, git-señ 658
3. **Tekil Şahıs** -sa / -se : yağdur-sa 21, gül-se 509

1. **Çoğul Şahıs** -sak / -sek : metnimizde örneği bulunamamıştır.
2. **Çoğul Şahıs** -sañuz / -señüz : metnimizde örneği bulunamamıştır.
3. **Çoğul Şahıs** -salar / -seler : it-seler 850,

2.3.6.4.1.4. Emir Kipi

1. **Tekil Şahıs** -ayın / -eyin : nid-eyin 1240
-ayım / -eyim :halas id-eyim 308, di-(y)eyim 495, çık-ayım 827
2. **Tekil Şahıs** Ø / -gII: vir 253, dut 464, gözet- gil 188
3. **Tekil Şahıs** -sun / -sün : olma-sun 269, di-sün 500, görün-sün 1108
1. **Çokluk Şahıs** -alum / -elüm : işid-elüm 485, id-elüm 485, yaz-alum 1108
-yalum / -yelüm : di- (y)elüm 1730,

2. **Çokluk Şahıs** ñ : yime-ñ 1726, yime-ñ 1816,

-üñüz: iç-üñüz 1376, itaat id-üñüz 431

3. **Çokluk Şahıs** -sunlar / -sünler : dime-sünler 909,

2.3.6.4.1.5. Görülen Geçmiş Zaman

1. **Teklik Şahıs** -dum / -düm : di-düm 92, işit-düm 549, yığ-dum 329
2. **Teklik Şahıs** -duñ / -düñ : yüreşme-düñ 762, kıl-duñ 326, getir-düñ 1085
3. **Teklik Şahıs** -dı / -di : ko-dı 10, eyleme-di 559

1. **Çokluk Şahıs** -duk / -dük : kıl-duk 298, eyle-dük 299
2. **Çokluk Şahıs** -duñuz / -düñüz : vir-düñüz 1411, itâat id-üñüz 431
3. **Çokluk Şahıs** -dılar / -diler : ur-dılar 562, gel-diler 702, şordılar 1894

2.3.6.4.1.6. Anlatılan Geçmiş Zaman

1. **Teklik Şahıs** -mış+am / -mişem : -işit-mişem 313, getürme-mişem 330, yol bul-mışsam 337
  2. **Teklik Şahıs** -mış+sın / -miş-sin : metnimizde örneği bulunamamıştır.
  3. **Teklik Şahıs** -mış+Ø / -miş+Ø : di-miş 269, agla-mış 558, buyur-mışdurur 1337
-
1. **Çokluk Şahıs** -mış+uz / -miş+üz : metnimizde örneği bulunamamıştır.
  2. **Çokluk Şahıs** -mış+sız / -miş+siz : metnimizde örneği bulunamamıştır.
  3. **Çokluk Şahıs** miş+ler : gel-mışdürürler 324, di-mişler 1912

2.3.6.4.1.7. Belirli Geçmiş Zaman

“Eski Anadolu Türkçesinde anlatılan geçmiş zamandan biraz farklı olarak, geçmişte ortaya çıktığı bildirilen hareketle ilgili kesin hüküm veren -updurur, -updur/ -üpdür (<-up+dur-ur) eki özellikle üçüncü şahıslarda kullanılmaktadır.”³⁹

3. **Teklik Şahıs** : ol-updur 343, kıl-updur 378, yi-(y)üpdür, 474, bul-updur 720, düz-üpdür 1583,

2.3.6.4.1.8. Geniş Zaman

1. **Teklik Şahıs** -r+am/ -r+em : hikayet id-er-em 361, utan-uram 837, uy-ar-am 253

-ar+um : um-ar-um 86,

ür+em : öldür-ür-em 975, bil-ür-em 1102

-z+em / -z+am : bilme-z-em 1102, koma-z-am 1848

z+ven : dime-z-ven 1527, dinme-z-ven 1582,

2. **Teklik Şahıs** -ar+sın / -r+sın : gid-er-sın 221, id-er-sın 1273

-ur+sın / ür+sın : ol-ur-sın 1573, kal-ur-sın

3. **Teklik Şahıs** -r+Ø, -Ar+Ø : düş+er 13, yaraş-ur 1076,

-ur+Ø / -ür+Ø : yürü-r 9, kıl-ur 18, bozıl-ur 510

-z+Ø : durma-z 1839, getürme-z 1856

1. **Çokluk Şahıs** -Ar+uz / -Ur+Uz : öl-ür-üz 591, gid-er-üz 1108,

-z+uz : ayıb dutma-z-uz 766,

2. **Çokluk Şahıs** -r+sİz / -z+sİz : metnimizde örneği bulunamamıştır.

3. **Çokluk Şahıs** -r+lAr / -Ar+ler / -Ur+lAr : vur-ur-lar 679, di-r-ler 1086, sal-ar-lar 1130

³⁹ Kazım Köktekin, Eski Anadolu Türkçesi, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011, s.118.

2.3.6.4.1.9. Gelecek Zaman

Metnimizde gelecek zaman eki, Eski Anadolu Türkçesi döneminde de olduğu gibi -ısar, -iser ekleriyle karşılanmaktadır. Ayrıca -acak/ -ecek ekinde ikinci tekil şahısta kullanıldığı tespit edilmiştir.

-ısar/ -iser : viril-ısar 452, bul-ısar 294, öl-ısar 1146, olıma-yııarsın 2033,

-acak/ -ecek : id-eceksin 500,

2.3.6.4.2. Birleşik Kipler

Sadece metnimizde geçen birleşik kiplere yer verilmiştir.

2.3.6.4.2.1. Hikaye Çekimi

2.3.6.4.2.1.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikayesi

1. **Teklik Şahıs** -mİş idim : çık-mış idüm 312,

3. **Teklik Şahıs** -mıııdı / -mıııdı : kapa-mıııdı 1100, diril-mıııdı 1986

mııı idi /- mııı idi/ -muıı idi : vir-mııı idi 550, otur-mııı idi 382,

2.3.6.4.2.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi

2. **Teklik Şahıs** -düñ idi / -dun idi : gör-düñ idi 831, bul-duñ idi 1547

2.3.6.4.2.1.3. Geniş Zamanın Hikayesi

1. **Teklik Şahıs** -r+i-dü+m : hitab eyle-ridüm 656,

-Ur+Ø-dU+m : gel-ürdüm 706, ol-urdum 781,

-z+Ø-dü+m : eyleme-zdüm 334

2. **Teklik Şahıs** -er+Ø-düñ : id-erdüñ 224,

3. **Teklik Şahıs** -ir idi : ver-ir idi 462,

- Ar idi : dut-ar idi 462,
- Ur idi : dur-ur idi 9, gel-ür idi 20,
- ardı : um-ardı 1095,
- urdu : ol-urdu 1384,
- z+i-di : sögme-zidi 638,

3. Çokluk Şahıs -er+ler+i-di : iç-erler idi 1096, id-erler idi 371, gid-erleridi 1959

2.3.6.4.2.1.4. Şartın Hikayesi

- 3. Teklik Şahıs -se+(y)i-di : bitür-seyidi 21**
-sa+Ø-dı : ol-sadı 1997

2.3.6.4.2.2. Rivayet Çekimi

2.3.6.4.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

- 3. Teklik Şahıs -r+i-miş+Ø : gözle-rimiş 1369,**

3. Çokluk Şahıs -ar+lar+i-miş: yor-arlar imiş 747, sor-arlar imiş 747, saç-arlar imiş 139

2.3.6.4.2.3. Şart Çekimi

2.3.6.4.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

- 1. Teklik Şahıs -dU+m+ı-sa : kazan-dumısa 80, kıl-dumısa 1939**
-du+m+Ø-sa kıl-dumsa 331
- 2. Teklik Şahıs -dU+ñ+Ø-sa : kıl-duñsa 652, anla-duñsa**
- 3. Teklik Şahıs -dİ+(y)i-sA : gel-diyise 44, di-diyise 464, kal-dıysa 1144,**
-dİ+Ø-sA : gel-dise 54, bul-dısa 1539

2.3.6.4.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı

1. **Teklik Şahıs** -r+Ø-se+m :di-rsem 761,

-er+Ø-se+m : id-ersem 59

2. **Teklik Şahıs** -er+Øse+ñ :dile-rseñ 465, uy-arsañ 255, sun-arsañ 1013

-r iseñ : di-r iseñ 327,

-ur iseñ :kal-ur iseñ 1083,

-r+Ø-se+ñ :dile-rseñ 1307

-z+Ø-sañ : koma-zsañ 1849,

3. **Teklik Şahıs** -r+Ø-se : dile-rse 244,

-r ise :di-r ise 462,

-er+Ø-se : gid-erse 523,

-Ur+Ø-sA : başlan-ursa 524, gözed-ürse 535

1. **Çoğul Şahıs** -er+Ø-se+k : id-ersek 318,

3. **Çoğul Şahıs** -ur+lar+ı-sa : var-urlarısı ?

-ur+lar+Ø-sa : ol-urlarsa 49

2.3.6.4.2.4. ken Zarf Fiil Şekli

2.3.6.4.2.4.1. Geniş Zamanın İken Şekli

gid-erken 227, yir iken 301, yat-urken 1297, vur-uriken 1745, hizmet id-eriken 931, gid-erken 970, geç-erken 1000, oyna-r iken 1062, al-urken 1097, yin-ürken 1476, dur-urken 1806,

2.3.6.4.2.4.2. Anlatılan Geçmiş Zamanın İken Şekli

asıl-mış iken 969,

2.3.6.5. Fiil Çekiminde Soru Şekli

Bir işin gerçekleşip gerçekleşmediği fiilin üzerine getirilen soru ekleri ile anlaşılmaktadır. Metnimiz içerisinde birkaç yerde böyle bir kullanıma rastlanmıştır.

oldı mı 1802,   olmaya mı 185,
durur mı 470,   gitdi mi 470,
dutmaz mı 587,   şavāb ola mı 848,
düşer mi 1458,   ırgirdi mi 1571,
görünmez mi 393

2.3.6.6. Fiilimsiler

2.3.6.6.1. İsim-Fiiller

1- -mağ/ -mek

söze başlamak 3, vurmak 1777, boğazlamak 1805, afıv kılmagı 1696, cevġanı vurmak 1646, uyumağlıġa 1630, adl kılmaklıġa 1642, mahrem olmağda 1538, almağ sözün 1488,

2- -ma / -me

Oturmaya 694,

3- -maklık / -meklik

olmamağlıġı 835, Şınamağlıġa 1018, olmağlıġ 1193, konuġ almağlıġı 1330, saklamağlık 1452, adl kılmaklıġa 1642, Uyumağlıġa 1630, eylemeklik 1646, Bitürmeklik 1898

2.3.6.6.2. Sıfat - Fiiller

2.3.6.6.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat - Fiilleri

-mış / -miş : acıkmışı 100, bilinmiş mesel 177, düzülmiş 188, geçmiş 691,

-duk / - dük : irdügi 184, öldügi 219, dirildügi 233, çekdüğüne 530, melül olduğına 776, yār olduğınu 789

2.3.6.6.2.2. Geniş Zaman Sıfat - Fiileri

-an / -en / (y)an / -(y)en : tolan 799, olanlara 906, dost olana 999, gelen 1251, söz añlayanana 866, bağlayan 62, añlayanlar 444, isteyen 670

-z : gözlemez erler 721, bilinmez kişiyi 1334, yaramaz hükümlerini 850

-ur / -ür : bilürlere 189,

2.3.6.6.2.3. Gelecek Zaman Sıfat - Fiilleri

-(y)ası / -(y)esi : yiyesiye 516, yiyesi 1188, geyesi 1584

-(y)acak / -(y)ecek : görünmeyecek yire 1349, ölmeyecek ādemi 1684, yatacak yirini 242

2.3.6.6.3. Zarf - Fiiller

-A : idebil-273, diye 469, kaçabil- 303,

-I : eydivir- 476, durıgel- 490, diyi 149,

-(y)u / (y)ü : anlayu 17,

-(y)up / -(y)üp : atup 1745, uçup 1766, kōrkup 837, koyup 977, gidüp 977, bilüp 981

-(y)uban / -(y)üben : oluban 1006, uyuban 242, buluban 740, eyleyüben 812, isteyüben 706,

-ıcağ / -iceğ : bulıcağ 372, olıcağ 1932, olıcağ 1633, içiceğ 1284, işidiceğ 444

-(y)ınca / -(y)ince : olmayınca 41, bayımayınca 798, çıkınca 1073, diyince 709, çekmeyince 1021

-madan / -meden : kalmadan 1916, gülmeden 508

-madın / -medin : toğmadın 1635, şoyımadın 1810, olmadın 1294, ölmedin 1764

-alı / -eli : olalı 208,
-elden beri : düzelden beri 9
-duğınca : olduğınca 1083, aldüğınca 1201,
-dükçe : eyledükçe 881,
-ken : giderken 970, geçerken 1000, alırken 1097
-mekden : düketmekden 346, söylemekden 1162, yimekten 1173
-mekde : göyünmekde 157,
-dugunca : oldugunca 885,
-ıncak / -incek : olıncak 602, varıncak 309, anlayıncak 1027, yidirincek 681,
idincek 111
-ıncagaz-: bak-ıncagaz 1980

2.3.6.7. Birleşik Fiiller

2.3.6.7.1. İsim+ yardımcı fiil yapısında olanlar

ol- : eādil ol- 417, muḥālif ol- 436, lāyık ol- 456, ayıb ol- 447
eyle- : birlik eyle- 495, ayān eyle- 518, kerem eyle- 511, zabt eyle- 32
kal- : esen kalmag 1848,
kıl : ḥayr kılmak 1320, sefer kıl- 311, gaḏab kıldı 1662
it- : halel it- 2010, hıdmet it- 872,
id- şikayet id- 578,
vir- at virmek 1135, nāme virmek 561,
ur- : göz ur- 1098, mühr ur- 562,
vur- : kalem vur- 833, kulak vur- 1057, yüzine vur- 1962
düş- : ırak düş- 209,
dut- : kulak dut- 1567, ırak dut- 290, yol dut- 774,
bul- : ḥāzır bul 1017, ḥuzūr bul- 1296, ḥoş bul- 569

2.3.6.7.2. Fiil+ Zarf-Fiil+Fiil Yapısında Olanlar

2.3.6.7.2.1. Tezlik Fiili

-vir- : yüriyivir- 192, eydivir- 476, alıvir- 569, diyivir- 831,

-gel- : durıgel 490, olıgel- 1868, vazgel 2020

2.3.6.7.2.2. Yeterlilik Fiili

-bil- : yüzebil- 729, idebil- 273, kaçabil- 303, sakınabil- 407, çalışabil- 908,

-u-: kapla-y-ımaz 159

2.3.6.7.2.3. Süreklilik Fiili

-dur- : artadur- 117, idedur- 891, irişidur- 689,

-kal- : olıkal- 814,

2.3.6.2.4. Deneme Fiili

-gör- : olıgör- 511, idegör- 608, dutagör- 1315

2.3.6.8. İsimlerde Bildirme

Eski Anadolu Türkçesinde, isimlerde bildirme i- ve dur- fiili ile yapılmaktadır. i- fiilinin zarf-fiil şekli iken, sıfat-fiil şekli ise idük'tür.⁴⁰

2.3.6.8.1. Geniş Zaman

1. **Teklik Şahıs** +(y)Am, +vAn, +Ø : alaydanam 307, perişanem 763, bendeyem 769
  2. **Teklik Şahıs** +sIn : dirisin 460, sensin 471, emansın 622, şehenşahsın 646
  3. **Teklik Şahıs** +Ø, +dUr, +durur, + : mahzüldür 5, sakatdur 7, hayırlı durur 232, çok+Ø 802, yok+Ø 802
- +degül+Ø, degüldür : degül+Ø 1239, degüldür 420,

⁴⁰ Kazım Köktekin, Eski Anadolu Türkçesi, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011, s.129.

3. Çokluk Şahıs +lar durur : veliler dürür 42, yakıcılarıdur 443,

2.3.6.8.2. Hikaye

3. Teklik Şahıs +I- dI+Ø : sultan idi 82, nedimiydi 1095, bay idi 1383, lakabluyidi 1847

2.3.6.8.3. Rivayet

3. Teklik Şahıs +I-mIş+Ø : iş imiş 420,sultan imiş 235, hatarluyimiş 948, bağ imiş 1586

2.3.6.8.4. Şart

2. Teklik Şahıs +(y)I-sA+ñ : evliyiseñ 1245,

3. Teklik Şahıs +(y)I-sA+Ø, +Ø-sA+Ø : mücebiyse 485, dānāyise 733, var ise 1300

3. METİN

Bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm

1

Söz açanlar el-ḥamdü-li'llāh ile

Biledür niredeyse Allāh ile

2

Ne yirde ki Tañrı adı añıla

Niçe biñ şeyātin işin yañıla

3 Anuñ ḥamdiyile söze başlamak

Göñül bislemek dūd-ı cān aşlamak

4

Ol oldur kim andan zemīn ü zamān

Ṭoludur tamāmet mekīn ü mekān

5

Eḥad'dür eaded anda maezüldür

Anı kim iki bilse maḥzüldür

6

Anuñ birligine ne eakl ile fehm

İrişdi ki irişe bu sırr u vehm

7

İkilik bu yolda saḳatdur ḳatı

Ḥayā ehli bilür ḡalaṭdur ḳatı

8

Bu od ile şuyile ḥāke bile

Ḳodı eışkı şevḳın ki dāyim yile

9

Direksüz dururdu yüce gökleri

Yürür daḡı durmaz düzelden beri

10

Ḳodı ḥāki merkez ki meydān ola

O meydānda oyuncı insān ola

11

Anuñ künh-i zātında ḥayrān uḳūl

İrişmez idüp aña seyrān eukūl

12

Ḳalur eakl ü nefis ile cümle ḥavās

Bu ḳanda ki insān ola Ḥaḳ-şinās

13

Biri birleyen yine müşrik düşer

Anuñ varlığını daḡı var başar

14

Yine kendüdür mebbe'i mümkināt

Ne mümkün ki andan ḳamu vācibāt

15

Özini ḳamudan nihān eyledi

Ḳamuyı özinden nişān eyledi

16

Bize nisbet idincek iki düşer

Biri ḥayrı artuḳ ḳılır biri şer

17

Evet Ḥaḳḳ'a nisbet ḳamusında var

Ne ḥikmetler añlayu ḳıl i-etibār

18

Velikin ḳamusın bizüm çün ḳılır

Bizim maşlaḥatlarımızı bilür

19

Ne kim ḥayr u şerr andan irer velī

Muḥāle rızā viren oldu deli

20

Elinden gelürdi ki rüşen kıla
Güneşsüz cihanı müzeyyen kıla

21

Bulutsuz da yağdursa yağmurları
Şadefsüz bitürseyidi dürleri

22

İderdi velī müceb-i hikmete
Yaratdı kâmusını bakma öte

23

Sebebsüz işi işlemeye Hakīm
Huşūşā ki ola Hakīm-i Alīm

24

Nizāmı cihana sebebdür sebep
Ne ola ki olınmaya muhteseb

25

Anuñ çün ki bu cümle terkībler
Sebeble müsebbeb bu tertībler

26

Sebeb olmayıncaq nizāmı dağı
Bilür aql olanlar yoğ olur rağı

27

Çün ol fā'il-i mutlak oldu bu kez
Nizāmī olmayan fi'l aña yaramaz

28

Nizāma merātib ho lāzım düşer
Biri cāhil ü biri ālim düşer

29

Kimi mümkün ü kimi vācib olur
Kimi sāmi* ü kimi hātib olur

30

Eger añladunsa ki milk-i cihān
Ne hikmetler ile bezendi nihān

31

Bu eflāk ü encüm uķül-i ulā
Tabāyi* ki feyz itdi her bir kıla

32

Hem ecnāsı enva*ı eşnāf ile
Bu efrādı zabt eyle inşāf ile

33

Birisinde biñ hikmet añlayasın
Bu ululuğını tağlayasın

34

Gönül göziyile bakarsan daķıķ
Ma*Ani içinde olursın haķıķ

35

Felekler atadur tabāyi* ana
Ko teşviş sözi meSeldür şana

36

Bularuñ bilinden üç oğulan gelür
Nebāt ile hayvān ü ma*den gelür

37

Hāķuñ feyzi evvel *uķüle irer
Dağı girü qalanı kıla irer

38

Bu tāk u turunba bu hāy ile hū
Kâmusını insān için kıldı o

39

Ki kendüligin bile tevħid ide
Bu degül ki gayrine taķlīd ide

40
Pes ādemlere dīn ü mezheb gerek
Saadetli olmağa meşreb gerek
41
Kemāl ile tevhīd hāşıl nice
Ola olmayınca nebīler ece
42
Hidāyetli olmağa kıla sebep
Nebīler velīlerdürür luḡf-ı Rab
43
Ki bātından alup vire zāhire
Dalālet yüzinden bu halk ıra
44
Ne deñlü ki geldiyise enbiyā
Bilindi bilinmediler evliyā
45
Muḡammed didi enbiyā şad-hezār
Gelüpdür bilesince bīst ü cihār
46
Evet artuğ eksük dimeklik gerek
Anuñ kaydını hoş yimeklik gerek
47
Zamānında herbiri kıldı zuhūr
Nübüvvetde Bārī ayān itdi nūr
48
Anuñ çün viribir buları Hüzā
İder kendü kendüsisinden cüzā
49
Ki bu halka hikmetler añladalar
Ne görür olurlarsa dañladalar

50
Bu işden anı bilmek imiş ġaraz
Ki bir biline cümle cevher araz
51
Viribir zamānına göre Ḥakīm
Ki tā hikmetiyile ola Alīm
52
Niçe enbiyā evliyā geldiler
Anuñ hikmeti perdesin deldiler
53
Kimi padişah idi kimi gedā
Dürüşürdi kim perdesini gede
54
Ne diyem niçe geldise ehl-i dil
Anı bilürem diyen oldu hacil
55
Ne deñlü ki geldi şoñı ġüridi
Şoñınca gelen öñini kūrı idi
Der Naṣt-i Resūli'llāh
Muḡammed Mustafa Şalla'llāhu
alayhi ve Sellem
56
İrişdi zamān hātīm-i Aḡmed'e
Ḳamer deviri içinde dime nede
57
Kerāmetleriyle niçe muṣcizāt
Ayān itdi āyāt ile beyyināt
58

İşāretde şakḳ-ı kamer eyledi
Ki mi-rāca çıḳdı sefer eyledi
59

Eger şerḥ idersem faziletlerin
Dilüm çüriyiser dimedin varın
60

Nitekim urūcı ola şārikūñ
Duḫūli ḥurūcı dura tārıkuñ
61

Nihāyetsüz irsün taḥiyyet selām
Bu biz ḳuldan aña «aleyhi's-selām
62

Anuñ nūrıdur dāyire bağlayan
Yüregın kāfirlerüñ daḡlayan
63

Ḥaḳıḳat yolını şerī-at düzüp
Bu hikmet deñizinde dürler süzüp
64

Ḥaḳun vaḫiyiyle nizām itdi fāş
Bu yolda idi niçe ḳurı vü yaş
65

Yönini bu ḥalkuñ Ḥaḳa döndürüp
Ḳamusını toḡrı yola göndürüp
66

Ki tā ilm ehli nazār ideler
Seni ilm ile mu-teber ideler
67

Çü gönüm evinde belürdi cidāl
Aḳıl raḡtı dirdi ḳıluḫ intıḳāl
68

Sefer eyledi gitdi cān milkine
Çün irişdi şāh-ı zamān milkine
69

Sücūd itdi indürdi dergāha baş
Diledi kim bu sırrı eyleye fāş
70

Belürdi hemān demde bir pāre nūr
Gidüp zulmet-i ḡam irüşdi sürür
71

Gönül birliğine yöneldüm hemān
Bunu ihtiyār eyledüm ol zamān
72

Ki bir nüşḫa yazam ki ol padişah
Anuñ ile ḥāşıl ide intibāh
73

Egerçi ki pākize cevherdür ol
Bu dünyā sarāyında serverdür ol
74

Diledüm ki hem anda server ola
Şehenşehlik aña muḳarrer ola
75

Ne var ise aḫvāli bildürmege
Gözüm yaşın eliyle sildürmege
76

Süleymān idindüm ḳarınca-şıfat
Aña tuḫfe düzdüm umup merḫamet
77

Anuñ çün ki ilm ehli sultānlara
Söz oḳuduḡıdur ḡızā cānlara
78

Fikir atına aklı kıldum süvār
Şeref topın almağa merdāne-vār
79
Ki bir şāha bir tuhfe ilten kişi
Saʿādetdür iki cihānda işi
80
Ne deñlü maʿārif kazandumısa
Ulūmuñ şarābına kandumısa
81
Kamusını zāhirde harc eyledüm
Biribiri içinde derc eyledüm
82
Murādum çün ol şāh-ı sultānidi
Ki Rūma şehensāh idi hān idi
83
İlimden amelden gereklülerin
Beyan .....⁴¹
84
Kitāba Murād-nāme yād itdüm ad
Mürüdüm müyesser olısar murād
85
Dağı bir bu her kimse mātübını
Bulur anda isterse maḥbübını
86
Umarum ki andan bu tuhfe sebeb
Oluban irişe bana luṭf-ı Rab
87
Ne kim gönülüm isterse anı vire
Haḳıḳatda cān ü cihānı vire

⁴¹ Yaprak yırtılmış olduğundan beyitin tamamı okunamamıştır.

88
Sözümde eger ehl-i dil bula ayb
Gerekmez ki gönünde bağlaya reybd
89
Gerekdür ki setr ide sedd eyleye
Gerekmez gönülden ki redd
eyleye
90
Beşer tabʿına lābüd irer kelāl
Huşūşā ki faqr ile arta melāl
91
Tamām ellibir bāba ḥaşr eyledüm
Şıfātını mevşūfa kaşr eyledüm
92
Didüm evvelinde ki herbir işi
Ger irkek kişi ola yāhud dişi
93
Nice i-tikād ide Allāh'ına
Ki maḳbül ola yaradan şāhına
94
İkincide peygamber olanları
Ne kaşd ile var itdi Ḥaḳ anları
95
Üçüncide resmini sultānlaruñ
Ne tavr ile dirildüğin anlaruñ
96
Ki dördinde didüm vezir olmağı
Vizāretde key bī-nażir olmağı
97
Bişincide didüm ki sultānlara

Nice ideler hıdmeti anlara

98

Hem altıncısında nedim āyinin

Didüm anda yār-i kadīm āyinin

99

Yidinci olan bābı iy kām-yāb

Şubaşılar āyinin hitāb ider

100

Sekizinde hān āyinin söyledüm

Söz aşına acıkmıştı toyladum

101

Tokuzuncı bābında şāfi şarāb

İçilse niçe yine nuql u kebāb

102

Onıncıda didüm ki ehl-i nazar

Konuğ olsa alsa ne itmek yarar

103

Gereklüdürür onbirinde demek

Ki ışkuñ nice oldu kaydın yimek

104

Onikinci bābında şatranc ü nerd

Ne tavr ile oynaya sultān u ferd

105

Onüçüncü bābında şehzādeler

Ne vakt ola hāmmām için edeler

106

Didüm ondöridinde uyumağı

Uyumağ için baş yire komağı

107

Gelür onbişüncide resm-i şikār

Okıyan kişiler bilür āşikār

108

Onaltıncı bābında çevgān topa

Ne āyine vurmağ gerek kim kopa

109

Didüm onyidincide ceng itmegi

Zafer bulmağa düşmene nitmegi

110

Didüm onsekizinde cevri ü iķāb

Nice ola suçluya olsa hisāb

111

Dağı afv idincek ne deñlü sevāb

Olısdur añlata hāzır-cevāb

112

Didüm onçokuzında mālî kişi

Ne vech ile cemr itse oñar işi

113

Yigirminci bābınuñ āyetleri

Gerekdür saķınmağ emānetleri

114

Yigirmibirinde veli-nimete

Sipas ide irā ali-nimete

115

Yigirmi ikincide tārātleri

Dürüşmek ziyād itdi ādetleri

116

Yigirmi üçüncide ata ana

Hak'ın gözlemeklik gerekdür yene

117

Ki yigirmidördüncisinde güher

Ziyāde olur artadursa hüner

118

Yigirmibişinci şehundan ider

Şehundānlar ilinde sultān ider

119

Yigirmialtıncı cüvān-merdligi

Dimişem cihānda hemān ferdligi

120

Yigirmiyidincide baş eyledüm

Ögüp ilm ilm ehlini söyledüm

121

Yigirmisekizinde nādānlığı

Yirerem ki virür peşimānlığı

122

Yigirmiçoğuzında ilme taleb

Nice ideler kim irişe tarab

123

Otuzuncıda ilm-i hikmet sözün

Didüm oğı gör açuban cān gözün

124

Hem otuzbirincide vācibdür um

Şehenşāh olanlara ilm-i nücüm

125

Otuzileikinci bābında ben

Didüm ilm-i remli āmel eyle sen

126

Otuzileüçüncü bābında pes

Yarar ilm-i şiʿre idersen heves

127

Otuziledördüncü bāb-ı maḳām

İdüp ilm edvārı ańdum tamām

128

Çün otuzbişinciye ad eyledüm

Bu kez ʿilm-i inşāyı yād eyledüm

129

Otuzilealtıncı bābına ʿazm

Olındı ticāret geregince nazm

130

Otuziyidi bābında zayʿa ʿaḳār

Nice ala kişi ki bula ḳarār

131

Otuzsekizinde nikāḥ itmege

Nice ʿavrete kişi boynı ege

132

Hem ol bābun içinde sözler yigin

Gelür kişi nice süre dirliğün

133

Gerekdür ki her er bula itṭilāʿ

Ki nice olısar ziyānsuz cimāʿ

134

Oğul kızını otuzçoğuzuncıda

Dinildi oğıyup bileyincide

135

Ki kırkıncı bābında ḳul ḳaravaş

Nedür nicedür sırr olındı fāş

136

Ki her ḳul ḳaravaş ne işe yarar

Didüm gör gereklüsin it ihtiyār

137

Bu kez kırkıbirincide esrārını

Didüm atlar eşnâfın varını

138

Gelür kırkikincide dost avlamak

Gönül kuşına niçe koyıla fak

139

Dağı kırküçüncide düşmene

Ne âl ile saçarlar imiş dene

140

Hem endîşe andan nicesi ola

Ki işde naşîbi yücesi ola

141

Eyülük yavuzluk beyânı bu kez

Gelür kırkdördüncide gepgeñez

142

Kaçan kırkbişinci gele ayân

Eyü hû yavuz hû olunur beyân

143

Ki kırkıaltı bâbı yigitlik şatır

Kocalık za'îf olduğundan okır

144

Bu kez kırkyidincide şabr u şitâb

Bilinmek için kıldum anı da bâb

145

Didüm kırksekizinci bâbında haq

Ki râzını âdem gerek saklamak

146

Didüm kırktoğzında hân sözlerin

O sultân-ı Nüşîrevân sözlerin

147

Cihâna gelenlerin öğütleri

Hem o bâbuñ içinde dindi varı

148

Çağ ellinci bâbında dünyâ dağı

Anuñ hırşı söylendi oku yağı

149

Tamâm ellibirinci bâbında yüz

Dutaruz avâkıb diyi varavuz

150

Cihâna kıyametden öñ soñ decâl

Gelürse beyânında geldi maqâl

151

Tamâm oldı fihristi bu nâmenüñ

Boşandı ucu yazuya hâmenüñ

152

Sözi çok kişi söyler ille belîğ

Sözüñ gâyetine olandur belîğ

153

İşit imdi maqşûda kıldum şürü-

Ki başt ola bir bir uşul ü fûrû-

Bâb-ı Evvel Der Şinâhat-i Bâri

Sübhânehu ve Te'âlâ

154

Ne var ise mekân ile yekûn

Anuñ küh-i zâtında cümle zebûn

155

Kamu nesne-i âdem idrâk ider

Evet Haqq'a gelse yoğ olur gider

156

Meger Hax-şinās ādem ol dem ola
Ki varlık evi yoklığıla tola

157

Bu iş lîki merdāneler işidür
Göyünmekde pervāneler işidür

158

Anı kimse bilmez geregi gibi
Deñizdür anuñ ilmi yoğdur dibi

159

Anı kimse kaplayımaz ilm ile
Meger kulluğın eyleye hilm ile

160

Nitekim Kelām- ı Kādīm'inde Hax
Buyırdı kim isterse ala sebak

Ve lā yuḥītūne bihi'ilmā⁴²

*Ve lā yuḥītūne bi şey'in
min'ilmihī illā bimā şāe.⁴³*

161

Evet her ne tende ki bir cān kodı
Aña aql yanında bürhān kodı

162

Ki anı hüviyyetde tevḥīd ide
Şıfātı qoya zātı tecrīd ide

163

Bu kez her ne görse o nūrı göre

Şafāsı ucından sürürı göre
164

Ne görmek ki kendülügi maḥv ola

Ne mümkün ki ol arada şahv ola

165

Gör imdi ne luṭf ıssı Raḥmān'dur ol

Gör anı ne sulṭān u sübhān'dur ol

166

Ki kodı tene cānı sulṭān ola

Beden şehrine ḥükme ide ḥān ola

167

Aña koşdı aqlı vezīr idine

Ki tā nefsi dīvin esīr idine

168

Göñül ḥoca tedbīri andan kemāl

Bulısar ki irmeye aña zevāl

169

Ḥavāsı ḥavādim kodı bunlara

Ki on nesne ḥādim kodı bunlara

170

Şunuñ çün ki aña ibadet kıla

Naşībini Ḥaxdan sa'ādet kıla

171

Dutan dutdı dutmayan oldu şakī

Sa'īd olmaz ol kimse Tañrı ḥaxı

172

Görinmez mi kim pādīşāh kulına

Ya merdūdına yāhu maḥbūlına

173

Bir iş dise dutmasa yimese bāk

⁴² “... onun dilemesi hariç insanlar O'nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler.(Bakara 2/255).”

⁴³ “Onlar ise bilgice Allah'ı kavrayamazlar.(Ta-hâ, 20/110) “

Ol işden olırsardur āhir helāk

174

Bu cān şāhını şāh iden pādīşāh

Saʿādete hem-rāh iden pādīşāh

175

Diledi ki birligini bileler

Dağı aña lāyık işi kıllalar

176

Bilinmekden ol Hāk müberrādudur

Tamāmī görünmekden aʿlādudur

177

Bilinmiş meşel dut ki menkūş ola

Biliciye naqqāş adı huş ola

178

Eger naqqāş menkūş itmez kabūl

Nice yaza naqqāş ise pür-uşūl

179

Ƙan'ol kabiliyyet ki gösterdi mūm

Var imdi er iseñ anı taşdan um

180

Pes aña ki kamu bilinmiş nese

Bilinmekligi kabilmış nese

181

Sen anı Ƙo özüne nazār

Eyle ki sāzendeden sāzı virür haber

182

Akıl göziyile gör anı hemān

Ki maʿmūr andan zemīn ü zamān

183

ʿAlī dir ki her iz delālet ider

Ki bir iş vardur işāret ider

184

Bu tāk-ı muʿallā bu hāk ü bisāt

Gönüllere irdügi hüzn ü neşāt

185

Delīl olmaya mı ki bir kimse var

Ki andan bulur kāyināt iʿtibār

186

Sağın varlığın imtiḥān eyleme

Yağın bil ki birdür gümān eyleme

187

Anuñ niteliginde fikr itmegil

Muvahḥidlığı dut öte gitmegil

188

Gözetgil düzülmiş yolını senüñ

Ki yārī kıla saña luḫfı anuñ

189

Cihānuñ kamu sağla eşkālını

Bilürlere şor dāyim işkālını

190

Ne deñlü ki niʿmetlerin yiyesin

Saña vācib ol kim şükür diyessin

191

Anuñ ğayreti ğayra virmez vücūd

Kim ola ki andan irişmeye cūd

192

Ƙatı yolsuz oldur ki yolsuz yire

Bu yoldur diyüben yürüyivire

193

Özini belādan belāya şoğar

Şu kim adına bilicilik yaçar
194

Anı her ne ad ile yād eyle señ
Kamu ʻacַz ile oқи olma uşañ
195

Eger birledüñise taḥķīķ ile
Ḥaķīķātda yaʻni ki taşdıķ ile
196

Ubudiyyete her ne olsa muḥāl
Rubūbiyyet içre bulunur miŞāl
197

Bilenler bu taḥķīķ ile ol biri
Hemīn ölmeyüben қalurlar diri
198

Anuñ zātınıñ gayri ʻālemdürür
Aña nisbet olınsa bir demdürür
199

Basīt-i ḥaķīķī bil anı ʻamū
Terekkübleri andan gayri қamu
200

Anuñ gayri gālib mürekkeб olur
Bi-lā cüftiyile müretteb olur
201

ʻAded cemʻ u şüret şıfat ikişer
Şular yaʻni kim cüftiyile düşer
202

Daḥı cevher ile araz gibi uş
Bi-lā aşl ferʻ ile cüft oldu hoş
203

Aķıl nefс daḥı taḇāyīʻ şuver

Heyülā vü unşurla fikr ü nazār

Ḥātıme-i Bāb

204

Bularda vücūda nazārda ayān

Bir idügin añladı ehl-i beyān

205

Çün Allāh gāyet tecerrüddedür

Tevaḥḥud yüzinde teferrüddedür

206

Muқaddes odur hem münezzeḥ odur

Қamu kāyināt aña қul şeh odur

207

Tecerrüdde zātı muḥahhardurur

Taʻalluқda cānlar mükedderdürür

208

Gelüp cān bedende olalı muķīm

Gidüp hoşlığı oldu taḇʻı saķīm

209

Bu ṭurfe ṭılısmı ki virdi aña

İraq düşdi ḥaylıce andın yaña

210

Қatı lutf kıldı o Sübḥān bize

Kerem itdi ol şāḥ u sulṭān bize

211

Vesāyiṭ yaratdı ki bir bilevüz

Anı birlige göre iş қılavuz

212

Ya mürselleri enbiyāyı neye

Viribidi ya evliyāyı neye

213

Oķı imdi ikinci bābı Őehā
Gör anda ne sözler didüm müntehā

**Bāb-1 Dūvüm Ender ĀferiniŐ-i
Peyġamberān †Aleyhime's-selām**

214

İŐit imdi bizden eyā baħr-i cūd
Ki senden müzeyyen ħarīm-i vücūd

215

Ĥüzāy-ı Te-ālā bu ādemleri
Güzāfa yaratmadı ālemleri

216

Cihān ħikmet ile Őoludur Őolu
Gözi aġuġ olan imiş baħtulu

217

Bu varlıġ u yoķluk Őalāħ u fesād
Kemāl ile noķŐān Őulm ile dād

Ĥikāyet

218

Rivāyetdür ehl-i ilimden bize
Ĥikāyet idertüz biz uşda size

219

†Ömer öldüġi gice oġlı görür
Atasın ki tiz tiz ilerü yörür

220

Baba didi baķmadı her buña
Şu bir uğramış kişi gibi buna

221

Didi hey baba ne yilersin Çatı
Ki ben söylerem sen gidersin Çatı

222

Dimiş anuniġün ki benden ħisāb
İdelüm diyü istediler kitāb

223

Anuñ ħayretinden unuttum seni
Kerem eyle ma-Özür dutġıl beni

224

Dimiş ālem iġre o dirlik ki sen
İderdüñ neden olımadun esen

225

Dimiş kim o ālemde ben ħānıken
Ĥilāfet maķāmında sulġānıken

226

Meger bir delük köpri düzmemiŐem
Anunda sevābını süzmemiŐem

227

Geġüp bir Őarınun bızaġuları
Varup otlamaġa giderken varı

228

Birintün ayaġı delüġe geġer
Sır ayaġını Şanı yire Őaġar

229

Anı Şimdi benden iderler ħisāb
Anuñġün baña eylemeġe itāb

230

Pes añlaya †āķıl ki kāmıl ola

Şehenşehlik içinde ʿādil ola

231

Ki bir sâʿate adli Faḥrî'l-enām

Ḥabîbü'l-ilāhî ʿAleyhsselām

232

Ḥayrılıdurur didi añla hümām

İbâdetden altmış yıl olsa hümām

Ḳāle'n-Nebiyü ʿAleyhi's-selām

ʿAdlü's-sâʿati ḥayrun min ibâdeti
sittine sene⁴⁴

233

Yidi t̄âyife var kıyâmetde hep

Ḥalâyık dirildügi sâʿatde hep

234

Ḥüzâ gölgesinde dutar anları

Ki ol demde rāhat ola cānları

235

Biri ol yidinüñ şu sultān imiş

Ki âlemde adl idici ḥān imiş

236

Cihānuñ adl idici şehleri

Ḳulm Ḳulmetiniñ olan mehleri

237

Yarın nūr taḥta otursa gerek

Ki tañrısı ḳatında dursa gerek

238

Niteki Muḥammed ʿAleyhi's-selām

Bu maʿnide te'kîd kıldı kelām

İnne'l- muḳsitine ind-Allāhi ʿalā

menābire min nūrin ʿan

yemīni'r- Rahmān⁴⁵

239

Kim ister ise bu maḳāmı bula

Ne ḫamu ki dāri's-selāmı bula

240

Gerek on ḳavāid riʿāyet kıla

Dilirse ki tañrı ināyet kıla

241

Birisi buna iş ki vāḳıʿ ola

Ol işde aña çok menāfiʿ ola

242

Raʿiyyet sana kendüyi Ḥaḳ söze

Uyuban yatacaḳ yirini düze

243

Daḫı her ne'i kim özine anı

Revā görmeye kendözine anı

244

Raʿiyyetlere cāyiz añlamaya

Dilirse güle soñra ağlamaya

245

İkincisi oldur ki ḥācetlüler

Ḳulm eyleyenden şikāyetlüler

246

Ḳapusından maḥrūm olmayalar

Vire anlara ʿadl ile vāyeler

⁴⁴ Hazret-i Peygamber (AS) buyurdu ki: "Bir saat adalet, altmış sene nafîle ibadetden daha hayırlıdır."

⁴⁵ Şüphesiz adil olanlar Allah indinde nurdan minberler üzerinde Rahman'ın sağındadır."

247
Hayr işe tehîr eylemeye
Ki kendüye taqşîr eylemeye
248
Üçüncisi oldur ki evkâtını
Gicede vü gündüzde sâ-atını
249
Hemân komaya e-ayş-ı nefsâniye
Gerek kim mutîe ola revâniye
250
Dağı şarf ide çoğın evkâtınıñ
Memâlikde tedbîre sâ-atınıñ
251
Ra-iyyetlerinden haberdâr ola
Ki Tañrısı qatında muhtâr ola

Hikâyet

252
Meger kim zamânında bir ulu hân
Ki maħkûm idi aña milk-i cihân
253
Dimiş bir hakîme ögüt vir baña
Ne kim diriseñ uyaram saña
254
Dimiş varmağıl gaflet uyqusına
Qoyup adli uyma zulüm hûsına
255
Müdâm uyma nefstüñ hevâsına sen
Uyarsañ budur iş revâsına sen
256

Ki mazlum olan Tañrı dergâhına
Varur arz ider hâlin Allâhına
257
Senüñ zulmün içün şikâyet ider
Ne kıldun ise hep hikâyet ider
258
O söz saña key şüm olur e-âkıbet
Ki zulm ehli maħrûm olur e-âkıbet
259
Dağı bil ki bu salţanat pâyidâr
Degüldür kimesneye iy nâm-dâr
260
Meşelde güneş oldı devlet hemân
Ki bir yirde qalmaz gezer her zamân
261
O dördünci budur ki sultân kişi
Müdârâ vü rıfķ ile ide işi
262
Gerekmez ki e-unf ile kâr eyleye
Özin reddi Perverdigâr eyleye
263
Ki Tañrı Resûli kılpudur du-e-â
Qabûl olasını bilüpdür du-e-â
264
Ne vâlî ki kendü re-e-âyâsını
Hem ednâsına vü hem a-e-lâsına
265
İde rıfķı rıfķ eyle aña iy Hâk
Dege müstahıkkına tâ müstahâk
266

Ve ger ʿunf ider ise ʿunf it aña
Ki āsī olur bu işiyle saña

Hikāyet

267 Hişām bin ʿAbdi'l-melik
şāhiken

Ḥilāfet yüzinde şehenşāhiken

268

Ebū Ḥāzim'e şordı didi aceb

Bu işde necāta ne ola sebeb

269

Dimiş her ne cemʿ eyleseñ milk ü
māl

Ḥarām olmasun cehd id olsun ḥalāl

270

Şu vech ile cemʿ it ki meşrūʿ ola

Ki uymazsa bu söze maşrūʿ ola

271

Bu degül ki zulm ile cemʿ idesin

Ḳılup şerr işi ḥayrı men idesin

272

Daḥı mālî yirine şarf eylegil

Biñin gözle birine şarf eylegil

273

Ebū Ḥāzim'e döndi didi Hişām

Bunı kim idebiliser iy imām

274

Didi şol ki ṭamuya yok ṭāḳati

Hem uçmağ için eylemez ṭāʿati

275

Bişincisi oldur ki cehd eyleye
Göñülden Ḥüzāsiyle ahd eyleye
276

Ki tedbīr idüp ḳadr-i ḳudretce ol
Hem endāze-i istitāatca ol
277

Rāʿiyyetlerin cümle hoşnūd ide
Ziyānı ḳoya kendüye sūd ide
278

Ḳavāidden altıncısı ol imiş
Dutan kimseye Tañrı'ya yol imiş
279

Ki istemeye bir kişiden rızā
Ya irkekden ü ya dişiden rızā
280

Bir işe ki ol Tañrı fermānına
Muḥālif ola varmağa yanına
281

Bu ḳanda ki kendü mübāşir ola
Ya ol şüm işiyle müfāḥir ola
282

Yidincisi oldur ki ola kerīm
Kerem ehline raḥmet eyler raḥīm
283

Ne kim vaʿde itse vefā eyleye
Gerekmez ki ḥalkā cefā eyleye
284

Ki ahde vefā eylemekdür hemīn
Bilürseñ şu kim didiler aña dīn

*El-kerîmü izā ahede vefā el-
ahdü mine'd-dîn⁴⁶*

285

Sekizinci oldur ki âlimlere
Harîş ola bakmaya zâlimlere

286

Hemîşe bularuñla şöhet kıla
Naşîbin olardan naşîhat kıla

287

Toğuzıncı oldur ki kibri kıoya
Dağı fahr u ğāruñ yüzini yuya

288

Ki nāmuslanmaq ider hışm-nāk
Hışım gelse hod akl olur helāk

289

Onuncısı bu kim müdebbirleri
Bu âlem içinde müfekkirleri

290

Hemîşe özine yakın eyleye
İraq dutmaya hem-nişîn eyleye

291

Ki Yunānilerden rivāyet budur
Evet dutana key hidāyet budur

292

Kaçan kim bir ıklîme hân olanuñ
Zamānında şāh-ı zamān olanuñ

293

Çapusunda akıl kişiler ola

Tefekkürde kâmil kişiler ola

294

Anuñ devleti bulısardur sebāt
Ne deñlü ki cisminde ola hayāt

Hikāyet

295

Meger şehri Reyde bir er varidi
Müdām ol eyüler ile yāridi

296

Ebū Nasr-ı ğazî'yidi adı anuñ
İnen berk idi iştikādı anuñ

297

O devr içre Rey şehrine şehriyār
Hasan İbn-i Būy idi şāhı diyār

298

Rivāyetdür ol er dimiş Hūzā
Naşîb eyledi bize kılduk ğazā

299

Şıduğ ehli Rūm'ı harāb eyledük
Alup illerin fetḥ-i bāb eyledük

300

Müsülmanlaruñ yoqsulu bay
Oldı bunuñ üstine geçdi bir nice
ay

301

Biz ol fetḥi gördük ğurūra düşüp
Ġanāyim ne varsa yir iken üşüp

302

Melîk Rūm leşker dişürür gelür
Bizi her tarafından araya alur

⁴⁶ “Şerefli insan söz verdiğinde ahdinde durur.
Sözünde durmak dindedir.”

303
Şıdırlar bizi kaçdı kaçabilen
Çeriden kaçacak yol açabilen
304
Bizi dutdılar u esir itdiler
Aluban Melik Rüm'a iletdiler
305
Şu deñlü esirün içinde hemân
Beni gözledi durdı hayli zamân
306
Dönüp tercümânına didi ki şor
Ne yirdenimiş şol duran eri gör
307
Didi niredensin didüm Rey'denem
Şehensâh durduğı alaydanam
308
Didi şimdi seni halâs ideyim
Halâsunı em içre hâş ideyim
309
Evet bir niçe söz diyeyim ki sen
Varıncağ göre seni şâh-ı Hasan
310
Digil aña benden rivâyet idüp
Ne dilden gerekse ebâret idüp
311
Di kim ben bu defea ki kıldum sefer
Mübârek düşesini bildüm sefer
312
Şu kaşd ile çıkmış idüm kim gelem
Seni memleketden çıkaram alam

313
Evet hoş alâmetler işitmişem
Anuñçün dönüben yine gitmişem
314
Hemân bildüm andan ki dutmuş
kemâl
Senüñ devletüñ günine yok zevâl
315
Şu hân kim anuñ devleti güneşi
Tulunmağa döne dükene yaşı
316
Ebü'l Fazl-ı Hindüyle Bū eAlî
Ebu caferi Hâzin ile Velî
317
eAmîd oğlu vü Hoca Kâsım gibi
Ebū Bekr-i Hindiyle eAşım gibi
318
Kişiler kapusunda kılmaz karar
Saña pâdişehlik idersek yarar
319
Anuñçün dönüben yine girdüm uş
Saâdetle milkünde kal imdi hoş
320
Ebū Naşr'ı ol demde halâş
Kıldı hayırlı olasını bildi halâş
321
Pes aña ki sulţân olan kişiler
Bu ademlere hân olan kişiler
322
Hep erbâb-ı akl ile hem-râh idi

Anuñçün cihāna şehenşāh idi
323

Gerek pādişāha ki ākıllara
İde meşveret aklı-ı kāmillere
324

Ki Tañrı Teʿālā Resūli bile
Bu maʿniyi gelmişdürürler dile
Veşāvīrhūm fi'l-emr⁴⁷
Lā muḫāherete evseku mine'l-
müşāvere⁴⁸

Hikāyet

325
Melik Rūm Nūşrevān'a meger
Yazar nāme içinde haylī haber
326

Dimiş bunca milkūñ raʿiyyetlerin
Ne nesneyle kılduñ riʿāyetlerin
327

Ki bir nesne saña hılāf eylemez
Ne kim dir iseñ ihtilāf eylemez
328

Cevābında dimiş yidi nesneden
Beyān eyleyeyim ki bir bir neden
329

Biri bu dilüm yıgdum āzārdan
Baña yārdan daħı aġyārdan
330

İkincisi bu hezli ʿömrümde hiç
Getürmemişem nehy ü emrümde
hiç

331
Üçüncü ne kıldumsa vaʿd ü vaʿid
Hılāf eylemeklikden oldum baʿīd
332

Ki dördüncü her bir işi ehline
Buyurdum bilüben anuñ ehli ne
333

Bişinci kime kim itāb eylesem
Günāhından ötrü iķāb eylesem
334

Edeplenmek için iderdüm itāb
Hışım idüben eylemezdüm iķāb
335

Hem altıncısı bu ki dād eylerem
Raʿiyyetleri baña şād eylerem
336

Yidinci raʿiyyetlerüñ göñline
Girüp görmüşem cānı ne göñli ne
337

Evet toġruluġ ile yol bulmuşam
Anuñçün olara ḫabīb olmuşam
338

Daħı bil bir iş yok ki hīle anı
Açup bilmeye öñi ardı kanı
339

Meger rey ü tedbīr ola hīleye
Boynı virmeye bile oldu neye

⁴⁷ “İş hususunda onlarla müşavere et.” (Al-i İmran, 3/159)

⁴⁸ Danışmadan daha sağlam destek yoktur.

340

Dağı hic gevher yoğ imiş ki ol
İde zīneti memleketlerde bol

341

Meger adl ola milkūñ ārāyişi
Ki adl ile şeh başa ilter işi

342

Dağı hīç iş yok hatāsuz ola
Yine bal yok kim belāsuz ola

343

Meger meşveretdür ki eayn-ı şavāb
Olupdur suālūñe fehm it cevāb

344

Dağı hīç nesne şımaz leşkeri
Kaçan düşmenüñde çoğ olsa çeri

345

Meger kim döleklik şıya düşmeni
İd āhestelığı şıya düşmeni

346

Dağı olmaya māle bir pās-bān
Düketmekden anı yığa bir zamān

347

Meger birine şarf itmek ola
Be-gāyet gerek yire gitmek ola

348

Dağı hīçbir şāh iline ziyān
İdemez nesne bilindi ayān

349

Meger kim ra-iyyetleriñ māline
Tama-e eylemek ola emvāline

350

Dağı ālem içinde sultānlara
Her ıqlīme hükmi idici hānlara

351

Yig olmaya kuvvet meger adl ü dād
Ki her guşşasından anı ide şād

352

Dimiş Fārisiler şehensehlere
Sa-eadetlü kullara hem-rehlere

353

Kamu nesneden yig budur iy emīr
Ki hem-dem ola aña āqıl vezīr

354

Yaramaz kamu nesneden bu ola
Vezīri olan kimse bed-hū ola

355

Bed-endīşe dağı bed-āmūz ola
Koya hayrı şerre kulavuz ola

356

Dimişler ulular vezīr olanuñ
Vizāretde key bī-nazīr olanuñ

357

Elin bıçğılayın mu-eaddil gerek
Sözü maşlahatlar muhaşşıl gerek

358

Ki tā cānibeyni ri-eāyet kıla
Naşībini Hağdan ināyet kıla

359

Hem ala ve hem vire dād eyleye
Gerekmez bu söze inād eyleye

360
Ki tā hem şehensāha hem yoḥsula
Güc olmaya ḥaklı ḥakını bula
361
Rivāyetdür ehl-i aqıldan bize
Ḥikāyet iderem naqıldan size
362
Ki vācibdür üç nesne sultānlara
Sikenderlere hem Süleymānlara
363
Biri ol ki milkin imāret ide
Dilerse ki ḥaylī imāret ide
364
İkinci bu yoḥsul ḥakına katı
Gerekdür ki ola anuñ şefkatı
365
Resül'e suāl eylediler neden
Diyivir bize sen didiler neden
366
Ki Sāsānilerde şehensāhlık
Sa'ādet ināyetle hem-rāhlık
367
Nedendür ki dörtbiñ yıl qarār
İtdi ki sultānlık anlara oldu yār
368
Bular söyleyincek bu resme kelām
Cevābında dimiş Aleyhi's-selām
369
İki nesnedendür qarār itdügi
Ḥüzā anları şehriyār itdügi

370
Biri yoḥsula şefkat itdükleri
Ḳoyup zulmini adle gitdükleri
371
İkinci bu kim memleketlerini
İmāret iderleridi varını
372
Üçüncü bu kim cümle işlerini
Virüp işlede bulıcaḳ erini
373
Büyük işi küccüklere virmeye
Dilerse belālar aña irmeye
Ḥikāyet
374
Suāl itdiler āl-i Sāsāndan
Ki tā bileler ḥāl-Sāsāndan
375
Didiler ki dörtbiñ yıl oldu zamān
Sizüñ ḥükmüñüz ile ṭoldı zamān
376
Nedendür ki şimdi çevürdi yüzi
Bu devr-i zamāne devürdi yüzi
377
Cevābında didiler erbāb-ı 'aḳl
Dükendi bulunmadı aşḥāb-ı naḳl
378
Vilāyetde şol kimse oldu vezīr
Ki aḳlın hevāsı kılpdur esīr
379

Büyük işleri küçükler dıtdılar
Akıl tanışgını untdılar
380
Zulüm cevr dünyāya tldı tamām
Adil dād işidilmez oldu tamām
381
Ulu kiçi hep yüz çevürdi hemān
Varup buldılar bir dağı hānedān

Hikāyet

382
Meger şah-ı Adil ki Nüşirevān
Oturmuşidi tahta hükm-i revān
383
Gelüp arza kıldılar aña ki hāl
Budur kim fülānda cihān oldu māl
384
Şu resm ile kim bī-nihāyetdürür
Hem emlāki dağı be-gāyetdürür
385
Nedür bī-nihāyet olan māl aña
Yiter hōd kifāyet olan māl aña
386
Kalanı şehensāha lāyık anuñ
Nesine gerek bu alāyık anuñ
387
Cevābında dimiş o devletlü şah
Cihāngir-i Adil saAdetlü şah
388
Ki ol bay olduğı gencümdürür

Evet yoksul olursa rencümdürür
389
Anuñçün ki şahā hazīne yiter
ReAyā çoğına azına yiter
390
Şu vaktin ki dād eyleye anlara
Bu kez istinād eyleye anlara
391
Alursa dağı ahsen-i vech ile
Ala düşmeye halk içinde dile
392
Pes aña ulu iş imiş maAdilet
SaAdetlüye iş imiş maAdilet
393
Görinmez mi kim şah-ı Nüşirevān
Geçelden ne deñlü geçüpdür zamān
394
Henüz adliyile nice añılır
Bu alemde gündüz gice añılır
395
Dağı adl için yiri Arāf olur
Cehennem azābından ol şāf olur
396
Hem uşbu cihetden buyurdu resül
Ki buyruk mağāmında durdu Resül
397
Tefāhurla didi ki Adil şehüñ
Zamānında doğdum o akıl şehüñ

Ḳale'n-Nebiyyi ʿaleyhi's-selām
Vüldtü fi zemenil meliki'l- ādil⁴⁹

398

Firīdün-ı ferruḥ firişte midī
Teni müşg ü anber şirişte midī
399

Eyü adı çav eyledi āleme
Adın dādı çav eyledi āleme
400

Cihān-gīr olan kimse zābiḡ gerek
Dimezven ki işlerde ḥābiḡ gerek
401

Şu şāhuñ ki zabtı yoğ ola anuñ
Her işinde ḥabḡı çoğ ola anuñ

Hikāyet

402

İşitdüm ki Nüşirevān şāh iken
Bu ālem içinde o ḥān şāh iken
403

Didiler Ḥorasān'dağı ḡuluñuñ
Saña ḡulluḡıyla maḡbūluñuñ
404

Evinden girür uḡrılar ḥānümān
Ne var ise alur çıkar şāzümān
405

Çün işitdi bu sözi küymedi hiç
Dimedi ki ir ola şimdi ya ḡic
406

Buyurdı ki maʿzül ideler anı
Yine bayağı ḡul ideler anı
407

Didi kim ki evin saḡınımaya
Müdebbirlik adın daḡınımaya
408

Varur memleket mi saḡınımabilür
Adālet adın mı daḡınımabilür
409

Ki Büzürcmihir'den rivāyet budur
Dutan mühtedīye hidāyet budur
410

Eger sen de erseñ gözüñ aç gözet
Bu āvāzenüñ perdesin bir düzet
411

Ne kim göresin daḡı işidesin
Gerek birliğe göre iş idesin
412

Şu kim bu nazardan göremez yolu
Yürimez ayağı vü dutmaz ḡolu

Hātım-i Bāb

413

Ḳaçan enbiyā seyr ide bātına
Yaradup viribiyenün ḡatına
414

Ḥalife olur anlara şāhlar
Saʿādetlüleriyile hem-rāhlar
415

Bular daḡı ger enbiyā yolına

⁴⁹ Hz. Peygamber (AS) buyurdu ki: “Ben adil bir hükümdar (Nuşirevan) zamanında doğdum.”

Giderler ise evliyā yolına

416

Nizāmiyle ālem münevver olur

Ki Īsā zamānı muşavver olur

417

Ve ger ʿādil olmaya zālīm ola

Ne mümkin ki oddan o sālīm ola

418

İşit imdi resmini sultānlıġuñ

Beyān itdüm āyīnini hānlıġuñ

419

Oķı gör ki üçünci bābında uş

Geregince nazm eyledüm gör ne hoş

Bāb-ı Sivüm Ender Āyin-i

Pādişāhī ve Cihān-gīri

420

Bu gizlü degüldür ki sultānlıķ

Ulu işimiş āleme hānlıķ

421

Anuñçün ki ķullaruna Tañrı’nuñ

Hüküm idiser varına tañrınıñ

422

Eger haķ sözine hılf itmeye

İşi kendözinden güzāf itmeye

423

Hılāfe olur Tañrı’dan āleme

Ki hüküm eyleye bunca biñ ādeme

424

Dilerse ki Rāhmān şıfatlı ola

Gerekdür ki key maʿdiletli ola

425

Ve ger Tañrı sözine uymazise

Nedür hükmi tıyar ya tıymazise

426

Dağı reʿfeti şefķati olmasa

Raʿiyyetlere rahmeti olmasa

427

Hılāfe olur liki Şeytān için

Hılāf eyledi çünkü Rāhmān için

428

Çün ol Tañrı bir ķula teşrif ide

Anı padişāhlıķda taʿrīf ide

429

Anuñ derecesini o Hıyy Hākīm

Hālīm u Alīm ü Rāhīm ü Kerīm

430

Nübüvvet maķāmına tālī ķıla

Anı ālem içinde ʿālī ķıla

431

Kelām-ı Qādīm’inde kendü aña

Diye hem itāat idüñüz aña

*Eṭī u’llāhe ve eṭīur resule ve
uli’l emri minküm⁵⁰*

432

Dutar ise ol ķula vācib budur

Hüzāsına maķbüle vācib budur

433

⁵⁰ “Allah’a itaat edin, peygambere ve sizden olan emir sahiplerine itāt edin” (Nisâ,4/59)

Boyun kıoya Tañrı'sınuñ emrine
Şora bile Tañrı'sınuñ emri ne
434

Gerek 'adl ü inşāfı ādet kıla
Dağı lutf u ihsānı ğayet kıla
435

Hem i'elāyı a'lām-ı dīn eyleye
Özini hüzāya emīn eyleye
436

Şerīāt şiarını dutmağ gerek
Muḫālif olanı unutmağ gerek
437

Dağı şöyle bilmek gerekdir ki her
Ne zulmi ki kılları anı ider
438

Yine her ne ḫağ kim Müsülmānlara
Gereklüyidi itmedi anlara
439

Ḳamusını andan sorarlar imiş
Buña bir ḫikāyet dağı varimiş

Ḫikāyet

440
Ne sultān ki her işde āhestedir
Anuñ düşmeni ḫapusı bestedir
441

O şol ğün gibidir ki her mīveye
Virür lezzeti baḫş ider mīveyi
442

Ne mīve ki pür-nür ider ālemi

Şafāyile mağrūr ider ālemi
443

Şu sultān ki tüz ola beñzer oda
Ki yağıcılardur bu dağı o da
444

Evet farkı var añlayanlar bilür
Söz işidicek dañlayanlar bilür
445

Od odun yağar bu yağar aqlını
Dükedür başındağı var aqlını
446

Didi Erdeşir-i zamān şāhdan
Bu ādemlere ḫān olan şāhdan
447

Ayıb olmaz üç nesne-i istemek
Diyeyim ki bir bir ne'i istemek
448

Biri bu ki dānā olanlardan
Ger isterse tedbīr ol anlardan
449

İkincisi yardım dilemegimiş
Şuña kim anuñ dostı begimiş
450

Üçüncisi bu bir zarūret ola
Şafāsı gide pür-küdūret ola
451

Ra'ıyyetlerinden ala mällar
Diye kim dağı yig ola ḫällar
452

Bir alduğuma iki virem yine

Ödünc alınan viriliser yine

Hikāyet

453

Meger Hoca nūşinrevān'a öğüt

Virüridi dāyim o hāna öğüt

454

Diridi ki sulṭān aña didiler

İşi vakti gelse aña didiler

455

İrilik deminde irilik ide

Ölülük nedür kim dirilik ide

456

Şefā•at demi olsa müşfik ola

Dilirse ki tañrıya lāyık ola

457

Görinmez mi yil esse söyner

çerāğ

Evet oda irse yağar sanki yağ

458

Dağı diridi sen cihānı yigil

O seni yimedin sen anı yigil

459

Eger eyü ad ile ölür iseñ

Dağı adl ü dād ile ölür iseñ

460

Dirisin yine ālem içinde sen

Yürürsin kamu ādem içinde sen

Hikāyet

461

Sikender ulu hān iken āleme

Zamānında sulṭān iken āleme

462

Öğüt virir idi aña bir ḥakīm

Ki dutar idi ol dir ise ne kim

463

Eger ḥor olmak dilemez iseñ

İçüñ kana ṭolmak dilemez iseñ

464

Ne didiyse Tañrı ḥılāf eyleme

Sözüm dut benim ihtılāf eyleme

465

Dilirseñ ki mālūñ helāk olmaya

Ki anuñ için zehre-çāk olmaya

466

Diriğ itme eyle aṭā ehline

Ki irmez aṭānuñ ḥatā ehline

467

Dilirseñ ki her işüñ ola sevāb

Ḥatāsuz müdām işüñ ola şavāb

468

İvek olma döleklik it ihtiyār

Dağı dīni kıl devletüñe ḥişār

Hikāyet

469

Mu•āviye Aḥnef'den itdi suāl

Cevābın diye tā bile n'oldı ḥāl

470
Didi nicedür şimdi devr-i zamān
Durur mı ya gitdi mi cevri-
zamān
471
Buyurmuş cevābında sensin zamān
Haṭā vü şavābında sensin zamān
472
Kaçan muşlih olsañ zamāne şalāh
Bulur irişür cümle ḥalka felāh
473
Ve ger müfsid olsañ fesāda varur
Fesād iş kaçan adl ü dāda varur
474
Daḥı adl kıl kim diyüpdür Resül
Şoñındağı kaydın yiyüpdür Resül
475
Ki adl oldı bil cünne-i vākıye
Hem oldur yine cenne-i bākıye
El-ʿadlı cünnetün vākıyetün ve
*cennetün bākıyetün*⁵¹
476
Fenā Hüsrev’e şordılar kim size
Ne iş hoş gelür eydivireñ bize
477
Didi ol ki bir kimse ide günāh
Baña dimedin afv id iy pādışah
478
Anı afv idem ben selāmet ola

Gerekmez baña kim melāmet ola
479
Ebū Cafer iken ḥalife meger
Biregüyi nefsi yolından eger
480
Bir iş işler öldürmege buyurur
Ömür defterin dürmege bu yürür
481
İmām-ı Mübārek ki varimiş ol
Ne yīgāne-i rüzgārimiş ol
482
Şu meclisde kim şāh ḥazır olur
Bu da anda nā-gāh ḥazır olur
483
Dimiş yā ḥalife işidemidüñ
Aña göre bāri iş idemidüñ
484
Disem saña ol Fahr-i ʿĀlem sözün
Daḥı zübde-i nesli Ādem sözün
485
Ḥalife dimiş digil işidelüm
Ne iş mücebiyse ol iş idelüm
486
Dimiş kim Muḥammed ʿaleyhi’s-selām
Dimişdür kaçan gelse yevmü’l-kıyām
487
Ḥalāyık bir araya cemʿ olına
İñen ulu şahrāya cemʿ olına
488
Durup bir münādī yüce āvāz ide

⁵¹ “Adalet koruyucu kalkan ve ebedi bir cennettir.”

Çağıra bu söze ser-āgāz ide

489

Kimüñ Tañrı'da minneti var ise

İvaż almağa himmeti var ise

490

Durıgelsün imdi bu demdür demi

Ki şāzlıg irişe gide gamı

491

Kimesne durıgelmez illā şol er ki

Her kim günāh itse ol afv ider

492

Bu kez Hax Te•ālā buyura ki ben

Anı •afv kıldum ki odur •afv iden

493

Qabul itdi sözini hāş eyledi

Ol öldürecegin halāş eyledi

Hıtab-ı Pādişāh

494

İşit iy cüvān bahtı ālem saña

Müsellem revān taht-ı ālem saña

495

Diyeyim nice dirlik eylesin

Bu ālemde tā birlik eylesin

496

Qala pāydār ola sultānlıgıñ

Cihān içre var ola sultānlıgun

497

Müdebbir ol iy şehriyārı zamān

Ki qabzañda ola diyārı zamān

498

Eger pāk-dīn olmağ ister iseñ

Hıatardan emīn olmağ ister iseñ

499

Qatı pāk-şalvar olmağ gerek

Eger devletüñ var olmağ gerek

500

Ne iş kim ideceksin evvel anı

Tanış aqla disün yönini qanı

501

Ki şāhuñ müşiri hemān hemān

aql imiş

Emiri zemīn ü zamān aql imiş

502

Her iş evvelin qo gözet āhırın

Ki tā bilesin bātının zāhırın

503

Müdārāyı her işde ādet idin

Naşībüñ haqıqı sa•ādet idin

504

Saqın zulme meyl itme adl eylegil

Degül zulm meyl itme adl eylegil

505

Dağı qavme inşāfı her kārda

Ulular dimişlerdür aħbārda

506

Ki tā haqq u bātıl nedür biline

Hem ol işde hāşıl nedür biline

507

Dağı rāst-güy ol u kem-ħande ol

Ki küstāhlığa bulunmaya yol

508

Dimişler ki sultāna çok gülmeden

Ziyānlu yoğ ol hāna çok gülmeden

509

Ki çok gülse sultān haşemle hadem

Şanurlar vücūdını anuñ adem

510

Hüküm geçmez olur bozılır nizām

Gider pādīşahlarına ihtirām

511

Kerem eyle halka kerīm olıgör

Raıyyetlerüñe rahīm olıgör

512

Dağı ādet idin cüvān-merdligi

Cihānuñ içinde hemān ferdligi

513

Evet key siyāsetlü olmak gerek

Dir iseñ riyāsetlü olmak gerek

514

Huşuşā ki kendü emīrūñ ola

Yahūd tanışık vezīrūñ ola

515

Gerekmez ki seni halīm añlaya

Dağı gönliñi key selīm añlaya

516

Ki gösterme tedbiri nā-ihdiyāc

Şu hācet gibi kim yiyesiye ac

517

Ne kim tansa teftiş id evvel anı

Cevābın dime kıl müevvel anı

518

Gör ol şorduğı işde maşsūdı

Ne irişgil ayān eyle maşsūdına

519

Ol işde gör aşşı ziyān kimedür

Ya aña ya saña ıklīmedür

520

Şol işde ki kamuñuza sūd ola

Dutarsañ saña Tañrı hoşnūd ola

521

Haşāsın ko dutğıl şavāb olanın

Saña vü aña hem sevāb olanun

522

Kime kim vizāret viresin aña

Girek kim icābet viresin aña

523

Ki her ne iderse elinden gele

Nireye giderse elinden gele

524

Senüñ işlerüñüñ nizāmı ola

Ne iş başlanursa tamāmı ola

525

Anuñ akrabāsına in•ām kıl

Ol in•ām-ı hāşı bu kez ām kıl

526

Amel virme yañlış iderler hisāb

Bulındı ara yirde çün intisāb

527

Dağı her ne isterse itse gerek

Ne yolda dilerise gitse gerek
528

Ƙoma yol kesiciyile uğrıyı
Depele vü hoş dut saña toğrıyı
529

Ėalāş eyleme bunları zīnhār
Birisi ölincek olur şad-hezār
530

Saķın afv idüp kanı şatma yine
Elüñ çekdüğüne uzatma yine
531

Ki anuñ için çekmeyesin ikāb
Baçım diyüben ekmeyesin ikāb
532

Raıyyetlerüñ Ėālını dāyimā
Şorup bilgil aĖvālını dāyima
533

Sentüñ oldu çün anlaruñ Ėānlığı
Saña vācib olur nigeğ-bānlığı
534

Meşeldür şu kim āleme Ėān olur
Reıāyā koyunlar o çoban olur⁵²
535

Gözedürse işi mükemmel ola
Gözetmezse tizcek muıaıtall ola
536

Her işi şuña vir ki ehli ola

Saķın virme aña ki cehli ola
537

İmāret vizāretle Ėādılıęı
Müderrisligi Ėaķķ’a rāzılıęı
538

Şuña vir ki Ėaķķın riıāyet kıla
Aña virme kim Ėalkı Ėāret kıla
539

Ki āķıllar aydur her işüñ eri
Var anı bilür ālemüñ serveri
*Li külli amelin ricālün*⁵³

540
Şu kim işi nā-ehline inana
Ėoya āĖırin evvelini seña

541
Anuñ ehli aķl adın aÇmak didi
Gümānsuz bu sözi muĖaķķak
didi

Rubaı

542
İşüñi sen kār-dān olana vir
Milküñi hem pās-bān olana vir
543

Memleketde bulmaę isterseñ niżām
Her işi ıadli cehān olana vir
544

Eger bir kişi göñlüne yaraya
İnāyetler eyle o bi-çāreye

⁵² “Hepiniz çobansınız ve hepiniz görüp idare ettiklerinizden mes’ulsünüz. İmam çobandır ve sürüsünden mes’uldür...” (Buhāri, Ahkām 1) mealinde bir hadis-i şerif vardır.

⁵³ “Her iş için (ehil) er kişiler vardır.”

545

Anı muhteşem kılgıl inʿām ile

Sakın h̄aşı bir añlama ʿām ile

546

Ḳoma hükümüñe kimse āsī ola

Daḫı ölmemekden ḫalāşı ola

547

Şehüñ farkı ḫıldan bu kim
padişāh

Buyura ḫul aña ide iştibāh

548

Ve ger ne ikisi de ādemdürür

Biri ḫul biri şāh-ı ālemdürür

Hikāyet

549

İşitdüm ki sulṭān maḫmūd ḫān

O kân-ı saʿādet o faḫri zamān

550

Nesā'yı ʿamel-dāra virmişidi

ʿAmel-dārı murdāra virmişidi

551

Ki bir yoksuluñ mālin almış cehān

Hem özini zindāna şalmış cehān

552

Hele ḫileyile ol er ḫurtılır

Çıkar pādişāha kaçır ḫurtılır

553

Varur şāha Gaznīn'de ider gile

Virür şāh nāme gider er bile

554

Sefer ider andan ki eyyām ile

Gelür gösterür nāme'i ʿām ile

555

ʿAmel-dār oḫur nāme-i fikr ider

Bu er yine varmayasın zikr ider

556

Aña milk ü mālin degürmez yine

Şanur kim yiluban yügürmez

yine

557

Gelür şāhına yine feryād ider

Umar kim bu defʿa aña dād ider

558

Aña bir daḫı nāme hüküm eylemiş

Bu hükmi idincek ol er ağlamış

559

Dimiş nāme bir kez iletdüm aña

O ḫiç iştibār eylemedi saña

560

Melül idi sulṭān göñül ṭaridi

Meger bir daḫı meşgale varidi

561

Dimiş baña bir nāme virmek deger

Dutılmaz olur ise nāme eger

562

Var ol nāme başına toprak dök

Ne mühr urdılar ise üstine sök

563

Dimiş ey ḫüzāvend-i ālem señün

Cihān-baḥş maḥdūm-ı ādem señün
564

Sözüñ eliñ altında olan kişi
Dutup eslemedi didügin işi
565

O toprağı ben başuma koyayım
Yaḥud bu işi vazgelüp koyayım
566

Dönüp didi sultān ki iy ḥoca hey
Bu ben söyledüğim söz olmadı key
567

Ḥaṭā söyledüm uş şavāb ideyim
Suālūñe göre cevāb ideyim
568

Bilesince kullar revān eyledi
Ol il şaḥnesine †ayān eyledi
569

Ki tā ḥōcanuñ milkini mālini
Alıvireler ḥoş bula ḥālını
570

Ameldārı mıḥlayalar taḥteya
Elin ayağın yayalar taḥteya
571

Şehüñ nāmesin boynına daḳalar
Ḥalāyık ḳamusı aña baḳalar
572

Çağırup diyeler cezāsı budur
Hüküm dutmayanüñ sezāsı budur
573

Daḫı bir işitdüm ki Maḥmūd Ḥān

Vefāt itdi şāh oldu Mes†ūd Ḥān
574

Yigitlik ğurūriyle zevḳa düşer
Şafāyile ışık ile şevḳa düşer
575

Cihāngīr olmağa itmez nazār
Nedürşormaz ol memleketden ḥaber
576

Görür şāhı bu işdedür leşkeri
Hemān şalma olur dükeli çeri
577

Ra†iyyet ayakda yoğ oldu iñen
Zulm ehli anda çoğ oldu iñen
578

Meger bir ḳarı bir gün aña gelür
Şikāyet ider zulmin aña gelür
579

†Amel-dārdan ḳıla feryādını
Umar pādīşāhı vir dādını
580

Buyurdı ḳarıya ki nāme yazuñ
†Amel-dār kimdür o nāme yazuñ
581

İletdi †amel-dāra ol nāme-i
Şanup çāre bī-çāre ol nāme-i
582

Amel-dār aña itmedi i†tibār
Ḳarı ḳılmadı daḫı bir dem ḳarār
583

Yol girdi Ğaznīn'e geldi yine

Göre kim bu işe hüküm ne dine
584

Durup yine feryād kıldı qarı
Olan işleri yād kıldı qarı
585

Yine nāme buyurdı sulţān aña
Ki adl itmek istedi ol hān aña
586

Didi bir iletdüme dutmadı hıç
Kılup adli zulmin unutmadı hıç
587

Dimiş hān ki dutmaz mı dimişki yok
Anuñ adli yoçdur evet zulmi çok
588

Dimiş hān ki dutmazsa nitsem gerek
Bu işi di yahı nic'itsem gerek
589

Dimişidi ol deñlü dut kim senüñ
Sözüñ diñlene gülmeye düşmenüñ
590

Sen içmeñe yimeñe meşgülsin
İşitmeñe dimeñe meşgülsin
591

Biz uşda eamel-dāruñuñ rencine
Düşüp ölürtüz ol irer gencine
592

Bu sözden hacil oldu sulţān katı
Dağı teng-dil oldu sulţān katı
593

Buyurdı qarıya ki dād ideler

Qarıyile kullar bile gideler
594

eAmel-dārı dāra çekeler varup
Adil toħmın anda ekeler varup
595

Uyardı qarı sözi şāhı hemān
Kesildi reāyānun āhı hemān
596

Pes añla ki fermānı sulţānlaruñ
Gerek kim geçedurmaya anlaruñ
597

Evet bu siyāsetsüz olmayısar
Nitekim riyāsetsüz olmayısar
598

Sipāhilerüñi raıyyetlere
Musallağ koma düş ħamiyyetlere
599

Ne deñlü ki gözleyesin leşkeri
O deñlü gözet hem raıyyetleri
600

Ki sulţān güneş gibi olmak gerek
Cihān perteviyile toлмақ gerek
601 Gerek şāh yiksān kıla adlini

Qamusına iħsān kıla adlini
602

Ki küfr ile eālem emāret olur
Emāret olıncağ imāret olur
603

Evet zulm ile yıqılır memleket
Varur yād ile dikilür memleket

604

Nitekim Muhamme ʿAleyhi's-selām

Bu maʿnide yād eylemişdür kelām

El- milkü yebkâ maʿal-küfri velâ

*yebkâ maʿa'z-zulmi*⁵⁴

605

Dağı bir bu kim zālīm olanlaruñ

Evi tiz yıķılsa gerek anlaruñ

606

Nitekim didi aħmed-i muştafâ

O baħr-i mürüvvet o kân-ı safâ

Beytü'z-zālīmi ħarābun velev

*baʿde ħīn*⁵⁵

607

Yaķīnī eger saña maʿlūm ola

Bilesin ki bir kimse maẓlūm ola

608

Anı zālīmūn pençesinden ħalāş

İdegör ki eyle buyurđı ħavāş

609

Ne deñlü olursañ ħalāda hemān

O deñlü gereksin melāda hemān

610

Ki leşker қаpuñdan nüfūr itmeye

Dağı bir қаpuya қoyup gitmeye

611

Bu işlerde taķşīr eylemegil

Ĥilāfına tedbīr eylemegil

⁵⁴ Bir memleket idaresi küfürle devam eder, zulümle devam etmez”

⁵⁵ “Zalimin evi bir müddet sonra olsa da harab olur.”

612

Eger қor iseñ kim bu taķşīr ola

Saña düşmen olana tevfir ola

613

Dağı ululardan rivāyet budur

Kimüñ derki varsa dirāyet budur

614

Ki ādemlere ħān olan kişiyе

Bir ıķlīme sultān olan kişiyе

615

Gerekmez ki bir cins ola leşkeri

Biri birini gözleye hep eri

616

Gerek leşkeri ola ecnās ile

Yanında çeri ola ecnās ile

617

Ki bir cins olursa çerisi emīr

Yaķīn bil ki anlara olur esīr

618

Olar ittifaķ ile hem-reng olur

Bu kez pādişāhuñ yiri teng olur

619

İki cins olan ittifaķ idemez

Şehenşehlerine nifaķ idemez

620

Saķın pādişāhlık ġurūriyle cām

İçüp mest olayım dime şubħ u

şām

621

Göz aç memleketde müdebbirlik it

Cihāngīr olgıl müfekkīrlīk it
622
Ki şāhīb-ķırān-ı zamānsın bugūn
Bu hālķa o hāķdan emānsın bugūn
623
Cihān Őimdi saña mūsellemdūrūr
Ki baħtuñ sa•adetle hem-demdūrūr

Der saħāvet-i pādīşāh

624
Dimezven saħī ol ya olma saña
Anuñçūn ki nāgeh sögesin baña
625
Saħāvet kişide sirişte gerek
Dir ise mūrīdüm firişte gerek
626
Saħāvet ucından gör ol Hātīm'i
Nice oldu ehl-i seħā hātīmī
627
Adı ķaldı ālemde söylenilūr
İrişilmez illā ki şoylanılūr
628
Saħī olsa sultān çerisi anuñ
Olur cān virüp müşterīsi anuñ
629
Yolında ķamu cān fidā ideler
Ne kim buyura iķtidā ideler
630
Ne ķılsañ aķā remz ile söylegil
Belürtmek hātā remz ile söylegil

631
Ki taşrīh iden dūn-himmet olur
Daħı bir bu kim arz-ı minnet olur

Hikāyet

632
Meger şāhı Keykāvusa ittifāk
Düşer ğazn olur bir nice gün durak
633
Nedīmi olur şāh-ı mevdūduñ ol
Harīfi olur İbn-i Mes•ūd' uñ ol
634
Rivāyet ķılur kim sekiz yıl
tamām
Bilesince didüm işitdüm kelām
635
Ben üç aybı görmedüm ol hāndan
Bu kez sevdi gönlüm anı cāndan
636
Biri ol ki ikiyüz altūndan
Aķā kılmadı eksük ol bundan
637
İkincisi bu şöyle gülmedi hiç
Ki iki dişi görine ir ü giç
638
Üçüncisi ķakısa sögmezidi
Kimesneyi yok yire dögmezidi
639
Daħı bil ki saña bilinse gerek
Ne kim memleketde ķılınsa gerek

640
Ne deñlü ki milküñ çoğ olur ise
Saña düşmen olan yoğ olur ise
641
Şu deñlü gerek zabt idesin anı
Ki gösterdesin eydecegez kanı
642
Şu sultān ki milkinden ol bī-
haber
Ola olmamışdur dağı mu•teber
643
Eger bir dağı pādīşāhiyle sen
Bir ıqlīme luş-ı İlāhiyle sen
644
Meveddet idesin müdām eylegil
Yarım dost olma tamām eylegil
645
Sakın zāhir eyleme düşmenligi
Saña hāzır eyleme düşmenligi
646
Yüce himmet ol kim şehenşāhsın
Sa•adetlü kullara hem-rāhsın
647
Şu sultān ki dūn-himmet ola anuñ
İşi güci hem minnet ola anuñ
648
Batuban kıala adı añılmaya
Anı kimse añmaya yañılmaya
649
Dağı kendü tevkī•üñi dut azīz

Anı hor dutmagı unut azīz
650
Hakīrāne işlere virme miSāl
Yamanlık gide yahşırak ola hāl
651
Meger şehr ile köy vilāyet ola
Buyur aña tevkī•i āyet ola
652
Hilāf eyleme kendü tevkī•uña
Ne aşl üzre kılduñsa tefrī•uña
653
Meger özri vāzīh ola idesin
Bu fāsīd o sālīh ola idesin
654
Ki sözine her kim ki ide hilāf
Ayıbdur sözini dutar ger güzāf
655
Huşūşā ki ālemde sultān ola
Bir ıqlīme hükmi idici hān ola
Hātīme
656
Dağı çok hitāb eyleridüm saña
Suāl ü cevāb eyleridüm saña
657
Evet ākıla bir işāret yiter
Delālet gerekse ibāret yiter
658
Bir iken çırağı biñ itseñ olur
Ki her bir ile kıanca gitseñ olur

659

Ḥüzā ol ṭabī•at ki virmiş saña

Bu deñlü işāretde çokdur aña

660

Bu kez vācib oldı ki yād eyleyem

Vizāret tarīkını ad eyleyem

661

Oķısun kim isterse dördinci bāb

Anı ŧerḥ idiser gerekmez ŧitāb

Bāb-1 Çihārum Ender Āyīn-i

Vizāret ve Kedhuzāyī-yi Mülk

662

Eger Tañrı saña kerem eyleye

Vizāret virüp muḥterem eyleye

663

Evāmīr nevāhī ne didiyse dut

Dimezven ki mağrūr ol anı unut

664

Vezīre gerek kim muḥāsib ola

Her işi ḥisāba münāsib ola

665

Daḥı pādīŧāhına toğrı gerek

Kim isterse işkence uğrı gerek

666

Ḥıyānet baya yoķsula yaramaz

Kimüñ aķlı varsa anı aramaz

667

Velīni•metüñ ḥaķķına himmet it

Naŧıbüñ bu kez nāz ile ni•met it

668

Ne alursañ inŧāf yüzinden al

Ḥarām olmaya tā ki ḥalāl ola

669

Dimişler ulular işitmek gerek

Aña göre bārī iş itmek gerek

670

Ki küll isteyen küllini fevt ider

ŧoñucu naŧıbini ol mevt ider

*Men erāde 'l-külle fāte 'l-külle*⁵⁶

671

Ne yirseñ iki barmağıla yigil

Bu kez ḳorķusuz her ne dirseñ

digil

672

İki barmağıla yinen tiz siñer

Görenüñ dili söylemekden diñer

673

Eger varsa •āmilleri ḥānuñuñ

İşin işledürlerse sultānuñuñ

674

Gerekmez ki nesne yidürmeyesin

Ḳatuñda kelecı didürmeyesin

675

Ki düşmen olurlar ḥavāŧı ḳamu

Ġulām ü emīr ü subaŧı ḳamu

676

Görinmez mi cerbin saķınsañ kebāb

Ḳarara yanar göyner olur ḥarāb

⁵⁶ Bütünü isteyen, hepsini elden kaçırır.”

677

Şukim denge kıymaya dirhem yimez

Eyü söyleyen kimse verhem yimez

678

Ne kim gizlü yirseñ olur āşikār

Harīfūñ olanlar iderler şikār

679

Ayağūñ alurlar vururlar yire

Ne eyleye el yire çün baş ire

680

Pes aña ki yimek yidürmek gerek

Eger leşkeri hoş didürmek gerek

681

Yiyüp yidirincek severler seni

Sakın yok dime key işitgil beni

682

Ne deñlü ki artarsa mālūñ senūñ

Dilersen ki yig ola hālūñ senūñ

683

Qoma hayr u ihsān yolın gözlegil

Bu kez cāna cānān yolın gözlegil

684

Di harc eyle mālī imāretler it

Yaradana seni ibādetler it

685

Ki bu hāle irgirdi ol hālden

Saña virdi çok mülk ile mālden

686

Ne yir memleketde ki vīrān ola

Köy ü şehriken ol biyābān ola

687

Yine anı cehd eyle ma•mūr kııl

Vebālını senden anuñ dūr kııl

688

Ki tevfiiri arta şehensāhūñuñ

Saña rahmeti ire Allāh'ūñuñ

689

Dağı arada sen oluban sebep

Bu halka irişidura luţf-ı Rab

690

Qaçan kim ra•iyyetleri ola bāy

Ne işlerse sultāna gele kolay

Hikāyet

691

İşitdüm ki geçmiş hikāyetdürür

Evet bilene ulu āyetdürür

692

Ki bir şeh vezīrine hışm eylemiş

Vezīri kebīrine hışm eylemiş

693

Bir ayruk vezīri anuñ yirine

Qomış tā ki ol işde yiri ne

694

O ma•zūle dimiş ki sen yūri var

Oturmaya bir kūşe kııl ihtiyār

695

Dimiş aña ma•zūl-i şāhı zamān

Eger rahm idūben virürseñ emān

696

Baňa bir yıķık köy aṭā eylegil
Naşıbüñi benden duªā eylegil
697

Ki varam anı ben imāret kılam
Duªā saňa Haḫḫ'a ibādet kılam
698

Buyurmuş yanında olanlara şāh
Ki oldur uluya kiçiye penāh
699

Ne deñlü yıķık köy dilerse şuňa
Virüñ baķmasın ayruĝ öñe soňa
700

Varup anda küşe-nişin olsun ol
Benüm hazretümde nişin olsun ol
701

Aradılar ol memleketde tamām
Bir arşun bulunmadı vīrān maķām
702

Yine geldiler pādişāh ḫatına
Şüreyyā gibi gelse māh ḫatına
703

Didiler bu milki tamām araduķ
O vīrān köyi kim aña varaduķ
704

Bulunmadı bir pāre vīrāne yir
Ne deñlü araduĝısa giç ü ir
705

Bu kez ol vezīri ki maªzül idi
Varup kendü ḫāline meşĝül idi
706

Didi ben köyi isteyüben dile
Anuñçün gelürdüm ki sulṭān bile
707

Ki ben vālīyiken ḫomadum ḫarāb
Ḥatā işlemedüm ü kıldum şavāb
708

Benim yirüme kim olursa vezīr
Yine eyle isteye andan emīr
709

Bu sözi diyince küyermiş hemān
Vezīr eyledi anı yine bu ḫān
710

Özürler diledi aṭālar kılup
Anuñ gönlini pür-şafālar kılup
711

Pes añla vizāretde kim var ola
Gerekdür ki mülk içre miªmār ola
712

Bu ḫanda zulm işide dınmaya
Eger yoksula ola yāḫud baya
713

Gerekdür vezīre ki dād eyleye
Bu ālemde dādiyle ad eyleye
714

Dilirse kısa olmamaķlık dili
Geçenler buña irgirirür bili
715

Şu kim dād ider bīm-nāk olmaz ol
Şu kim zulm ide yunsa pāk olmaz ol
716

Dağı leşker aña mutî olısar

Cihân eyliği ad ile tölısar

717

Vezîri ki leşker qabül itmeye

İrişmeye eli sunarsa neye

718

Begün sevdiği aşşı itmez aña

Soñucı ol işden düşiser taña

719

Anuñçün ki şāhuñ da şāh olduğı

Re-āyāya püşt ü penāh olduğı

720

Hemān leşkeriyle bulupdur kıvām

Olar olmasa kim ider ihtimām

721

Cihāngirlik leşker ile olur

Ölüm gözlemez erler ile olur

722

İmāret olur adl ile memleket

Sakın gāfil olma bu işden evet

723

Ne deñlü ki hāyınlıq itmez iseñ

Hıyānet olan yire gitmez iseñ

724

Hemîşe gerek qorkasın hāndan

Gidermeyesin qorkıyı cāndan

725

Eger tıfl olur ise şāhuñ senüñ

Büyük bil odur pādişāhuñ senüñ

726

Sen oğlan gibi itme aña nazār

Gerekdür ki dāyim idesin hāzer

727

Anuñçün ki şehzāde olanlaruñ

Belālardan āzāde olanlaruñ

728

MiŞāli şu quşları yavrusıdur

Ki yüzmeklik aşl ile hūsıdur

729

Yüziciligi öğrenüben toğar

Yüzebileni şu nicesi boğar

730

Pes aña ki hep bilür ol hālünü

Dağı ne ki var mülküñi mālünü

731

Qaçan varı varı reside ola

Yaşadukça kim kār-dide ola

732

Ya dānā olur yāhu nā-dān olur

Hele saña hem halka sultān olur

733

Eger ittifaq ile dānāyise

Sehā vü keremle tüvānāyise

734

Ne yadlu işünü ki görmüşidi

Evet anı bilmeze vurmuşidi

735

Seni ahsen-i vech ile tarh ider

Senüñ qavlüñi hükümüñi cerh ider

736

Ve ger ola nā-dān saña çok ikāb
İder ırzuñı hem harāb ü yebāb
737

Ki dānā olandan selāmet gelür
Kim olursa nā-dān melāmet gelür
738

Dağı her ne yire ki şāhı gide
Ya kıla sefer yāhu seyrān ide
739

Gerekmez vezīre ki tenhā kıoya
Eger kıor ise kendü işin yoya
740

Ki nā-gāh fırsat buluban †adū
Ne ister ise diye şāha kıamu
741

Anuñ gönlüñü saña tağyır ide
Senüñ haqqıña hayli taqşır ide
742

Dağı pādīşāhuñ hep aqvālini
Tecessüs id ef†āl ü aqvālini
743

Şu resme ki şāha yaqın olanı
Şehenşeh kıatında emīn olanı
744

Aţāyile kendüñe cāsüs kııl
Evet söylemegil bunu sūs kııl
745

Ki tā dem-be-dem saña aqvālden
Haber vire ef†āl ü aqvālden
746

Aña göre sen de amel idesin
Birisinde biñler emel idesin
747

Ya ögerler ya yorarlar imiş
Yağud bir kelecı şorarlar imiş
748

Cevābımı fikr it ki hāzır-cevāb
Olasın ki tiz vire hatır cevāb
749

Dağı münhiler kıoğıl etrāfda
Ne kim vākı† olursa eknāfda
750

Hayır şer haber-dār ideler seni
Ki aql ehline yār ideler seni
751

Şınurdaş olan şehlerüñ fikrini
Gerek bilesin şükkrini zıkrını
752

Bugün nitdi yarın ne itse gerek
Ya gelmek diler yāhu gitse gerek
753

Sözüñ hāşılı bu vezır olana
Begüñ kıapusında emır olana
754

Gerekdür ki etrāf-ı †ālemde her
Ne iş olsa söyleye andan haber
755

Eger bu söze eyler ise hılāf
Hatarlı olur iş sözi şanma lāf

Hikāyet

756

Meger Faḥr-ı Devlet ulu ḥāniken

Saʿādetlü vü baḥtulu ḥāniken

757

Vezīr idi ol demde şāhib aña

Hem ol idi dāyim muşāhib aña

758

Ḳazā ile şöyle düşer ittifāk

Bu deñlü ki ortada ola nifāk

759

Sarāyına gelmez şehensāhınuñ

Ki ḥükmin diye ḳāşıduñ sāhinüñ

760

Bukez Faḥr-ı Devlet dimiş kim aceb

Nedür Şāhib'e gelmemeye sebeb

761

Kişi şaldı didi ki var Şāhib'e

Ne dirsem ḥaber vir yarar Şāhib'e

762

Uş iki gün oldu ki dīvānuma

Yüreşmediñ ve gelmediñ yanuma

763

Perişānem andan gelüp şād kıł

Bizi guşşadan külli āzād kıł

764

Eger memleketde ḥalel varise

Ya bir olacak güç amel var ise

765

Baña ʿarza kıł kim iʿānet idem

Ne deñlü güc ise ināyet idem

766

Ve ger ḥāṭıruñ bizden incindise

Ayıb dutmazuz di anı neyise

767

Ki meşğül olavuz anuñ özrine

Tasavvur idevüz anuñ özri ne

768

Çün işitdi Şāhib bu sözi hemīn

Ḳodı ol dem içinde ser ber-zemīn

769

Döntüp didi ḥāşā ki sultānuma

Perişān olam bendeyem ḥānuma

770

Daḥı memleket devletinde anuñ

Nizāmiyledür himmetinde anuñ

771

Neyem ben benümçün çeker ihtiyāt

Yaraşur ki sultānlar ide neşāt

772

Gerek şāh meşğül ola ʿişine

Yile yopura ḳulları işine

773

Yiter şāhumuñ baña var olduğı

Hemān göñlümüñ gitdi ṭar olduğı

774

Çün üçüncü gün oldu azm itdi

Ol şehensāhına gelmege yol dutdı

775

Bayağı ḳarārında ḥurrem yine

Nice geldise gitmiş ol ğam yine
776

Şorar Faḫr-ı Devlet aceb neyidi
Melül olduğına sebep neyidi
777

Dimiş iy cihān faḫri devletlü şāh
Uluya kiçiye maḫabbetlü şāh
778

Sebeb bu ki münhilerümnden biri
Fülān memleketde oturur diri
779

Baḫa nāme yazmış ki ḫākān fülān
Sipāhīye kim yiridür Naḫcūvān
780

Keleci didi didüğün bilmedüm
Geregince teftişine kılmadum
781

Dimiş anuñ için olurdum melül
Ki bilmedi anuñ didügi ne kul
782

Ki niçün bize koñşu sultān olan
Emīriyile söyleşe ḫān olan
783

Ben anı buradan nedür bilmeyem
Gereklü neyise anı kılmayam
784

Bugün pādīşāhum yüzün gördüm uş
Anuñçündürür gönüm olduğu hoş
785

Bu söz hoş gelür şāhına bī-kıyās

Virür māl aña geydürür hem libās
786

Pes añla ki vācib buyimiş saña
Gerekse du•ā kııl gerek sög baña
787

Ki sultānlaruñ ḫālını bilesin
Nedür mekr ile ālıni bilesin
788

Şehenşāhuña anı arz idesin
İnāyātını saña farz idesin
789

Señün hūş-yār olduğunı bile
Aña toĝru yār olduğunı bile
790

İş inanma ehli degül kimseye
Varup birbir anı kim aña şaya
791

Ḳazāyile tedrīs imāret gibi
Daḫı tevliyet hem nezāret gibi
792

Her iş kim inanıla nā-ehline
Bakılmaya māliyiçün cehline
793

Viren kişinüñdür günāhuñ çoĝı
Anuñ boynına irer āhuñ çoĝı
794

Ra•iyyetleri sen tama• idüben
Azāb ehlinüñ yolına gidüben
795

Saḫın virme bī-dāda dād eylegil

Bu haq szimiş i-tikd eylegil
796

şehn mil-i mflise işini
Saķın virme def-e eyle teşvışini
797

Anun ki virincegez kendü yir
Saņa nesne hşıl olmadı dir
798

Geregince bayımayınca zi
Saņa nesne virmegi gzi
799

Görinmez mi nem-gün olan ırmağa
şu řalsañ tiz aķar tolan ırmağa
800

Evet teşne olsa içer t toya
şuyu tiz tiz aķmaga andan ķoya
801

Pes aņla şu mil ki müflis ola
Amel dutmağa key mühevvis ola
802

ķuru aya beņzer ki toprağı oķ
Evet ķatre ķadrince yaş yiri yoķ
803

Geregince kendüye yise gerek
Saņa eyle ya böyle dise gerek
804

řoņuci ne bk ķalursa dire
Gelüp varı uşda diyüben vire
805

Daķı kendü fermnuņı ulula

Dilersen ķalasin mdm ulula
806

ķoma kimsei kim hlfın ide
Ya inşf ile ya gzfın ide

Hkyet

807

İşitdüm Ebu'l-Fazl ulu hnim­iş
Semerķanduņ ilinde sultnimiş
808

Meger Sehl-i Hcendi dirleridi
Bir ehl-i seħun kişi varidi
809

Semerķanda anı emr eyledi
Birin daķı aņa vezr eyledi
810

Yazup virdi tevķ u hlat aņa
Ki fermn ola nz u nimet aņa
811

Gidecegi günde sarya gelür
Emr oturacaķ araya gelür
812

Vid eyleyüben iczet diler
Ki gitmeklik içün icbet diler
813

Saryı diledi ki hlvet ķala
şehenşhına söz vire söz ala
814

Buyurdı hemn oldu hlvet sary
Muķrin olıķaldı hrşide ay

815
Didi Sehl i şāh-ı ferhunde fāl
Hemīşe karar eyle yirūnde al
816
Ben uşda Semerkanda gitsem gerek
Ne didiyse şāh anı itsem gerek
817
Baña nāmeler hod firāvān gelür
Bilesince elbette oqlan gelür
818
Alāmet gerekdür ki tā ben bilem
Nice nāme hükmini lābtüd kılam
819
Dağı geçmeyecek bilem ankıdur
Ki tā dimeyesiz ki ol sanıdur
820
Didi Sehl'Ebü'l-Fazl eyi söyledüñ
Bu sātde sen her ne'i söyledüñ
821
Bu fikri idince nice rūzigār
Geçürmişdür üstüñde Perverdigār
822
Amān vir cevābını fikr idelüm
Haţadan şavābını zıkr idelüm
823
Bugün alduñ evüñe varğıl yine
Bu sözüñ cevābı neyise dine

Rubā

824

Çün otağına durdı Sehl gitdi
İşitgil pādişāhı aña nitdi
825
Süleymān bin Yahyāyı kığırdı
Semerkanduñ emīri anı itdi
826
Hemān virdi tevkī- u menşürünü
Didi eyle tekrār meşürünü
827
Ne kim dirse andan ıkayım dime
Ne hükme eylese yap yıayım dime
828
Süleymān hemān ıkdı gitdi revān
Haber virbidi Sehl'e fi'l-hāl-i hān
829
Ki bir yıl evüñden saın ıkmağıl
Elüñ ile sen ırzuñı yımağıl
830
odı geçdi bir yıl didi Sehl'e gel
Cevābuñı al şimdi bizden elel
831
açan gördüñidi diyivir ya sen
Ki bir işde iki idem hükmi ben
832
Biri gerçek anuñ birisi yalan
Yalan gide girçegi ola alan
833
Ben erbāb-ı seyfe vurınca alem
Umaram ki mülkin ya başın alam
834

Ne aḥmaklıđ ola ki ıullaruma
Ulu kiçi hep yoğuma varuma
835

Muḥîr olmamaklığı ta•lîm idem
Naşîbini anuñ şoñucu bîm idem
836

Hemîn buyruğum birdür ancak
benüm
Bu sözüme şâhid yiter ḥađ benüm
837

Ne bir kimseden korđup utanuram
Ya yok ya he'ye diyesin şanuram
838

Ne ḥod •âcizem mîr idecek kıula
Benüm ḥıdmetüme gidecek kıula
839

Bizi ḥükm içinde yaya añladuñ
Şu ḥükmi ki geçmez baya añladuñ
840

Seni biz de kıulluğda kılduğ yaya
Budur işimüz yoğsula vü baya
841

Ki her ne iderse bulısar kışi
Eger irkek ola iden ya dişi
842

Pes añla ki ḥükme ḥilâf eylemek
Bir işde iki iḥtilâf eylemek
843

Ķatı ârmış er olan kışiye
Şehenşâha rehber olan kışiye
844

Gümân yire tevķî yazma sağın
Vizâret ḥađın tâ bilesin yağın
845

Eger ḥükmüñe kimse âsî ola
İşi güci fısk u me•âşî ola
846

Bir iş eyle aña ki düşe taña
Unutmaya hergiz ol işi aña
847

Şu kim kendü tevķî•ine i•tibâr
İdüp dutmaya ol ne işe yarar
848

Sözine inanmağdur anuñ ḥaḥâ
Şavâb ola mı ummağ andan atâ
849

Pes añla ki sultân vezîriyile
Dağı giri kıalan emîriyile
850

Ne ḥükm itseler kıat'idü� kıoyalar
Yaramaz ḥükümlerini yoyalar
851

Ki bâķî kıala ḥışmeti bunlaruñ
Ziyâde ola himmeti bunlaruñ
852

Dilersen ki şâhuñ mu•ammer ola
İki âlemi de münevver ola
853

Ķođul şerri ḥayra kıulavuzlağıl
Hemîşe anı ol yola uzlağıl
854

Anunçün ki şāha ne kim hayr u şer
İrişür kaçāyile Hāk'dan irer
855

Vezīri sebep eyler irgürmege
Hākīkat mi bu sözi ir görmege
856

Resülün sözinden aleyhi's-selām
Benümle daḥı eylemegil kelām
*İzā erād-Allāhu bi'l-emīri hayran
ce'alelehü vezire şıkin in nesiye
zekkerehu ve in zekere e-ānehü
ve iza erāde bihi ğayra zalike
ce'ale lehü vezire sev'in in
nesiye lemyüzekkirahü ve in
zekerelem yu'nihu⁵⁷*
857

Vezīre gerekmez ki içe şarāb
Evet yirse yisün eyüdür kebāb
858

Ki mey-ḥör olan bī-ḥaber olısar
Kaçan bī-ḥaber mu-teber olısar
859

Eger müdmimü'l-hamr ola pādīşāh
Anuñ mülki tizcek olısar tebāh
860

Vezīri de müdmin olıncaḥ hemān
Nizāmı bozılur yıkılur cihān

861

Ne mülk ü ne māl ü ne bāğ u ne rāğ
Ne baş ne ayag ne sol ü ne sağ

862

Kaḥamu memleket ola zīr ü zeber
Ululardan eyle ḳalupdur ḥaber
863

Anuñ çün ki her yir ki ḥānı olur
Vezīri anuñ pāsübānı olur
864

Kaçan pāsübān uyısar raḥtı sen
Key aḥmaklığı ola şanursañ esen

Hātime

865

Vezīriyle ḥaylī kelām eyledüm
Vizāretde sözi tamām eyledüm
866

Söz añlayana bu ibāret yiter
Ki āḳıl olana işāret yiter
867

Bu kez bir daḥı bāba gitmek gerek
Anuñ nazmı e-azmini itmek gerek
868

Şehinşehlere kim ki ḥizmet ḳıla
Oḳuyuban ol bābı neymiş bile
869

O sözde bişinci olan bābını

Didüm fetḥ idüp beste ebvābını
870

⁵⁷ “Allah bir emire hayır isterse, ona doğru sözlü bir vezir nasip eder. Bu, ona unutunca hatırlatır, hatırladığı zaman da yardım eder. Allah, emire hayır dilemezse, kötü bir vezir musallat eder. Bu vezir ona unuttuğunu hatırlatmaz, hatırlayınca da yardımcı olmaz.”

Kim okursa lābūd bilür hānına
Nice hıdmet eyleye sultānına

**Bāb-1 Pencüm Ender Hıdmet-
kerden-i Pādişāhān**

871

Bu gizlü degüldür ki sultānlara
Her ıqlīm içinde ulu hānlara

872

Kişi hıdmet itmek hünerdür katı
Ki def eyleye kendüden āfeti

873

Anuñçün ki bir pādişāha kişi
Yakın olsa eydem nicedür işi

874

Anuñ hāli gāyet haţar-nāk olur
İşi güci bī-bāk iken bāk olur

875

Zevāle yakındur her ululuğı
Huşuşā ki eyleye bed-hūlugı

876

Eger hışmına uğraya hānınuñ
Göre hālini n'olduğın cānınuñ

877

Anuñçündür Aħmed ealeyhi's-selām
Bu mañnide yād eylemişdür kelām

*Men ıķterabe min ebvābis-selātin
ifteten*⁵⁸

878

Arab daħı bu söze ğarb-ı mesel
İdüpdür anuñla olınur amel

Men ŧeribe min ke'sil-mülük

ihterekat ŧefetāh⁵⁹

879

Hele saña taķdīr ile ittifāk

Düşüp ŧāh kapusu olsa duraķ

880

Ne dirsem dut anı selāmetde ol

Eger dutmaziseñ melāmetde ol

881

Yakın eyledükçe seni pādişāh

Çekingil girü tā harīs ola ŧāh

882

İraķlık virür olmağ aña yakın

Evet hıżmetinden çekinme saķın

883

Şu sā-atde gāyetde nā-īmin ol

Ki saña diye ad ile īmin ol

884

Kişi her neden kim olursa semīz

Yine andan arıķ olur kıl temīz

885

Azīz olduğunca bil özüñi sen

Ki ħor olmayasın ķalasin esen

886

Sen evvelki hālūñe nażar eyle

Dönüp mülk ü mālūñe nażar eyle

887

⁵⁸ “Kim sultanların kapısına yaklaşırsa, bela ve imtihana tutulur.”

⁵⁹ Hükümdarların kadehinden içenin dudakları yanar.”

Şükür kıl kiçiyken büyütüdi Hüzā
Ġanī eyledi faqrı itdi cüzā

888

Ne şükür idesin kim muķābil ola
O luţfa ıvazlıġa ķābil ola

889

Eger dūnye ġalkı dirile tamām
Bu işe dūkeli ide ihtimām

890

Ki niʻmetleri şükürini ideler
Ķamu ʻacız yolını dutup gideler

891

Evet sen olam diriseñ müstedām
Anuñ şükürini idedurgıl müdām

892

Ne buyruķ ki Şāriʻ buyurmışdurur
Buyurmak maķāmında turmışdurur

893

Zekāt ile şavm ü namāz ü niyāz
Ĥuşūʻ-ı şalāt ile ġacc-ı Ĥicāz

894

Yirine getürmege meşġül ol
Bu kez daġı aʻlā yire iste ol

895

Dilerseñ ki sulţānuña ġizmeti
Ķılasın ziyāde ola himmeti

896

Bu on ġaşleti ġuy idingil saña
Yavuzluķ görürseñ sögesin baña

897

Biri bu ki şāhuñ ne dürlü işin
Görürseñ eyü yadlu dime nişin

898

Muķırr ol anuñ cümle efʻāline
Daġı münkir olmaġıl aķvāline

899

Egerĉi ki şerʻa muġālif ider
Hevāsına nefsuñ uyuban gider

900

Teennī ile anı defʻ idesin
Ki ġahrını luţf ile refʻ idesin

901

İkincisi oldur ki sulţānuña
Ne ġizmet ider iseñ öz ġānuña

902

Üşenme gönülden vefāyile it
Bu kez tā ebed sen şafāyile git

903

Daġı pādişāhuñ gözet ġatırın
Oñat bil nedür bātının zāhirin

904

Ki gönli diledüġin işleyesin
Şafā loķmasın şoñra dişleyesin

905

Üçüncüsü şāha ġilāf eyleme
Ne kim dirse sözün güzāf eyleme

906

Ki şāha muġālif olanlara Ĥaķ
Muġammed dilinden ne didiyye

baķ

*İnn'Allāhe leyağdubü alā men
halefe's-sultan*⁶⁰

907

Anuñ ile hüccetleşüp durmağıl

Sen eliñle başuña taş urmağıl

908

Dimişler ne küçük ki büyük ile

Lecāc eyleyüben çalışabile

909

Anuñ ömri gāyet kaşır olısar

Dimesünler aña ki pır olısar

910

O dördünci haşlet budur kim seniñ

Ne deñlü öñünce vara şāh anuñ

911

Saķın ğarre olmayasın sözine

Ki küstāh görinesin gözine

912

Aña ĩmin olma hazer eylegil

Bu kez özüñi mu-teber eylegil

913

Diyeyim bişinci olan haşleti

Evet i-tibār eyle aña katı

914

Kimesneye katında hışm eyleme

Ya kendü kuluña ya yād ādeme

915

Pes altıncısını daķı ğuş kıl

Dutup anı hātırıcuğıñ hoş kıl

916

Şol on hāsse kim virdi Tañrı saña

Ķamusını şarf eyle dāyim aña

917

Gerek kulağıñ hem diliñ dutduğıñ

Ya koķulayup fāyide utduğıñ

918

Daķı müşterek hiss ü andan hayāl

Üçüncüsü vehm oldı kandan hayāl

919

Daķı zākıreyle taşarruf kılan

Yarar yaramaz kaņğı işdür bilen

920

Bu on kuvvetiñ kamasıyla hemān

Şehenşāha hizmet gerek her zamān

921

Bu taķķıka ger sen harış olasın

Arağıl didüğüm yiri bulasın

922

Dilerseñ ola saña ma-lüm anı

Di yigirmidördincide um anı

923

Evet fikre varğıl ki tā bilesin

Nedür hizmeti anlaruñ kılasın

924

Geñezdür anuñçün beyān itmedüm

Ki zihne inandum ayān itmedüm

925

Yidincisi sultān ne kim dirise

Ya ğıç vaķt olursa yaħud irise

926

⁶⁰ "Allah şüphesiz sultana (haksız yere) muhalefet edene gazap eder."

Cevābını anuñ sözinden aşak
Digil olmasun dirseñ işüñ şaşak
927

Sekizinci oldur ki sulţāndan
Cehān nesne istemegil andan
928

Ki katında hürmetsiz olmayasın
Bu kez kaygular ile ölmeyesin
929

Eger hācetiñ isteseñ şāhdan
O virmezise iste Allāh'dan
930

İrağ olma hizmetden anuñ için
Gerekse dürtüş imdi cānuñ için
931

Şu kim hizmet ider iken hānına
Girü çekine kıydı bil cānına
932

Tokuzıncı hıyānet itme aña
Ki andan irişe ināyet saña
933

Ya mālīne mülkine ya rāzına
Sözüñ hāsılı çoğına azına
934

Sakın hāyin olma dilerseñ ki sağ
Olasın bulasın belādan ferāğ
935

Onuncı gerekmez ki kullarına
Adāvet idesin anuñ varına
936

İderseñ de izhār ideyim dime
Huzūrında ısrār ideyim dime
937

Diriseñ komağıl naşihat yüzün
Göresin bulasın ne şıhhat yüzün
938

Ġaraşlu gibi söyleme sözünü
Ġaraşdan ırağ eyle kendözünü
939

Eger uşbu on haşleti dutasın
Cihānuñ sa'ādetlerin utasın
940

Kamu hālde şabrı yār eylegil
Müdārāya key i'tibār eylegil
941

Edep kadayise kişiye gerek
Hem irkege vü hem dişiye gerek
942

Huşuşā ki sulţān katında ola
Edep saklayan hürmetinde ola
943

Fulātün dimişdür ki ākıl kişi
Sözi söylemeklikde kāmīl kişi
944

İri söylemez şāha karşı turup
Helāk olmaz ol başı taşu urup
945

Ne deñlü ki söziyle mağrūr ide
Gerekmez ki küstāhlığa gide
946

Didi sündübād ol ḥakīm-i zamān
Ki andan şeref buldı ḥikmet hemān
947

Şehenşāha ḥizmet deñizde sefer
Daḥı arsilan ile güreşmek er
948

Bu üç dürlü iş key ḥaṭarluymiş
Ki her sāʿitinde ḥazerlüymiş
949

Ki sevdi gümān ü ziyānı yaḳın
Bilinmez ki ḳurtıla cānı yaḳın
950

Didi Feyḳaravus ki sultānlaruñ
Rızāsını bulmaḳ nedür anlaruñ
951

Key ulu kerāmetdür añlayana
Saña da gereklüdür añla yene
952

Bir işden ki bir kez çekesin cefā
Daḥı umma ömrinde andan vefā
953

Ki Soḳrat eydür şu ḥādım ki şāh
Anı afv ide işlese bir günāh
954

Gerekmez yine ol günāhı ide
İderse cezā göre āhı ide
955

Şu kimse ki bir yolda bir kez düşer
Gerekmez ki eyleye ayruḳ güzer
956

Muḥammed buyurmuş ki mü'min
olan

İçi taşı imān nūriyla tolan
957

İki kez soḳılmaz delük biriken
Ya yigidiken ola ya pīriken

*Ḳāle 'Nebī aleyhi's-selām Lā
yulde'l-mü'minü fi cuḥrin
merreteyn⁶¹*

958

Eyülük ḳulavuzla sultānuña
Ki senüñ de eylük ire cānuña

959

Yavuzluḳ ḳılavuzlar iseñ aña
Musallaṭ olısdur āḥir seña

960

Nitekim Muḥammed ʿaleyhi's-
selām

Buyurdu bu maʿnīye lāyık kelām
Men eʿane zalimensüllite aleyh⁶²

961

Evet ḥayra her kim olursa delil
Aziz olısar olmayısar zelil

962

Meger kim zamānında Fazlün Şāh
Ki ol idi Arrānda pādişāh

963

Anuñ ḥāşekisiydi Deylem hemān

⁶¹ “Hz. Peygamber (A.S.) buyurdu ki: “Mü'min bir delikten iki kere ısırılmaz.”

⁶² “Kim zalime yardım ederse, zalim onun üzerine musallat edilir.”

Ne kim suçlu gelse kıomazdı amān
964

Diridi ki āzādı āzārdan
Saķınmak gerekdūr anı zārdan
965

Saķınmasa öldürdüđi hūbdur
Ki suçlunuñ öldüđi maṭlūbdur
966

Bu sözler ile ara yirde yile
Nice başları virdi Deylem yile
967

Bu kez şöyle düşdi aña ittifāk
İki gözlerini büriyüp nifāk
968

Şehenşāhına ol hıyānet ider
Aña dađı Fazlūn siyāset ider
969

Buyurur ki dāra çekeler anı
Çıķa dāra aşılmış iken cānı
970

Giderken kişi şaldı sulṭānına
Umuban ināyet ire cānına
971

Dimiş anuñ olsun ne varise māl
Dek olmaya baña bunuñ gibi hāl
972

Cevābında Fazlūn buyurmuş aña
Gör imdi ne mevzūn buyurmuş aña
973

Dimiş kim baña ādem öldürmegi

Sen öğretdüñ iy duzāh ehli begi
974

Sen ayrıķlarıñ öldüğin istedüñ
Yasa döndüğini düğin istedüñ
975

Seni dağı öldürürem lācerem
Müsülmānlara itdüđüñ iderem
976

Yavuzluk kıulavuzlar idüñ baña
O yavuzluğ irişdi şimdi saña
977

Hemān aşdılar şamuya cānını
Şımarladı kıoyup gidüp hānını
978

Pes aña ki sulṭāna ādemleri
Gerek eylük añdura hemdemleri
979

Eyülük kıulavuzlaya řāhına
Yarar eyleye anı Allāh'ına
980

Eğer řāha hışmet şaleb idesin
Anı māl ü milke sebeb idesin
981

Ṭurup řāha kıatında semriyesin
Bilüp kışi māl ile semriyesin
982

Arık göster özüñi olđıl esen
Ya aduñ Hüseyin ola yaħud Hasen
983

Görinmez mi arık kıoyun sağ olur

Tiz ölür şu kim içi pür yağ olur
984

Vaқāruñ saқın şatma sīm ü zere
Ki hürmet gerekdür be-gāyet ere
985

Anuñçün ki sīm ü zeri ulular
Ululuқ içinde eyü hülular
986

Güle beñzedürler ki қоқуyla reng
Egerçi çoғ anda evet ömri teng
987

Ārā hürmeti ulu sermāyedür
Her işi anuñ cānlara vāyedür
988

Kimüñ elde var olsa sermāyesi
Hemīn hāşıl olur қamu vāyesi
989

Saқın māli senden azīz añlama
Degül māl candan azīz añlama
990

Dağı yidiğüñi unutma saқın
Götürgil gümānı getürgil yaқın
991

Bed-endiş olma шеһеһāһuña
Dilerseñ yarayasın Allāh’uña
992

Ol endişe bed-baht idiser seni
Ölüm yirin ider saña külһanı
993

Bir ulu kiçiyi ulu eylese

Saәādetlü bahtulu eylese
994

Ol aña әivāz yadlu endişler
İderise göre belālar neler
995

Ayağına tolaşa şanduқları
Ki tābüt ola aña şanduқları
996

Saña dost düşmen kaç olursa bil
Saқın gāfil olma gereğini қıl
997

Ki aşşuñ ziyānuñ nedür bilesin
Ne kim aña lāyık ola қılasın
998

Deger şol ululuқ dir iseñ neye
Ki ol dostın düşmenin gözleye
999

Saña dost olana eylükler it
Bir iki nolur eylügi yükler it
1000

Dimişdür шеһеһāһı Nüşinrevān
Geçerken bu ālemde hükм-i revān
1001

Ki hizmet қılan kimse sultānlara
Muşāhib olanlar ulu һānlara
1002

Nefes virmeyiser murādınca hiç
Ki hizmetde olsa gerek ir ü giç
1003

Çün ol hāl ile ömri dükediser

Gedüksüz iken gūn-a-gūn gediser

1004

Gerek eylük eyleye dostlarına

Eyülük kulavuzlaya varına

1005

Er oldur ki halka ide menfaʿat

Gide darlıg andan irişe sâʿat

1006

Katı şüm oldur ki halka zarar

Sebeb ol oluban hemişe irer

1007

Nitekim cihān fahr-i Aḥmed didi

Görüñ ümmetinüñ ne kaydın yidi

Ḥayru'un nāsi men yenfe'u'n-nās

ve ŝerrü'n-nāsi men yudirru'n-nas⁶³

1008

Velī-niʿmete eylük eyle müdām

Dilerseñ cihānda olasın hümām

1009

Anuñ haqqını gözle taqŝirsüz

Daḥı hīle vü mekr u tezvīrsüz

1010

Eger ihtiyāruñ yoğ iken senüñ

İşinde bulunursa taqŝir anuñ

1011

Tecāhül idüp bilmeze vur anı

Ki suçsuz bile zanniyile seni

1012

O taqŝiri ḥaml ide nā-dānlığa

Ḳabül eyleye seni oğlanlığa

1013

Anı bī-edeplice ḥaml itmeye

Bu kez elüñ ire ŝunarsañ neye

1014

Daḥı ḥizmete himmet eyleyigör

Dimedin henüz ḥizmet eyleyigör

1015

Ki ḥādım olan soñra maḥdüm olur

Resülüñ sözinden bu maʿlüm olur

Men ḥademe ḥudime⁶⁴

1016

Kim isterse maḥbüb ola ŝāhına

Mülāzım gerek karşı dergāhına

1017

Ne vaqtin ki isterse ḥāzır bula

Daḥı her nefes ŝād ḥātır bula

1018

Ki himmetlerini mülük-i zamān

ŝınamaqlığa şarf iderler hemān

1019

Ḳaçan kim seni key mülāzım göre

Ki dergāha her demde lāzım göre

1020

Her işde saña iʿtimād idiser

Ne dirseñ aña iʿtikād idiser

1021

⁶³ “İnsanların iyisi, insanlara faydalı olandır; insanların kötüsü ise insanlara zarar verendir.” (Aclûnî, Keşfül-Hafâ, 1:393)

⁶⁴ “Hizmet edene hizmet edilir.”

Kişi horluk çekmeyince azîz
Ola şanma fehm eyle sözi azîz
1022

Yiter saña bu söze rüşen delîl
Eger añlar olur iseñ berg-i nîl
1023

Çividligi bulmaz çürimese ol
Şayılmaz aña sîm ü zer şöyle bol
1024

Dilerseñ belâdan olasın emîn
Bu üç haşleti âdet idin hemîn
1025

Biri bu yalan söyleyeyim dime
Dağı kimse'i zemm ideyim dime
1026

İkinci bu bildürme seni hasûd
Ki maşşûduñı haşıl ide Vedûd
1027

Hasûd añlayıncağ seni pâdişâh
Ne eylük kim idersen añlar günâh
1028

Ne hağ söz diseñ añlar anı hased
İnanmaz olur sözüñe tâ ebed
1029

Pes ol yig ki eylükde bulunasın
Ki şâhuña maqbûl olunasın
1030

Üçüncü bu hışmından eyle hazer
Hemîşe şoradur neyise haber
1031

Dimişler ulular iki nesne var
Ki az añlayan anları oldu zâr
1032

Biri şâhı hışmı ikincisi uş
Ulular ögüdü dutan oldu hoş

Hâtime

1033

Bu sözleri ezberle tekrâr kıl
Bu kez hizmeti şâhuña var kıl
1034

Biz uşda nedîm olan âdâbına
Giderüz oğımağ için bâbına
1035

Uş altıncı bâbını nazm eyledüm
Ol âdâbı dimege azm eyledüm

Bâb-ı Şeşüm Ender Dânisten-i

Fennehâ-yı Nedimet

1036

Eger pâdişâha nedîm olasın
Gerek kim rüsûmın şalîm olasın
1037

Qazanğıl nedîm olmağ âlâtını
Diyeyim işitgil şalâmâtını
1038

Ki meclis senüñ ile revnağ duta
İrem bâğına revnağı dağ duta
1039

Şağâlet gide vü leğâfet gele

Şafâyile zevk u tarâvet gele

1040

Eger bu maķâmı bulam dir iseñ

Şehenşeh nedîmi olam dir iseñ

1041

Ne dirsem dut anı emel eylegil

Birisinde biñ biñ emel eylegil

1042

Nedîme gerek hüsni-i manzar ola

Kerîh olmaya hûb-peyker ola

1043

Ki görenler andan nüfûr itmeye

Ferah dilleri bî-sürûr itmeye

1044

Nedîme gerek ola şöhet-şinâs

Muṭîr ola kendüye cümle havâs

1045

Yazıcı olursa be-gâyet yarar

Ki sultânına dâyimâ ola yâr

1046

Eger Fârsî söyler olursa hûb

Anuñ ile itmege şayd-ı kulüb

1047

Anuñçün ki nâ-geh düşe ittifâk

Yazıcıya sultân ide iştiyâk

1048

O halvetde bir kimse bulunmaya

Nedîme gerek anda tulınmaya

1049

Ne maķşudı var ise şâhuñ yite

Nedîmüñ elinden olursa nite

1050

Gerek kânı şîr ü maʿânî ola

Ṭabîʿatda Lokmân-ı Sâni ola

1051

Ne deñlü ki eşʿâr işidür yaza

Ne vezninden ekse ne baħrin aza

1052

Ki bir şîr hâcet olıncaķ hemân

Aman virmeyüben okıya revân

1053

Daħı ʿilm-i tıbb ile reml ü nücum

Bulardur nedîme gereklü ulüm

1054

Ki bunlara nâgeh ola ihtiyâc

Gereklü ola şâha itmek ilâc

1055

Sen ol hâceti tiz kaçâ idesin

Naşîbüñi şehden rızâ idesin

1056

Ki maṭlûb sen şâh tâlib ola

Saňa hem-dem olmağa râğıb ola

1057

Daħı sâz dutmaķ gerekdür saňa

Diyeyim niçündür kulaķ vur baňa

1058

Anuñçün ki nâ-gâh sultân ile

Nihân şöhet eyleyesin hân ile

1059

Ki muṭrib sığmaya ol şöhete

Çalasin ire ayşuñuz şıh̄h̄ate

1060

Çalup eydiben cāmı nūş idesin

Şehenşāh göñlini hoş idesin

1061

Daħı nerd ü şatıncı bilmek gerek

Anuñ perdesin daħı dilmek gerek

1062

Evet oynar iken feraħ-nāk ol

Koğul guşsa-i cüst ü çālāk ol

1063

Hem ebyāt ü eş-ār okıgıl o dem

Lañifāne söz söyle ol muhterem

1064

Bedīhī leñayif ne gülerse di

Ki tūñi gibi şekerī sözi yi

1065

Evet saña benden öğüt zīnhār

Oyun oynama kimseyile kımār

1066

Muķāmır yaramaz nedīm olmağa

Şehenşāha yār-i ķadīm olmağa

1067

Eger hāfız olsañ da tefsīrden

İşitseñ birez ikiden birden

1068

Şerāyī-şi-ārın bilürseñ eger

Ehādīs ü aħbārdan bā-ħaber

1069

Olursañ nazīrūñ bulunmayısar

Saña er muķābil olınmayısar

1070

Ki nāgeh suāl ola bunlardan

Cevābın iydesin aql ile vardan

1071

Çü maħbūb olasin şehenşāhuña

Şükür eyle her demde Allāh'uña

1072

Acāyib ğarāyib hikāyetleri

Gerek bilesin geçmiş āyetleri

1073

Ne deñlü selāñın ki bu āleme

Gelüp gitdi çıkınca tā Ādeme

1074

Gerek n'itdi neyledi yād idesin

Şehenşāhı rüşen nihād idesin

1075

Evet fırsatı sen iñen gözlegil

Sözi vaķtı olıncağaz sözlegil

1076

Gerekdür be-ğāyet seħāvet saña

Yaraşur sanā-at şecā-at saña

1077

Ki vaķt ola kim hāli bulına hān

Anuñ düşmeni kaçdın ide revān

1078

Sen anda öziñi kılasın fidā

Ki şāhun oradan sağ esen gide

1079

Sebeb sen olasin bula ol necāt

Uzun yaş ile bāki kıala kıayāt
1080
Ölürseñ kıo nān ü nemek kıaqqını
Gerekidi key gözlemek kıaqqını
1081
Yirine getürmiş olasın tamām
Bu kez menzilüñ ola dārü's-selām
1082
Cihānda eyü ad ile kıalasın
Eyülügi kendüñe yār alasın
1083
Diri kıaluriseñ kıo leyl ü nehār
Yaşuñ olduğıncıa kıazān ü bahār
1084
Senüñ oldu nāz ile ni-met kıamu
Dağı iftiħār ile kıışmet kıamu
1085
Ki şartın nedīm olmağıñ bī-nifāk
Yirine getürdüñ düşüp ittifaq
1086
Yiyüp içüben kengel iden nedīm
Olur şanma kim dirler aña leīm
1087
Nedīm aña dirler ki her kıārda
Gereklü ola yār ü ağıyārda
1088
Kamu tavrı devr itmiş olmağ gerek
Her iş gavrına yitmiş olmağ gerek
1089
Eger şāh meclis kıuruban şarāb

İçerise yirise nuql ü kebāb
1090
Kadeħ şunsa sākī al iç vir yine
Sakın sākınüñ bakmağıl yüzine
1091
Başuñ aşāğı eyle nüş it kıadeħ
Ki guşsañ gidüben iriše ferah
1092
Eger sākınüñ yüzine bakasın
Saña sen kııyānet adın daqasın
1093
Yağın bil ki şāhuñ gümana düşer
Ne aşşı naşībüñ ziyāna düşer
Hikāyet
1094
İşitdüm ki Me'mün şehensāh iken
Şehensāh olanlara hem-rāh iken
1095
Nedīmiydi «Abdü'l-melik kıaş aña
Umardı ki iş ola ihlāş aña
1096
Bile yiyüp içerleridi müdam
Nedīme kıadeħ şundi geldi gülam
1097
Alurken kıadeħ sākınüñ yüzine
Nazar eyledi kıaşına gözine
1098
Göz urmuş gülama kıalife anı
Görü dururimiş o dem olanı

1099
Bu da bildi Me'mün anı tıyduğın
Gözi bunlaruñ gözine uyduğın

1100
Ayırmadı bakduğı yirden nazar
Evet gönlini kapamışdı hazer

1101
Dimiş aña Me'mün ki n'oldı gözüñ
Beyān eylesün baña anı özüñ

1102
Didi bilmezem ben de n'olduğın
Hemān bilürem nāzır olduğın

1103
Niçe gün halife anı redd ider
Muhabbet yolını aña sedd ider

1104
Pes aña ki küstāhlık şüm imiş
Aña kim uyarise maħrūm imiş

Hātīme-i Bāb

1105
Bu deñlü ki söz dindi saña nedīm
İnāyet irürdi o hayy ü rahīm

1106
Gerekdür ki ezberleyesin tamām
Ki tā hep duta hātīruñda maķām

1107
Birisinde her sözünñ şad-hezār
Daħı bulısar kim ki gökcek arar

1108

Sen anları iste biz ayruķ söze
Giderüz yazalum görünsün göze

1109
Şubaşılığ āyīnini bilmege
Heves eyleyen hoş gelür bege

1110
Anuñçün yidinci olan bābınuñ
Anuñ sözleriyle tolan bābınuñ

1111
Şürū eyledüm uşda imlāsına
İnanmaz iseñ okı anı şına

Bāb-ı Heftüm Ender Āyīn-i Sifehsellārī

1112
Eger ol ħudāvendi ālem saña
Şubaşılığ ide müsellem saña

1113
Raıyyetlere leşkere eylük it
Orayı ķo daħı yüce yire git

1114
Ĥasīs olma lāyık degül ol saħī
Ĥasāset ne olsun sehā yig aħī

1115
Çeri çekmegüñ key bil etvārını
Geregince teftiş kıl varını

1116
Çeri öñine ķoğıl iş görmiş
Başa iltmiş ola nice kez işi

1117

Bahādurları sol u sağa çoğul

Ara yirini sen yayağa çoğul

1118

Yayaya kanat eyle atluları

Getirme ol araya yadluları

1119

Ki her kuş kanadiyle bulur necāt

Anuñla kalur gevdesinde hayāt

1120

Yige ihtiyātuñ neyise hemān

Alıya da eyle gerek her zamān

1121

Sehel dutma kaydın yigil işiñüñ

Ki kökin kesesin o teşvişiñüñ

1122

Çeri çoqlığına gurūr eyleme

Sa•adetden özüñi dūr eyleme

1123

İñen qorqağ olma ki şına çeri

Begi qorqağ olsa şınur leşkeri

1124

Viribimege haşma cāsusuñı

Saқın kāhil olma dişür uşuñı

1125

Ne hāl iledür anı bil her nefes

Yüz aqlığına eyleriseñ heves

1126

Saқın hor dutma busu qomağı

Ki andan zebün olısar yig yağı

1127

Dağı cenk idecek gün olıncağaz

Ova yazı leşkerle tolıncağaz

1128

Gülec yüz vurunğıl •abūs olmağıl

Ki rüşen-dil qarabus olmağıl

1129

Yürüt leşkeri tulp tulp fevc fevc

Şu derya miSālinde kim vura mevc

1130

Gerek saña salarlar iş eri

Ki yüreklene anlaruñla çeri

1131

Eger kimse cengi eyü eylese

Ya hasmuñda ol kimse başı kese

1132

Yağud bir süvāri piyāde ide

Senüñ hışmetüñi ziyāde ide

1133

Gerekdür ki hil•at viresin aña

Diyesin dağı neler idem saña

1134

Eger kimsenüñ atı mecrūh ola

Ya Mūsā ya İsā yağud Nūh ola

1135

Aña bir dağı at virmek gerek

Dir iseñ ki maқşūda irmek gerek

1136

Bahādurlara vir zer ü cāmeler

Diğil kim virem dağı size neler

1137

Aṭā eyle ceng eyleyene tamām
Ki raġbet kıla cengüñe hās u ʿām
1138

Hem ol demde māli saġınmaġ inen
Cehāletden olur sözüme inan
1139

Zer ü sīmi topraga yiksān kııl
Zafer idine māli ħurbān kııl
1140

Ki tā feth u nuşret senüñle ola
Daġı yüce himmet senüñle ola
1141

Savaş aldamaġdur dimişdür Resül
Gerekdür ki sözün idesin ħabül
*El ħarbü ħudʿatün*⁶⁵
1142

İşüñ ħāşıl olursa ceng itmedin
Ķo terk eyle cengi direng itmedin
1143

*Ki ve's-şulġu ħayrun*⁶⁶ dimişdür
Ĥüzā

Gerek duta paşa vü beg kedhüzā
1144

Dürüşmege ħaldıysa merdāne ol
Ķāhillığı anda yigāne ol
1145

Getürme saġın şınmaġı ħātırā
Yaġud şınmaġı dınmaġı ħātırā
1146

Hemān şunu bil kim toġan öliser
Çüriyüp yir altında ħāk olısar
1147

Tevekkül kııl Allāh'a döndürme yüz
Ne deñlü ki düşmen gele biñ ü yüz
1148

Çün ölseñ gerekdür niçün ħaçasın
Elüñ ile ħaşma ħapu açasın
1149

Ecelsüz kimesne ölesi degül
Muħadder ne var kim olası degül
1150

Eger Tañrı saña virtürse zafer
Ki işüñde ħalmaya hergiz ħaġar
1151

Şınan çeriniñ ardına düşmegil
Sen özüñi şımaġa dürtüşmegil
1152

Ki dönmekde saña ziyān olısar
Şaçın saħalın acıyan yolısar
1153

Selāmetliġa şükr id eyle ħarār
Budur iş bilen pādişāha yarar
1154

Ki Şemsü'l Meʿālī ne deñlü ki yaş
Yaşadı bu ālemde ħaldurdu baş
1155

Şıduġınuñ ardınca varmadı ħiç
Gerekse ir olsun gerekise ġiç

⁶⁵ "Harp bir hiledir." (Buhârî, Cihād, 157)

⁶⁶ "Barış daha iyidir." (Nisa,4/128)

1156

Zamānında Maḥmūd Ḥānuñ daḥı

Hemān resmi buyidi anuñ daḥı

1157

Şu sâatde kim cenge başlayalar

Biribirin oqıla başlayalar

1158

Bir adım ilerülele yüri ceḥd idüp

Göñülde şımaqlığına ahd idüp

1159

Ki seni gözedür kamu leşkerüñ

İlerülele yüriseñ yig olur çerüñ

1160

Seḥāda şecâatda himmetde sen

Daḥı leşkerüñe muḥabbetde sen

1161

Şu denl'ol ki leşker seniñ erligüñ

Hem ol erlik içinde serverligüñ

1162

Sözin söylemekden uşanmayalar

Saña yaramaz şanı şanmayalar

1163

Yime içme bir loqma bir cür'a'i

Yalıñuz ki oñarasın kur'a'i

1164

Yi iç dāimā er yigitler ile

Ḥüzādan muzaffer yigitler ile

1165

Ne kim loqmayile maḥabbet ider

Anı şanma baḥşişle ḥil'at ider

1166

Acebdür virüp nān-ı cān almamaq

Ki öz cānyıçün emān almamaq

1167

İderseñ olardan eger nān dirīg

Olar daḥı senden ider cān dirīg

1168

Sen anlara nān-ı dirīg itmeye

Ki anlar da cānı dirīg itmeye

Ḥātime

1169

Bu didüklerümse ki tedbîrdür

Ḥüzā bilür anı ki tākdîrdür

1170

Her işüñde key sakla tertîbüñi ki

Bozmayasın tende terkîbüñi

1171

Ki tertîbsüz iş yaramaz olur

Anı āqıl ādem aramaz olur

1172

Ḥuşuşā ki yimek yimekdür kişi

Sakınmaq gerekdür ki oña işi

1173

Kişiyeye ziyān çok yimekten gelür

Daḥı aşşısız söz dimekten gelür

1174

Dimişdür Arasṭo ki üç nesneden

Güç irer tiz eskir yigiken beden

1175

Biri çok yimek biri çoğ uyumak

Biri dağı için cimā'a komağ

1176

Baňa dağı pes vācib oldı hemān

Ki saňa yimek resmin eydem revān

1177

Dağı hūnuñ āyīnini söyleyem

Acıkmış ol söz ile toylayam

Bāb-1 Heştüm Ender Tertīb-i

Ġızā vü Ĥoriş

1178

Okı gör sekizinci bābında sen

Neler söylemişümdürür anda ben

1179

İşit iy şehensāh-ı ferhunde-fāl

Senüñ şānuña indi sem-i mağāl

1180

Ki üç t̄ayife oldı halk-ı cihān

Gerek āşikār ola yāhud nihān

1181

Biri ilm ü hikmetler ehlidürür

Bilür kim ki hikmetler ehlidürür

1182

İkinci sipāhilerimiş şehā

Ki cānlarına bilmediler behā

1183

Üçüncisi halk-ı avām oldılar

Ne hāş olsun anlar ki avām oldılar

1184

Bu kez ehl-i hikmet olanlar azīz

Her işini vaqtiyle kılar temiz

1185

Cimā' itse ya içse şāfi şarāb

Terāzüyile yirdi nuql u kebāb

1186

Ki kendüye hergiz ziyān itmeye

Beden za'fa varup kuvā gitmeye

1187

Sipāhiler iñende bī-cān olur

Ĥuşuşā ki bir yirde mihmān olur

1188

Ne vaqtin bulur ise yiyesi yir

Eger kūh-ı Kāf ise eyleye yir

1189

Hemān yir ü içer yatur bī-ħaber

Ne şöhet ne şihhat ne kesb-i

hüner

1190

Bu ādet hemāna behāyimde var

Ki ister yiye yata dāyim tavar

1191

Avāmuñ da her gün budur ādeti

Ki gice yiyüp yatur aş eti

1192

Bu iş līki gāyet ziyānkārdur

Anuñ çok mażarratları vardur

1193

Kişi tuħme olmağlığ andan olur

Didüm işde dime ki kıandan olur
1194

Şular kim bu kez hāşı hāş oldılar
Cihān duzağından hālāş oldılar
1195

Giceyile gündüzde bir yidiler
Riyāzet tarīkı budur didiler
1196

Budur Tañrı'sın isteyenler işi
Bu tavrı kıomaz akıl olan kışı
1197

Evet ten birezcük za'if olısar
Gönül cān ile key lāfif olısar
1198

Şavāb ol ki kıarnı acınca şabāh
Güya nesne yimeye bula felāh
1199

Bu kez bir hākīmāne yimek yiye
Ki çok yiyen aña yimedi diye
1200

İkindüye degin yürıye tamām
Ki ol yidügi bişe kıalmaya hām
1201

Bu kez iştehi alduğınca yisün
Soñınca hüüzā'ya şükürler disün
1202

Şu kim pādişāh ola ālemlere
Hüküm eyleye bunca ādemlere
1203

Gerekdür ki hūnı iñen cerb ola

Ki adı tolu şark ile ğarb ola
1204

Dağı hūnı üstinde şātır gerek
Melālet ne rüşence hātır gerek
1205

Yanındağı şehzādelere bile
Yimek yidüğini ğanīmet bile
1206

Ki bu devr lābüd geçiserdürür
Av evvelki yirden göçiserdürür
1207

Yimek yiriken hoş kelām eyleye
Cenābını dārü's-selām eyleye
1208

Huşūşā ki bir yād ilçi gele
Şol işi eylemeye ki ilçi güle
1209

Hem ārāste ide dīvānını
Unutdura ilçiye öz hānını
1210

Dağı kimsenüñ loqmasın zīnhār
Gözetmeye kim olmaya şermsār

Hikāyet

1211

Meger kim şeh Efrāsiyāb-ı zamān
Otururdu tahtında hüküm-i revān
1212

Hıfā pādişāhından ilçi gelür
Anı ihtirām ile tahta alır

1213
Ulu h n ider katı toylar anı
Ned r rey   tedb r soylar anı
1214
Bu il iyle bir hoş se und n kişi
Varidi ki s z g tmek idi işi
1215
Elinde  aŐuĐı Őunup aldı aş
 ay dan  n ne biraŐmıŐı baş
1216
Meger kim  aŐuĐında bir  ıl
nih n
VarımıŐ g r r Ő h anı n geh n
1217
Hem n Ő h dimiş  oma Şol  ılı
Bu s ze k yermiŐ ol Ta rı  ulu
1218
BiraŐdı  aŐuĐı v  durdı  r 
Y riyivir p gitdi baŐmaz giri
1219
Didi Şeh ki hey hey  ik yet ned r
Bu yimed Ğ nde Őik yet ned r
1220
D n p ol kişi Ő ha  it b
 tmiŐ su line t  kim işide cev b
1221
Dimiş ne yiyeyim Őunu  yimegin
Ki  onuklaya bir y d il n begin
1222
Ben m loŐmam i inde  ıl g zleye

Daşı halk i inde anı s zleye
1223
Bu s zden  acil oldu Efr siy b
Buyurdu daşı geldi nuŐl  i keb b
1224
O kişiye  il at buyurdu hem n
Se  sına g sterdi ya ni niŐ n
1225
Daşı ahd  ılmıŐ ne de li var
Ola bu cih nda dutuban  ar r
1226
G zetmeye bir kimsen n
loŐmasın
Ki her kişi ala alursa nesin
1227
DimiŐd r Fer d n-ı Ő h-ı  ak m
Ki  ikmetde ol idi g yet al m
1228
Şu kimse ki ulu ŐehenŐ h ola
Adı ŐarŐ ı  arba ser- -ser tola
1229
Buyura ki d kile  unı tam m
Şu de li ki yise toya  aŐ u   m
1230
Őonunca gele  aŐ aşı kend n n
Bilesuna her de daŐı kend n n
1231
Elin yuya  n Őon ki s nnetd rt r
Anı işlemek y ce himmetd rt r
1232

Buyura bilesunan âdemlere
Şunuñ diye ol hâş maḥāremlere
1233

Teennī ile yiye yidüğini
Tefekkür idüp diye didüğini
1234

Kişi var ki az yir kişi var ki çok
Teennīyle yisün hep ac ile tok
1235

Önüñde yimek olsa ayruḡda yok
Yalıñuz yimek anı buyruḡda yok
1236

Olaruñ daḡı her birine naşīb
Virüp loḡma ucından ola ḡabīb
1237

Gerekdür yimekte ferāḡ-nāk ola
Gerekmez ki ol demde ḡam-nāk
ola
1238

Daḡı çāşnī-gīre kaḡımaya
Şu şöyle bu böyle gerek dimeye
1239

Şehenşehlere ḡatı ayb oldu bu
Anı terk ide kim degül eyü hū

Hātime

1240
Hele iştiḡasuz yimek yimegil
Şoñınca dönüp nideyin dimegil
1241

Öyünden geçürme yimekligiñi
Oradan çıkarma dimekligiñi
1242

Yimek yiyüp üstine su içme tiz
Eger dirlerise daḡı içme tiz
1243

Şu deñlü ḡo kim ḡadden aḡa aḡaş
Hem içüñde keylūs olına ol aḡ
1244

Bu kez içesin ḡana ḡana şuyı
Gerekse aḡarsu gerekse ḡuyı
1245

Eger evliyiseñ işitgil saña
Bir iş ögredeyim du•ā ḡıl baña
1246

Ki saña ziyān eylemeye cimā•
İderseñ de her günde bir ictimā•
1247

Şabāḡ üç yumurda gerek içesin
Ara bul ucuzdur anuñ niçesin
1248

Tuzı zencebīl ile dög ḡara ḡo
Cimā•a ḡatı ḡuvvet eyler bil o
1249

İçincek yumurda anı saḡup iç
Ki andan muḡavvā ola ḡaş u iç
1250

Ürüñ cinsini balıḡıla yime
Bu kez şayru olup nideyin dime
1251

Eger uşbu tavrile söylerisem

Gelen sözi hâtırda şoylarisem

1252

Be-ğāyet muṭavvel olısar kitāb

Ki her bāb içinde çoğ olur hitāb

1253

Pes ol yig ki her bāb biz ihtisār

İdevüz ki maṭlūbdur iktisār

1254

Bu kez içki itmek şehenşehlere

Sa•ādetlü kullara hem-rehlere

1255

Ne tavr itmek gerekdür didüm

Anuñ dağı gör nice kaydın yidüm

1256

Okı gör ne söyler toközüncü bāb

Aña göre içgil içincek şarāb

Bāb-1 Nühüm Ender Nişāt-1

Şarāb ve Āyīn-i Ān

1257

Dimezven ki iç yāhu içme saña

Anuñçün ki nāgeh sögesin baña

1258

Dağı bir budur kim yigitlikde er

Ḳabül itmez öğüt yüzinden haber

1259

Eger içmez iseñ necīb olasın

Ḥabībine Ḥaḳḳ'ıñ ḥabīb olasın

1260

İçcek gerekmez ki mest ola şāh

Ki oldur uluya kiçiye penāh

1261

Ḥuşuşā ki adl itmege otura

Gerekmez ki mest ola ayık tura

1262

Şehenşeh gerekdür ola hūş-yār

Ki duta sözinde ne dirse ḳarār

1263

İçerseñ şarābı yönüñ tevbeye

Dut iç ire elüñ şunarsañ neye

1264

Hemīşe Ḥaḳ'ıñ iste tevfiḳını

Ki tā bildüre tevbe taḥḳıḳını

1265

Ki içmekden anı gider ḥānümān

Dağı münkir olurlar ehl-i zamān

1266

İçenleri süci kılar bī-nevā

Gerek yirlü olsun gerekse yuva

1267

Egerçi ki cisme menāfi•de çok

Mażarratları deñli aşşısı yok

Ve ismühümā ekberu min

*nef'ihimā*⁶⁷

1268

Ki evvel alur aklı mecnūn ider

Şoñında ḥumāriyle maḥzūn ider

1269

⁶⁷ "...Günahları, zararları faydalarından daha büyüktür..." (Bakara 2:219)

Dağı renc-i rişet şudâ u devâr
Yürek oynaması da andan kopar
1270

Meger şuyile az içeler anı
Ki taze kıla bu bedende cânı
1271

Ķamu nesne endâzeden çıkıcağ
Adâlet yüzinden olıncağ ırâğ
1272

Ķalâl ise aşlında olur Ķarâm
Ķarâm olsa aña ki n'ola kelâm
1273

Eger hikmetiyle içerseñ şarâb
İdersin anuñla niçe feth-i bâb
1274

Ķakîm aña yâğût-ı seyyâle dir
Kimüñ aklı varsa ele ala dir
1275

Felâtün aña rûh-ı sâni didi
Virür cânâ bir dağı cânı didi
1276

Az az içecek aklı ider mezîd
Bedende hem ol demde olur
müfîd
1277

Didi Erdeşir ol Ķakîm-i cihân
Bilürdi ne var âşikâr u nihân
1278

Şarâb içmegüñ resm ü âyini ne
Diyeyim iriş resm ü âyinine

1279

Yimek yiyüp içmeye tizcek şarâb
Dilerse ki olmaya bağı kebâb

1280

Güya tâ ki üç sâat andan geçe
İçerse içen kimse andan içe

1281

Ķoya tâ ki yidügi keylûs ola
Bu kez içe meyden menâfi bula

1282

Anuñ-çün ki ma'de ne kim yinile
İne çig ü bişmiş Ķarışabile

1283

Yidi sâte irişince tamâm
Bişirür Ķomaz kim Ķala şöyle Ķâm

1284

Üçüncide nüş eylemeklik müdâm
Tene cânâ yarar içecek müdâm

1285

Ki cezb eyleye Ķuvvetini ciger
Vire cümle endâma andan eser

1286

Cigerdür yinilenleri Ķall iden
Cigerden alur Ķuvvetini beden

1287

Bu resmile içen şarâbı hemân
Olupdur cihânda Ķakîm-i zamân

1288

Bu kez içki eylemek isterse şâh
Ki andan ağalar göreler sipâh

1289

İkindin gerekdür ki āgāz ide
İçenleri kendüye dem-sāz ide

1290

Ki mestlik irişince aḥşām irer
Ḳatı mest olanlara ārām irer

1291

Bu ālem olur ḥālī aḡyārdan
Bu kez āşıḡ umar vefā yārdan

1292

Daḡı bāḡ u rāḡa heves az ḡıl
Evet şūzı sāz ile hem-rāz ḡıl

1293

Eger ḡülsitāna ḡılursañ heves
Ki bülbüllere olasın hem-nefes

1294

Eve gel yine ḡatı mest olmadın
Yuyar mest olmaḡ ḡişinüñ adın

1295

Yiḡ ola beher ḡāl şaḡn-ı sarāy
Aḡaçlar dibinden budur toḡru ray

1296

Kişi çār dīvār içinde ḡuzūr
Bulur bāḡda bulmaz illā ḡurūr

1297

Şu serḡoş kim evden ayrudurur
Yaturken o saḡ ise şayrudurur

1298

Yiḡ oldur ki halvet-nişīn olasın
Yaban yirde inde nişīn olasın

1299

Meyi ḡoma maḡşūḡı terk eyleme
Kim eydür ki ışḡını berk eyleme

1300

Kimüñ zühdü var ise āşıḡlaruñ
Şafā himmeti var o şādıḡlaruñ

1301

Ki āşıḡlıḡ ulu münācāt imiş
Hemīn ḡible-i cümle-ḡacāt imiş

Ḥitāb-ı Pādişāh

1302

Oḡı iy ḡabīb-i ḡümāyün-liḡā
Ki baḡt u saḡādetde bulduñ beḡā

1303

Ḥapuña gereḡlü kelām eyledüm
O söz ile bābı tamām eyledüm

1304

Sözi ḡaḡ olıncaḡ dimeḡlik gereḡ
Evet söylemeḡe gerekdür yürek

1305

Dilerseñ ki ʼālemde ad idesin
Özüñi cihāndan murād idesin

1306

Gerekdür ki irfānda bir olasın
Ki iki cihānda emīr olasın

1307

Ḳalan ḡünleri sür dilerseñ nice
Şafāyile zevḡ ile ḡündüz ḡice

1308

Evet cum'a günü gecesi bile
Kıta hürmet itmek gerekdür bile

1309

Diriseñ ki şâh âzine gicesi
Ne tavr ile şöhet kıla nicesi

1310

İlâhî kıla ol gice şöheti
Bu kez isteye Tañrı'dan şihhati

1311

Gerek ehl-i ilm ile şöhet kıla
Ma'ârif kazanmaga himmet kıla

1312

Dimişdür Siyâvuş-ı hân-ı zamân
Dutana sebağdur bu ulu beyân

1313

Şu sultân ki tahtında ister beğâ
Gerekdür ibâdetler ide Hâk'a

1314

Dağı cum'a'ı terk eylemeye
Ki eli ire şunarise neye

1315

Yılıñ ellibiş cum'ası vardur
Dutagör qavili ki muhtârdur

1316

Komağıl ki fevt ola senden namâz
Namâz olmasa yarlığanmaz niyâz

1317

Şehenşeh halife olur âleme
Hükümet kılor bunca biñ âdeme

1318

Hilâfette olanlara iştibâh
İderse olur iki âlemde şâh

1319

Bu tāk u tūrunba geçiserdürür
Bu yurddan dağı av göçiserdürür

1320

Şu kim eyü ad ile kalmak diler
Cihânda hemîn hayr kılmak diler

1321

Kişiyeye kalan hayr u ihsânıdur
Dağı itikâdı vü irfânıdur

1322

Nice pâdişâhlar ki hep geldiler
Hükümet kırup bir zamân
kaldılar

1323

Kamu hayr u ihsân yolın gözledi
Mağabbet meveddet sözün sözledi

1324

Cihân şimdi saña müsellemdürür
Mu'azzez vücūduñ mükerrermdürür

1325

Yüzüñden münevver sipihr-i felek
Özüñden şeref buldı dârü'l-melek

1326

Letâfette Dârây-ı devrânesin
Zarâfette Behrâm-ı yīgânesin

1327

Gerekdür ki ihsânlar eyleyesin

Şanup Tañrı ihsānlar eylesin

1328

Ne iderse ādem bulısdurur

Ölüp çüriyüp hāk olısdurur

Hātime

1329

İşit yine iy şāh-ı şāhib-kırān

Ki şimdi nireye irişdi beyān

1330

Konuğ olmağ u konuğ almağlığı

Bilen kimsene buldı yüz ağılığı

1331

Uş onıncı bābında añdum anı

Okı gör dönüp şorma baña kanı

1332

Egerçi ki saña gerekmezdi bu

Evet diledüm ki bilesin kamu

Bāb-ı Dehüm Ender Mihmān-

Dāşten ve Mihmān-Büden

1333

Yuvayı konuğ itmez uşlu kişi

Anuñçün oñar kıanda varsa işi

1334

Bilinmez kişiyi kabül eylemez

Şoñuci özini melül eylemez

1335

Evet yig budur kim kimise gelen

Konuğ olmağ için evinde kıalan

1336

Gerekdür geregince hizmet kıla

Göre gözede eyü himmet kıla

1337

Cihān faħri Aħmed buyurmuşdurur

Ki buyruk maķāmında durmuşdurur

1338

Konuğa kim olursa ikrām idüñ

Mükerremligi aña ilzām idüñ

1339

Egerçi ki ol kimse kāfir ola

Yaħud fısqı gāyetde vāfir ola

Ķale'n-Nebıyyü aleyhi's-selām

Ekrımu'd-dayfe velev kâne

*kāfiran*⁶⁸

1340

Şunuñ kim şalāhı sedādı ola

Daħı māli milkiyle adı ola

1341

Konuğcı olursa anuñ gibi er

İrer hağ yolından aña bir ħaber

1342

Ki seyyāħ olan çok acāyib görür

Ķarīb olduğıyiçün Ķarāyib görür

1343

Ne söylerse andan ma•ārif kıopar

İşiden kim olursa •ārif kıopar

1344

Pes aña ki rahmet dileyenlere

⁶⁸ “Hz. Peygamber (AS) buyurdu ki: “Kafir bile olsa misafire ikram ediniz.”

Gerek kim konuğ gelse karşı vara
1345

Anı i•tizāziyle tenzīl ide
Gönüller düzetmegi taḥşīl ide
1346

Ne kim māḥazar bulunursa ta•ām
Öñine getüre dimedin kelām
1347

Sa•ādetlü ādem bu işi ider
Ki eyü işi uşlu kişi ider
1348

Evet şol ki bed-baht u nā-merd ola
Ciger-germ ü göz-ter seḥun-serd ola
1349

Ḳonuk gelicegez yüzün burtarur
Görinmeyecek yire gider varur
1350

İlāhī anuñ gibinüñ mālını
Elinden çıkar bilsün aḥvālını
1351

Ulu kişi ger saña miḥmān ola
Ya müftī müderris yaḥud ḥān ola
1352

Gerekdür ayağın tırasın kişi
Elün birbirine vurasın kişi
1353

Meger saña ilḥāḥ ideler tamām
Bu kez oturasın şunasın ta•ām
1354

Ḳamudan aşığa oturmak gerek

Birez yiyüben yine tırmak gerek
1355

Yimek götrülincegez it i•tizār
Şu sözler ile konuğa yarar
1356

Bu resmi ki didüm •avāmuñdurur
Havāsun degül belki •āmuñdurur
1357

Şehenşehlerüñ resm ü āyīnini
Diyeyim bil anuñ da telkīnini
1358

Dimişdür Menākıbdā Şadr-ı Cihān
Anuñ sözlerinden diyeyim cehān
1359

Gerek şāha her gün ki ḥūnı çıka
Ki adını ālemde ḥūnı çağa
1360

Daḥı heftede bir konuḳluḳ gerek
Ki bu ḥalka ḡāyetde toḳluḳ gerek
1361

Şuñun gibi konuḳluḳ eyleye ol
Ki her nev• ile ni•meti ola bol
1362

Ulu kişi bay ile yoḳsul toya
Berāber ola ḥoca vü ḳul toya
1363

Gerekmez ki şāha özüür dileye
Ḳonukdan yimedüñ yi aḥī diye
1364

Daḥı dimeye kim konuḳluḳumuz

Size lāyık olmadı ʔoklugumuz

1365

Anuñçün ki bu sözleri söylemek

Yıla bir idene yaraşur demek

1366

İşitdüm ki Geylānda mihmānları

Kaçan konduralar eve anları

1367

Getürür ev issi ta-ām ü şarāb

Yanında bilesince nuql ü kebāb

1368

Konuğun öñinde koyuban gider

Konuğunu geñince rāhat ider

1369

Arab dağı bu resmi gözlerimiş

Komaya bu resmi şu kim erimiş

1370

Anuñçün ki kişünüñ evin ayān

Konuğdur ki ālemde ider beyān

1371

Ne kim itdüñ eylük yavuzluk aña

Gerekdür ki bir yirde dağı aña

1372

Eger şāha şāh olurise konuğ

Ne ide ki olmaya şöhet ʔonuk

1373

Gerek meclisin ide ārāste

Ki ārāyiş olmaya andan öte

1374

Şarāb u kebāb anda vāfir gerek

Dirise ki adumu fāhir gerek

1375

Hüner-mend muṭrib rebābıyla çeng

Gerek kim ola Zühre udıyla deng

1376

Şarābun evet hālīşin içüñüz

Ki rüşen ola ʔaşıñuz içüñüz

1377

Çün içmek günāh oldu bāri kişi

Eyüsin içerise hoşdur işi

1378

Nitekim Arabda dinildi meSel

Anuñ ile ārifler amel ider

1379

Uğurluk iderseñ koma dürre-i

Zinā eyleseñ gözlegil hürre'i

İzā sarakte fasrak bi-dürretin

*Ve izā zeneyte fāzni bi-hurretin*⁶⁹

1380

Ev issine lāzımdur elbette bu

Ki kaydın göre konuğunuñ kamu

1381

Dağı bil ki konuğa minnet gerek

Anuñ haqqına ulu himmet gerek

Hikāyet

1382

İşitdüm ki Haccāc sultān iken

Hilāfet yüzinde ulu hān iken

⁶⁹ “Zina etmek istersen hür olan ile et, bir şey çalmak istersen inciyi çal”

1383

Anuñ yazıcıısı Mu•allāyidi
Severdi faķiri iñen bayidi

1384

Mu•allāya virmiş idi Başra'i
Ki anuñla hāli olurdu eyi

1385

Ƙamu Başra iliyle anuñ idi
Evet ne •amel varsa hānuñ idi

1386

Meger geldi Mansūr-ı Başrī aña
Mu•allāya didi •amel vir baña

1387

Hemān virdi fi'l-hāli küymedi hiç
Ki teħir idüp anı Ƙomadı giç

1388

Bunuñ geçdi üstine bir yıl tamām
Mu•allā viribidi aña gulām

1389

Didi gelsün işden şoralum hisāb
Haťāmıdur işi ya •ayn-ı şavāb

1390

Çün irişdi Manşur'a andan gulām
Didi aña añlatdı neyse kelām

1391

Ĝulām ile Manşur-ı Başri bile
Mu•allāya geldi ki hāli bile

1392

Gelüp girdi gördi ki ister hisāb
Ameldür kim eyde ki n'ister hisāb

1393

Hisāb eylediler Mu•allāyile
O ehli mürüvvetden a•lāyile

1394

Biñ altün çıkar anuñ üstinde haķ
Bilesince māli yog evi ıraķ

1395

Mu•allā didi ki ya māli öde
Ya zindān idin nice gün oda

1396

Mu•allāya Manşur-ı Başrī didi
Ki borcu ödemege Ƙaydın yidi

1397

Bir ay baña mühlet vir iy şehriyār
Saña māli virem ki evümde var

1398

Beni Ƙoyma zindāna Tañrı'na baķ
Elüm dut ki tarħ oldu benden ayak

1399

Mu•allā didi kim halife beni
Belāya soķar Ƙoyvirsem seni

1400

Eger •ār iderseñ ki zindānda
Olasın nice gün girüp anda

1401

Bir oda vireyim saña anda dur
Ki her dürlü ni•met Ƙamu andadur

1402

Baña mihmān ol bu bir ay tamām
Dutuldı bileler seni hāş u •ām

1403

Bu kez mālī virüp ḥalāş olasın
Ne eām olmağ anuñla ḥāş olasın

1404

Didi aña Manşūr-ı Başrī saña
Muṭī-eām ne eylerseñ eyle baña

1405

Oruc evveliydi oturduğı dem
Muṭī-eām evinde durduğı dem

1406

Oturdı otağında irince id
Bu ḥalka umusını virince id

1407

Muṭī-eām anı ḥūnına her gice
Kıgırurdu kim göre ḥūnı nice

1408

Hele geçdi bayram günü dağı
Toyundu öñinde ḥasīs ü sağı

1409

Yarındaşı görđi Muṭī-eām anı
Didi va-de geçdi evet zer kanı

1410

Didi aña Manşūr ödendi māl
Selāmetlīğıla bu ālemde ḳal

1411

Muṭī-eām didi kim kime virdüñüz
Müsellem dutalum adını diñüz

1412

Didi kim bir ay saña konuğ olam
Senüñ ni-metini yiyem tok olam

1413

Revā mı ki tiz māl virgil dimek
Bu midur konuğ ḥaqqını gözlemek

1414

Muṭī-eām bu sözi işitdi hemān
Kıatı ḥoş gelüp güldi açdı dehān

1415

Didi bārek-Allāh ḥoş söz didüñ
Ḥalāş olmağıñ ḥoşça ḳaydın yidüñ

1416

Var imdi selāmet yine evüñe
Dağı bir melālet getürme öge

1417

Senüñcün ödeyeyim ol mālī ben
Selāmetlīğıla var evüñe sen

1418

Pes aña sağınmağ konuğ ḥaqqını
Ki gelmeye başına anuñ kıını

1419

Sa-eādetlü kişilerüñ işidür
Bu sözi sa-eādetlüler işidür

1420

Sağıngıl konuğıñdan öñ olma mest
Ki saña irişmeye andan şikest

1421

Eger kimse serḥoş olursa gözet
Aña cān ile ḥātırıñı uzat

1422

Kıatı ḥizmet eyle mūrā-at kııl
Seni kıble-i cümle ḥacāt kııl

1423

Kişi mest-i lāya-kıl olmak revā
Degüldür ki toğrı gidemez eve

1424

Şu dem kılka mey şohbetinden kişi
Ki hoş vakt olup bitmiş ola işi

1425

Vakār ile şol resme yürüye er
Belürmeye mest olduğundan eşer

1426

Kişi mestiken kılı kılsa günāh
Ya hoca ola kendüsi yāhu şāh

1427

Gerekmez ki ol demde añā söge
Ya eline agac aluban döge

1428

Ya bed-mest imiş dimeyeler añā
O söz ile düşürmeyeler taña

1429

Huşūşā ki konuk katında ola
Yaramaz ev issi gide bu yola

1430

N'iderseñ hele hūş-yār iken it
Başuñda henüz akl variken it

1431

Şu kim mest olınca kılur  arbede
O rüsvāy olısar bilişe yāda

1432

Çog ırlamağ u çok kelām eylemek
Olur kendözini melām eylemek

1433

Dağı çok gülip yāhu çok ağlamak
Ya gögsin döğüp ya kolın dağlamak

1434

Ƙamu arbededür bularuñ şehā
Vakār ehli olana yokdur behā

1435

Huşūşā ki yadlar ile otura
Yağud bir kişinüñ evinde dura

1436

Konuk ola anda gerekdür vakār
Vakāri komagıl sağın zīnhār

1437

Gülec yüzli olđıl konuklaruña
Ki tā ağlamayasın irüp buña

1438

Evet ma-nisüz yire gülme sağın
Düriş kendüñe uşlu adın dağın

1439

Ki yok yire gülmekligi ulular
Yarım delilik didi hoş hūlılar

1440

Nitekim azaz gülmeg insān olan
Huşūşā ki ehli şehundān olan

1441

Yarım uşlılık diyü ad itdiler
Meger Tañrı buyruğına gitdiler

*Felyedhakū kalīlen ve'l-yebkū
kesi ran cezā'en bimā kānū
yeksibūn⁷⁰*

1442

Dimişlerdürür ehl-i hikmet azīz
Nazar kıl sözi sözden eyle temīz

1443

Ki yok yire gülmek huşuşā kim ğam
Maķāmında ola eyā pür-kerem

1444

Hemān ağlamakdur haķīkatde ol
Ki mecnūnlığın halka bildürdi bol

1445

Bu kez konuğun mest olıncaķ saķın
Unutma anı key gözetgil haķın

1446

Eger kimse mest olup odağına
Giderem dirise düş ayağına

1447

Ķoma gitmesün kim haķādur kaķı
Gice taşra çıķmak yoğ iken atı

1448

Eger gitmek isterse ilhāh ile
Anı göndür evine mişbāh ile

1449

Ķonuđuñ eger mest olup vura lāf
Diye bāri haylī muhāl ū güzāf

1450

Anuñ ihtirām ile diñle sözin

Ki senden melül itmeyesin özin
1451

İnanđıl anuñ hayr u şer sözine
Velīkin rızā virme şer sözine

1452

Ķonuķ haķķını saķlamaķlık ulu
İşimiş iden kimsedür bahtulu

Hikāyet

1453

Meger Muştasım kim ulu hān idi
Hilāfet maķāmında sultānidi

1454

Buyurdu ki bir mücrimüñ boynını
Vuralar göre bu anuñ oynını

1455

Didi mücrim iy pādişāh-ı zamān
Şuşadum şu içince olsun amān

1456

Buyurdu şu virdiler içdi aña
Yönin dönüben baķdı şehden yaña

1457

Didi yā halīfe saña bu nefes
Şuyuñ içüben konuğ oldum ya pes

1458

Düşer mi konuğını öldüresin
Baña düşmen olanı güldüresin

1459

Didi Muştasım kim sözüñ haķdurur
Ķonuđı saķınmaķ muhaķķaķdurur

⁷⁰ “Yaptılarına karşılık olarak az gülsün, çok ağlasınlar.” (Tevbe, 9/82)

1460

Evet sen de afvüñ haqın gözlegil

Ki tevbe sözini gönülden digil

1461

Hemān afv kıldı anı Mu*taşım

Kiçiken ulu itdi key muhteşim

1462

Şu bir söz için kim yirinde didi

Şehüñ ni*metin niçe yıllar yidi

1463

Şu için konuğuñ bu olsa haqı

Evüñde yatanuñ ne ola faqı

1464

Bu sözler ki söylendi iy nām-dār

Konuq olmağūñidi hep ne ki var

1465

Konuq olmağūñ dağı aqvālını

Diyelüm konuq da bile hālını

1466

Gerekmez ki konuq sügümsüz ola

Gerekdür ki gönli dügümsüz ola

1467

Yiye karnı toyınca ne çok ne az

Cehānlıq yimekten ide ihtirāz

1468

Eger az yir ise ev issi melül

Olur dir yimeğūmi itmez kabül

1469

Ve ger çok yirise ki hadden aşı

Şu bengī gibi irse yağlu aşı

1470

Görenler sügümsüzlüğe haml ider

Eyü ad ile gelse yadlu gider

1471

Gerekdür konuq konuğı kişinüñ

Kıla minnetini kamu işinüñ

1472

Şu yirde otura ki yiridürür

Oturmaya şunda ki giridürür

1473

Eger konuğ olduğı ev āşinā

Kişiñüñ eviyse anuñ aşına

1474

Dağı kimse şunmadın el şunmaya

Ki gönülleri gözgisi şunmaya

1475

Yaramaz konuğa ki ola fuzül

Ki redd idiser anı ehl-i uqül

1476

Yine ancılayın gerekmez ki aş

Yinürken bu küstāhlıq ide fāş

1477

Geniñce şuna hem geniñce yiye

Yiriken münāsib kelecı diye

1478

Dimeye ki şol aşı şunda koma

Budur şunda koma bu degil koma

1479

Anuñçün ki ayruq kişi hūn ile

Taqarrüb dileyen düşiser dile

1480
Gerekmez konuk kendü oğlanına
Vire zelle kığıraban yanına

1481
Ki zelle inen katı zelletdürür
Ulular katında mezelletdürür

1482
Konuk olma ahmaq kişiye kaçan
Bilesin ki uşludur andan kaçan

1483
Dağı Türk'e konma ki bilmez edep
Meger kim zarūret görine sebeb

1484
Tabī-at selīm ise olur sakīm
Kalur aql-ı müntic bulardan aqīm

1485
Kaçan Kutb-ı Şīrāzi'ye ittifāk
Düşüp Türk evi olayidi duraq

1486
Gelüp bir günüyiçün anuñ iy hümām
İki ay riyāzet iderdi tamām

1487
Ki tabı olayidi yine selīm
Beyān ü ma-ānīde olup alīm

Hātime

1488
Konuk olmağ almaq sözün söyledüm
Varın yoğın öñin şoñın şoyladum
1489

Bu kez onbirinci olan bābına
Şürū-eyledüm feth-i ebvābına
1490

Gönülден geregince azm eyledüm
Dağı ışk ile nazm eyledüm

Bāb-ı Yāzdehüm Ender Verziden-i Işk ve Ser-büden-i Ān

1491
Tabī-at latīf olmayınca azīz
Kişi aşıq olmaz iderseñ temīz

1492
Ne deñlü tabī-at ola laţif
Olısardur elbette ışka harīf

1493
Leţāfetden artan laţif olısar
Leţāfetlülere harīf olısar

1494
Girān tabı ışk itmez aşlā kabül
Ki tabı girān dāyim olur melül

1495
Melālet ho küllī keSāfetdürür
Evet ışkuñ aşlı leţāfetdürür

1496
İki zıdda cāyiz degül ictimā-
Bu sırra irişmişdürür ittilā-

*E'z-zıddāni lā-yectemi'āni ve lā-
yertefi ān*⁷¹

1497

⁷¹“Zıdlar yerde toplanmaz ve yükselmezler.”

Anuñçündürür kim yigitlikde çok
Olur ʿāşık ādem saķın dime yok
1498

Ḳoca ʿāşık olmaz olursa da az
Ki üstine ğalib olursa da az
1499

Ḳoca var ki yigitden artuķ sever
Güzelleri görmege cānı iver
1500

Evet az olur ışıkı ğalib ḳoca
Ki toptolu ışık ola ucdan uca
1501

Şu kim āşık olmadı pejmürdedür
Diri şanmağıl anı kim mürdedür

Rubāʿī

1502
Çünkü cān ışıkıla mülāşıkdur
Biri Azrā birisi Vāmıķdurur
1503

Cānı bī-ışık mürdedür tende
Zinde-dil oldu kim ki ʿāşıkdur
1504

Bu kez ışık ikidür diyem her birin
Bi ikisinüñ de bilesin yirin
1505

Biri çünkü ışıkı ḫaķıķī ola
Birisi mecāzuñ refıķı ola
1506

Ḫaķıķī olanlar olur cāvidān

Mecāzīye tizcek irişür kerān
1507

Ḫaķıķī olıncaķ kişilerde ışık
Düzer sözi sāz ile bir perde ışık

Rubāʿī

1508
Işıkdur cān baħrı kim hergiz anuñ
pāyānı yok

Kim ki āşık olmadı ölüdür anuñ
cānı yok
1509

Işık imiş cān ile cānan aķl ü nefis
ü dīn ü dil

Her kimüñ ʿışıkı yoğ ise dīni vü
īmānı yok

1510
Evet bu be-ġāyet mücerrebdürür
Ulular ḳatında muķarrebdürür
1511

Ki ışık aşlı gerçī mükerrer olur
Mecāzī ḫaķıķīye rehber olur
1512

Şu ışık ki ma-şuķınuñ yüzini
Görüp ider īşār kendözini
1513

Eger naķşıyise hemān sevdügi
Yaħud ḫulķısa her zamān sevdügi
1514

Mecāzīdürür ışıkı fānī olur

Evet ol haķikī nişanı olur

1515

Ki okıyıcak gözini kaçını

Bulur nakşını içinde nakķaşını

1516

Haķikī olur ışķı bulur bekā

Fenā mı irer halka irse Haķ'a

1517

Oķı gör ne levh oldu insān yüzün

Ki cānuñ görebile cānān yüzün

1518

Budur cām-ı gīti-nümāsı Cem'üñ

Oķı şād ol sen yoğ olsun gamuñ

1519

Eger bildüñise bu taķķıkumu

Mecāz u haķikātdē telfīkumu

1520

Bilürsin bu kez her ne dirsem saña

Duālar Senālar idersin baña

1521

Ki ışķı haķikī havāşuñdurur

avāmuñ degül belki hāşuñdurur

1522

Bu ışķ enbiyā evliyā aşķıdır

Ki anlardağı Kibriyā aşķıdır

1523

Bu kez halka kaldı bu ışķı mecāz

İlāka haķikātdē oldu niyāz

1524

Evet iki nev-i de ışķuñ katı

Güc oldu ki key çokdurur miñneti

1525

Huşuşā ki aşķ-ı mecāzī ola

Dağı bilesince niyāzī ola

1526

Be-gāyet belā oldu kişiye aşķ

Ger irkege düşe ya dişiye aşķ

1527

Huşuşā şu aşķ ki müflis ola

Evet dil-berīne mühevvis ola

1528

Eliyle girür kendünüñ kanına

Vireyidi cān irse cānānına

Rubā'ī

1529

aşķ-ı müflis vefā

bulmayısardur yārdan

Dürledi birkaç pelīd ola rakīb

ağyārdan

1530

Sīm ü zersüz kimse vāye almaz

dīl-dārdan

Kim ki bī sīm ü zer ola boş gelür

bāzārdan

1531

Eger bir zarūret düşüp nāgehān

Kimesneye aşķ olursan nihān

1532

Saķın aşķar itme anı saķın

Ki gide ıraklık olasin yakın

1533

Tabiat gerek ışka rāzī ola

Qazāyāsına kendü qādī ola

1534

Ki öksüz keser kendü göbegini

Özini bilür qādī vü begini

1535

Bu kez āşık olıncağaz bir kişi

İkiden degül hāli anuñ işi

1536

Ya vuşlatdadur cümle rahmetdedür

Ya furqatdur †ayn-i zahmetdedür

1537

Eger renc-i fürqatda qaldıyısa

Dağı derd ü miñnetde qaldıyısa

1538

Ne hacet dimek hāli malūmdur

Çün ol maħrem olmağda

maħrūmdur

1539

Ve ger vuşlatiyle şafā buldısa

Cefā yavug olup vefā buldısa

1540

Girişme görüp nāz ü nāmusdan

Geçer birağur aql ile uşdan

1541

Bilinmez vişālūñ nedür lezzeti

Ya maqşūda irgirdi mi miñneti

1542

Dağı bir budur kim †Arab'da mesel

Dinildi ki müşkilleri ide ħal

Senetü'l-vasli sinetün ve sinetü'l-

*hicri senetün*⁷²

Rubāʿ

1543

Vaşl eger biñ yıl olursa bir

nefesdür ħāşılı

Hicretüñ her sâ-atī gösterdi māh

ü säller

1544

Her ki Yağüb oldu ħüzniyle

bulısar Yūsuf'ın

Kim ki muqbil ola şāhından

bulur iqballer

1545

Dağı şol vişāli ki soñı firāk

Olısdur anı elünden birağ

1546

Ki ħasret ziyāde ider ol hemān

Aman virmez endişesi her zamān

1547

Ne şekker ki vaşlında bulduñ idi

Anuñ tütisi gibi oldun idi

1548

Firākı anı †ayn-ı zehr idiser

Ne lezzet ki cān gevdeden gidiser

⁷² “Kavuşmanın bir senesi bir saniye, ayrılığın bir saniyesi bir senedir.”

Ferd

1549 Her bāde ki vaslından leb-i

la•li içürdi

Hicrinde yine kıldı gözüm

sāgarını pür

1550

Eger sevdüğüñ bir firişte ola

Kerem hilkatinde sirişte ola

1551

Bu halkuñ mesāvīsi sensin yine

Bilürsin hod arduca neler dine

1552

Sağın ışkı fāş eyleme zīnhār

Ki olmayasın dilde leyl ü nehār

1553

Hakikat bu kim ākıl olan kişi

Ki aklıyle işleye her bir işi

1554

Gerekmez ki kimi götürse seve

Yüzün görmeğe cān u gönli ive

1555

Ki bu nesne hercāyiler işidür

Eger irkek ola ve ger dişidür

1556

Anuñçün ki bir görmek olmaz sevi

Olursa dağı soñra olur şavı

1557

Gerek göz göre hem beğene gönül

Hüküm ide cāna yigāne gönül

1558

Tabiat bu kez māyil ola aña

Gönül dağı görmek dileye aña

1559

Evet cehd kılğıl ki sevmeyesin

Şu kim bilesin seni sevmeyesin

1560

Düriş nefse gönülüñi uydurmağıl

Dağı ışkuñı halka tuyurmağıl

1561

Eger gönülüñi nefse uydurasın

Ki maħbūba karşı biraz durasın

1562

Diyüp işidesin suāl ü cevab

Göresin girişmeyle nāz ü itāb

1563

Ne cān u ne dil terk idersin kamu

Bu kez ışkı virmez emānı •amū

1564

Seni biñ belāya ider mübtelā

Biñ ola birinde didüm ben hele

1565

Huşuşā ki sen fakir olasın

Nesebde hasebde hakir olasın

1566

Evet sevdüğüñ ulu-zāde ola

Saña derd ü miħnet ziyāde ola

1567

Halās olmağ isterseñ andan saña

Naşihat kılayım kulağ dut baña
1568

Kaçan aşık olsañ bir ulu yire
Ki ol seni begenmeyüben yire
1569

Gözün bağla andan ki unuda dil
Gözetmese göz olur asüde dil
1570

Bir ayruk kimesneyle sür şehveti
Ki def'ide üstündeki miñneti
1571

Unut bir dağı işe meşgul ol
Akıl ehli katında maqbül ol
1572

Eger bir iki hefte bu vech ile
Riyâzet viresin gözile dile
1573

Hemîn ol belâdan olursın halâş
Gerek emiyâne iş itmeye hâş
1574

Bu tedbiri akıl olanlar ider
Ki her işi aql ile anlar ider
1575

Nedür bunca miñnet bu cevr ü cefâ
Huşûşâ ki maşûk ola bî-vefâ
1576

Sürmeye işkı meğer merd-i işk
Ki dermânı ola anuñ derd-i işk
1577

Didi Hōca Tūsīyi şāhib-kırān

Gerek kim duta her işiden gören
1578

Ki işk ulu derd oldı dermânına
Dürüşe kişi koymadın cânına
1579

Ya şabr ide ya hâşil eyleye zer
Eger şabr u zer yoksa ide sefer
1580

Yağud uzlet eyleye şâyim ola
Gicede vü gündüzde kâyim ola
1581

Yağud arzûsın süre yād ile
Özine bir iş işleye dād ile
1582

Dinmezven ki olma kimesneyle dost
Saña yararısıa kimesneyle dost
1583

Didi Bū Saīd ol Maqālāt'da
Ki kendü düzüpdür maqāmâtda
1584

Her insāna biş nesne lābüd gerek
Birisı geyesi ikinci yimek
1585

Üçüncisi sâkin olacak maqām
Gerekdür ki dördünci ola kelām
1586

Bişinci olan dost olmağ imiş
Bu halkuñ ayağına ol bağımış
1587

Kimün kim saña irişe himmeti

Anı cānuña dost eyle kıatı

1588

Ki āşıklığa dostlık beñzemez

Didüm farkını okı añla geñez

1589

Ne mümkin ki ışık ile bir dem gönül

Bula hoşluğu goncası ola gül

Rubā'ī

1590

Āşıkuñ gönli gözi gam-nāk olur

giryān olur

Işka hem şöbet olanuñ cigeri

biryān olur

1591

Genc-i hüsn isteyentüñ gönli evi

vīrān olur

Sacı sīm ü yüzi zer gözi yaşı

mercān olur

1592

Evet dostluğıle kişi hemān

Gönül hoşluğına kor işi hemān

1593

Yigitlikde āşıklık āsāndurur

Ki kesb ile kuvvet firāvāndurur

1594

Ƙoca āşıık olursa düşvār olur

Ki bu halk içinde inen ār olur

1595

Yigit āşıık olursa ma•zürdur

Ki yigitliceğine mağrürdur

1596

Eger āşıık olsa kıoca özri yok

Evet halk içinde mesāvīsi çok

1597

Bu kez cāhil olursa āşıık olan

Yigit kıoca Azrā ya Vamık olan

1598

İşini geñezdür iledür başa

Müyesser olur başa göze kıaşı

1599

Güc ol kimseyedür ki ālim ola

Mesāvīden ol nice sālīm ola

1600

Evet āşıık olan gözetmez anı

Fidā eyler ol dil-berine cānı

1601

Şu kimse ki ālemde sultān ola

Huşuşā ki hem ehl-i irfān ola

1602

Gerekmez ki ışka vire kendiyi

Virürse dağı soñı olmaz eyi

1603

Anuñçün halka şehenşāh olan

Hümā gölgelülerle hem-rāh olan

1604

Meseldür şu kim āleme hān olur

Bu halk aña kıoyun o kıoban olur

1605

Kıaçan kıaksa kıoban kıoyunlarına

Olur mālīk anuñ kamu varına
1606

Bu kez bakmayıncağ koyuna şoban
Toludur harāmīyle yazı yaban
1607

Kimin bir harāmī kimin kurd alur
Soñucında çoban koyunsuz kalur
1608

Şehenşeh dağı aşık olsa hemān
Bulımaz ışkuñ elinden amān
1609

Sekiz sāat içinde arām ide
Bu kez kalka işine iqdām ide
1610

Dağı bil ki ten cān ile zindedür
Tenüñ cān çoğında hem azındadır
1611

Tenüñ cān ile her birinün be-nām
Üçer hāşası var ki olmadı eām
1612

Tenüñdür ölüm bir ikinci sükün
Üçüncü ağırlıkdurur dün ü gün
1613

Biri zindeligi qabül itdi cān
İkincisi olmaqlığdur revān
1614

Üçüncisi ol kim sebük-rūh imiş
Dilek qapusı aña meftūh imiş
1615

Göñül taht u ten şehri u cān şahdur

Vezīri aklıdur ki hem-rāhdur
1616

Başar sem u şem zevk lems ile biş
Biribirine şıdık ile oldı iş
1617

Nağīb oldılar eakla bişi bular
Dutarlar buyursa ne işi bular
1618

Bişi dağı vardır ki bātin yüze
Ne tedbīr olur ise anı düze
1619

Biri hiss ü ikincisidür hayāl
Üçüncisi vehm oldı yā ze'l-kemāl
1620

İkisi dağı fikr ile hāfıza
Şu kim yaeni ezber ider mev-iıza
1621

Sekizi bu onuñ uyuyağcağaz
Kalur bātil olur ötüncek boğaz
1622

Şol ev gibi kim yıkılır nāgehān
Ne var ise başar içinde cehān
1623

Evet fikr ile hāfıza her biri
Mekānsuzdur anlar qalurlar diri
1624

Bular sākīn olmaz hemişe revān
Olurlar bilürsen ne hacet beyan
1625

Yatur gevde fikret gezer ālemi

Nireye diler iledür ādemi

1626

Ne kim fikr iderise ezber kıılır

Anı hāfıza aqla rehber kıılır

1627

Eger bu iki daħı dutsa mekān

Başardı ev anları da her zamān

1628

Uymaya ceħd eyleye gündüzün

Kim isterse yiyni bula kendüzün

1629

Gerekdür ki gündüz maʿāşın göre

Etin etmegün daħı aşın göre

1630

Uyumaklığa gice lāyıkdurur

Bu maʿnīye Qurʾānda nāṭıkdurur

*Ve ceʿalneʾl-leyle libāsā ve
ceʿalneʾnnahāra maʿāşā⁷³*

1631

Daħı bir bu kim gündüzini kişi

Giceye geçürürse oñmaz işi

1632

Evet ādet olmışdur ululara

Ululuğun içinde hoş hūlulara

1633

Ki yaz olıcağ kışluğ uykusını

Uyurlar kıomaz herbiri hūsını

1634

Ṭarık-i tenaʿum bu kim gündüzün

İki sāʿat uyku ideler güzün

1635

Daħı ādet idin ki gün toğmadın

Durıgelmegüñ dadanasın dadın

1636

Farızayla sünnet edā idesin

Saña hağ sözün muğtedā idesin

1637

Selefden rivāyetdür irdi bize

Gereklü maʿānīyi virdi bize

1638

Şu kimse ki gün toğmadın durmaya

Eliyile yüzine şu vurmaya

1639

Farızayla sünnet kıala fevt ola

Hūzā yig bilür āhiretde n'ola

1640

Evet rızkı ṭar olısdurur kıatı

Kefensüz ölümdür anuñ gāyeti

Hātime

1641

Yig ol kim şehenşeh dura her şabāh

Namāz için eyleye iftitāh

1642

Bu kez adl kıılmaklığa otura

Daħı her ne kıaydı varise göre

1643

Eger kıaydı yoğ ise ol şehsüvār

Gerekdür ki eyleye kıaşd-ı şikār

⁷³ “Geceyi bir örtü yaptık, gündüzü bir geçim zamanı yaptık.” (Nebe, 78/10,11)

1644
Şikāruñ dahı pes düşermiş baña
Ki şerh eyleyem cümle resmin seña

1645
Eger bilmek isterseñ anı biyā
Okı onbişinci olan bābı yā

**Bāb-ı Pānzdehüm Ender Şayd
Kerden ve Tertüb-i Nahçirān**

1646
Süvār olmağu eylemeklik şikār
Dahı topa cevğanı vurmağ süvār

1647
Ulu pādışeh-zādeler işidür
Ki atalarından görür işidür

1648
Huşūşā yigitlikde olsa heves
Dilemez hevāsın kıoya bir nefes

1649
Evet her işüñ haddi endāzesi
Var anı gönülde gerek yazası

1650
Menākıb'da Mihran Bih eydür ki
şāh

Nice şarf ide günlerin pādışāh
1651
Didi haftada bir gün ide şikār

Şarāb içe üç gün budur yahşi kār
1652
İki gün gerek adle otura şāh

O günlerde key adl ile dura şāh
1653

Yidincisi çün Cum'ea günü ola
Şalāh ehli ĩdi düğünü ola
1654

Gerekdür şehneşehlere lā-cerem
O günü dutalar kıatı muhterem
1655

Dahı Cum'ea günü ava kııkmaya
Ki öz devleti burcını yıkmaya

Hikāyet

1656
Meger bir ulu şāh varidi ol
İderidi Cum'ea günü avı bol

1657
Aña ādet olmışıdi Cum'ea gün
Ki bayram ola avı yāhud düğün

1658
Egerçi ki ilm ehli varidi çok
Evet anı men itmege zehre yok

1659
Yine Cum'ea günü gelincek hemān
Süvār oldı sulţān yürüdi revān

1660
Meger şüreti hõr u kendü aziz
Bir er vardı şehrinde ehl-i temiz

1661
Kıatı cür'et itdi varup ilertü
Didi şāha hüküm ile döngil girü

1662

Muşibet olısar şikāruñ saña

Ğazab kıldı Perverdigār'un saña

1663

Bugün Cum'adur gel anı fevt

Qılma ki saña irişmeye qahr ile

mevt

1664

Şehenşāh kalkdı ol ālime

Didi baña bu resme sözler dime

1665

Qalan gün niceyse bugün dağı ol

Yürü añaru baña gösterme yol

1666

Anuñ sözine uymadı gitdi şāh

Evet gör ki kendüzine n'itdi şāh

1667

Meger bir deve vardı anda şikār

Dağı itmemişidi ol şehrīyār

1668

Bu kez de dereye irişdi revān

O Qahhār Tañrı qomadı amān

1669

Yitişdi o dem bir ulu zelzele

Nic'idiser ādem qazā çün gele

1670

Dere iki yarıldı ucdan uca

Helāk oldılar anda yigit qoca

1671

İti kuşıyla yire geçdiler

Qoyup tāt ü tahtı olar göçdiler

1672

Pes añla ki şāhuñ şalāhı gerek

Dirise ki dāyim felāhı gerek

1673

Adı dağı eAbbās-ı Zīriyidi

Nice yıllıq anuñ vezīriyidi

1674

Bu kez şordı Şemsül Me'ālī aña

Ki vāqıe olan işlerini aña

1675

Didi kim şu işi kim itdi baña

Diyiver bileyim şoraram saña

1676

Didi kim fülān u fülān u fülān

Adın didi kim ise hāyin olan

1677

Dağı andı ben virmişem anlara

Saña cümleten hāyin olanlara

1678

Evet bizden añlama sen bu işi

Ki buñı saña nefsuñ itdi kişi

1679

Anuñçün ki nā-hāq yire niçe qan

Dökeridüñ andan bilürem hemān

1680

Ki sen bu belāya giriftārsın

Ne yoqsın cihānda ne hūd varsın

1681

Cevābında Şemsül Me'ālī aña

Dimiş kim bu iş andan oldu baña

1682

Ki öldürmedüm sizi kıdum esen

Tapalarsın uşda beni şimdi sen

1683

Eger sizi öldürsemidi tamām

Bulınurdı işümde lābüd nizām

1684

Pes añla ki ölmeyecek ādemi

Eger öldürürseñ getürür ğamı

1685

Yine ölecekleri kırsan diri

Saña şır-gır olısar her biri

1686

Dağı kaçanı kıomagıl zīnhār

Ki işüñi oñara Perverdigār

1687

Saķın hādım eyletmegil kimse’i

Ki bī-dād işüñ şoñı olmaz eyi

Hātime

1688

Bu tavr ile dirlik iden pādīşah

Cihānda olıсарdurur ulu şāh

1689

Tamām oldu sözleri ceng itmegüñ

Zafer bulmağa düşmene nitmegüñ

1690

Bu kez suçlular kim olıсар iķāb

Olaruñ için itmege fetḥ-i bāb

1691

Didüm onsekizincide tavrını

Kim okurısa bulısin ğavrını

Bāb-ı Hejdehüm Ender Ukübet- kerden ve Afv ü Terahhum-i Ān ve Kıazā Kerden-i Hācāt

1692

Günāhluları afv ideğör müdām

Ki baḥtuñla ömrün ola müstedām

1693

Bil evvel ki ādem ne deñlü günāh

İderse gerekmez ki ola tebāh

1694

Bir ādem otuz yılda hāşıl olur

Ki aķl ile naķl anda kāmıl olur

1695

Yaramaz ki bir demde ola helāk

Gide cān kıala gevedesi sehm-nāk

1696

Anunçün Kelām-ı Kıadīm’inde Hāķ

•Afiv kıılmağı viridi ḥāķa sebaķ

1697

Niçe yirde fa•fü ḥiṭāb eyledi

Suāl eylemedin cevāb eyledi

*Fa•fü anḥüm vasfah inn-Allāhe
yuhıbbül-muḥsinīn*⁷⁴

1698

Bir āyetde dağı buyurdı o ḥay

⁷⁴ “Onları affet e bağışla. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.” (Maide, 5/13)

Key işit key aña fikir eyle hey
*Velā tensevül-fadle beyneküm*⁷⁵
1699
Eger padişāh u ya kādıyısāñ
Selāmet yürimege rāzıyısāñ
1700
Sağın şübheyile dururma hudūd
Ki Tañrı'ya olıblesin vedūd
1701
Ki def eylemeklikden açdı kelām
Cihān fañri Añmed eAleyhi's-selām
*İderul-hūdude biş-şübehāt*⁷⁶
1702
Süvār olıcağaz büyük ata bin
Belādan kazādan olasın emīn
1703
Dağı bir bu gücük ata binenüñ
Ne deñlü ki yüzi hūb olur anuñ
1704
Kamu gözlere ĥor görüniser
Gerek büyük er ola yāñuz pis er
1705
Şunuñ gibi at kim ola rāhvār
Seferde bin aña iy şāh-ı diyār
1706
Şikāra dağı şehriñ içinde sen
Tiz atlara bin kim olasın sen

1707
Anuñçün ki künd ata binincek er
Unıdur özini olur bī-ñaber
1708
Bu kez av yirine irişicek
Bir arada dur at başını çek
1709
Gerekmez yire at segirtme sağın
Budur ĥaqqı sulñanlığun bil ĥağın
1710
Ki bī-hūde yire segirtmek atı
Şehenşehler ayb olupdur katı
1711
Kıo kullar yügürsün sen eyle nazār
Ne kim ayb ola kılğıl andan ĥazer
1712
Duzağıla ĥıyleyle av eyleme
Bu adı cihān içre çav eyleme
1713
Seg ü yüz ü bāz ile itmek şikār
Şehenşāhūñ adına bārī yarar
1714
Eger avı bāz ile eyleriseñ
Nic'ilmek gerek didüm eyleriseñ
1715
Ĥorāsan şehenşehleri toğanı
Öz eller ile uçururlar anı
1716
Evet şāh-ı şāhān-ı mülk-i Irāk
Ne ayb ise andan olurlar ırāk

⁷⁵ Aranızdaki iyiliği unutmayınız.” (Bakara, 2/237)

⁷⁶ “Cezaları şüphelerle kaldırınız.” (Şevkani, Neylül-Evtar VII 3.baskı, Mısır 1961 K. Hudud, sh. 110, 111)

1717

Toğancı elinden uçurur bular

Her işini kula buyurur bular

1718

Eger sen şehenşeh degülseñ revā

Durur her ne vech ile gitsen ava

1719

Ve ger şāh olursañ ki rüy-ı zemīn

Senüñ ola bir kez uçurgıl hemīn

1720

Ki maqşūd şāha temāşā ola

Toğancılığ anlara hāşā ola

1721

Dağı it koyırmegil haltadan

Anuñçün ki ayb oldu dime neden

1722

Yine pārsı ancılayın sakın

Koyırmek isteyüp olma yakın

1723

Ki aybı tamām oldu ol da yine

Ne hācet ki arduñca sözler dine

1724

Huşūşā ki yād ilçi gelmiş ola

Bunuñ gibi sözden kulağı tola

1725

Anı kendü hānına yād idiser

O söz ile şāhını şād idiser

Der Beyān-ı Ānki Küzām Şikār

Horend ve Küzāmeş Nehorend

1726

Yarasuz iken ölse avı yimeñ

Ki murdārdur aña bismil dimeñ

1727

Müsülmān gebr iti koyıviren

Yağud okıyıla atuban vuran

1728

Eger Tañrı adını andıyısa

Qolay gelüben işi oñdıyısa

1729

Bıçak irmedin ölse olmaz harām

Halāl olur aña sözümi tamām

1730

Evet dağı üç şartı var diyelüm

Ölür olsa bismil diyüp yiyelüm

1731

Birisi bu kim avı vaḥşī ola

İkinci bu kim avı yaḥşī ola

1732

İkinci bu kim vurduğı av anuñ

Gözinden tulinmaya ol vuranun

1733

Üçüncisi oldur ki anı taleb

Kıla terkide kamu işini hep

1734

Eger anı terk eyleyüp bir zamān

Dağı işe meşgöl olursa hemān

1735

Harām olur anı yimemek gerek

Aña bismil oldu dimemek gerek
1736

Meger çāresüz iş ola işleye
Halāl olur anı yiye dişleye
1737

Farīza namāz ile yimek yimek
Bular çāresüzdür ne hācet dimek
1738

Dağı pārs u it mualllem gerek
Toğan dağı anlara hem-dem
gerek
1739

Ki dutdukları nesne bismil ola
Yimeklige bī-şübhe kıabil ola
1740

İtüñ pārsuñ diyelüm bī-gümān
Mualllemliğına neyise nişān
1741

Ne dutsa yimezse mu◊allemdürür
Bu söz ittifākī müsellemdürür
1742

Toğanlarda dağı oқınsa gelen
Toğandur ne dutarsa bismil kıalan
1743

Evet üç kez avuñ yimemek gerek
Hem öğretmeyine çoğ emek gerek
1744

Bu kez hūyını terk iderse bular
Ne dutarsa yinmez didi ulular
1745

Eger bunları kıoyıvirüriken
Yağud oқ atup avı vururiken
1746

Unudursa añağa Tañrı adın
Halāl oldu didi buña ehl-i dīn
1747

Eger bir oқıla üçini bile
Vururise bismildürür yiyile
1748

İtin kıoyıvirse çoğ av içine
Dişin irgürürse kaçı kıçına
1749

Kamu bismil olur yimeklik gerek
Hüzā'ya şükürler dimeklik gerek
1750

Eger bir ava şalsa issi anı
Ol it varuban dutsa yād olanı
1751

Kıoyıverdüğinden yikeyse yinür
Degülse harām oldu yinmez dinür
1752

Eger dutduğundan biraz yidise
Suçı yoқ kim aña yinilmez dise
1753

Evet kıanın içerse bismil olur
Yimeklige insāna kıābil olur
1754

Eger pāresini kıoparursa it
Anı bırağup ava varursa it
1755

Dutup avı öldürse dönse yine
Bırakduğımı yise avı yine
1756

Toğan dutduğundan yise artanı
Bilün bñ Hanife yi didi anı
1757

Eger Tañrı adı añılmış ite
Añılmamış it ortağ olsa nite
1758

Yağud bir Mecūsī'nün iti bile
Bulunsa Müsülmānuñ itiyile
1759

Harām olur andan yimegil begüm
Aña bismil oldı dimegil begüm
1760

Eger ādemī zann idüp atsa oğ
Avı vursa bismildürür şübhe yok
1761

İtin dağı bu veche şalsa hemān
Yağınī yinür anda yoğdur gümān
1762

Bu deñlü mesāil ki yād eyledük
Hem avcı olanları şād eyledük
1763

Diriyken irişimesedür kamu
Diri bulsa hükmin diyelüm amū
1764

Eger ölmedin ire avcı ava
Dilerse ki murdārlığın şava
1765

Boğazlamağ ardınca olsun hemīn
İnansun bu söze gerekmez yemīn
1766

Eger yārdan uçup ölürse yime
Şuya düşüp ölse degüldür yime
1767

Şuda şu kuşını vururlarisa
Dutavuz diyüben varurlarisa
1768

Yarasına şu irdiyise yimeñ
Harām oldı almañ kim aydursa meñ
1769

Kemengüre taşıyla el taşıle
Çomağıyla yay çibuğıyla bile
1770

Vurup öldürürise murdārdur
Yimeklik günehdür anı ārdur
1771

Meger yay çibuğı ki toğru vara
Vura bir yanını dele ya yara
1772

Bu kez bismil olur işit didüğüm
Ki bu sözler içünden ola düğüm
1773

Çılıç ile atsañ avı yügürüp
Çoyarsañ anuñ pāresini vurup
1774

Büyük pāresin yi kiçisin ço
Ki murdārdur Tañrı hükminde o
1775

İki pāre kılsa ikisin de yi
Şoñıncı anuñ Tañrı'ya şükri di
1776
Kaçan bir avı atsa vursa bir er
Zaif itdüğünden belürse eşer
1777
Bu kez bir kişi dağı vursa anı
O şoñrağı vurmağ çıkarsa canı
1778
Harām olur andan saqınmağ gerek
Halāl ħor adın daqınmağ gerek
1779
Evet şoñra vuran evelkisine
Anuñ kıymetini öder issine
1780
Yarasıyla dutalar kıymete
Tağaddī idüp geçmeyeler öte
1781
Zaif eylemediyse evvel vuran
Düşürem şanuban yirinde duran
1782
Anı yin diyüben irişdi haber
Kim uymazsa bu söze oldu deber
1783
Hem ol şoñra vuranuñ olur
tamām
Budur ħük-m-i şer'ī didüm
vesselām

Der Beyān-ı Keyfiyet-i Zebħ

1784
Boğazlamağ ikidür işit yine
Maħabbet çırağın ışıit yine
1785
Biri ihtiyārīdür aña mekān
Boğazla göğüs oldu şer'ān hemān
1786
Birisi dağı ıztırārīdürür
O da ħük-m-i şer' ile ārīdürür
1787
Neresine kim yara irerise
Yinür bismil olur ne kim var ise
1788
İki dürlü boğazlamağ dağı
Hem üç şartı vardur diyeyim ağı
1789
Biri Tañrı adını añağdurur
Kolay gelüben işi oñağdurur
1790
İkincisi oldur ki boğazlayan
Yağud yaralayup dönüp izleyen
1791
Müsülmān gerek ya kitābī gerek
Dirisen yimege kebābī gerek
1792
Mecūsī olurise murdār olur
Ne boğazlarısıa yimek ār olur
1793
Eger bir koyunu yaturup bir er
Aña Tañrı adın getirüp bir er

1794

Boğazlasa ayruğunu yinmeye
Aña bismil oldı sözü dinmeye

1795

Bıçak gayru olursa yinür evet
Çolay gelüben iş olur oñat

1796

İki koyunu bir çalarsa aña
Yiter Tañrı adını bir kez aña

1797

Eger Tañrı adıyla bir kimsenün
Dağı añaarsa hükmi anuñ

1798

Kerāhetdürür din gerekdür diyen
Degüldür anuñ gibi eti yiyen

1799

Develerde sünnetdür işit beni
Gögüsden kesüp dökmek andankanı

1800

Evet bil ki sığırla koyunu
Kesilmek gerek bunlaruñ boyunu

1801

Ki mekrūh olur aks idincek anı
Ne var her birinün dökülsekanı

1802

Eger bismil oldı mı bilmek gerek
Bil üç nesne andan kesilmek gerek

1803

Kızılüñügidür şolığıyyile
İki şāh tamarı dağı bile

1804

İki şāh tamarı ne kim kaç'ide
Ağakanı kalmaya tende gide

1805

Anuñ gibi nesneyle boğazlamak
Dürüst oldı yok dime Tañrı'na bak

1806

Evet diş ağızda dururken henüz
Dağı dırnağ eldeyiken lā-yecūz

1807

Bular dağı koptu olıncağ yine
Dürüst oldı boğazlananı yine

1808

Budur müsteħabı bıçağını tiz
İde bileyüp tā ki kaç'ide tiz

1809

İlige degirmek kerāhetdürür
Kerīh ise n'ola hele etdürür

1810

Başın kesmek evvel şoyımadın ol
Günāh artırandur idenlerde bol

1811

Derisini yüzmek ısıcağiken
Hem elindeki künd bıçağ iken

1812

Bu iki de mekrūh olupdur bilüñ
Ne kim buyruğıyısı anı kılıñ

1813

Ne kim ādeme üns dutarısa
Çolay el virür cānavar varısa

1814
Boğazlaması ihtiyārīdürür
Meger kim anuñ baht yāridürür
1815
Bu kez vaḥşileruñ zarūrī olur
Ki vaḥşılığına gurūrī olur
1816
Eger bir boğazlanmışuñ oğlanı
Karından çıkarısa yimeñ anı
1817
Bilüñ her ne nesne ki boğazlana
Ya oqıla vuruluban izlene
1818
Gerek yinmez olsun gerekse
yinür
Anun derisi bismil oldu dinür
1819
Toñuz derisi ādemīnüñ bile
Bular bismil olmazlar eyle bile

**Der Beyān-ı Ānki Hayavanāt
Küzāmeş Horend ve Küzāmeş
Nehorend**
1820
Ne kim yırtıcıdur kuş u cānavar
Daḥı haşerātdan ne nesne ki var
1821
Hem av eşegiyle katırda bile
Harām oldu bunlar oqıyan bile
1822

Evet at daḥı loru kartal gurāb
Bular yund kuşıyla bir oldu hisāb
1823
Ki mekrūh olupdur bular dükeli
Yinenleri daḥı diyelim beli
1824
Toḥum kargasıyla karasaḥ bile
Yinür tavşan u daḥı eak-eak bile
1825
Çekürge de yindi kerāhetsüzin
İşitmedük anda kerāhet sözin
1826
Bular berriyidi bu kez bahriyi
Diyeyim ki hükmi bilene eyi
1827
Şudağından ancak balıkdur yinen
Anuñ ḥaḥkına bismil imiş dinen
1828
Nice balığısa kamusın yinüz
Aña şübhesüz bismil oldu diñüz
1829
Meger şol balığa ki su üstine
Gele ölüben aña yinmez dine
1830
Sovukdan ölincek o daḥı yirüz
Ana daḥı bismillig adın dirüz

Hātime
1831
Beyān oldu āyīni avuñ tamām

Bilindi neyise Һalāl u Һarām

1832

Bu kez Һoƨa Һevgāni vurmaqlığı

Ya atıyla meydānda Һurmaqlığı

1833

Oķısun onaltıncı bābindadır

Anuñ resmin ol kimse kim

zindedür

Bāb-1 Şanzdehüm Ender Zeden-i

Güy u Һevgān Giriften

1834

Gerekse hemişe yüzüñ aqlığı

Һu idinme Һevgāni vurmaqlığı

1835

Anuñçün ki andan niceler helāk

Olıgeldi kim zehreler oldı çāk

1836

Һuşuşā ki meydāndağı atlular

Çoğ ola ki Һamusu Һuvvetlüler

1837

Çaķıdлық olur kimi atdan düşer

Varur dost düşmen başına üşer

1838

Ya Һolı çıkar ya başı yarılır

Һalāyık birbirine Һarılır

1839

Yaħud Һoƨ gözine doķınur na-gāh

Bu kez durmaz eyler acımaķdan āh

Һikāyet

1840

İşitdüm Һorasana sultān imiş

Ki ҺAmrubni Leys ol ile Һānemiş

1841

Evet bir gözü varmış anuñ heman

O bir gözile Һaldı niçe zamān

1842

Dağı bir sipāhisi vardı anuñ

Diyeyim adın saña yaşlar senüñ

1843

Adı Ezher idi laķab Һaldı Һar

Қamu Һalk aña Һar diyüp dir

Һaber

1844

Қatı maşҺaraydı ki Һalemde yoķ

Leťāfetlü sözleri var idi çoķ

1845

Bu ҺAmrūñ işi Һoƨ vurmağ idi

Binüp ata meydānda Һurmağ idi

1846

Meger yine bir gün süvār aldı Һān

Ki meydānda Һevgān vura bir zamān

1847

Gelür arķırı ol sipāhī ki Һar

Laķabluyidi o yanında dutar

1848

Bege dir ki bugün Һomazam ki sen

Һoƨ oynayasın Һalmağ için esen

1849
Didi  Amru niçin  omazsan beni
Ki meyd anda  op ile vuram seni
1850
Didi andan  tr  ki  amumuzun
İki g zi var h ş u amumuzun
1851
Eger  op do ınursa birisine
Yiter bir g zi bakma a issine
1852
Evet sa a do unsa  op n geh n
 az  g kden iner ho yire hem n
1853
Gider t c u tahtu n  amusı yile
Bu kez Ő yle h sret  alursın ile
1854
Didi  Amru adu  egerçi ki h r-
Dur ill  didu n ba a  o ru h ber
1855
Da ı tevbe olsun ki ben bir nefes
 op oynama a eylemeyem heves
1856
Pes a la ki  evg n vurma lı ı
Getirmez vuranlara y z a lı ı
1857
Eger oynama a iderse n heves
S z m dinlemeklik gerek sa a pes
1858
o  atluyı meyd anda  oyma hem n
G m nsuz olursın bel dan em n

1859
Gerekmez ki anlara  arışasın
 op urma da h lk ile yarişasın
1860
Gerekd rki meyd n başında  z u n
Dura da ı h lk a y r ye s z u n
1861
Birin  demi d rt yanında  o kim
Yig ola oyun dime bu kim o kim
1862
Da ı altı  dem  o meyd nda sen
 arışma bularunıla anda sen
1863
Eger  op kend  gelirse sa a
Vuruvir ki gide yine ol ya a
1864
Sa a da ı bu de li u oyun yiter
Oyun va tına dek d n   g n yiter
1865
 ara  p diş ha tem ş durur
Oyun oynamak a a h ş durur
1866
İ en da ı ma r r olup oynama
Deg l d nya ma r r olup oynama
1867
Her işlerde v cibd r r i tiy t
Gerekmez ki h dden geile niş t
*El-i tiy t  v cib n fi k lli h n*⁷⁷
1868

⁷⁷ “İhtiyat her iş sırasında gereklidir.”

Ki her şāzılığūñ yanında ğamı
Bile olğeldi bilür ādemi

1869

Ne kim tehlike yiri ola aña

El uzatma şoñra sögesin baña

1870

Nitekim Kelām-ı Qādīm’inde Hāk

Buyurdı ki bu halka ola sebak

*Velā tülkū bi-eydikūm ile ’t-
tehlūke el-āyet*⁷⁸

1871

Egerçi yazılan yuyulmaz velī

Muhāle rıza viren olur deli

1872

Kişi ihtiyārın gözetmek gerek

Dağı kār u bārın gözetmek gerek

Hātime

1873

İşit iy cihāngiri ālem saña

Qolay oldu tehbiri ālem saña

1874

Qamu düşmenūñ Hāk zebūn eylesün

Seni fāyik anları dūn eylesün

1875

Hümā gölgeñi üstümüzden Hüzā

Gidermeye kim devlet olur cüzā

1876

Senūñ varlığından zamān u zemīn

Selāmetliğila olupdur emīn

1877

Eger pādīşāhuñ ola düşmeni

Dilirse ki kahr ide Tañrı anı

1878

Gerek bile cengi nic’itmek gerek

Nice tıruban nice gitmek gerek

1879

Okı onyidinci oldur beyān

Oğursan bilisersin anı ayān

Bāb-ı Hefdehüm EnderĀyīn-i

Hār ü Kār-Zār Kerden

1880

Biliş düşmana virme hergiz amān

Qomağıl ki ögin dire bir zamān

1881

Ki süstlük bu yolda saqatdur iñen

Bilür ceng idenler galağdur iñen

1882

Dağı ayş u işret gözetmek bu dem

Getürse gerek şoñra haylī nedem

1883

Dürüşgil ki karşı varasın aña

O kuvvet dutup yürimedim saña

1884

Eger yād olur ise yağıyı qo

Ki gele senūñ ilūne gire o

1885

Buyur kim öñinden göçe şehr ü köy

⁷⁸ “Ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayınız.”
(Bakara, 2/195)

Gerek kaçā ādem yakın gelse boy
1886

Kačan kim gire ol senüñ ilüñe
Elin şuna avlamağa bilüñe
1887

Kamu tağ u taş aña yağı olur
Şınur gider ilüñ bayağı olur
1888

Yağı yād olıncağ key eblehdürür
Egerçē ki kendü ulu şehdürür
1889

Şu kimse ki yağıya karşı gider
Şavāb ola şanur haṭālar ider
1890

Yakın bil ki sulṭān olan bī-gümān
Haḳīkatde cānbāz olupdur hemān
1891

Çeri çokluğında degüldür hisāb
Hüzādan irer kişiye feth-i bāb
1892

Müdārāyıla iş süren kişinüñ
Şoñı döniser ḫayra her işinüñ
1893

Bugün bitir işi koma yarına
Ki şāh olasın illertüñ varına
1894

Sikenderden ehl-i zamān şordılar
Cihāngīr olduğunı gördiler
1895

Didiler bu az yaşuñ içinde sen

Cihānı nice dutdıñ olduñ esen
1896

Ki yiryüzünü zabṭ kılduñ tamām
Muṭīe oldu saña kamu ḫās u eām
1897

Didi her ne iş kim bu sāe at bite
Komamışam anı ki geçe öte
1898

Bitürmeklik ardınca oldum hemān
Benüm oldu lābüd zemīn ü zamān
1899

Pes aña şu kim ola çālāk ü cüst
Anuñ her işi olısdur dürüst
1900

Kaçan ḫaşm ile rū-be-rū olasın
Sen olmaya andan berü olasın
1901

Bir adım ilerlek yürü cehd kııl
Gönülden ol Allāh'ıla eahd kııl
1902

Ki yüz şuyı vire emīr olasın
Aṭālar virüp dil-pezir olasın
1903

Eger şıdkıla ḫayr ola niyyetüñ
Yüce tağları yir ide himmetüñ
1904

Ki iḫsanlar itmek belā redd ider
Belālar yolını saña sedd ider
1905

Nitekim ḫadīsinde didi Resül

Gör imdi ki kayduñ neyidi Resül
Es-şadaķatü teruddül-belaye
*tezidül ömr*⁷⁹

1906

Eger düşmen içinde tar yire siz
Düşesiz gerekmez ki el viresiz

1907

Yigit yigid ile bile dürişüñ
Ki hayra irişe şoñucu işüñ

1908

Gerekdür ki ol demde cüst olasız
Ki eksilmeyesiz dürüst olasız

1909

Kaçan haşm sizde göre cüstlügi
Şolıķdem dutar anlaruñ süstlügi

1910

Daħı korkı getürmegil göñlüñe
Ecelden vecel düşmesün öñüne

1911

Göñül muħkem it kim şıyasın anı
Kesegin başını dökile kanı

1912

Dimişler bahādur elinde kılıç
Ne deñlü kısayısa uzar iki biç

1913

Kim açarsa korkı yolın ol zāman
Hemīn haşm elinden bulunmaz amān

1914

Biñ olısa cānı birisi necāt

Bulunmaz ki tende belüre hayāt
1915

Kişi ceng idüp ölse yüz şuyıdur
Bahādur olanuñ bu iş hūyıdur

1916

Muħannesliģıla diri kalmadan
Yig ölmek ki topraģa düşe beden

1917

Kılıcdan saķın imdi döndürme yüz
Ki bir ādemüñ haşma görine yüz

1918

Eger yüz çevürtür iseñ eyle bil
Şehenşehler içinde olduñ hacil

1919

Sipāhıyisen hōd hemān etmegüñ
Elüñden çıkar saña bakmaz begüñ

1920

Başuñ da aşıģa olısar hemān
Bahādurlar içinde haylī zamān

1921

Ne nānuñ kalur u ne nāmuñ kalur
Hemīn halk içinde melāmuñ kalur

1922

Bu dirlikden ölüm yig er olana
Erenler işine yarar olana

1923

Eyü adıla ölse yigdir kişi
Dirilüp aşıģa olınca başı

1924

Kişinüñ adıdur cihānda kalan

⁷⁹ “Sadaka belayı çevirir ve ömrü artırır.”

Zamān ehli içinde destān olan
1925
Toĝan hep ölür sende ölseñ gerek
Yir altında toprak olsan gerek
1926
Eyü adı kazanmaqlıĝ ardınca ol
Ki tā bulasın şeh cenābına yol

Rubāʿī

1927
Pādişāhuñ kalʼası nökerdürür
Şol nökerler kim biri biñ erdürür
1928
Her nöker kim pādişāhın saklamaz
Devleti yok varisa ebterdürür
1929
İşit ey saʼadetlü devletlü şāh
Aşak dilli ve yüce himmetlü şāh
1930
Dilersen ki haşmuñı Tañrı saña
Şıyivire ğalib olasın aña
1931
Sağın girme nā-ħağ yire kana sen
Ki tā olasın şāh-ı devrāne sen
1932
Harām olıcağ kanı dutma ħalāl
İrişmeye göñlüne hergiz melāl
1933
Meger uğrıyla ħarāmī ola
Ya hāyinlerün ol hümāmı ola

1934
Yaħud zālīm ola müsülmanlara
İde zulmi adl itmeye anlara
1935
Kısalt ömrin anuñ yaşıñ uzasun
Bu söze dime yok digil kim usun
1936
Şu sultān ki kan döke nā-ħağ yire
İki alemüñ şāhı anı yire
1937
Dağı bir bu lābüd cezāsın görür
Bu ālemde anuñ sezāsın görür
1938
Ki Cāmasb eydür bu ālemde ben
Niçe rüzigārı ki sürdüm esen
1939
Hayır şer ne kim kıldumısa baña
Yitişdi cezāsı düşürdi taña
1940
Dağı tecrube itmişemdir cehān
Nizāmı mükāfāta düzdi cihān
1941
Ne iderse ādem bulur lā-cerem
Ya ħahr ile cevrü ya luğ u kerem
1942
Eger kendü bulmazsa oĝlı kıızı
Bulısar deñeyenler aña bizi
1943
Dağı bir bu ħün-riz olur ise şāh
Ķamu ürker andan yıĝılur sipāh

1944
Evet kim ki dāyim iderse fesād
Anuñ anıdı dök cihān ola dād
1945
Ki sālār-ı ümmet imām-ı hümām
Cihān fari Amed Aleyhīs-selām
1946
Her incidiciyi depeleñ didi
Gör ol tūtüyü kim ne ekker yidi
*Küllü mūzin yutelir*⁸⁰
1947
Fesād ehli ölince milke alā
İriür bulurlar alāyık felā
1948
Evet yok yire an yaramaz olur
Anı āıl ādem aramaz olur
1949
Bu manide bir o hikāyet direm
Gözi olana ulu āyet direm
Hikāyet
1950
Ki emsül Meālī ulu āniken
Zamānında ol daı sultāniken
1951
atı ūn-rīz idi merrī-vār
Zūal-kīn idi ol meh-i rūzigār
1952
Ne zehreydi kim āru deñlü günā

İdebileleridi bārī sipā
1953
Hele āır'ül emr anuñ lekeri
amu dūmen idindi anı varı
1954
arındaı ubū'l-Meālīye yüz
Dutup gıtdiler amusı biñ ü yüz
1955
Varı varı ubū'l-Meālī iñen
Buyurdu daı oldu ālī iñen
1956
Bu kez ad kıldı arındaına
Getürmeklige yas anuñ başına
1957
Muābil gelüben dūrişdi bular
O bir milk iün o dūrişdi bular
1958
Dutup lekeri anı virdi ele
eri dönse elden daı ne gele
1959
Müvekkeller alup giderleridi
Anuñla kelecı iderleridi
1960
Birisı müvekkellerüñ ittifā
Veziriymiş anun ehl-i nifā
1961
Kimesne günā itse özr eylese
abül eylegil özrini eylese
1962
Günāın baıla iāb eyleme

⁸⁰ "Her eziyet verici zararlı öldürölür."

Yüzine vuruban itâb eyleme
1963

Çün ol âdemîdür aceb olmaya
Günâhı helâke sebep olmaya
1964

Ki evvel günâh Âdem itmişdürür
Güneh yolına ilk o gitmişdürür
1965

Sehil nesneden ötrü kılma iğab
Ki Hâk'dan irişmeye saña itab
1966

Dağı sâbir ol tîz kaçırmağı ko
Ki aklıñ bozar perdelerini o
1967

Göñül tar iken afva meyl eylegil
Hüzâdan naşbüñü neyl eylegil
1968

Ne deñlü büyük dağı olsa günâh
Geç andan iki mülke ol pâdişâh
1969

Günâh itmese kulları Tañrı'nuñ
Ya afvı neye gerekidi anuñ
1970

Eger her günâha iderseñ iğâb
Kimesneye itmezsen feth-i bâb
1971

Çanı sendeki ol mürüvvet kerem
Ki insânı dutmayasın muhterem
1972

Gerekdür ki afv eyleyesin saña

Du'aide hayr ile sözden aña
1973

Bu kez afv idincek dimegil ki sen
Bunuñ gibi iş kılduñ illâ ki ben
1974

Seni afv kıldum halâş eyledüm
Ki eâm iken ol afva haş eyledüm
1975

Sağın sende hergiz günâh eyleme
Şoñında naşbüñî âh eyleme
1976

İğâbı günâha göre eylegil
Firâsetle bil hükmi andan digil
1977

Anuñçün ki dimişdürür ulular
Ululuk içinde eyü hülular
1978

İğâbı günâha göre eylemek
Dağı buyırığı fikr idüp söylemek
1979

Budur adlıñ ancak tarîkı hemân
Bu tavrı komağıl sağın her zamân
1980

Bu kez geldüñ inşâfa bakıncağaz
Günâhı anuñ ya çoğ ola ya az
1981

Gerek bir diremcük günâh idene
Uğubet buçuk dirhem ola yine
1982

Ki resm-i kerem hem siyâset bile

Yirinde duralar riyāset bile
1983
Dağı sende munşif kerīm olasın
Belādan kaçādan selīm olasın

Hikāyet

1984
İşitdüm ki Hüsrev şehenşāh iken
Hümā gölgelülerle hem-rāh iken

1985
Meger bir kavim çok günāh itdiler
Azup maşiyet yolına gitdiler

1986
Getürdiler ol kavmi bārī tamām
Dirilmişdi dīvāna hep ḥas u eām

1987
Buyurdu ki Hüsrev buları şoruñ
Nedür suçları evvel anı görüñ

1988
Bu kez ben ikābı neyise idem
Adil isteyenler yolına gidem

1989
Varup şordılar gördiler anları
Ki çıkmağa lāyıkdurur cānları

1990
Buyurdu ki herbirinün boynını
Öñinde vuralar göre oynını

1991
Şıra şıra anları çökerdiler
Boyunlarını uzadup gerdiler

1992
Bu kavmüñ arasında biri meger
Oķımışidi ehlidi muşteber

1993
Didi kim iy şāhı zamāne size
Kelām eyleyelüm emān vir bize

1994
Didi Hüsrev aña ki di söylegil
Kelecün neyise baña eylegil

1995
Didi kim cihān tolidur ser-be-ser
Kerīm olduğun faş idelden ḥaber

1996
İlimde ḥilimde kemāl ehlinin
Celālī koğil kim cemāl ehlinin

1997
Eger bir dağı pādīşāh olsadı
Senüñ yirüne ol da şāh olsadı

1998
Bize bu günehden ne ideyidi
Dönüp Hüsrev anuñ cevābın didi

1999
Ki ben itdügimi iderdi hemān
Yaķın bilüñüz bunda yokdur

gümān
2000
Bu kez suçlu dimiş ki iy kām-rān

O da sencileyin idincek hemān
2001
Senüñ ya kerīm olduğun kaçınımış

Çün ikinizüñ kaçdı da ƣan imiş
2002

Bunuñ sözi hoş geldi Keyhusrev'e
Ƣoyıvirdi herbiri gitdi eve
2003

Bağışladı suçlarını anlarıñ
Döküldügin istemedi ƣanlarıñ
2004

Pes aña ki az nesneden suçlıyı
Ƣoyıvir bilincek neden suçlıyı
2005

Evet kim ki şirir ola zinhār
Depelegil eyletme hergiz karār
2006

Dağı bil ki ālemde hergiz günāh
Bulunmaz ki özr olmaz aña penāh
2007

Ne deñlü günāh olsa özri bile
Bulunur kaçan kim geleler dile
2008

Ƣabül eyle redd eylemegil anı
Ki merdüd ƣılmaya tañrı seni
2009

Eger sende bir kimsenün hāceti
Olursa ki eksügi ola ƣatı
2010

Eger dīn ü dünyāya itmez hālel
Anı virmek ardınca olğıl elel
2011

Çevürme yüzüñ vir aña hācetin

Ƣaçan kimse saña aña hācetin
2012

Anuñ zannını bātıl eylemegil
Melālet aña hāřıl eylemegil
2013

Yararı bu maħrüm itmeyesin
Aduñı dahı şüm itmeyesin
2014

Dimişler ki hācetlü olmağ hemīn
Esir olmağ imiş eyā rükni-dīn
2015

Esir olana merħamet itmemek
Yaramazdurur hod ne hācet demek
2016

Eger sende muħtāc olursan aziz
Nic'itmek gerek diyeyim ƣıl temiz
2017

Bil evvel ki muħtāc olduğun er
Anuñ ihtiyāciyle tılduğun er
2018

Cüvān-merd mi nā-kes mi şor anı bil
Oñat bağ göñül gözi yaşını sil
2019

Cüvān-merd olursa dile hācetüñ
Ƣabül idiser gel dile hācetüñ
2020

Eger nā-kes olurısa vazgel hem ol
Demde sen hācetüñden yu el
2021

Dağı nesne istemegüñ fırsatın

Geçürme ger aylak ola ya satın
2022

Ki tā andan olmayasın bī-naşib
Gülüşmeyeler saña yirlü garīb
2023

Göñül tarlıgıyla açlık da hem
Gelegen olur ādem oğlına hem
2024

Sakın nesne isteme virmeyiser
Göñül diledüğine irmeyiser
2025

Dilek dilenicek ne söyleriseñ
Ana hoş gelen sözi söylerisen
2026

Sözünüñ şoñınca diledüñ dile
Zarāfet yüzinden anı gel dile
2027

Dilek vaqtini haşılı gözleseñ
Murada irersin olma uşañ

Rubā'ī

2028
İy dil diler iseñ ki dil-ārāma iresin
Hem dil-ber ile devleti eyyamā
iresin

2029
Hāşāna niyāz eyle ki dil-ber bile
ancak

Sakın ki negāhın dehen-i ʿāma
iresin

2030

Kime ihtiyācuñ olursa senüñ
Gerek kılı gibi olasın anuñ

2031

Bu kez hācetün haşıl olıncağaz
Ferahdan göñül evi tölıncağaz

2032

Şükür eyle Allah'a ihlāşıla
Ki dağı ziyāde gele hāşıla

2033

Eger şükr kılmaz olırsañ hemİN
Belādan olımayısarsın emİN

2034

Nitekim Kelām-ı Qādīm'inde Hāķ
Buyurdu ki bu hāķka ola sebaķ
Lein şekertüm le- ezīdenneküm
Ve lein kefertüm inne azābī le-
şedīd⁸¹

2035

Eger hācetüñ hāşıl olmazısa
Göñül diledüğini bulmazısa

2036

Sen öz tāliʿünden bil ol nesnei
Ki vire saña Tañrı bol nesnei

2037

Ya anı felekden dutayım dime
Anuñün belālar utayım dime

2038

⁸¹ “Andolsun eger siz şükrederseniz elbette size (nimetimi) arttırırım. Fakat nankörlük ederseniz, muhakkak ki benim azabım çok şiddetli olacaktır.” (İbrahim, 14/7)

Felek çār ü nā-çār hizmet kılur

Anuñ buyruğında idüğün bilir

2039

Hasıs ayıg iken dilek dileme

Ki ol ayıg olsa yaramaz eme

2040

Evet mest olıncağ saħı olur ol

Ne nesne dilerseñ virür anı bol

2041

Egerçi ki soñra peşimān olur

Niçün virmişem diyü nedmān

olur

2042

Elünden gelürse baħıl olana

Laṭif olmayuban Saķil olana

2043

Dilek dileme kim olursın melül

Ki sözini redd eyler itmez kabül

2044

Ulular dimişler ki üç kimsei

Be-ğāyet esirgeyen oldu eyi

2045

Biri aķıl ādem ki aħmak kişi

Elinde esir olmağ ola işi

2046

İkinci zaif ādemi kim aña

Ḳavī gālüb ola düşüre taña

2047

Üçünci kerīmi ki muħtāc olur

Leīme yalıncağ yaħūd ac olur

Hātime

2048

Bu deñlü deķāyık ki yād eyledüm

Perişān gönülleri şād eyledüm

2049

Tamām oldu afvuñ ikābuñ sözi

Ḳaza ħācetile bu bābuñ sözi

2050

Hele bāri envā-u eşnāfdan

Saña söyledüm bildün inşāfdan

2051

Bu kez şāh olan kimse irkerse māl

Nedir tavrı aña irişdi maķāl

2052

Oķı onçoķuzıncı bābını sen

Göresin bilesin ol āyini sen

4. DİZİN

‘abūs: (Ar.) Somurtkan.

a. 1128

[=1]

ac: Yemek yemesi gereken.

a. 1234, 516, 2047

a.+ınca 1198

[=4]

‘acāyib(Ar.) : Çok tuhaf şey

anlaşılmaz.

a. 1072, 1342

[=2]

‘aceb(Ar.) : Acaba, neden;

şaşılacak, şaşırtıcı.

a. 1963, 268, 760, 776

a.+dür 1166

[=5]

acıq- : Yemek yeme gereksinimi

duymak.

a.-makdan 1839

a.-yan 1152

a.-mışı 100, 1177

[=4]

‘āciz (Ar.) : Bedenī, aklī gibi

cihetlerden kifayetsiz ve

kudretsiz; güçsüz, zayıf.

a.+em 838

[=1]

‘acz(Ar.): Beceriksizlik;

güçsüzlük, zayıflık.

a. 194, 890

[=2]

aç- : 1. Bir şeyi kapalı durumdan

açık duruma getirmek.

a.410, 621

a.-asın 1148

a.-dı 1414

a.-uban 123

a.-up 338

2. Engeli kaldırmak.

a.-abilen 303

a.-arsa 1913

3. Bir toplantıyı etkinliği
başlatmak.

a.-anlar 1

a.-dı 1701

[=10]

açlık -ğ : Aç olma durumu.

a. 2023

[=1]

açuk -ğ : Açılmış, kapalı
olmayan.

a. 216

[=1]

ad : İsim,nam

a. 1082, 1320, 1441, 1470,

194, 459, 716, 84, 883,

1843, 399, 627, 648

a.+ı 1203, 1228, 1340,
1673, 1757, 177, 296, 2
a.+ı+(1) 1712, 1926
a.+ıdur 1924
a.+ıla 1923
a.+ın 1294, 1676, 1746,
1793, 1830, 1842, 399,
407, 408, 541
a.+ına 1713, 193
a.+ını 1359, 1411, 1728,
1789, 1796
a.+ıyla 1797
a.+umu 1374
a.+uñ 1854, 982
a.+uñı 2013
[=47]

ādāb (Ar.) : Usuller, yollar,
kaideler.
a.+ı+(1) 1035
a.+ına 1034
[=2]

‘adālet (Ar.) : Hakka riākārlık,
hak
tanırlık, haklılık, doğruluk.
a. 1271, 408
[=2]

‘adāvet (Ar.) : Düşmanlık,
yağılık.
a. 935
[=1]

‘aded (Ar.) : Sayı.

a. 201, 5

[=2]

ādem (Ar.) : İnsan, kişi, adam.

a. 1171, 1328, 1347, 145,

1497, 155, 156, 1669,

1693, 1694, 1862, 1885,

1941, 1948, 1964, 2023,

2045, 460, 484, 509, 563,

973

a.+dürür 548

a.+e 1073, 1317, 1813,

423, 914

a.+i 1861, 2046

a.+ı+(1) 1625, 1684, 1868

a.+lere 1202, 1232, 321,

40, 446, 614

a.+leri 215, 978

a.+üñ 1917

[=42]

ādemī (Ar.) : İnsanoğlu, adem.

a. 1760

a.+dür 1963

a.+nüñ 1819

[=3]

‘adet (Ar.) : Görenek, usül, tabiät,

alışkanlık.

a. 1190, 1632, 434

a.+i 1191

a.+leri 115

[=5]	[=8]
‘ādet it-/ d (Ar.): Bir şeyi alışkanlık ve huy durumuna getirmek.	‘adl (Ar.): Doğruluk; adil olma; adalet.
a.-in 1024, 1635, 503, 512	a. 1642, 1652, 235, 236, 246, 341, 351, 395, 434, 459, 473, 474, 475, 722, 504, 341, 1261, 585, 1934
[=4]	a.+e 1652, 370
‘ādet ol- (Ar.) : Öteden beri yapılıp olmak.	a.+i 231, 586, 587, 254, 543
a.-mışidi 1657	a.+ini 601, 601
[=1]	a.+iyile 394
ad eyle- (Ar.+T.): İtibar etmek.	a.+üñ 1979
a.-düm 128	[=28]
a.-ye 713	‘adū (Ar.) : Düşman, yağı.
a.-yem 660	a. 740
[=3]	[=1]
adım: Yürümek için yapılan ayak adımlarının her biri.	āfet (Ar.) : Büyük felaket, bela.
a. 1158, 1901	a.+i+(1) 872
[=2]	[=1]
adın dakın- : Adını almak, adıyla anılmak.	‘afüv kııl- (Ar.) : Merhametli, daima affeden, suçu bağışlamak. [Allah]
a.1438, 1092, 1778	a.-magı 1696
[=3]	[=1]
ad it- / d (Ar.+T.): İtibar etmek.	‘afv (Ar.) : Suçunu bağışlama, özür dileme.
a.-esin 1305	a. 111, 1972, 477, 953, 1692, 478, 492, 491, 1973, 530
[=1]	
‘ādil (Ar.): Doğruluk gösteren, doğru.	
a. 1988, 380, 382, 387, 397, 594, 230, 417	

a.+a 1967, 1974	[=4]
a.+ı 1969	āh (Ar.): Medet, feryadı.
a.+uñ 1460, 2049	a.+ı 595, 954
[=6]	a.+uñ 793
ağaç -c: Sopa, değnek.	[=3]
a. 1427	āh eyle- (Ar.+T.): Ah çekmek,
a.+lar 1295	inlemek.
[=2]	a. -me 1975
ağāz it- -d (Far.): Başlamak.	a. -r 1839
a.-e 1289	[=2]
[=1]	aḥbar (Ar.): Haber, ortada dönen
ağırlık -ğ: Ağır olma durumu.	söylentiler.
a.+durur 1612	a.+da 505
[=1]	a.+dan 1068
ağız : Ağız.	[=2]
a.+da 1806	‘ahd (Ar.) Söz verme, and,
[=1]	yemin.
ağla-: Ağlamak. Çeşitli	a. 275, 1901, 1225
sebeplerle sesli veya	a.+e 284
sessiz gözyaşı dökmek.	[=4]
a.-mak 1433	‘ahd it- -d (Ar.+T.): Söz vermek,
a.-makdur 1444	yemin etmek.
a.-maya 244	a.-üp 1158
a.-mayasın 1437	[=1]
a.-miş 558	āheste (Ar.): yavaş, ağır, yavaş
[=5]	yavaş.
ağyār (Ar.) : Gayrılar, başkalar,	a.+dür 440
yabancılar.	[=1]
a.+da 1087	āhestelik -ğ (Ar.): Aheste olma
a.+dan 1291, 329, 1529	durumu.

- a.+ı 345
[=1]
- aḥī (Ar.):** “Erkek kardeşim”
anlamında söz.
a. 1114, 1363, 1788
[=3]
- āḥir (Ar.):** Son, nihayet.
a. 173, 959
a.+in 502, 540
[=4]
- āḥiret (Ar.) :** Ölümden ve kıyametten sonraki ebedi hayat; öteki dünya.
a.+de 1639
[=1]
- āḥirü’l-emr:** En nihayet,
sonunda.
a. 1953
[=1]
- aḥmak -ġ (Ar.):** Pek akılsız,
sersem, şaşkın.
a. 1482, 2045, 541
[=3]
- aḥmaḳlık -ġ (Ar.):** Budalalık,
anlayışsızlık, akılsızlık;
ahmak olma durumu.
a. 834
a.+ı 864
[=2]
- aḥnef (Ar.):** Ayakları çarpık ve eğri, büğrü olan.
a.+den 469
[=1]
- aḥsen (Ar.):** Daha, en veya pek güzel; en güzel.
a.+i 391, 735
[=2]
- aḥşam:** Akşam.
a. 1290
[=1]
- aḥvāl (Ar.) :** Oluşlar, bulunuşlar,
durumlar,haller.
a.+den 745
a.+i 75
[=6]
- aḳ-:** Sıvılar için daha yüksek bir yerden daha alçak bir yere gitmek.
a.-a 1804
a.-ar 799
a.-maga 800
[=3]
- ‘aḳ‘aḳ (Ar.):** Saksığan.
a. 1824
[=1]
- ‘aḳār (Ar.):** Para getiren mülk.
a. 130
[=1]

aķarsu: Yeryüzünde, yer altında belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan su.

a. 1244

[=1]

āķıbet (Ar.) : Nihayet, son, encam; en sonunda.

a. 258, 258

[=2]

ākıl (Ar.): Bkz. akl.

a. 1171, 1196, 1553, 1571, 1574, 182, 1948, 203, 2045, 230, 293, 353, 379, 397, 67, 866, 943

a.+a 657

a.+a+(akla) 1626

a.+dan 361

a.+dur 1615

a.+lar 539

a.+lara 323

[=23]

āķīm (Ar.) : Kısır, neticesiz.

a. 1484

[=1]

āķl (Ar.): Akıl; insanda bulunan ve vücuttaki yeri ve işleyişi

keşfedilmeyen, düşünce, anlama ve tedbir alma hassası.

a. 1070, 12, 1430, 1509, 1540, 161, 1694, 26, 288, 322, 377, 541, 6, 750

a.+a 1617, 500

a.+ı 1274, 323, 666, 1484, 167, 78

a.+ı+(1) 1268, 1276

a.+ın 378

a.+ını 445, 445

a.+ile 1574

a.+imiş 501, 501

a.+iyle 1553

a.+uñ 1966

[=32]

ākribā (Ar.) : Bkz. akraba.

a.+sına 525

[=1]

āķs it- -d (Ar.) : Aksetmek işi. Tekrar etme.

a. 1801

[=1]

ākṽāl (Ar.) : Sözler, lakırdılar.

a.+den 745

a.+ine 898

a.+ini 742

[=3]

āl (Ar.) : Aile, evlat, sülale.

a.374

[=1]

āl (Ar.) : Hile, düzen.

a. 139

a.+ini 787

[=2]

al-: 1- Bir şeyi elle veya bir

başka araçla tutarak

bulunduğu yerden

ayırarak.

a.1090,

a.-urken 1097

a.-dı 1215, 1846

a.-uban 1427

a.-ursa 1226, 391

a.-ursañ 668

a.-up 1959, 43

a. -ur 1268

2- Ele geçirmek,
fethetmek.

a.-up 299

3- Bir şeyi veya kimseyi

bulunduğu yerden

ayırarak.

a.-uban 304

a.-am 312

a.- ur 404, 1607

a.-urlar 679

4- Kabul etmek.

a.-ur 1212,

5- Kendine ulaştırılmak,
iletilmek.

a.830

6- İçine sığmak.

a.-dugınca 1201

7- Kazanmak, elde etmek.

a. 668

a.-a 1274, 160, 359, 391,
451, 130, 1226

a.-am 833

a.-asın 1082

a.-duguma 452

a.-maga 78

a.-mak 1488

a.-maklığı 1330

a.-mamak 1166, 1166

a.-mañ 1768

a.-miş 551

a.-sa 102

a.-ur 1286, 302

a.-ursañ 668

8- Çevirmek, sormak.

a.- ur 302

[=43]

alāmāt (Ar.): İzler, nişanlar.

a.+ını 1037

[=1]

alāmet (Ar.): İşaret, iz, nişan,
belge.

a. 818

a.+ler 313 [=2]	a.+e 1073, 1317, 1604, 399, 399, 420, 423, 461, 461, 534
ālāt (Ar.): Vasıtalara, aygıtlar. a.+ını 1037 [=1]	a.+i 442, 852 a.+i+(1) 1625, 442, 215 a.+lere 1202 a.+üñ 1936, 539 [=55]
alay: Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu. a.+danam 307 [=1]	aleyhi's-selam (Ar.): "Ona selam olsun!" manasında peygamberin adı anılırken kullanılan bir söz. a. 1701, 1945, 238, 368, 486, 604, 61, 856, 877, 960, 231 [=11]
alāyık (Ar.): ilgiler, ilişkiler. a. 386 [=1]	
alda-: Aldatmak, kandırmak, oyun etmek. a.-makdur 1141 [=1]	alvir-: Ele geçirmek, yakalamak, elde etmek. Çabucak veya ansızın almak. a.-eler 569 [=1]
ālem (Ar.): Dünya, cihan. a. 1112, 1291, 1873, 1873, 224, 289, 350, 402, 416, 430, 460, 484, 494, 494, 563, 602 a.+de 1000, 1154, 1305, 1318, 1359, 1370, 1410, 1601, 1937, 1938, 2006, 225, 235, 394, 495, 1844 627, 655, 713, 754 a.+dürür 548	alı-: Almak. a. ya 1120 [=1]
	ālī (Ar.): Yüce, ulu. a. 114, 1955, 430 [=3]
	‘alīm (Ar.): Çok bilen. [Allah'ın sıfatlarındandır, bilgisi

ezeli ve ebedi olan demektir.]	[=6]
a. 1036, 1227, 1487, 23, 429, 51	altmış: Elli dokuzdan sonra gelen sayının adı.
[=6]	a. 232
‘ālim (Ar.): Çok okumuş, bilgin.	[=1]
a.1599, 28,	altūn: Altın.
a.+e 1664	a. 1394
a.+lere 285	a.+dan 636
[=4]	[=2]
Allāh (Ar.) : Tanrı, Cenabı Allah.	‘āmm(Ar.): Umumi, genel, herkese ait, herkes.
a. 1, 205	a. 1183, 1403, 1611, 308, 545
a.+a 1147, 2032	a.+iken 1974
a.+dan 929	a.+uñdurur 1356
a.+ıla 1901	[=7]
a.+ına 256, 93, 979	amān (Ar.) : Eminlik, korkusuzluk; bağış, bağışlama, af.
a.+uña 1071, 991	a. 1455, 1608, 1668, 1913, 963
a.+uñuñ 688	[=4]
[=11]	amān vir- (Ar.+Tr.): 1- Fırsat vermek.
alt: Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı.	a. 822
a.+ında 564	a. -me 1880
[=3]	2- Rahat bırakmamak, göz açtırmamak.
altı : Beşten sonra gelen sayının adı.	a.-meyüben 1052
a. 1862	a.-mez 1546
a.+ncı 1035	
a.+ncısı 278, 335	
a. +ncını 915	
a.+ncısında 98	

- [=4]
- ‘amel (Ar.) : İş, niyet.
a. 125, 1385, 526, 764,
801, 878, 1386
a.+den 83
a.+dür 1392
[=8]
- ‘amel-dār (Ar.- Far.) : Yönetici,
idareci, ami; vergi
tahsildarı.
a. 555, 580, 582
a.+a 550, 581
a.+dan 579
a.+ı 594
a.+ı+(1) 550, 570
a.+uñuñ 591
[=10]
- ‘amel eyle- (Ar.+T.) : Bir emri
veya vazifeyi yerine
getirme.
a. 125
a.-gil 1041
[=2]
- ‘amel it- -d(Ar.+T.) : İbadet
etmek, itaat etmek; tatbik
etmek.
a.-er 1378
a.-esin 746
[=2]
- ‘āmil (Ar.) : Vali.
a. 801, 796
a.+e 554
a.+leri 673
[=4]
- ‘āmiyāne (Ar.-+Far.) : Adice,
bayağı.
a. 1573
[=1]
- ‘ām kıl- (Ar.+Tr.) : Umumi,
genel, herkese ait.
a. 525
[=1]
- ‘amru : Eski fetva metinlerinde
erkeği temsil etmek için
kullanılan umumi
isimlerden birisi.
a.1849, 1854
a.+ñ 1845
[=3]
- ‘amū (Ar.) : Amca; çok cemaat.
a.1563, 1763, 199
[=3]
- ‘amū (Ar.) Herkes, herkese ait;
umumi, genel.
a.+muzun 1850
[=1]
- āmūz (Ar.) : Bilen, öğrenmiş,
öğreten.
a. 355
[=1]

an- Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak.

a.-dıyısı 1728

[=1]

ana : Anne.

a. 116, 35

[=2]

aña: Ona

a.1830, 2025

[=2]

anber-şirişt (Ar.- Far.) : Anber

gibi.

a.+e 398

[=1]

ancağ : Ancak, yalnızca.

a. 1827, 1979, 2029, 836

[=4]

ancılayın : onun gibi, o kadar,

öyle.

a. 1476, 1722

[=2]

and : Yemin, ahit, söz verme.

a.+ı+(1) 1677

[=1]

anda : 1- Orada.

a. 1048, 1178, 1374, 1400,

1401, 1670, 1862, 213,

577, 594, 700, 74, 85, 98

a.+dur 1401

2- Onda.

a. 1167, 1694, 1761, 1825,

5, 986

3- O zaman.

1078, 1144, 1436, 482

[=25]

añdan : Ondan; ondan sonra; ondan ötürü; onunla.

a. 1005, 1043, 1126, 1193,

1249, 1269, 1280, 1280,

1285, 1288, 1343, 1373,

1390, 14, 140, 1420, 1482,

1567, 1569, 1679, 168,

1681, 1711, 1716, 1759,

1778, 1799, 1802, 182,

1835, 185, 1850, 19, 1900,

191, 1943, 1968, 1976,

199, 2022, 314, 4, 439,

554, 708, 754, 763, 800,

827, 848, 86, 884, 918,

927, 932, 946, 952

[=57]

andın : Ondan.

a. 209

[=1]

anı : Onu.

a. 1011, 1013, 1028, 1041,

1098, 1099, 1101, 1103,

1111, 1125, 1165, 1169,

1171, 1212, 1213, 1213,
1216, 1222, 1231, 1235,
1239, 1249, 1265, 1270,
1331, 1345, 1387, 1407,
1409, 144, 1445, 1448,
1461, 1475, 1501, 1532,
1545, 1548, 158, 1587,
159, 1600, 1618, 162,
1626, 1645, 1649, 165,
1658, 1663, 1715, 1725,
1733, 1734, 1735, 1736,
1750, 1754, 1756, 1770,
1777, 1782, 179, 1801,
181, 1812, 1816, 182,
1877, 1879, 1897, 1911,
1936, 194, 1948, 1953,
1958, 1987, 199, 2008,
2010, 2018, 2026, 2037,
2040, 211, 229, 243, 243,
338, 346, 351, 406, 406,
428, 430, 437, 458, 478,
492, 5, 50, 500, 517, 517,
539, 54, 545, 608, 635,
641, 648, 649, 661, 663,
666, 687, 697, 709, 734,
766, 783, 783, 788, 790,
809, 816, 825, 853, 87,
880, 900, 915, 922, 922,
953, 964, 969, 979, 980
[=140]

añla- : bir şeyin ne deme
olduğunu, neye işaret
ettiğini kavramak.

a.-r 1574

a.-uñ 95

a.-yasin 33

[=3]

anlar : Onlar.

a. 1168, 1183, 1623

a.+a 1677, 1738, 1859,

1934, 246, 390, 414, 438,

1168, 1720, 367, 390, 617,

97

a.+dağı 1522

a.+dan 448

a.+ı 1874, 234, 369, 94,

1031, 1108, 1366, 1627,

1989, 1991

[=28]

anlaruñ : Onlarla, onlar ile.

a. 533, 605, 923, 1909,

2003, 596, 950

a.+la 1130

[=8]

anuuñ : Onun.

a. 1009, 1010, 1046, 1061,

1077, 11, 1110, 1156,

1192, 1247, 1255, 13,

1341, 1350, 1357, 1358,

1378, 1381, 1383, 1394,

1418, 1450, 1451, 1454,
1473, 148, 1486, 1508,
1508, 1535, 154, 1547,
1576, 158, 1605, 1640,
1666, 1673, 1703, 1732,
1773, 1775, 1779, 1797,
1798, 1805, 1814, 1827,
1833, 1841, 1842, 187,
188, 1899, 191, 1935,
1937, 1944, 1953, 1956,
1969, 198, 1980, 1998,
200, 2012, 2017, 2030,
2038, 223, 25, 294, 296,
296, 3, 315, 332, 364, 386,
386, 401, 401, 429, 440,
449, 46, 465, 48, 509, 52,
525, 531, 541, 587, 6, 62,
628, 628, 647, 647, 687,
693, 710, 72, 741, 767,
767, 77, 770, 770, 781,
781, 793, 832, 835, 848,
859, 863, 863, 867, 874,
891, 898, 907, 909, 910,
926, 930, 935, 963, 971,
987, 1818, 1960
a.+da 226
a.+içün 222
a.+idi 1385
a.+la 1403, 1959, 878
[=140]

anuñçün : Onun için; çünkü.

a. 1047, 1058, 1110, 1257,
1282, 1333, 1365, 1370,
1479, 1556, 1603, 1679,
1707, 1721, 1835, 1977,
229, 313, 319, 322, 337,
389, 421, 624, 706, 719,
727, 797, 873, 924, 985,
1696, 2037, 854

a.+dür 877

a.+dürür 1497, 784

[=37]

anuñla : Onunla.

a. 1119, 1273, 1384

[=3]

añ- Anlamak, hatırlamak, sözünü
etmek.

a.-a 1371, 1942, 846

a.-arsa 1797

a.-dum 127, 1331

a.-maga 1746

a.-makdurur 1789

a.-maya 648

[=9]

aña : Ona.

a. 1020, 1023, 1086, 1087,
1095, 1095, 11, 1101,
1103, 1104, 1133, 1135,
1199, 1256, 1274, 1275,
1338, 1341, 1371, 1386,

1388, 1390, 1404, 1410,
1421, 1427, 1428, 1456,
1558, 1558, 1604, 161,
1614, 1657, 167, 1674,
1674, 168, 1681, 170,
1705, 1726, 1735, 175,
1752, 1759, 1785, 1793,
1794, 1796, 1796, 1828,
1829, 1843, 1865, 1869,
1883, 1887, 1930, 1972,
198, 1994, 2006, 2011,
2011, 2012, 2046, 2051,
206, 209, 241, 252, 265,
266, 27, 284, 310, 353,
373, 383, 385, 385, 431,
431, 454, 454, 462, 483,
519, 521, 522, 522, 536,
538, 547, 556, 557, 558,
559, 571, 578, 578, 582,
585, 585, 61, 651, 659,
669, 695, 703, 716, 718,
726, 74, 746, 757, 757, 76,
785, 789, 790, 809, 810,
810, 824, 846, 882, 909,
912, 913, 916, 932, 959,
967, 968, 972, 972, 994,
995, 997
[=141]

añaru : Öte, ileriye doğru öbür
taraf.

a. 1665

[=1]

añdur- : Hatırlatmak.

a.-a 978

[=1]

añıl- : Hatırlanıp bahsedilmek.

a.-a 2

a.-mamış 1757

a.-maya 648

a.-miş 1757

a.-ur 394, 394

[=6]

añla- : Telakki etmek. Anlamak.

a. 1104, 1272, 1344, 1418,

1588, 1729, 180, 2004,

232, 596, 680, 711, 730,

842, 849, 951 1672, 1684,

1698, 1856, 1899, 321,

392, 786, 801, 978

a.-dı 204

a.-dunsa 30

a.-duñ 839

a.-ma 1678, 545, 989, 989

a.-maya 244

a.-r 1022, 1027, 1028

a.-ya 230, 515, 515

a.-yan 1031

a.-yana 866, 951

a.-yanlar 444

a.-yincak 1027

- a.-yu 17
[=46]
- añlat- -d:** Bilgi vermek, izah etmek.
- a.-a 111
a.-alar 49
a.-dı 1390
a.-uñ 839
[=2]
- ār (Ar.) :** Utanma, mahcubiyet, haya.
a. 1594, 1792
a.+dur 1770
a.+miş 843
[=4]
- ara :** Mahal, mevki, mekan, yer.
a.1117, 526, 966,
a. +da 164, 1708, 689
a.+sında 1992
a. +ya 1118, 302, 487, 811
[=12]
- ārā (Ar.) :** fikirler, reyler.
a.987
[=1]
- ara- :** Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.
a. 1247
a.-dılar 701
a.-dugısa 704
a.-duk 703
- a.-gıl 921
a.-maz 1171, 1948, 666
a.-r 1107
[=9]
- arab (Ar.) :** Arap; Irak, Şam, Ceziretü'l-Arab, Hicaz, Yemen ile Mısır'da ve Afrika'nın şimalinde bulunan semitik kavmin umumi adı.
a. 1369, 878
a.+da 1378, 1542
[=4]
- ārām (Ar.) :** Durma, eğlenme, dinlenme; yerleşme, istirahat etme; karar kılma.
a. 1290, 1609
[=2]
- ārāste (Ar.) :** Bezenmiş, süslenmiş.
a. 1209, 1373
[=2]
- ārāyiş (Ar.) :** 1.Süs, bezek, ziynet.
2. süslenme, süsleniş; süsleyiş.
a. 1373
a.+i 341
[=2]

‘araz (Ar.) : Herhangi bir
cevherin varlığı için
zaruri olmayan
vasıf.
a. 202, 50
[=2]

arbede (Ar.) : Kavga, patırdı.
a. 1431
a.+dür 1434
[=2]

ard : Geri, arkası; peşi, ardı.
a.+ı 338
a.+ma 1151
a.+ınca 1155, 1765, 1898,
1926, 2010
a.+unca 1551
a.+uñca 1723
[=9]

arık : Temiz, pak, saf. 2. Güzel,
parlak.
a. 982, 983
[=3]

arık ol- : Temizlenmek.
a.-ur 884
[=1]

ārī (Far.) Evet.
a.+dürür 1786
[=1]

‘ār id- : Utanmak.
a.-erseñ 1400

[=1]

‘ārif (Ar.) : Bilen, bilgili, irfan
sahibi.
a. 1343
a.+ler 1378
[=2]

arķırı gelmek : Karşı koymak,
karşısına çıkmak, önüne
gerilmek.
a. 1847
[=1]

arsılan : Arslan.
a. 947
[=1]

arşun : Arşın.
a. 701
[=1]

art- : Çoğalmak.
a.-a 688, 90
a.-an 1493
a.-arsa 682
[=4]

arta dur- : Artması sürmek,
gittikçe artmak.
a.-sa 117
[=1]

artan : Kalan.
a.+ı 1756
[=1]

artır- : Artmasını sağlamak,
çağaltmak.

a.-andur 1810

[=1]

artuğ : Başka, gayrı; fazla, çok.

a. 46

[=1]

artuk : Fazla.

a. 1499, 16

[=2]

arż (Ar.) : Bir büyüğe sunma,
gösterme, bildirme, önüne
koyma.

a.+a 765, 383

[=3]

arż-ı minnet (Ar.) : Minnet
gösterme.

a.631

arż id- (Ar.+T.) : Saygı ile
bildirmek, sunmak.

a.-er 256

a.-esin 788

[=2]

ārzū (Ar.) : İstek, heves.

a.+sın 1581

[=1]

aş- : Asmak. Bir şeyi aşağıya
sarkacak bir biçimde bir
yere iliştip, sarkıtmak.

a.-dılar 977

[=1]

āsān (Far.) : Kolay.

a.+durur 1593

[=1]

aşhāb (Ar.) : Sahib.

a.+ı 377

[=1]

asıl- : Boynuna ip geçirip
sallandırarak öldürülmek,
idam edilmek.

a.-muş 969

[=1]

āsī ol- : Karşı gelen, günahkar.

a.-a 546, 845

a.-ur 266

[=3]

aşl (Ar.) : Asıl, kök, temel, esas.

a.202, 652, 728

a. +ı 1495, 1511

a.+ında 1272

[=6]

aşlā (Ar.) : Hiçbir vakit.

a. 1494

[=1]

aşşı : Yarar, fayda, çıkar,kazanç,
kar.

a.1093, 519, 718

a. ısı 1267

a.+uñ 997

[=5]

aşşısuz : Beyhude, yararsız, boş.

a. 1173

[=1]

āsūde (Far.) : Rahat, korkusuz,

huzurlu.

a. 1569

[=1]

aş : Yemek, çorba, yiyecek.

a. 1215, 1243, 1476

a.+a 1469

a.+ı 1230

a.+ı+(1) 1191, 1478

a.+ın 1629

a.+ına 100, 1473

[=10]

aş- : Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek.

a.-a 1243, 1469

[=2]

aşak : Aşağı, alçak, değersiz.

a 926

[=1]

aşağa : Aşağı.

a. 1091, 1354, 1920, 1923

[=4]

aşak dilli : Alçak gönüllü.

a. 1929

[=1]

‘aşık -ğ (Ar.) : Birine, bir şeye

tutkun, aşka düşen.

a.1291, 1491, 1497, 1498,

1501, 1527, 1531, 1535,

1568

a. +ı 1529

a.+dur 1503

a.+laruñ 1300

a.+uñ 1590

[=13]

‘aşıklığ (Ar.) : Aşıl olma durumu.

a. 1301, 1593

[=2]

‘aşık ol- (Ar.+T.) : Tutulmak,

aşka düşmek.

a.-an 1597, 1600

a.-madı 1508

a.-sa 1596, 1608

a.-ursa 1594, 1595

[=7]

āşikār (Far.) : Belli, açık,

meydanda.

a. 107, 1277, 678

[=3]

āşikār it- -d (Far.+ T.) Belli

etmek, ortaya çıkarmak,

belirginleştirmek.

a.-me 1532

[=1]

āşikār ol- (Far.+ T.) : Belli

olmak, ortaya

çıkma,

belirginleşmek.

a.-a 1180

[=1]

āşinā (Far.) : Bildik, tanıdık.

a. 1473

[=1]

aşla- : Aşılama.

a.-mak 3

[=1]

at : Binme, yük çekme ve taşıma

hizmetlerinde kullanılan

dört ayaklı evcil bir

hayvan.

a. 1135, 1705, 1708, 1709,

1702

a.+a 1845, 1703, 1707

a.+dan 1837

a.+ı 1134, 1447, 1710

a.+ına 78

a.+ıyla 1832

a.+lar 137

a.+lara 1706

[=14]

at- : Bir cismi bir yöne doğru

fırlatmak.

a.-sa 1760, 1776

a.-sañ 1773

a.-uban 1727

a.-up 1745

[=5]

ata : Baba.

a. 116,

a.+dur 35

a.+larından 1647

a.+sın 219

[=4]

aṭā (Ar.) : Bağışlama, bahşiş;

ihsan, hediye.

a.1137, 466, 630, 848, 636

a.+lar 1288, 1902, 710

a.+nuñ 466

a.+yile 744

[=10]

aṭā eyle- (Ar.+T.) : Bağışta

bulunmak, atamak.

a. -gil 696

[=1]

aṭaş (Ar.) : Susama, susuzluk,

hararet.

a. 1243

[=1]

atlu : Atı olan.

a.+lar 1836

a.+ları 1118

a.+yı 1858

[=3]

av: Avlanmada kullanılan tuzak.

- a. 1206, 1319, 1708, 1712,
1732, 1748, 1821
- a.+a 1655, 1718, 1750,
1754, 1764
- a.+ı 1657, 1731, 1731,
1714, 1726
- a.+ı+(1) 1656, 1745, 1755,
1755, 1760, 1773, 1776
- a.+uñ 1743, 1831
[=24]
- avāķib (Ar.)** : Neticeler,
sonuçlar, sonlar.
a. 149
[=1]
- avām (Ar.)** : Herkes, kaba ve
cahil halk, ayak takımı.
a. 1183
a.+uñ 1191, 1521
a. +uñdurur 1356
[=3]
- āvāze (Ar.)** : Yüksek ses, Őhret,
n.
a.+nüñ 410
[=1]
- āvāz it- -d (Far.+ T.)** : Ses
ıkarmak, bağırmak.
a.-e 488
[=1]
- avcı** : Avı kendine iş edinen
kimse.
- a. 1762, 1764
[=2]
- avla-** : Ele geçirmek; kandırıp
tuzağa düşürmek.
a.-maga 1886
a.-mak 138
[=1]
- ‘avret (Ar.)** : İnsanın,
gösterilmesi ayıp olan
yeri. Gizlenmesi
lazım gelen Şey.
a.+e 131
[=1]
- a‘la (Ar.)** Daha, en, pek, yüksek.
a. 894
a.+durur 176
a.+sına 264
a.+yile 1393
[=4]
- a‘lam (Ar.)** : Bayraklar,
sancaklar, kabile
baŐkanları.
a. 435
[=1]
- a‘rāf (Ar.)** : Cennet ile cehennem
arasındaki bir yer.
a.-ur 395
[=1]
- ay** : Yılın on iki bölümünden her
biri.

a. 1397, 1402, 1412, 1486, 300, 814 [=6]	[=2]
ayağ : Bkz. Ayak.	‘ayān it- -d (Ar.+T.) : Belli etmek; ortaya çıkarmak.
a. 861	a.-di 47, 57
a.+ı 228, 412	a.-medüm 924
a.+ın 570	[=3]
a.+ına 1446, 995,01586	āyāt (Ar.) : Kur’an’ın cümleleri.
a.+ını 228	a. 57
a.+uñ 679 [=8]	[=1]
ayagın turmak : Ayağa kalkmak, ayakta durmak.	‘ayb (Ar.) : Utanılacak şey, kusur, ayıp, leke.
a.1352	a. 1716, 88, 1723
[=1]	a.+ı+(1) 635
ayağ -ğ : Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.	[=4]
a. 1398	‘ayb ol- (Ar.+T.) : Ayıp olmak.
a.+da 577	a.-a 1711
[=2]	a.-dı 1721
‘ayān (Ar.) : Belli, açık, meydanda.	a.-du 1239
a. 1370, 142, 1879, 204, 348	a.-updur 1710
[=5]	[=4]
‘ayān eyle- (Ar.+ T.) : Ortaya çıkarmak.	ayt- -d : Söylemek.
a. 518	a.-ur 539
a.-di 568	a.-ursa 1768
	[=2]
	āyet (Ar.) : Kur’an’ın herhangi bir cümlesi. Alamet, nişan.
	a. 1949, 651
	a.+de 1698

a.+dürür 691
a.+leri 1072, 113
[=7]
‘ayıb (Ar.) :Bkz. Ayb.
a. 447
a.+dur 654
[=2]
‘ayıb dut- (Ar.+T.) : Kınamak.
a.-mazuz 766
[=1]
ayıĝ : Bkz. Ayık.
a. 2039
a.+iken 2039
[=2]
ayık -ĝ : Aklı başında.
a. 1261
[=1]
ayır- : Birbiriden uzaklaştırmak.
a.-madı 1100
[=1]
āyīn (Ar.) Merasim, tören.
a.+e 108
a.+i 1278, 1831
a.+i+(1) 2052
a.+in 100, 98, 98, 99
a.+ine 1278
a.+ini 1109, 1177, 1357,
418
[=13]
aylak : Bedava, parasız, ücretsiz.

a. 2021
[=1]
‘ayn (Ar.) : Aslı, kendisi, bir şeyin eşi, tıpkısı.
a. 1548, 343, 1536
[=3]
ayru : Ayrı; uzak, aralarında mesafe bulunan.
a.+durur 1297
[=1]
ayruĝ : Bkz. Ayruk.
a. 699
a.+ımı 1794
[=2]
ayruk -ĝ : Başka ,diğer gayri; artık, bundan sonra, bir daha.
a. 1108, 1479, 1570, 693,
955
a.+da 1235
a.+larıñ 974
[=7]
‘ayş (Ar.) : Yiyip içme, zevk sefa; yaşayış.
a. 1882, 249
a.+uñuz 1059
[=3]
az : Az.
a. 1031, 1234, 1270, 1467,
1468, 1498, 1498, 1500,

- 1895, 1980, 2004, 1276,
1440, 1292
a.+ına 389, 933
a.+ındadır 1610
[=15]
- az-** : Fazlalaştırmak, artırmak;
Taşkınlıkta ileri gitmek.
a.-a 1051
a.-up 1985
[=2]
- azāb (Ar.)** : İşkence, keder.
a. 794
a.+ından 395
[=2]
- āzād (Far.)** : Kurtulmuş, serbest
olan, kimsenin kölesi
olmayıp istediği gibi
hareket eden.
a.+ı 964
[=1]
- āzāde (Far.)** : Hür, serbest.
a. 727
[=1]
- āzād kıl-** (Far.+T.) : Serbest
bırakmak.
a. 763
[=1]
- āzār (Far.)** : İncitme, kırılma,
tekdir.
a.+dan 329, 964
- [=2]
- āzine (Far.)** : Cuma günü.
Bayram günü.
a. 1309
[=1]
- azīz (Far.)** : Muhterem, sayın.
a. 1021, 1184, 1442, 1491,
1660, 2016, 649, 649, 961,
989, 989, 885
[=12]
- ‘azm (Ar.)** : Kasıt, niyet, karar.
a. 129
a.+ini 867
[=2]
- ‘azm eyle-** (Ar.+T.) :
Niyetlenmek; bir şeyi
yapmaya karar
vermek.
a.-düm 1035, 1490
[=2]
- ‘azm it- -d (Ar.+T.)** : Bir işteki
engelleri yenmeye karar
vermiş olmak.
a.-di 774
[=1]
- azrā (Ar.)** : Vamık ile Azra
hikayesindeki kadın
kahraman.
a. 1502, 1597
[=2]

B

bāb : Fası, bölüm, parça, bahis.

b. 1252, 1253, 1256, 1273,
144, 1690, 1891, 1970,
661

b.+a 867, 91

b.+ı 127, 143, 1645

b.+ı+(1) 1303, 213, 868,
99

b.+ına 1034, 129, 1489

b.+ında 101, 104, 105,
108, 1178, 125, 126, 130,
1331, 135, 145, 148, 149,
419

b.+ındadır 1833

b.+ını 1035, 2052, 869

b.+ınıñ 1110, 1110, 113

b.+un 132

b.+uñ 147, 2049

[=45]

baba : Baba; çocuğu olan erkek.

b. 220, 221

[=2]

bāde (Far.) : Şarap, içki.

b. 1549

[=1]

bāğ (Far.) : Bağ, büyük bahçe,

bostan.

b. 1292, 861

b.+da 1296

b.+ına 1038

b.+imiş 1586

[=5]

bāğ u rāğ (Far.) : Güzel bahçe,
çimenlik.

b. 861

b.+a 1292

[=2]

bağır : Yürek, bağır, göğüs.

b.+ı 1279

[=1]

bağışla- : Herhangi bir kötü
davranış için ceza
vermekten vazgeçmek,
affetmek.

b. 1962

b.-dı 2003

[=2]

bağla- : Kapamak. Durdurmak,
alıkoymak, engel olmak.

b. 1569

b.-ya 88

b.-yan 62

[=3]

bağır (Ar.) : Derya, deniz.

b. 214, 606

b.+i 1508

b.+yi 1826

[=5]

bahr (Ar.) : Aruzda asli bir
vezinle ondan
tevellüd eden
vezinler mecmuası.
b.+in 1051

bā-ḥaber (Far.) : Haberli, bilgili.
b. 1068
[=1]

bahādur (Far.) : Cesur, yiğit,
kahraman.
b. 1912, 1915
b.+lar 1920
b.+lara 1136
b.+ları 1117
[=5]

bahār (Ar.) : İlkbahar.
b. 1083
[=1]

baḥīl (Ar.) : Hasis, cimri,
tamahkar.
b. 2042
[=1]

baḥş (Ar.) : Bağış, ihsan.
b. 563
[=1]

baḥş id- (Far.+T.) : Karşılıksız
olarak vermek, sunmak.
b.-er 441
[=1]

baḥşiş : Bkz. Baḥş.

b.+le 1165
[=1]

baḥt (Far.) : Talih, kader,
kısmet.
b. 1302, 1814
b.+ı 494
b.+uñ 623
b.+uñla 1692
[=5]

baḥtulu (Far. baḥt.) : Talihli,
uğurlu, şanslı.
b. 1452, 216, 756, 993
[=4]

bāk (Far.) : Korku, sakınma,
kaygı.
b. 173, 874,
[=2]

bak- : 1- Görmek için gözlerini
çevirmek; bakışı bir şey
üzerine yönelmek.
b. 2018, 906
b.-a 1598
b.-alar 571
b.-asın 1092
b.-dı 1456
b.-duğı 1100
b.-ma 22
b.-madı 220
b.-maga 1851
b.-magıl 1090

b.-masın 699

b.-maz 1218

2- Birine, bir şeye
inanmak.

b. 1398, 1805,

b.-arsan 34

b.-maya 285

3- Beslemek, geçindirmek.

b.-mayıncak 1606

b.-maz 1919

b.-sa 1605

[=20]

bakıl- : Bakma işine konu olmak
veya bakma işi yapılmak.

b.-maya 792

[=1]

bakın- : Araştırmak.

b. -cagaz 1980

[=1]

bākıye (Ar.) : Medine'de
Müslümanların ilk
mezarlığıdır. Cennetü'l-
Baki'de denen bu
mezarlıkta Hz.
Muhammed'in ailesi ve
ashabının üzerleri
Müslüman inancına göre
sadece toprakla örtülmüş
olup kime ait oldukları
belirsizdir.

b. 475

[=1]

bākī (Ar.) : Daimi, kalıcı, bekaya
ulaşmış.

b. 1079

[=1]

bākī kal- (Ar.+T.) : Sürekli,
kalımlı olmak.

b.-a 851, 1079

b.-ursa 804

[=3]

bāl (Ar.) : Kalp, yürek, gönlü;
hatır.

b. 342

[=1]

balıg : Bkz. Balık.

b.+a 1829

b.+ıla 1250

b.+ısa 1828

[=3]

balıq : Balık.

b.+dur 1827

[=1]

bārekallāh (Ar.) : Mübarek ola,
Allah mübarek etsin!,
hayırlı ve bereketli olsun.

b. 1415

[=1]

bārī (Far.) : Hiç olmazsa, bir
kere; hasılı, hülasa.

- b. 1377, 1449, 1713, 1952,
1986, 2050, 47, 483, 669
[=9]
- barmağ** : Parmak.
b.+ıla 671, 672
[=2]
- baş-** : Kaplamak, bürümek.
b.-dı 1627
[=1]
- başar** (Ar.) : Göz, görme.
b. 1616, 1622
[=2]
- basīt** (Ar.) : Sade, düz, engelsiz,
arızasız; Açık.
b. 199
[=1]
- baş ol-** (Ar.) : Yayılmak,
açılmak; uzun
uzadıya anlatma.
b. ōa 153
[=1]
- baş eyle-** (Ar.+T.) : Anlatmak.
b.-düm 120
[=1]
- baş** : İnsan ve hayvanlarda beyin,
göz, kulak, burun, ağız vb.
organları kapsayan,
vücudun üst veya
önünde bulunan
bölüm, kafa, ser.
- b. 106, 1154, 1215, 679,
69, 861
b.+ı 1838, 1923
b.+ı+(1) 1131, 944
b.+ın 1810, 833
b.+ına 1418
b.+ındağı 445
b.+ını 1708, 1911
b.+ları 966
b.+uma 565
b.+uñ 1091, 1920
b.+uña 907
b.+uñda 1430
2- Başkan, topluluğu
yöneten komutan.
b.+a 1116, 1598, 341 2.
3- Bir şeyin yakını veya
çevresi,
b.+ına 1837, 1956, 562
b.+ında 1860
[=29]
- başar-** : Bir işi istenilen bir
biçimde bitirmeki
muvaffak olmak.
b. 13
[=1]
- başla-** : Bir işe girişmek, harekete
geçmek.
b.-mak 3
b.-yalar 1157, 1157

[=3]

başlan- : Başlama işine konu

olmak.

b.-ursa 524

[=1]

bâtl (Ar.) : Boş, beyhude, yalan;

çürük.

b. 506, 1621

[=2]

bâtl eyle- (Ar.+T.) : Boşa

çıkmaq.

b.-megil 2012

[=1]

bâtn (Ar.) : iç ; iç yüz; gizli

görünmeyen nesne.

b. 1618

b.+a 413

b.+dan 43

b.+ın 502, 903

[=5]

baʿd ol- (Ar.+ T.) : Uzak, ırak;

uzak olmak.

b.-dum 331

[=1]

bay : Zengin, müstağni ; ulu,

kibar, soylu.

b. 1362, 690, 300, 388

b.+a 666, 712, 839, 840

b.+idi 1383

[=9]

bayğı : Önceki, eski, eskisi;
eskisi gibi.

b. 1887, 406, 775

[=3]

bayı- : Zengin olmak.

b.-mayınca 798

[=1]

bayram : Milli ve dini bakımdan

önemi olan ve kutlanan

gün veya günler.

b. 1408, 1657

[=2]

bâz (Far.) : Doğan [kuş], şebbaz,
şahin.

b. 1713, 1714

[=2]

bâzâr (Far.) : Pazar, çarşı,
alışveriş.

b.+dan 1530

[=1]

bed (Far.) : Fena, yaramaz,
çirkin.

b. 355, 355

[=2]

bed-baht (Far.) : Bahtsız, bahtı
kara, talihsiz.

b. 1348, 992

[=2]

beden (Ar.) : Gövde, vücut,

cisim, ten.

b. 1174, 1186, 1286, 166,
1916

b.+de 1270, 1276, 208

[=8]

bed-endîş (Far.) : Kötülük
düşünen.

b. 991

[=1]

bed-hū (Far.) : Kötü huylu,
huysuz.

b.354

b.+lugı 875

[=2]

bedihī (Ar.) : 1. Akla
kendiliğinden gelen

2. Delilsiz, besbelli, açık
söz.

b. 1064

[=1]

bed-mest (Far.) : Sarhoşluğu
kötü, fena sarhoş;
kendini bilmeyecek
derecede sarhoş.

b.+imiş 1428

[=1]

beg : Küçük devlet başkanı; ileri
gelen, sözü geçen, bey.

b. 1143

b.+e 1109, 1848

b.+i 973

b.+i+(1) 1123

b.+imiş 449

b.+in 1221

b.+ini 1534

b.+üm 1759, 1759

b.+ün 1919, 718, 753

[=13]

be-ğāyet (Ar.) : Pek çok, aşırı,
son derece, pek ziyade.

b. 1045, 1076, 1252, 1510,
1526, 2044, 984, 347

b.+dürür 384

[=9]

begen- : Bkz. Beğenmek.

b.-meyüben 1568

[=1]

beğen- : İyi veya güzel bulmak.

b.-e 1557

[=1]

behā (Far.- bahā) : Kıymet,
bedel, değer.

b. 1182, 1434

b.+yimde 1190

[=2]

behayim (Ar.- behaim, behime) :
Dört ayaklı hayvan.

b.+de 1190

[=1]

beher (Far.) : her, her bir, her
biri.

- b. 1295
[=1]
- beḳā (Ar.)** : Devam, sebat, evvelki hal üzere kalmak, bakilik.
b. 1302, 1313, 1516
[=3]
- belā (Ar.)** : Gam, keder, musibet, afet, gayet zor iş.
b. 1904
b.+dan 1024, 1573, 1702, 1858, 193, 1983, 2033, 934
b.+lar 1904, 2037, 373, 994
b.+lardan 727
b.+ya 1399, 1680, 193, 1564
[=18]
- belā ol- (Ar.+T.)** : Aşırı güçlük, sıkıntı ve zarara sebep olmak.
b.-dı 1526
[=1]
- belāsuz** : Bela içermeyen.
b. 342
[=1]
- belāya sok- (Ar.+T.)** : Bir kimseyi, zarar göreceği, kötü sonuçlarla
- karşılaşacağı bir işe sokmak.
b. 1399, 193
[=2]
- beli (Far.)** : Evet.
b. 1823
[=1]
- belīg (Ar.)** : Fasih, düzgün söz söyleyen.
b.152, 152
[=2]
- belki (Far.)** : İhtimal, olabilir.
b. 1356, 1521
[=2]
- belür-** : Açık ve belli olmak; meydana çıkmak; tezahür etmek.
b.-di 67, 70
b.-e 1914
b.-meye 1425
b.-se 1776
[=5]
- belürt-** : İzhar etmek, ortaya çıkarmak.
b.-mek 630
[=1]
- ben** : 1. teklik şahıs.
b. 1102, 1178, 125, 1417, 1564, 1677, 1855, 1938, 1973, 1988, 1999, 221,

- 225, 311, 478, 492, 565,
566, 635, 697, 706, 707,
771, 783, 816, 818, 831,
833
b.+den 1065, 1398, 222,
229, 310, 696
b.+i 1399, 1682, 1799,
1849, 681, 1398
b.+i+(1) 223, 305
b.+im 708
b.+üm 1222, 1898, 700,
836, 836, 838, 464
b.+ümçün 771
b.+ümle 856
baña 86,1854, 1869, 1939,
1994, 976, 1057, 1101,
1176, 1257, 1331, 1386,
1397, 1402, 1404, 1458,
1520, 1567, 1644, 1664,
1665, 1675, 1681, 229,
253, 329, 335, 477, 478,
561, 624, 696, 765, 773,
779, 786, 817, 896, 971,
973, 1245
[=64]
be-nām (Far.) : Namlı, ünlü,
meşhur.
b. 1611
[=1]
bende (Far.) : Kul, köle, bağlı.
b.+yem 769
[=1]
bengī (Far.) : Benk tiryakisi,
esrarkeş.
b. 1469
[=1]
beñze- : Bir şeye benzemek ve
onu andırır olmak.
b.-mez 1588
b. -r 443, 802
[=3]
beñzed- : Bir şeyde başka şeye
benzer yönler bulmak;
benzetme işini yapmak.
b.-ürler 986
[=1]
ber (Far.) : Üzere, üzerine,
yukarı.
b. 768
[=1]
berāber (Far.) : Birlikte bulunan,
bir arada,müsavi, bir
hizada, farksız.
b. 1362
[=1]
berg (Far.) : Yaprak.
b. 1022
[=1]
beri : -den bu yana.
b. 9

[=1]
berk : Sert, katı, sağlam, şiddetli.
b.+idi 296
[=1]
berk eyle- : Kuvvetli
bulundurmak,
sağlamlaştırmak.
b.-me 1299
[=1]
berri (Ar.) : Karaya [toprak] ait,
kara ile ilgili.
b.+yidi 1826
[=1]
berü : Bu yana, buraya, beriye.
b. 1900
[=1]
beste (Far.) : Şarkının makam ve
ahengi; kapalı, bağlı.
b. 869
b.+dür 440
[=2]
beşer (Ar.) : İnsan.
b. 90
[=1]
beyān (Ar.) : Anlatma, açık
söyleme, bildirme.
b. 1312, 1329, 142, 1487,
1624, 1879, 204, 83, 1370
b.+ı 141
b.+ında 150

[=11]
beyān eyle- (Ar.+ T.) :
Bildirmek, söylemek,
ileri sürmek, anlatmak.
b.-sün 1101
b.-yeyim 328
[=2]
beyān it- -d (Ar.+T.) : Açıklamak.
b.-düm 418
b.-medüm 924
[=2]
beyān ol- (Ar.+Tr.) : Ortaya
çıkma.
b.-dı 1831
[=1]
beyyināt (Ar.) : Deliller, şahitler,
tanıklar.
b. 57
[=1]
bezen- : Süslenmek; göze hoş
gelecek şekle girmek.
b.-di 30
[=1]
bıçağ : Bkz. Bıçak.
b. 1811
b.+ını 1808
[=2]
bıçak -ğ : Bir sap ve çelik
bölümden oluşan kesici araç.
b. 1729, 1795

- [=2] b.-1187
- bıçğı-** : Bıçğı gibi. [=1]
- b.-layın 357
- [=1] **bī-çāre (Far.)** : Çaresiz, zavallı.
- bırağ-** : Bkz. Bırakmak. b. 581
- b.-up 1754 b.+ye 544
- b.-ur 1540 [=2]
- [=2] **biç-** : Biçmek, kesmek.
- bırağ-** : Atma, koymak; b.1912
- çıkarmak, salmak. [=2] b. em 531
- b. 1545 **bī-dād (Far.)** : Zulüm, işkence; zalim. [=2]
- b.-dı 1218 b. 1687
- b.-dugını 1755 b.+a 795
- b.-mışdı 1215 [=2]
- [=4] **bī-edeplig (Far.)** : Edepsiz, terbiyesiz.
- bızağ-** : İnek ve benzeri hayvanarının yavrusu. b.+e 1013
- b.+ları 227 [=1]
- [=1] **bī (Far.)** : -sız, -maz. [Farsça kelimelerin başına getirilir.]
- bī-gümān (Far.)** : Şüphesiz. b. 1740, 1890
- b. 1043, 1085, 1530, 1739, 1503 [=2]
- [=5] **bī-ğaber (Far.)** : Habersiz, bilgisiz, vurdumduymaz.
- bī-bāk (Far.)** : Korkmayan, çekinmeyen, sakınmayan. b. 1189, 1707, 642, 858, 858
- b. 874 [=5]
- [=1] **bīhūde (Far.)** : Boşuna, boş yere, beyhude.
- bī-cān (Far.)** : Cansız, ruhsuz. b. 1187

b. 1710	b.-ene 1826, 691
[=1]	b.-esin 1072, 1332, 1504,
bī-kıyās (Far.) : Ölçüsüz.	1559, 2052, 607, 751, 787,
b. 785	787, 844, 923, 997, 502,
[=1]	1482
bil : Bel.	b.-evüz 211
b.+inden 36	b.-gil 532
[=2]	b.-indi 348
bil- : Anlamak; idrak etmek;	b.-isersin 1879
öğrenmek; malumat sahibi	b.-medi 781
olmak; farkında olmak,	b.-mediler 1182
haberdar olmak.	b.-medüm 780
b. 1093, 1115, 1125, 1146,	b.-mege 1109
1248, 1357, 1381, 1610,	b.-mek 1645, 1802, 437,
1693, 1709, 1800, 1802,	1061
186, 1890, 1918, 1976,	b.-mekimiş 50
2006, 2017, 2018, 2036,	b.-meye 338
259, 338, 475, 617, 639,	b.-meyem 783
725, 885, 903, 931, 996,	b.-mez 1483, 158
199	b.-mezem 1102
b.-di 1099, 320	b.-se 5
b.-düm 311, 314	b.-sün 1350
b.-dün 2050	b.-üben 332
b.-düñise 1519	b.-üñ 1756, 1812, 1817
b.-e 1011, 1308, 1391,	b.-üñe 1886
1465, 1821, 433, 469, 789,	b.-üñüz 1999
789, 868, 1205	b.-üp 981
b.-eler 1402, 175	b.-üpdür 263
b.-em 818, 819	b.-ür 107, 1169, 1181,
b.-en 1153, 1330, 919	1534, 1639, 18, 1868,

- 1881, 2038, 26, 444, 444,
539, 7, 730, 870
b.-ürdi 1277
b.-ürem 1102, 1679, 54
b.-ürlere 189
b.-ürsen 1624
b.-ürseñ 1068, 284
b.-ürsin 1520, 1551
b. -eyim 1675
[=123]
- bilmeze vur-** : Bilmezlenmek,
bilmeze gelmek.
b. 1011
b.- muş idi 734
[=2]
- bilā (Ar.)** : Olmayarak sahip
olmayan “...sız, ...sız”
manaları yerine kullanılan
edattır. Kelimenin Başına
getirilerek menfi mānā
hasıl olur.
b. 200, 202
[=2]
- bildür-** : Herhangi bir şeyi haber
vermek; herhangi bir
konuda bilgi vermek;
anlatmak, ifade etmek.
b.-di 1444
b.-e 1264
b.-me 1026
- b.-mege 75
[=4]
- bile** : Birlikte, beraber; dahi, de.
b. 1096, 1205, 1308, 1391,
1747, 1758, 1769, 1803,
1819, 1819, 1821, 1824,
1824, 1868, 1878, 1907,
1982, 1982, 2007, 2029,
324, 339, 39, 553, 593,
706, 8,12301232
b.+dür 1
b.+ler 374
b.+yincide 134
[=33]
- bilesince** : Yanında, beraberinde,
birlikte.
b. 1367, 1394, 1525, 568,
634, 817, 45
[=7]
- bili** : Bilgi, ilim, irfan, idrak,
malumat; zihin, fikir.
b. 714
[=1]
- bilici** : Bilgin, hakim, alim.
b.+lik 193
b.+ye 177
[=2]
- bilin-** : Bilme işine konu olmak,
anlaşılmaq, öğrenilmek.
b.-di 1831, 44

b.-e 50, 506, 506	bī-naşīb (Far.) : Nasipsiz,
b.-mediler 44	talihsiz.
b.-mek 144	b. 2022
b.-mekden 176	[=1]
b.-mekligi 180	bī-naẓīr (Far.) : Benzeri olmayan,
b.-mez 1541, 949, 1334	nazirsiz.
b.-miş 177, 180	b. 356, 96
b.-se 639	[=2]
[=15]	bī-nevā (Far.) : Zavallı, nasipsiz,
bilincek : Tanımak, bilmek,	muhtaç, çaresiz.
tanıdık.	b. 1266
b. 2004	[=1]
[=1]	bī-nihāyet (Far) : Sonsuz,
biliş : Bildik, tanıdık, dost, aşına.	nihayetsiz, ebedi, baki,
b. 1880	tükenmez.
b.+e 1431	b. 385
[=2]	b.+dürür 384
bīm (Far.) : Korku, tehlike.	[=2]
b. 835	biñ : Dokuz yüz doksan
[=1]	dokuzdan sonra gelen sayının
bīm-nāk (Far.) : Korkmuş.	adı; bin.
b. 715	b. 1147, 1317, 1394, 1543,
[=1]	1564, 1564, 1914, 1927,
bin- : Çıkmak, oturmak, cülus	1954, 2, 33, 423, 658,
etmek.	1041
b. 1705, 1706, 1702	b.+in 272
b.-incek 1707	b.+ler 746
b.-üp 1845	[=16]
[=5]	bir : 1- sayı olan bir.

b.1052, 1132,1158, 1163,
1163, 1199, 1208, 1245,
1246, 1258, 1341, 1360,
1365, 1388, 1397, 1401,
1402, 1412, 1454, 1462,
1486, 1535, 1543,1568,
1572, 1581, 161, 1612,
1631, 1648, 1651, 1656,
1660, 1667, 1669, 1694,
1698, 1719, 173, 1747,
1750, 1776, 1777, 1793,
1796, 1816, 183, 1841,
1842, 1851, 1855, 1901,
1917, 1937, 1943, 1957,
1981, 1985, 226, 227, 231,
252, 253, 280, 295, 300,
410, 439, 450, 452,
462,480, 488, 50, 559,
561, 573, 586, 605, 631,
632, 658, 696, 70, 72, 79,
701, 704, 747, 808, 829,
830, 831, 842, 85, 952,
999,
b.+den 1067
b.+er 1861
b.+i+(1) 1619
b.+i 13,
2- Herhangi bir (belirsizlik
ifadesi olarak.)

b. 1048, 1187, 1214, 1216,
1221, 1226, 1322, 1371,
1416, 1435, 1531, 1553,
1570, 1589, 1607, 1695,
1708, 1734, 1758, 1771,
1797, 1846, 185, 1880,
1949, 198, 2009, 220, 260,
279, 292, 309, 31, 327,
332, 338, 346, 428, 477,
544, 551, 578, 582, 607,
610, 614, 655, 657, 692,
693, 694, 837, 846, 873,
953, 955,993,
b.+i 1685, 28
b.+i+(1) 16, 16, 197
b.+dür 186, 836
b.+in 1504
b.+inde 1564
b.+inün 1611, 1801, 228
b.+isinde 33
b.+si 832
3- bir; beraber.
b. 1195, 1556, 1796, 1822,
204, 211, 545, 764, 1507,
1708
b.+dür 186, 836
b.+iken 957
4- Sadece; yalnızca; ancak.
b.

1542,1550,1703,615,617

- 5- bir daha; yeniden; başka türlü.
b. 1135, 1275, 1571, 1997, 381, 558, 560, 643, 867
[=210]
- biraz** : Bir parça, azıcık; kısa bir süre için; az miktarda.
b. 1561, 1752
[=2]
- bir bir** : Teker teker; birer birer.
b. 153, 328, 447, 790
[=4]
- birbiri** : Karşılıklı olarak bir diğeri; birbiriyile.
b.+ne 1352
[=1]
- biregü** : Bir kimse, başkası.
b.+yi 479
[=1]
- birez** : Bkz. Biraz.
b. 1067, 1354
[=2]
- birezçük** : Birazcık.
b. 1197
[=1]
- biri** : Bir tanesi, içlerinden biri.
b. 1025, 1032, 1175, 1175, 1175, 1181, 1502, 1505, 1613, 1616, 1623, 1785, 1789, 1927, 1992, 2045,
- 235, 28, 329, 363, 370, 448, 548, 548, 615, 636, 778, 832, 897
- biribiri** :Bkz. birbirisi.
b. 81
b.+ne 1838, 1616, 272
[=4]
- biribirin** : Birer birer.
b. 1157
[=1]
- biri** : Birini; bir kimseyi; bilinmeyen bir kimse.
b.+n 809
b. +ne 1236, 347
b.+ni 615
b.+si 1502, 1505, 1584, 1731, 1786, 1914, 1960, 241, 529
b.+nde 1041, 1107, 746
b.+ne 1851
[=17]
- birkaç** : Çok olmayan, az sayıda, az.
b. 1529
[=1]
- birle-** : Allah'ın birliğini kabul etmek, şirk koşmamak; tevhid.
b.-düñise 195
b.-yen 13

- [=2]
- birlik** : Bkz. birlik.
b.+e 411, 211
b. +ine 6, 71
b. +ini 175
[=5]
- birlik -g** : Bir olma hali,
vahdaniyet, ahadiyet.
b. 495
[=1]
- bir niçe** : Birkaç.
b.309
[=1]
- bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥim**
(Ar.) : Rahman ve rahim
Allah'ın adı ile
anlamında kullanılan söz.
b. 1
[=1]
- bir ol-** : Bir araya gelmek.
b.-asın 1306
[=1]
- biryān (Far.)** : Tava, tepsi gibi
şeylerde susuz veya az
suda pişirildikten sonra
kızartılan et kebabı.
b. 1590
[=1]
- biryān ol (Far.+T.)** : Kebab
olmak, pişmek.
- b. 1590
[=1]
- bisāt (Ar.)** : Kilim, minder,
döşeme, yaygı.
b. 184
[=1]
- bisle-** : Beslemek.
b.-mek 3
[=1]
- bismil** : Temiz, pak.
b. 1726, 1730, 1735, 1739,
1742
b.+dürür 1747, 1760
b.+imiş 1827
[=8]
- bismillig** : Temizlik.
b. 1830
[=1]
- bismil ol-** : Temiz, pak olmak.
b.-dı 1759, 1794, 1802,
1818, 1828
b.-mazlar 1819
b.-ur 1749, 1753, 1772,
1787
[=10]
- bīst (Far.)** : Yirmi.
b. 45
[=1]
- biş** : Beş; dörtten sonra gelen
sayının adı.

- b. 1584, 1616
b. +i 1617, 1618
b.+inci 333, 1586, 869,
913
b.+incide 97
b.+incisi 275
[=10]
- biş-** : Pişmek.
b.e 1200
b.-miş 1282
[=2]
- bişir-** : Pişirmek.
b.-ür 1283
[=1]
- bit-** : Sona ermek.
b.-e 1897
b.-miş 1424
b.-ir 1893
[=3]
- bitür-** : Peyda etmek, hasıl etmek,
meydana getirmek.
b.-meklik 1898
b.-seyidi 21
[=2]
- bī-vefā (Far.)** : Vefasız.
b. 1575
[=1]
- biyā** : Hepsi, tam, bütün.
b. 1645
[=1]
- biyābān (Far.)** : [beyābān] Çöl,
kır.
b. 686
[=1]
- biz** : 1. çokluk şahıs zamiri.
b. 1034, 1108, 1253, 218,
301, 591, 61, 840
b.+den 1678, 214, 766,
830
b.+e 16, 1637, 1637, 1993,
1998, 210, 210, 218, 298,
361, 365, 476, 782
b.+i 1942, 763, 839
b.+i+(1) 302, 303, 304
b.+im 18
b.+üm 18
[=32]
- boğ-** : Boğmak; bir canlıyı nefes
almasına engel olacak
şekilde öldürmek.
b.-ar 729
[=1]
- boğaz** : Boğaz.
b. 1621
b.+la 1785
[=2]
- boğazla-** : Hayvan veya insanı
boğazından keserek
öldürmek.
b.-mag 1765

- b.-maguñ 1788 [=1]
b.-mak 1784, 1805
b.-ması 1814
b.-rısa 1792 [=1]
b.-sa 1794
b.-yan 1790
[=9]
- boğazlan-** : Boğazlama işine konu olmak veya boğazlama işi yapılmak.
b.-a 1817
b.-anı 1807 [=1]
b.-mısuñ 1816
[=3]
- bol** : Nicelik bakımından olağandan veya alışıldandan çok, kıt karşıtı.
b. 1023,1361, 1444, 1656, 1810, 2036, 2040, 340
[=8]
- borc (Soğd.)** : Borç; geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey.
b.+ı+(1) 1396
[=1]
- boşan-** : Sıyrılmak, kurtulmak; serbest kalmak.
b.-dı 151
- boş** : Dolu karşıtı.
b. 1530
[=1]
- boy** : Bir aşiret kollarından her biri.
b. 1885
[=1]
- boyın vir-** : İtaat etmek, boyun eğmek.
b.-meye 339
[=1]
- boyun** : Gövdenin başla omuz arasındaki bölgesi.
b.+ı 1800, 131
b.+ına571, 793
b.+ını 1454, 1990
b.+larını 1991
[=7]
- boyun koy-** : Teslimiyet göstermek.
b.- 433
[=1]
- boz-** : Bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak.
b.-ar 1966
b.-mayasın 1170
[=2]
- bozıl-** : Bozma işine konu olmak.
b.-ur 510, 860

[=2]	1627, 163, 1630, 1631,
böyle : Bunun gibi buna benzer.	1634, 1642, 1664, 1668,
b. 1238, 803	1674, 1678, 1680, 1681,
[=2]	1688, 1690, 1703, 1708,
bu : İşaret sıfatı	1712, 1731, 1731, 1732,
b. 1000, 1013, 1015, 1022,	174, 1741, 1744, 1756,
1024, 1025, 1026, 1030,	1761, 1762, 1765, 1772,
1033, 1040, 1073, 1081,	1772, 1777, 1782, 1812,
1099, 1105, 1154, 1169,	1815, 1826, 1832, 1839,
1184, 1190, 1192, 1194,	184, 184, 1845, 1853,
1196, 1199, 12, 1201,	1861, 1864, 1870, 1881,
1206, 1214, 1217, 1219,	1882, 1895, 1897, 1915,
1223, 1225, 1238, 1239,	192, 1922, 1935, 1937,
1244, 1250, 1254, 1270,	1937, 1938, 1943, 1949,
128, 1281, 1287, 1288,	1956, 197, 1973, 1979,
1291, 1291, 1310, 1312,	1980, 1988, 1992, 1998,
1319, 1319, 1332, 1347,	2000, 2013, 2031, 2034,
1353, 1356, 1360, 1365,	2048, 2049, 2051, 209,
1369, 1369, 137, 1380,	215, 217, 238, 239, 25, 25,
1402, 1403, 1406, 141,	259, 266, 268, 27, 270,
1410, 1413, 1414, 1419,	271, 281, 289, 289, 31,
1429, 144, 1445, 1454,	311, 316, 32, 321, 324,
1457, 1463, 1464, 1476,	329, 33, 330, 335, 354,
1478, 1489, 1496, 1504,	359, 364, 368, 371, 372,
151, 1510, 1519, 1520,	376, 38, 38, 386, 39, 390,
1522, 1523, 1523, 1535,	394, 402, 405, 410, 412,
1551, 1553, 1555, 1558,	420, 43, 443, 445, 446,
1563, 157, 1572, 1574,	448, 450, 480, 482, 488,
1575, 1586, 1594, 1597,	49, 490, 492, 495, 50, 525,
1604, 1606, 1609, 1621,	541, 547, 555, 557, 558,

565, 566, 576, 583, 588,
592, 597, 6, 604, 605, 61,
611, 612, 618, 622, 63,
631, 635, 637, 64, 65, 653,
659, 660, 667, 671, 683,
685, 689, 69, 7, 703, 705,
709, 709, 712, 713, 722,
73, 753, 755, 758, 760,
768, 778, 785, 795, 8, 820,
821, 823, 836, 85, 855, 86,
866, 867, 871, 877, 878,
889, 894, 896, 897, 902,
912, 920, 921, 928, 948,
960, 966, 967
2- işaret zamiri.
b.+dur 1153, 1191, 1195,
1196, 1258, 1295, 1335,
1478, 1518, 1542, 1651,
1709, 1783, 1808,
1979, 255, 261, 291, 291,
353, 383, 409, 409, 432,
432, 572, 572, 613, 613,
840, 910
b.+lar 1617, 1617, 1624,
1717, 1737, 1744, 368,
415
b.+ları 48
b.+na 220, 241
b.+nda 1999
b.+ndan 636

b.+nı 273, 744, 1678
b.+mı+(1) 71
b.+nlara 1054, 169, 169
b.+nları 1745, 529
b.+nlarıñ 1800
b.+nuñ 1388, 2002, 300,
971 1724, 1973
b.+ña 1437, 1746, 714,
220, 439
b.+yidi 1156
b.+yimiş 786
[=369]
buçuk : Yarım, yarı.
b. 1981
[=1]
bugün : İçinde bulunulan gün.
b. 1663, 1665, 1848, 1893,
622, 622, 752, 784, 823
[=9]
bul- : Arayarak veya aramaksızın
bir şeyle veya bir kimseyle
karşılaşmak; bir şeyi ele
geçirmek.
b. 1247
b.-a 1017, 1079, 1198,
130, 133, 1589, 1628, 239,
239, 360, 88
b.-am 1040
b.-asın 1926, 921, 934,

937

b.-dı 1325, 1330, 946

b.-dılar 381

b.-dışa 1539, 1539

b.-dunidi 1547

b.-duñ 1302

b.-ıcağ 372

b.-ımaz 1608

b.-ınan 1077

b.-ınmayısar 1069

b.-ısar 1107, 1544, 168,
1942, 841, 1691

b.-ıwardur 294

b.-ıwardurur 1328

b.-ımag 543

b.-ımag 109, 1689

b.-ımak 950

b.-ımaz 1023, 1296

b.-ımazısa 2035

b.-ımazsa 1942

b.-ısa 1763

b.-ıuban 740

b.-ıupdur 720

b.-ıur 1119, 1515, 1516,
1544, 185, 1941, 472, 85

b.-ıurise 1188

b.-ıurlar 1947

[=58]

bular : Bkz. bunlar.

b. 1807, 1819, 1822, 1823,
1826, 1957, 1957, 1717

b.+da 204

b.+dan 1484

b.+dur 1053

b.+ı 1987

b.+unıla 1862

b.+uñ 1434, 36

b.+uñla 286

[=16]

bulın- : Bkz. bulunmak.

b.-dı 526

b.-ımadı 377, 701, 704

b.-ımaya 1048, 507

b.-ımaz 1913, 1914, 2006

b.-ıur 196, 2007

b.-ıurdı 1683

b.-ıursa 1010, 1346

[=14]

bulun-: Bulma işine konu olmak;
herhangi bir durumda
olmak.

b.-ıasın 1029

b.-ısa 1758

[=2]

bulutsuz : Bulutu bulunmayan,
açık, berrak

b. 21

[=1]

bunca : Bu kadar; bu derece, bu
denli, birçok.

- b. 1202, 1317, 1575, 326,
423
[=5]
- bunlar** : Bu zamirinin çokluk
biçimi.
b. 1821
b.+dan 1070
b.+uñ 1099, 851, 851
[=5]
- buradan** : Bu yerden.
b. 783
[=1]
- burc (Ar.)** : Kale, hisar çıkıntısı,
kule; yuvarlak bina.
b.+ını 1655
[=1]
- burtar-** : Buruşturmak.
b.-ur 1349
[=1]
- busu** : Pusu
b. 1126
[=1]
- buyır-** : Bkz. buyurmak.
b.-dı 160
[=1]
- buyrıĝ** : Bkz. buyruk.
b.+ı+(1) 1978
[=1]
- buyruĝ** : Bkz. buyruk.
b.+ına 1441
- b.+ında 2038
b.+ıyısı 1812
b.+um 836
[=4]
- buyruk -ĝ** : Emir, ferman.
b. 1337, 396, 892
b.+da 1235
[=4]
- buyur-** : (Saygı ve nezaket sözü
olarak) söylemek, fikrini
bildirmek; emretmek.
b. 1885, 651, 1232
b.-a 1229, 492, 547, 629
b.-dı 1223, 1224, 1454,
1456, 1698, 1870, 1955,
1987, 2034, 396, 406, 580,
585, 593, 608,
814, 960
b.-du 1990
b.-dum 332
b.-mak 892
b.-miş 471, 698, 956, 972,
972
b.-mişdurur 1337, 892
b.-sa 1617
b.-ur 1717, 480, 969
[=37]
- bülbül (Far.)** : Ötüşüyle meşhur
küçük bir kuş.
b.+lere 1293

[=1]

bürhān (Ar.) : Delil, ispat, kanıt.

b. 161

[=1]

büri- : Örtmek, setretmek,
sarmak.

b.-yüp 967

[=1]

büyük : Niteliği veya niçeliği çok
olan; küçük karşıtı.

b. 1702, 1704, 1774, 1968,
373, 379, 725, 908

[=8]

büyüt- : Büyük duruma getirmek,
genişletmek.

b.-di 887

[=1]

C

cāhil (Ar.) : Bilimsiz, bilgisiz.

c. 28, 1597

[=1]

cām (Far.) : Kadeh.

c. 620

c.+1 1060

[=2]

cām-ı gītī-nümā (Far.) : Cihani
gösteren kadeh, içinde
dünyayı seyrettiren kadeh.

c.+ s1 1518

[=1]

cāme (Far.) : Elbise, çamaşır.

c.+ler 1136

[=1]

cān (Far.) : Can, gönül; yaşayış.

c. 1166, 1167, 1197, 123,

1421, 1502, 1508, 1509,

1548, 1554, 1563, 161,

1610, 1610, 1611, 1613,

1615, 1695, 174, 208, 3,

629, 68, 87

c.+a 1275, 1284, 1557,

683

c.+dan 635, 724, 989

c.+1 1168, 1600, 1777,

1914, 336, 949, 969, 1508,

1661499, 1503

c.+1+(1) 1270, 1275

c.+ına 1578, 931, 970

c.+ını 977

c.+ınıñ 876

c.+ıyıçün 1166

c.+lar 207

c.+lara 987, 77

c.+ları 1989, 234

c.+larına 1182

c.+uñ 1517, 930

c.+uña 1587, 958

[=60]

cānan (Far.) : Gönülden sevilen;

gönül verilmiş.

- c. 1509, 1517, 683
c.+ına 1528
[=4]
- cānavar (Far.)** : Can alıcı,
kahredici; vahşi, yırtıcı
hayvan, kurt.
c. 1813, 1820
[=2]
- cānibeyn (Ar.)** : İki yan,iki taraf.
c.+i+(1) 358
[=1]
- cān vir- (Far.+ T.)** : Ölmek; vefat
etmek.
c. -eyidi 1528
c.-üp 628
[=2]
- cānbāz (Far.)** : Aldatıcı.
c. 1890
[=1]
- cāsūs (Ar.)** : Hafiye, gizli
haberler öğrenerek
veya sırları çözerek
haber veren, çaşıt.
c. 744
c.+uñı 1124
[=2]
- cāvidān (Far.)** : Daimi kalacak
olan, sonsuz, ebedi.
c. 1506
[=1]
- cāyız (Ar.- caiz)** : İşlenilmesinde
cevaz olan; olabilir, olur.
c. 1496, 244
[=2]
- cefā (Ar.)** : Eziyet, incitme.
c. 1539, 1575, 952
[=3]
- cefā eyle- (Ar.+T.)** : Eziyet
etmek.
c.-ye 283
[=1]
- cehālet (Ar.)** : Cahillik,
bilmezlik.
c.+den 1138
[=1]
- cehān (Far.)** : Bkz. cihan.
c. 1358, 1622, 1940, 543,
551, 551, 927
[=7]
- cehānlık (Far.)** : Dünyalık.
c. 1467
[=1]
- cehd (Ar.)** : Çalışma, çabalama;
Azim, gayret, fedakarlık.
c. 687,1628, 275, 269,
1158, 1901, 1559
[=7]
- cehennem (Ar.)** : Ahirette,
günahkar kulların gideceği
azap yeri, tamu.

- c. 395
[=1]
- cehl (Ar.)** : Bilmezlik, cahillik, cehalet.
c. +i 536
c.+ine 792
[=1]
- celālī (Ar.)** : Allah’a ait, tanrısal.
c. 1996
[=1]
- cemāl (Ar.)** : Güzellik, yüz güzelliği.
c. 1996
[=1]
- cem^c (Ar.)** : Toplama, bir yere getirme; biriktirme, yığma.
c. 487, 487, 269, 270, 112, 201
[=6]
- cenāb (Ar.)** : “Şeref, onur ve büyüklük” terimi olarak kullanılır, hazret.
c.+ına 1926
c.+ımı 1207
[=2]
- ceng (Far.)** : Savaş, mücadele.
c.+e 1157
c.+i+(1) 1131, 1142, 1878
c.+üñe 1137
[=4]
- ceng eyle- (Far.+T.)** : Savaşmak.
c.-yene 1137
[=1]
- ceng it- -d (Far.+T.)** : Savaşmak; dövüşmek.
c.-enler 1881
c.-üp 1915
c.-medin 1142
c.-megi 109
c.-megüñ 1689
[=5]
- cenk it- -d (Far.+T.)** : Savaşmak.
c.-ecek 1127
[=1]
- cenne-i bakıye (Ar.)** : Devamlı ve kalıcı olan cennet hayatı.
c. 475
[=1]
- cerb** : Diğerlerinden fazla ve üstün olma.
c. 1203
c.+in 676
[=2]
- cerh id- (Ar.+T.)** : Yaralama.
c.-er 735
[=1]
- cevāb (Ar.)** : Sorulan şeye verilen karşılık [sözle, yazı ile].
c. 1220, 1562, 656, 748, 1697, 567, 343

- c.+ı 823
- c.+ın 1070, 1998, 517
- c.+ın+(1) 469
- c.+ında 1681, 328, 368,
377, 387, 471, 972
- c.+ını 748, 822, 926
- c.+uñı 830
[=23]
- cevgān (Far.)** : Bkz. çevgan.
- c.+ı+(1) 1646
[=1]
- cevher (Ar.)**: Kıymetli taş ve maden; öz.
- c. 202, 50
- c.+dür 73
[=3]
- cevr (Ar.)** : Haksızlık, eza, cefa, eziyet, zulüm.
- c. 110, 1575, 380
- c.+i 470
- c. +ü 1941
[=5]
- cezā (Ar.)** : Ceza, azap.
- c. 954
- c.+sı 1939, 572
- c.+sın 1937
[=4]
- cezb eyle- (Ar.+T.)** : Kendine çekmek, bağlamak, etkilemek.
- c.-ye 1285
[=1]
- cidāl (Ar.)** : Karşılıklı kavga, savaş.
- c. 67
[=1]
- ciger (Far.)** : Ciğer, yürek.
- c. 1285, 1348
- c.+den 1286
- c.+dür 1286
- c.+i 1590
[=5]
- cihān (Far.)** : Dünya, alem.
- c. 1007, 1180, 1194, 1277,
1324, 1337, 1358, 1701,
1712, 1940, 1944, 1945,
1995, 216, 252, 30, 383,
496, 563, 600, 623, 716,
777, 860
- c.+a 147, 150, 24, 322
- c.+da 1008, 1082, 119,
1225, 1287, 1306, 1320,
1680, 1688, 1924, 79
- c.+dan 1305
- c.+ı 87
- c.+ı+(1) 1895, 20, 458
- c.+uñ 189, 236, 512, 939
[=48]
- cihāngīr (Far.)** : Cihanı, dünyayı zabteden.

c. 1894, 400, 575, 621
c.+i 1873, 387
[=6]
cihāngīrlık (Far.) : Cihangir olma durumu.
c. 721
[=1]
cihār (Far.- çihar) : Dört.
c. 45
[=1]
cihet (Ar.) : Sebep.
c.+den 396
[=1]
cima^c (Ar.) : Cinsi münasebet.
c. 1185, 133, 1246
c.+a 1248, 1175
[=4]
cins (Ar.) : Nevi, çeşit, türlü; soy.
c. 615, 617, 619
c.+ini 1250
[=4]
cism (Ar.) : Beden, gövde; madde.
c.+e 1267
c.+inde 294
[=2]
cūd (Ar.) : Cömerdlik, elaçıklığı.
c. 191, 214
[=2]

cum^{ca} (Ar.): Cuma; perşemmeden sonra gelen gün.
c. 1308, 1659, . 1653, 1655, 1656, 1657
c.+i+(1) 1314
c.+sı 1315
c. +dur 1663
[=9]
cüft (Far.) : Çift, ikili, eşi olan, tek olmayan.
c. 202
c.+iyile 200, 201
[=3]
cümle (Ar.) : Bütün, hep,birikiş.
c. 1044, 12, 1285, 1301, 1422, 1536, 154, 1644, 25, 277, 372, 472, 50, 898
[=14]
cümleten (Ar.) : Bütün, hep, hepbirlikte.
c. 1677
[=1]
cünne-i vakıye :
c. 475
[=1]
cür'et it- -d (Ar.+T.) : Cesaret etmek; atılmak.
c.-di 1661
[=1]
cür^{ca} (Ar.) : Yudum, içim.

c. 1163
[=1]
cüst (Far.) : Çevik, kuvvetli.
c. 1062, 1899, 1908
[=3]
cüstlüğ : Çevik, kuvvetli.
c.+i+(1) 1909
[=1]
cüvân (Far.) : Genç, taze
delikanlı.
c. 119, 494, 512
[=3]
cüvân-merd (Far.) : Cömerd,
eliaçık; mert yaratılışlı,
dürüst, emin.
c. 2018, 2019
c. +ligi 119, 512
[=4]
cüzâ (Far.) : Ayrılık, ayrılmış.
c. 1875, 48, 887
[=3]
Ç
çağ : Bkz. çak.
ç. 148
[=1]
çağır- : Çağırarak, bağırarak,
haykırmak.
ç.-a 488
ç.-up 572
[=2]

çak : Tamam.
ç. 1835
[=1]
çak- : İyice anlatmak, bildirmek,
ifşa etmek.
ç.-a 1359
[=1]
çakıdılık : İzdiham.
ç. 1837
[=1]
çāk (Far.) : Yarık, yırtık.
ç. 465
[=1]
çal- : 1- Başkasının malını gizlice
almak, hırsızlık etmek,
aşırarak.
ç.-arsa 1796
2- Bir müziği dinlemeyi
sağlayan aleti çalıştırmak.
ç. +asın 1059
ç.-up 1060
[=2]
çalak (Far.) : Çevik, eline ayağına
çabuk, tez canlı olan,
yiğitlik, kahramanlık.
ç. 1062, 1899
[=2]
çalışabil- : Çalışma ihtimali veya
imkanı bulunmak.
ç.-e 908

[=1]	ç.+a 802
çār (Far.) : Dört.	[=1]
ç. 1296	çek- : 1- Bir şeyi tutup kendine
[=1]	veya başka bir yöne doğru
çār ü nā-çar (Far.) : İster istemez;	hareket ettirmek.
çaresiz, mecburen.	ç. 1708
ç. 2038	ç.- düğüne 530
[=1]	ç.-megüñ 1115
çāre (Far.) : Yol, yardım, tedbir.	2- Germek.
ç. 581	ç.-eler 594, 969
[=1]	3- Güç durumlara
çāresüz (Far.) : Çaresi	dayanamak, katlanmak.
bulunmayan.	ç.-er 771
ç. 1736	ç.-esin 952
ç.+dür 1737	ç.-meyesin 531
[=2]	ç.-meyince 1021
çāšnī-gīr (Far.) : Çeşnigir,	[=9]
yemeklerin tadına	çekin- : Saygı, korku, utanma vb.
lezzetine bakan	duygularla bir şeyi yapmak
kimse, ahçıbaşı,	istememek, kaçınmak.
sofracıbaşı.	ç.-e 931
ç.+e 1238	ç.-gil 881
[=1]	ç.-me 882
çav eyle- : Şöhret etmek, Haber	[=3]
etmek.	çekürge : Çekirge.
ç. 1712	ç. 1825
ç.-di 399, 399	[=1]
[=3]	çeng (Far.) : Kanuna benzer, dik
çay : Dereden büyük, ırmaktan	tutularak çalınır bir çeşit
küçük akarsu.	saz.

ç. 1375	ç.+ıyla 1769
[=1]	[=2]
çerāġ (Far.) : Fitol, mum.	çık- : 1- içeriden dışarıya
ç. 457	varmak.
[=1]	ç.-a 1359, 969
çeri : Asker, ordu.	ç.-dı 828
ç. 1115, 1116, 1122, 1123,	ç.-ınca 1073
1130, 1891, 1958, 344,	ç.-maga 1989
576, 616	ç.-magıl 829
ç.+den 303	ç.-mak 1447
ç.+nüñ 1151	ç.-maya 1655
ç.+si 617, 628	ç.-mışidüm 312
[=14]	2- Belli düzenden
çerü : Bkz. Çeri.	durumdan ayrılmak.
ç.+ñ 1159	ç.-ayım 827
[=1]	ç.-ıcak 1271
çevġān (Far.) : Cirit oyununda	3- Yükselmek, yüksekteki
atlıların birbirine attıkları	bir yere ulaşmak.
deġnek.	ç.-dı 58,
ç. 108, 1846, 1856	[=11]
ç.+ı+(1) 1832, 1834	çıkār- : Birinin veya bir şeyin
[=5]	çıkmasını sağlamak,
çevür- : Çevirmek; Bir şeyin	çıkmasına sebep olmak;
yönünü deġiřtirmek.	yerinden oynamak.
ç.-di 376, 381	ç. 1350, 1394, 1838, 1919,
ç.-me 2011	552, 404
[=3]	ç.-am 312
çıbuġ : Çubuk; deġnek biçiminde	ç.-arisa 1816
ince, uzun ve sert olan şey.	ç.-arsa 1777
ç.+ı 1771	ç.-ma 1241

[=10]	ç. +1 793, 793
çırağ : Işık, kandil.	ç. +ın 250
ç. +1 658	ç. +ına 389, 933
ç. +ını 1784	ç. +ında 1610
[=2]	[=17]
çig : Çiğ.	çok -ğ : Çok, fazla.
ç. 1282	ç. 1173, 1175, 1192, 1199,
[=1]	1342, 1432, 1433, 1433,
çividlig : Mavilik; eskiden	1467, 1469, 1497, 152,
çivit otundan elde	1596, 1658, 1844, 1957,
edilen şimdi yapay olarak	1985, 241, 508, 508, 509,
yapılan, mavi	587, 656, 685, 736, 802
renkli, beyaz çarşaf ve	ç. +dur 659
çamaşırda oluşmuş sarılığı	ç. +durur 1524
gidermek, onlara	[=30]
mavimtrak bir renk	çoğlğ : Çok, pekçok, birçok
vermek için	ç. +ına 1122
çamaşırın son	[=1]
suyuna	çoğluğ : Çok, pek çok, birçok.
karıştırılantoz boya.	ç. +ında 1891
ç. +i 1023	[=1]
[=1]	çomağ : Çomak; ucu topuzlu
çoban : Koyun ve keçi sürülerini	sopa, gürz.
otlatan kimse.	ç. +ıyla 1769
ç. 1604, 1605, 1607, 534	[=1]
[=4]	çöker- : Çökmek, çöktürmek,
çoğ : Bkz. Çok.	oturtmak.
ç. 1175, 1252, 1432, 1743,	ç. -diler 1991
1748, 1836, 1858, 1980,	[=1]
344, 640, 986, 401, 577	çü (Far.) : Çünkü, sanki, gibi

ç. 1071, 67

[=2]

çün (Far.) : Gibi; nasıl, nice;
çünkü, mademki.

ç. 1003, 1148, 128, 1377,

1390, 1538, 1653, 1669,

170, 18, 1963, 2001, 205,

25, 27, 405, 428, 48, 526,

533, 679, 68, 768, 77, 774,

82, 824, 863

[=28]

çünkü (Far.) : Şundan dolayı ki,
şu sebepten ki, zira.

ç. 1502, 1505, 427

[=3]

çüri- : Kimyasal değişikliğe
uğrayarak bozulup
dağılmak.

ç.-mese 1023

ç.-yiser 59

ç.-yüp 1146, 1328

[=4]

D

da: Bağlaç olan da; dahi.

d. 1067, 1099, 1168, 1191,

1269, 1357, 144, 1465,

1498, 1498, 1627, 1723,

1786, 1920, 1997, 2000,

2001, 2023, 21, 443, 482,

719, 951

[=23]

dād (Far.) : Adalet, doğruluk.

d. 1944, 217, 351, 380,

459

d.+a 473

d.+ı 399

d.+ını 579

d.+ile 1581

d.+iyle 713

[=10]

dadān- : Yarar, çıkar amacıyla
veya alışkanlıkla bir yere
sık uğramak.

d. -asın1635

[=1]

dād eyle- (Far.+T.) : İhsan
etmek.

d.-gil 795

d.-rem 335

d.-ye 359, 390, 713

[=5]

dād (Far.) : Adalet, doğruluk,
insaf; ihsan, yardım.

d. 593,557, 715

d.+ın 1635

[=4]

dağla- : Vücutun bir yerini
kızdırılmış bir metal araçla
yakmak.

d.-mak 1433

d.-yan 62

[=2]

dahı : Bile; dahi; da, de; üstelik;

bundan başka; gayri.

d. 1009, 1014, 1017, 1025,

1053, 1057, 1061, 1061,

1084, 1107, 111, 1113,

1127, 1133, 1135, 1136,

1140, 1156, 1156, 1160,

1167, 1173, 1175, 1176,

1177, 1204, 1210, 1222,

1223, 1225, 1236, 1238,

1242, 1255, 1258, 1265,

1269, 1275, 1292, 13,

1314, 1319, 1321, 1340,

1360, 1364, 1369, 1371,

1381, 139, 1408, 1416,

1433, 1465, 1474, 148,

1483, 1490, 1525, 1537,

1542, 1545, 1556, 1558,

1560, 1602, 1608, 1610,

1618, 1620, 1627, 1629,

1631, 1635, 1642, 1644,

1646, 1655, 1665, 1667,

1673, 1677, 1686, 1698,

1703, 1706, 1721, 1730,

1734, 1738, 1738, 1742,

175, 1761, 1777, 1786,

1788, 1797, 1803, 1806,

1807, 1820, 1822, 1823,

1824, 1830, 1830, 1842,

1855, 1860, 1862, 1864,

1866, 1872, 1882, 1910,

1937, 1940, 1943, 1955,

1958, 1966, 1968, 1978,

1983, 1997, 2006, 2013,

202, 2021, 203, 2032, 243,

250, 259, 26, 272, 287,

329, 338, 340, 342, 344,

346, 348, 350, 355, 37,

381, 384, 391, 395, 411,

415, 426, 434, 437, 439,

443, 451, 458, 459, 468,

474, 484, 505, 507, 512,

515, 527, 546, 558, 560,

573, 582, 592, 605, 610,

613, 631, 639, 642, 643,

649, 656, 665, 689, 716,

730, 738, 742, 749, 770,

791, 805, 809, 819, 849,

85, 856, 867, 878, 894,

898, 9, 903, 915, 918, 919,

947, 952, 968, 975, 990,

1571

[=215]

dāimā (Ar.) : Bir düziye, her vakit.

d. 1164

[=1]

dağ : Denk; kadar.

- d. 1038
[=1]
- dağ-** : Takmak, kuşanmak.
d.-alar 571
d.-asın 1092
[=2]
- dağın-** : Bir nitelik veya durum
almak.
d. 1438
d.-ibilür 408
d.-ımaya 407
d.-mak 1778
[=4]
- dağık (Ar.)** : İnce, ufak, nazik.
d. 34
[=1]
- dānā (Far)** : Bilen, bilici, bilgiç,
alim.
d. 448, 737, 732
d.+yise 733
[=4]
- dañla- (tañla-)** : Hayret etmek,
şaşırmak, garib bulmak.
d.-dalar 49
d.-yanlar 444
[=2]
- dār (Far.)** : Darağacı.
d.+a 594, 969, 969
d.+y1 1326
[=4]
- darlıg** : Darlık; iç sıkıntısı.
d. 1005
[=1]
- darü'l melek** : Meleklerin yurdu.
d. 1325
[=1]
- dārü's-selām (Ar.)** : Cennet.
d. 1081, 1207
d.+1+(1) 239
[=3]
- dāyim (Ar.)** : Daim; devamlı,
sürekli.
d. 1190, 1494, 1672, 189,
453, 757, 8, 916
[=8]
- dāyimā (Ar.)** Bkz. daima.
d. 1045, 532, 532
[=3]
- dāyim id- (Ar.+T.)** : Devam
etmek.
d.-erse 1944
d.-esin 726
[=2]
- dāyire** : Bir manevi tesirin
hükümü; dünya
d. 62
[=1]
- de** : Dahi; da, de
d. 1102, 1246, 1460, 1504,
1524, 1668, 1775, 1812,

- 1825, 410, 548, 746, 840,
852, 860, 936, 958
[=17]
- deber** : Kötü.
d. 1782
[=1]
- decāl (Ar.)** :Deccal; kıyametten
az evvel çıkacak ve
Hz.İsa tarafından
öldürülecek olan
yalancı ve
zararlı şahıs, yalancı
Mesih.
d. 150
[=1]
- def id- (Ar.+ T.)** : Kovmak,
savmak, savuşturmak.
d.-e 1570
d.-esin 900
[=2]
- defter (Ar.)** : Dikilmiş kağıt
mecmuası.
d.+in 480
[=1]
- defa (Ar.)** : Kere, kez, yol.
d. 311, 557
[=2]
- def eyle- (Ar.+T.)** : Kovmak,
savmak, savuşturmak.
d.-ye 872, 796
- d.-meklikden 1701
[=3]
- deg-** : 1- Ulaşmak, erişmek.
d.-e 265
2- Düşmek, yakışmak.
d. -er 561, 998
[=3]
- degil** : Değil; çoğunlukla yüklem
olan isimlere olumsuzluk
anlamı veren kelime.
d. 1478
[=1]
- degin** : Kadar, dek, denli.
d. 1200
[=1]
- degir-** : Bkz. degürmek.
d.-mek 1809
[=1]
- degül** : Değil.
d. 1114, 1239, 1356, 1496,
1521, 1535, 1866, 271, 39,
504, 790, 989
d.+dür 1423, 1766, 1798,
1891, 259, 420, 871
d.+se 1751
d.+señ 1718
[=21]
- degür-** : Eriştirmek, ulaştırmak;
bildirmek, ilan etmek.
d.-mez 556

- [=1]
dehān (Far.) : Ağız.
d. 1414
[=1]
- dehen (Far.)** : Bkz. dehan.
d. 2029
[=1]
- dek** : Kadar, değin.
d. 1864, 971
[=2]
- deḳāyık (Ar.)** Dakayık; ince ve anlaşılması güç ve dikkate muhtaç olan şeyler; incelikler, güçlükler.
d.2048
[=1]
- ḳalalet (Ar.)** : Doğru yoldan sapma.
d. 43
[=1]
- ḳarb-ı mesel** : Atalar sözü, ata sözleri.
d. 878
[=1]
- del-** : Delik açmak, delik duruma getirmek.
d.-diler 52
d.-e 1771
[=2]
- delālet (Ar.)** : Yol gösterme, kılavuzluk; gösterme, işaret etme.
d. 183, 657
[=2]
- deli** : Akli melekesi yerinde olmayan.
d. 1871, 19
[=2]
- delīl (Ar.)** : Şahit, belge, tanık; kanıt, bürhan.
d. 1022, 185, 961
[=3]
- delilik** : Deli olma durumu.
d. 1439
[=1]
- delüg** : Delik.
d.+e 228
[=1]
- delük -g** : Delik.
d. 226, 957
[=2]
- dem (Far.)** : An; lahza.
d. 1063, 1098, 1405, 1405, 1424, 156, 1589, 1669, 1882, 582, 768
d.+de 1019, 1071, 1138, 1237, 1276, 1427, 1695, 1908, 2020, 234, 320, 70, 757

d.+dür 490	d.-yenler 1942
d.+dürür 198	[=1]
d.+i 456, 490	deñiz : Yer yüzünün çukur yerlerini doldurmuş büyük su kitlesi; derya.
d.+inde 455	d.+de 947
[=29]	d.+dür 158
dem-be-dem (Far.) : Her zaman; daima.	d.+inde 63
d. 745	[=3]
[=1]	deñli : Bkz. Denli.
dem-sāz (Far.) : Arkadaş, dost, sırdaş.	d. 1267
d. 1289	[=1]
[=1]	deñlü : Kadar, denli, gibi.
dene : Tane.	d. 1051, 1073, 1105, 111,
d. 139	1147, 1154, 1225, 1229,
[=1]	1243, 1492, 1693, 1703,
deng : (Far.) : Hayran, şaşkın.	1762, 1864, 190, 1912,
d. 1375	1952, 1968, 2007, 2048,
[=1]	294, 305, 393, 44, 55, 589,
denge : Denge.	599, 599, 609, 609, 640,
d. 677	641, 659, 682, 699, 704,
[=1]	723, 758, 765, 80, 910,
denl' ol : Kadar, gibi, denli.	945
d. 1161	[=42]
[=1]	derk (Ar.) : Anlama, kavrama, düşünce
deñdaş : Eş, benzer.	d.+i 613
d.+ı 1230	[=1]
[=1]	depele- : Çiğnemek, ezmek, öldürmek.
deñe- : Dikkatle bakmak, gözetmek, gözlemek.	

- d. 528
d.-gil 2005
d.-ñ 1946
[=3]
- derc eyle-** (Ar.+T.) : Sokma, arasına sıkıştırma.
d.-düm 81
[=1]
- derd** (Far.) : Gam,keder, sıkıntı, tasa.
d.1537, 1566
d. +i 1576
[=3]
- derd ol-** (Far.+T.) : Sıkıntı vermek.
d.-dı 1578
[=1]
- dere** : İki dağ arasındaki uzun çukur.
d. 1670
d.+ye 1668
[=2]
- derece** (Ar.) : Rütbe.
d.+sini 429
[=1]
- dergāh** (Far.) : Tekke; kapı mahalli, kapı önü.
d.+a 1019, 69
d.+ına 1015, 256
[=4]
- deri** : İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten.
d.+si 1818, 1819
d.+sini 1811
[=3]
- derman** (Far.) : Çare, tedbir.
d.+ı 1576
d.+ına 1578
[=2]
- derya** (Far.) : Deniz.
d. 1129
[=1]
- destān** (Far.) : Hikaye, kıssa.
d. 1924
[=1]
- devār** (Ar.) : Baş dönmesi hastalığı.
d. 1269
[=1]
- deve** : Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan.
d. 1667
d.+lerde 1799
[=2]

devlet (Ar.) : Bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluk.
d. 1875, 260, 756, 760, 776
d.+i 1655, 1928, 294, 315, 2028
d.+inde 770
d.+üñ 314, 499
d.+üñe 468
[=14]

devletlü (Ar.) : Refah, saadet ve nimet sahibi, vezir ve müşir gibi büyük rütbe sahiplerine verilen bir unvan.
d. 1929, 387, 777
[=3]

devr (Ar.) : 1- Devir, dönem.
d. 1206, 297, 56,
2- Bir şeyi başkasına teslim etme.
d. 1088
[=4]

devr-i zaman (Ar.) : Tali, kader, şans.
d.+i 376, 470,
[=2]

devrāne (Ar.) : Dünya, felek, zaman, talih, kader; devir.
d. 1931
d.+sin 1326
[=2]

devür- : Devirmek.
d.-di 376
[=1]

diķil- : Yapmak, meydana getirmek.
d.-ür 603
[=1]

dıñ- : Ses çıkarmak, söz söylemek.
d.-magı 1145
d.-maya 712
[=2]

dırnaĝ : Tırnak.
d. 1806
[=1]

di- : Söylemek; demek.
d. 1040, 1064, 1775, 1994, 311, 588, 684, 766, 922
d. -ne 583, 823
d.-di 1007, 1102, 1219, 1275, 1275, 1277, 1386, 1389, 1390, 1395, 1396, 1399, 1404, 1409, 1410, 1411, 1412, 1415, 1439, 1455, 1457, 1459,

1462, 1577, 1583, 1651,
1661, 1664, 1675,
1676, 1676, 1744, 1746,
1756, 1849, 1850, 1854,
1897, 1905, 1946, 1993,
1994, 1995, 1998,
220, 221, 232, 268, 273,
274, 306, 307, 308, 397,
407, 446, 45, 470, 477,
541, 541, 566, 586,
606, 706, 761, 769, 780,
815, 820, 826, 830, 946,
950
d.-diler 1195, 1895, 284,
365, 375, 377, 403, 454,
454, 703
d.-diyse 464, 663, 816,
906
d.-dügi 781
d.-dügin 564, 780
d.-dügini 1233
d.-dügüm 1772, 1772, 921
d.-düklerümse 1169
d.-düm 102, 106, 109, 110,
112, 1193, 123, 125, 1255,
1356, 136, 137, 145, 146,
1564, 1588,
1691, 1714, 1783, 213,
307, 634, 869, 92, 96, 97,
98

d.-dün 1415, 1854
d.-dürmeyesin 674
d.-gil 1136, 1460, 1935,
1976, 310, 485, 671, 926
d.-me 1025, 1025, 1193,
1250, 1497, 1664, 1721,
1805, 1861, 1935, 2037,
2037, 517, 56, 620,
681, 827, 827, 897, 936,
936
d.-medi 405
d.-medin 1014, 1346, 477,
59
d.-mege 1035
d.-megil 1240, 1973, 1759
d.-mek 103, 1365, 1413,
1538, 1737, 2015
d.-mekden 1173
d.-mekligiñi 1246
d.-meklik 1304, 1749, 46
d.-memek 1735
d.-meñ 1726
d.-meñe 590
d.-mesünler 909
d.-meyer 1238, 1364, 1478
d.-meyeler 1428
d.-meyesiz 819
d.-mezven 1257, 400, 624,
663

d.-miş 1101, 1217, 1221,
1681, 2000, 222, 224, 225,
253, 254, 269, 298, 326,
328, 352, 368,
387, 483, 485, 486, 559,
561, 563, 587, 588, 694,
695, 760, 777, 781, 971,
973, 587
d.-mişdür 1000, 1141,
1143, 1174, 1227, 1312,
1358, 486, 943
d.-mişdürür 1977
d.-mişem 119
d.-mişidi 589
d.-mişler 1031, 1912,
2014, 2044, 356, 508, 669,
908
d.-mişlerdür 505
d.-mişlerdürür 1442
d.-ndi 1105, 147
d.-ne 1551, 1723, 1829
d.-nen 1827
d.-ñüz 1411, 1828
d.-r 1274, 1274, 1468, 183,
1843, 1848, 327, 462, 513,
625, 797, 1135
d.-rem 1949, 1949
d.-ridi 454, 458, 964
d.-rise 1374, 1446, 1672,
925

d.-risen 1791
d.-riseñ 1040, 1309, 253,
891, 937, 998
d.-rler 1086, 1087
d.-rleridi 808
d.-rlerise 1242
d.-rse 1262, 827, 905
d.-rsem 1041, 1520, 761,
880
d.-rseñ 1020, 671, 926
d.-rüz 1830
d.-se 173, 1752, 803
d.-sem 484
d.-señ 1028
d.-sün 1201, 500
d.-ür 1751, 1818
d.-ye 1199, 1233, 1449,
1477, 431, 451, 469, 740,
883
d.-yeler 572
d.-yelüm 1465, 1730,
1740, 1763, 1823
d.-yem 1504, 54
d.-yen 1798, 54
d.-yesin 1133, 190, 837
d.-yeyim 1037, 1057,
1278, 1357, 1358, 1788,
1826, 1842, 2016, 309,
447, 495, 913
d.-yince 709

d.-yivir 831	[=10]
d.-yü 1441, 2041, 222	dil (Far.) : Gönül.
d.-yüben 1767, 1782, 192, 531, 804	d. 1509, 1563, 1569, 1569, 2028, 54, 88, 1929
d.-yüp 1562, 1730, 1843	d.+de 1552
d.-yüpdür 474	d.+e 1572
[=361]	[=10]
dip -b :Dip; bir şeyin en alt bölümü.	dil- : Yarmak.
d. +i 158	d.-mek 1061
d.+inden 1295	[=1]
[=2]	dil-ārām (Far.) : Gönül alan, gönül kapan, gönül okşayan, gönül dinlendiren.
didür- : Dedirtmek, söyletmek.	d.+a 2028
d.-mek 680	[=1]
d.-dürmeysin 674	
[=2]	
dil : 1- Ağzımızın içinde yer alan konuşma organı.	dil-ber (Far.) : Gönül alıp götüren, güzel.
d.+e 2007, 324, 391, 706	d. 2028, 2029
d.+i 672, 714	d.+ine 1600, 1527
d.+inden 906	[=4]
d.+üm 329, 59	dil-dār (Far.) : Birinin gönlünü almış, sevgili.
d.+üñ 917	d.+dan 1530
2- İnsanların	[=1]
düşündüklerini ve	
duydıklarını bildirmek	dil-pezir (Far.) : Gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği.
için kelimelerle veya	d. 1902
işaretlerle	[=1]
yaptıkları anlaşma, lisan.	
d.+den 310	dile- : Arzulamak, istemek.

d. 2019, 2019, 2026, 2026
d.-di 175, 69, 710, 813
d.-dügin 904
d.-dügine 2024
d.-dügüni 2035
d.-düm 1332, 74
d.-me 2039, 2043
d. -mek 1479
d.-mez 1648, 463, 463
d.-nicek 2025
d.-r 1320, 1320, 1625, 752,
812, 812
d.-rise 527
d.-riseñ 2028
d.-rse 1279, 1764, 1877,
240, 244, 363, 373, 424,
456, 699, 714
d.-rsen 1930, 682, 805,
852
d.-rseñ 1008, 1024, 1305,
1307, 2040, 465, 467, 895,
922, 934, 991
d.-ye 1558
d.-yen 1479
[=56]
dileg : Bkz. dilek.
d.+üñ 2026
[=1]
dilek -g : Bir kimsenin dilediği
şey, istek, talep, temenni.

d. 1614, 2025, 2027, 2039,
2043

[=5]

dīn (Ar.) : Allaha inanma ve
bağlanma.

d. 1509, 1746, 1798, 2010,
2014, 284, 40

d.+i 468, 1509

[=9]

dīn eyle-: Allah ile kul ve kullar
arasındaki münasebetleri
tanzim eden nizam.

d.-ye 435

[=1]

dinil- : Demek; denilmek.

d.-di 134, 1378, 1542

[=3]

dīñ- : Durmak, bitmek, sona
ermek.

d.-meye 1794

d.-er 672

[=2]

difile- : 1- Bir konuşmaya, bir
sese işitmek için kulak
vermek.

d. 1450

d.-ne 589

2- Birinin sözünü,
öğüdünü kabul edip
gereğince davranmak.

- d.-meklik 1857
[=3]
- dirāyet (Ar.)** : Zeka, bilgi,
kavrayış
d. 613
[=1]
- dir-**:Toplamak,
biriktirmek,dermek
d.+e 1880, 804
d. -di 67
[=3]
- direksüz** : Desteksiz, direk
olmadan, direksiz.
d. 9
[=1]
- direm** : Bkz. dirhem.
d.+cük 1981
[=1]
- direng it- -d**: İstirahat etmek.
d.-medin 1142
[=1]
- dirhem (Ar.)** : Dirhem; eski
okkanın dörtte biri.
d. 1981, 677
[=2]
- diri** : Canlı, hayatta.
d. 1501, 1685, 1763, 778
d.+sin 460
d.+yken 1763
[=6]
- diri kal-** : Sağ kalmak, hayatta
kalmak.
d. -madan 1916
d. -ur 1083
d. -urlar 197, 1623
[=4]
- dirīg (Far)** : Esirgeme, yazık;
menetme, önleme.
d. 1167, 1167, 1168, 1168
[=4]
- dirīg it- -d (Far.+T.)** : Yazık
etmek.
d.-me 466
[=1]
- diril-** : 1- Toplanmak, tecemmu
etmek.
d.-dügi 233
d.-düğün 95
d.-e 889
d.-mişdi 1986
2- Yaşamak, ömür sürmek.
d.-üp 1923
[=5]
- dirilik -g** : Diri ve hayatta olma
durumu.
d. 455
[=1]
- dirlik** : Yaşayış, hayat, sağlık,
geçim.
d. 1688, 224, 495

- d.+den 1922
d.+in 132
[=5]
- diş** : Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert beyaz organlardan her biri.
d. 1806
d.+i+(1) 637
d.+in 1748
[=3]
- dişi** : Kadın.
d. 841, 92
d.+den 279
d.+dür 1555
d.+ye 941, 1526
[=6]
- dişle-** : Yemek, ısırarak.
d.-ye 1736
d.-yesin 904
[=2]
- dişür-** : Dermek, toplamak, devşirmek.
d. 1124
d.-ür 302
[=2]
- dīv (Far.)** : Dev, şeytan, cin.
d.+in 167
[=1]
- dīvān (Ar.)** : Büyük meclis.
d.+a 1986
d.+ını 1209
d.+uma 762
[=3]
- dīvār (Far.)** : Duvar.
d. 1296
[=1]
- diyār (Ar.)** : Memleket, ülke.
d. 1705, 297
d.+ı 497
[=3]
- diye** : Diyerek.
d. 1232, 1363
[=2]
- diyi** : Diye.
d. 149
[=1]
- diyivir-** : Söylemek, deyivermek.
d. 365, 1675
[=1]
- doğ-** : Doğmak; dünyaya gelmek.
d.-dum 397
[=1]
- doğun-** : Bkz. dokunmak.
d.-ur 1839
d.-ursa 1851
[=2]
- doğun-** : Dokunmak; isabet etmek

d.-sa 1852	d.-eridüñ 1679
[=1]	d.-mek 1799
dost (Far.) : Birbirini gönülden	[=4]
sevenlerin her biri; yakın	dökil- : Bkz. dökülmek.
arkadaş, gönüldaş.	d.-e 1229, 1911
d. 138, 1582, 1582, 1586,	[=2]
1837, 644, 996, 999, 1587	dökül- : Dökme işine konu
d.+ı 449	olmak; buldukları
d.+ın 998	kaptan veya herhangi bir yerden
d.+larına 1004	dışarı çıkıp akmak.
[=11]	d.-dügin 2003
dostlık -ğ : Bkz. dostluğ	d.-se 1801
d. 1588	[=2]
[=1]	döleklilik : temkin, temkinli
dostluğ : Dostluk; dost olma	hareket.
durumu.	d. 345, 468
d.+ile 1592	[=2]
[=1]	dön- : 1- Geri gelmek, geri
dög- : 1- Ezmek.	gitmek; yönelmek.
d. 1248	d.-di 273
2- dövmek.	d.-gil 1661
d.-e 1427	d.-mekde 1152
d.-mezidi 638	d.-se 1755, 1958
3- vurmak.	d.-üben 1456, 313, 319
d.-üp 1433	d.-üp 1220, 1240, 1331,
[=4]	1790, 1998, 306, 566, 769,
dök- : 1. Saçmak; serpmek.	886
d. 562	2- Değişmek, bozulmak,
2- Kesmek; akıtmak.	bir halden bir başka hale
d. 1944	geçmek.

d.-dügini 974

d.-e 315

d.-iser 1892

[=20]

döndür-: Çevirmek.

d.-üp 65

[=1]

dörd : Bkz. dört.

d.+inde 96

d. +inci 661

d.+üncü 261, 332, 1585,

910

[=6]

dört :Üçten sonra gelen sayının

adı.

d. 1861

[=1]

dörtbiñ : Üç bin dokuz yüz

doksan dokuzdan sonra

gelen sayının adı.

d. 367, 375

[=2]

dūd (Far.) : Elem, dert, tasa.

d. 3

[=1]

duḥūl (Ar.) : içeri girme; içine

girme.

d.+i 60

[=1]

dūn (Ar.) : Aşağı, aşağılık; alçak.

d. 1874

[=1]

dūn-himmet : Gayretsizlik,

himmetsizlik, isteksizlik

d. 631, 647

[=2]

dūr (Far.) : Uzak.

d. 1122, 687

[=2]

dur- : Kalmak; beklemek.

d. 1401, 1708

d.-a 1435, 1641, 1652,

1860, 60

d.-alar 1982

d.-an 1781, 306

d.-asın 1561

d.-dı 1218, 305, 396, 824

d.-duğı 1405, 307

d.-magıl 907

d.-maya 1638

d.-maz 1839, 9

d.-mışdurur 1337

d.-sa 237

d.-up 488, 584

d.-ur 470

d.-urdı 9

d.-urken 1806

[=28]

durak : Yerleşilen yer, yurt.

d. 1485, 632, 879

[=3]	d.-masa 173
durigel- : Kıyam etmek, ayağa kalkmak.	d.-maya 847
d.-megüñ 1635	d.-mayan 171
d.-mez 491	d.-mayanüñ 572
d.-sün 490	d.-maz 587
[=3]	d.-maziseñ 880
durur- : Durdurmak, bir hizmete memur etmek, hareketine engel olmak.	d.-mazsa 588
d.-ma 1700	d.-up 564,
[=1]	2- Tutmak.
dut- : 1- Yapmak, uygulamak, yerine getirmek.	d. 1398
d. 1041, 187, 464, 589, 663, 880	d.-a 1577
d.-a 1143, 1262	d.-ar 1909
d.-an 1032, 171, 278, 409	d.-arisa 1813
d.-ana 1312, 291	d.-arsa 1742, 1744
d.-ar 432, 462, 654	d.-avuz 1767
d.-arlar 1617	d.-dılar 379
d.-arsañ 520	d.-dugından 1752, 1756
d.-asın 939	d.-dugüñ 917
d.-dı 171	d.-dukları 1739
d.-dılar 379	d.-ma 1932
d.-gıl 521	d.-mak 1057
d.-ma 1932	d.-maz 412
d.-madı 586	d.-sa 1627, 1741, 1750
d.-maga 801	d.-up 1755, 1958, 890, 915
d.-mak 436	3- Farz etmek, saymak.
	d. 177,649
	d.-a 1038, 1038,
	d.-alar 1654, 1780
	d.-alum 1411
	d.-ayım 2037

d.-ma 1121, 1126	d. 263, 263, 697, 696,
d.-magı 649	1245, 786
d.-mayasın 1971	d.+lar 1520
d.-mış 314	[=4]
4- Saklamak, gizlemek, alıkoymak.	du^{ca} it- -d (Ar.+T.) : Allah'a yalvarmak.
d.-a, 1106	d.-e 1972
d.-dılar 304	[=1]
5- Yönelmek.	duzağ : Tuzak.
d.1263	d.+ıla 1712
6- Kaplamak, yayılmak.	d.+ından 1194
d.-duñ 1895	[=2]
7- Yanında bulundurmak, alıkoymak.	duzāh (Far.) : Cehennem, tamu.
d.-ar 1847, 234	d. 973
[=76]	[=1]
dutagör- : Yapmak, etmek.	düğün : Bkz. düğün.
d. 1315	d. 974
[=1]	[=1]
dutıl- : Kullanılmak.	düğüm : İplik, ip, halat gibi bükülebilir şeyleri kıvrıp kendi üzerine veya birbirine dolayarak yapılan boğum.
d.-maz 561	d.+süz 1466
[=1]	[=1]
dutul- : Durdurulmak, zaptedilmek; alıkonulmak, bulundurulmak.	düğün : Düğün.
d.-dı 1402	d. 1657
[=1]	d.+i 1653
du^{ca} (Ar.) : Allah'a yalvarma, niyaz.	[=2]
	düket- -d : Tüketmek, harcamak.

d. -ür 445	[=2]
d.-iser 1003	dürüş- : Bkz. dürüşmek.
[=2]	d. 1438, 1560
dükel : Hep, hepsi, bütün, cümle,	d.-ün 1907
herkes.	[=3]
d. 1823	dürle- : Toplamak.
d. +i 576, 889	d.-di 1529
[=3]	[=1]
düken- : Tükenmek, bitmek.	dürlü : Türlü.
d.-di 377	d. 1401, 1788, 897, 948
d.-e 315	[=4]
[=2]	dür- : Katlamak, tomar haline
düket- : Tüketmek, bitirmek.	getirmek; buruşturmak.
d.-mekden 346	d.-mege 480
[=1]	[=1]
dün ü gün : Dün gün ; her daim,	dürre (Ar.) : Büyük inci tanesi.
aralıksız; gece gündüz.	d. 1379
d. 1612, 1864	[=1]
[=2]	dürüst (Far.) : Doğru, düzgün,
dünyā(Ar.) : Yeryüzü; içinde	sağlam.
yaşadığımız gezegen.	d. 1805, 1807, 1899, 1908
d. 148, 1866, 73	[=4]
d.+ya 2010, 380	dürüş- : Çalışmak, çabalamak,
[=5]	sebat etmek; karşı karşıya
dünye (Ar.) : Bkz. dünyā	gelmek, çarpışmak,
d. 889	indimücadele etmek.
[=1]	d. 930
dür (Ar.) : Dürr; inci.	d.-di 1957, 1957
d.+ler 63	d.-e 1578
d.+leri 21	d.-gil 1883

d.-mege 1144

d.-megil 1151

d.-mek 115

d.-ürdi 53

[=9]

düş- : 1- Engel olmak.

d. 1446

2- ardından gitmemek.

d.-megil 1151

3- Bir bölüşme sonunda
payına ayrılmak.

d.-ermiş 1644

d.-er 632, 201,

d.-di 967

d.-e 1047, 1526,

3- Başvurmak, intisap
etmek.

d. 598

d.-üp 1085, 1485, 879

4- Vaki olmak, olabilmek.

d.-esini 311

d.-er 1458, 758

5- yakışmak, ait olmak.

d.-er 28

6- Bir yere ansızın,
tesadüfen gelmek,girmek,
varmak.

d.-esiz 1906

7- Bir yerde duran şey
yukarıdan aşağıya
inivermek.

d.-e 846

d.-er 1093, 1093, 13,
16,574

d.-iser 1479, 718

d.-meye 391

d.-üp, 301, 591, 1531

8- Bir yerde duran şey
yukarıdan aşağıya
inivermek.

d.-er 1837, 955

d.-mesün 1910

d.-üp, 1766,

d.-e, 1916

[=34]

düşman (Far.) : Düşman, yağı.

d.+a 1880

[=1]

düşmen (Far.) : Bkz. düşman.

d. 1147, 1458, 1837, 1906,
1953, 612, 640, 675, 996

d.+e 109, 139, 1689

d.+i 1077, 1877, 440

d.+i+(1) 345, 345

d.+in 998

d.+üñ 1874, 589

d.+üñde 344

[=21]

düşmenlig (Far.+T.) : Düşmanca
duygu veya davranış,
yağılık.

d.+i 645

d.+i+(1) 645

[=2]

düşür- : 1- Uğratmak; bir halden
başka bir hale geçmesine
sebep olmak.

d.-di 1939

d.-e 2046

d.-meyeler 1428

2- Düşmesine yol açmak,
sebep olmak.

d.-em 1781

[=4]

düşvār (Far.) : Güç, zor.

d. 1594

[=1]

düz- 1- Süslemek, donatmak.

d.-di 1940

2- Yapmak, meydana
getirmek.

d.-memişem 226

3- Tertip etmek, tanzim
etmek, hazırlamak.

d.-düm 76

d.-e 1618, 242

d.-er 1507

d.-üp 63

d.-üpdür 1583

4- Yaratmak.

d. -elden beri 9

[=9]

düzet- : Yoluna koymak, tanzim
etmek, tertip etmek;
düzeltmek.

d. 410

d.-megi 1345

[=2]

düzül- : Yapılmak, tertip
olunmak, hazırlanmak.

d.-miş 188

[=1]

E

ebed (Ar.) : Sonu olmayan
gelecek zaman.

e. 1028, 902

[=2]

ebleh (Ar.) : Pek akılsız, ahmak,
bön, alık.

e.+dürür 1888

[=1]

ebter (Ar.) : Züriyetsiz ve
hayırsız adam.

e.+dürür 1928

[=1]

ebvāb (Ar.) : Kapılar, kısımlar,
bölümler.

e.+ına 1489

- e.+ını 869
[=2]
- ebyāt (Ar.)** : İki mısradan meydana gelen manzum sözler, şiir birimleri.
e. 1063
[=1]
- ece** : Ulu, ileri gelen.
e. 41
[=1]
- ecel (Ar.)** : Muayyen olan vade; ömrün sonu.
e.+den 1910
[=1]
- ecelsüz:** (Ar.) Ölüm vakti gelmeden.
e. 1149
[=1]
- ecnās (Ar.)** : Cinsler, nevier, türler, çeşitler.
e. 616, 616
e. +ı 32
[=3]
- edā id-** (Ar.+T.) : Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme; yerine getirme.
e.-esin 1636
[=1]
- edep (Ar. edeb)** : İyi terbiye, naziklik, usluluk, zariflik.
e. 1483, 941, 942
[=3]
- edeplen-** : Edep sahibi olmak; azarlanmak.
e.-mek 334
[=1]
- ed-** : Yapmak,gerçekleştirmek.
e.-eler 105
[=1]
- ednā (Ar.)** : Pek aşağı, en bayağı, çok alçak.
e.+sına 264
[=1]
- edvār (Ar.)** : Devirler, zamanlar, asırlar.
e.+ı 127
[=1]
- eflāk (Ar.)** : Felekler, talihler.
e. 31
[=1]
- efrād (Ar.)** : Tek olanlar, birler.
e.+ı 32
[=1]
- ef'al (Ar.)** : İşler, ameller.
e. 742, 745
e.+ine 898
[=3]

eg- : Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek.

e.-e 131

[=1]

eger (Far.) : Yahut, veya, gerek, ister.

e. 1010, 1022, 1036, 1040,

1046, 1067, 1068, 1089,

1092, 1112, 1131, 1134,

1150, 1167, 1188, 1242,

1245, 1251, 1259, 1273,

1293, 1372, 1400, 1421,

1446, 1448, 1449, 1468,

1473, 1513, 1519, 1531,

1537, 1543, 1550, 1555,

1561, 1572, 1579, 1596,

1627, 1643, 1645, 1683,

1684, 1699, 1714, 1718,

1728, 1734, 1745, 1747,

1750, 1752, 1754, 1757,

1760, 1764, 1766, 178,

1793, 1797, 1802, 1816,

1851, 1857, 1863, 1877,

1884, 1903, 1906, 1918,

1942, 195, 1970, 1997,

2009, 2010, 2016, 2020,

2033, 2035, 30, 410, 422,

459, 463, 479, 498, 499,

544, 561, 59, 607, 612,

643, 662, 673, 680, 695,

712, 725, 733, 739, 755,

764, 841, 845, 859, 876,

88, 880, 889, 929, 939,

980

[=116]

egerçi (Far.) : Her ne kadar, ... ise de, ... olsa da

e. 1267, 1332, 1339, 1658,

1854, 1871, 1888, 2041,

73, 899, 986

[=11]

eḥad (Ar.) : Tek, bir, ilk sayı.

e.+dür 5

[=1]

eḥādīs (Ar.) : Peygamberimizin sözleri; haberler, sözler.

e. 1068

[=1]

ehl (Ar.) : Sahip, malik, mutasarrıf olan.

e.+dürür 1181, 1181

e.+i 258, 299, 7, 218, 102,

1184, 1265, 1311, 1393,

1434, 1440, 1442, 1475,

1571, 1601,

1653, 1658, 1660, 1746,

1894, 1924, 1947, 1960,

204, 332, 361, 536, 54,

541, 577, 626, 66,

77, 790, 808, 88, 973

e.+idi 1992	el : 1- Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan bölümü.
e.+ine 282, 750, 332, 466, 466	e. 1474, 1769, 2020, 679
e.+ini 120	e.+den 1958
e.+nüñ 794	e.+e 1274
e.+sin 1996, 1996	e.+i 1314, 717
[=49]	e.+in 1886, 357, 570, 1231
ek- : 1- Tohum atmak.	e.+inde 1215, 1912
e.-eler 594	e.+indeki 1811
2- Dökmek, saçmak.	e.+inden 1717, 1913, 20, 523, 523
e.-meyesin 531	e.+ine 1427
[=2]	e.+iyile 1638
eknāf (Ar.) : Taraf, yan.	e.+iyle 1528, 75
e.+da 749	e.+ler 1715
[=1]	e.+ün 1352
ekse- : Eksiltmek.	e.+ünden 1545
e. 1051	e.+üñ 1013, 1148, 1263, 530, 829
[=1]	e.+üñden 2042
eksil- : Azalmak, az duruma gelmek.	e.+üñle 907
e.-meyesiz 1908	e. +üm 1398
[=1]	e. +deyiken 1806
eksüg : Eksik.	2- Sahiplik mülkiyet.
e.+i 2009	e.+de 988
[=1]	e.+inde 2045
eksük : Bkz. Eksik.	e.+inden 1049, 1350, 1608,
e. 46, 636	e.+üñden 1919,
[=2]	

- e.+üñ 564
3- Halk, ahali, kendisine yabancı olanlar.
e.+e 1958
[=44]
- elbette (Ar.)** : Kati olarak, mutlaka; nihayet, eninde sonunda.
e. 1380, 1492, 817
[=3]
- elel** : Elden, el ile, doğrudan doğruya.
e. 2010, 830
[=2]
- elḥamdü-li'llāh (Ar.)** : “Allah’a hamd olsun; şükür Allah’a manasına söz.
e. 1
[=1]
- elli** : Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.
e.+nci 148
[=1]
- ellibir** : Elliden sonra gelen sayının adı.
e. 91
e.+inci 149
[=2]
- ellibiş** : Elli dörtten sonra gelen sayının adı.
- e. 1315
[=1]
- el uzat-** : Birinden bir hakkı almaya çalışmak.
e.-ma 1869
[=1]
- el vir-** : Yardım etmek, fırsat vermek.
e. -e 1906
e.-ür 1813
[=2]
- emān (Ar.)** : Yardım isteme, aman dileme; korkusuzluk.
e. 1166
e.+1+(1) 1563
e.+sın 622
[=3]
- eman vir- (Ar.+T.)** : Fırsat vermek.
e. 1993, 695
[=2]
- emānet (Ar.)** : Emniyet edilen kimseye bırakılan şey, eşya veya kimse.
e.+leri 113
[=1]
- emek** : Bir işin yapılması için harcanan, beden ve kafa gücü, zahmet.

- e. 1743
[=1]
- emel (Ar.)** : Ümit, arzu.
e. 1041, 746
[=2]
- emîn (Ar.)** : Emniyet sahibi,
kendisine güvenilen kimse.
e. 743
[=1]
- emîn eyle-** (Ar.+T.) : Emniyet
etmek, güvenilir durumda
olmak.
e.-ye 435
[=1]
- emîn ol-** (Ar.+T.) : İnanmak,
güvenmek.
e. e. 1024, 1702, 1858,
1876, 2033,
e.-mag 498
[=6]
- emîr (Ar.)** : Bir kavmin, bir
şehrin başı, beği; büyük
hanedana mensup
kimse.
e. 1306, 1902, 353, 617,
675, 708, 753, 811, 809
e.+i 501, 825
e.+iyile 782, 849
e.+üñ 514
[=14]
- emlāk (Ar.)** : Ev, tarla, bağ,
bahçe vesaire gibi sahip
olunan mal ve
mülk.
e.+i 384
[=1]
- emr (Ar.)** : İş, buyurma, buyruk
[ağızdan veya yazı ile].
e.+i 433
e.+ine 433
e.+ümde 330
[=3]
- emvāl (Ar.)** : Mülkler, para ile
alınan şeyler.
e.+ine 349
[=1]
- enbiyā (Ar.)** : Müstakil şeriat
sahibi olmayan
peygamberler, yalvaçlar.
e. 1522, 413, 415, 44, 45,
52
e.+yı 212
[=7]
- encüm (Ar.)** : Yıldızlar.
e. 31
[=1]
- endām (Ar.)** : Vücut, beden,
insanın azası.
e.+a 1285
[=1]

endāze (Far.) : Ölçü; derece,
mertebe.

e.+den 1271

e.+i 276

e.+si 1649

[=3]

endīş (Far.) : Düşünen.

e.+ler 994

[=1]

endīşe (Far.) : Düşünce , vesvese,
kaygı.

e. 140, 355, 992

e.+si 1546

[=4]

envāf (Ar.) : Çeşitler, türütler.

e. 32, 2050

[=2]

er : Kişi; adam, erkek.

e. 1005, 1069, 1164, 1258,

133, 1341, 1425, 1660,

1704, 1704, 1707, 1776,

179, 1793, 1793, 1922,

2017, 2017, 295, 298, 491,

552, 553, 555, 558, 843,

947

e.+dürür 1927

e.+e 984

e.+i 539

e.+i+(1) 1130, 306, 615

e.+imiş 1369

e.+ini 372

e.+ler 721

e.+señ 410

[=37]

erbāb (Ar.) : Shipler, malikler;
ehil.

e.+ı 322, 377, 833

[=2]

eren : Erler, yiğitler,
kahramanlar.

e.+ler 1922

[=1]

erlig : Bkz. erlik.

e.+üñ 1161

[=1]

erlik : Erkeklik, yiğitlik,
kahramanlık.

e. 1161

[=1]

es- : Hava bir yönden bir yöne
akmak, rüzgar olmak.

[=1]

esen : Sağ sağlim, rahat, sağlığı
yerinde.

e. 1078, 1682, 1848, 1895,

1938, 864, 885, 982, 224

[=9]

eser : İz, işaret, im.

e. 1285, 1425, 1776

[=3]

esīr (Ar.) : 1- Kul, köle.

e. 2014, 2015, 2045, 378,
167, 617

2- Savaşta düşman eline
düşen kimse; tutsak.

e. 304

e.+ün 305

[=8]

esirge- : Korumak, himaye
etmek.

e.-yen 2044

[=1]

eski- : Eski duruma gelmek;
yıpranmak.

e.-r 1174

[=1]

esleme- : Dinlememek, gereğini
yapmamak, isteği yerine
getirmemek.

e.-di 564

[=1]

eşnāf (Ar.) : Neviler, çeşitler,
cinsler, zümreler,
kategoriler.

e. 32

e.+dan 2050

e.+ın 137

[=3]

esrār (Ar.) : Sırlar, gizemler.

e.+ını 137

[=1]

eşeg : Eşek.

e.+iyle 1821

[=1]

eşkāl (Ar.) : Biçimler, surteler,
tarzlar.

e.+ini 189

[=1]

eşar (Ar.) : En, daha güzel şiir
söyleyen.

e. 1051, 1063

[=2]

et : İnsanlarda, hayvanlarda deri
ile kemik arasındaki
kas ve yağdan oluşan
tabaka.

e. 1822

e.+i+(1) 1191, 1798

e.+in 1629

e.-dürür 1809

[=5]

etmeg : Ekmek.

e.+in 1629

e.+ün 1919

[=2]

eṭrāf (Ar.) : Yanlar, taraf.

e. 754

e.+da 749

[=2]

eṭvār (Ar.) : Hal ve hareketler;
işler.

e.+ını 1115

[=1]

ev : Çeşitli malzemelerle inşa edilmiş olup insanların oturmasına mahsus yer; hane.

e. 1367, 1380, 1429, 1468,
1473, 1622, 1627

e.+den 1297

e.+e 1366, 1423, 2002,
1294

e.+i 1394, 156, 1591,
2031, 605

e.+i+(1) 1485

e.+in 1370, 407

e.+inde 1335, 1405, 1435,
67

e.+inden 404

e.+ine 1448

e.+iyse 1473

e.+ümde 1397

e.+üñde 1463

e.+üñden 829

e.+üñe 1416, 1417, 823

[=33]

evāmīr (Ar.) : Buyruklar, emirler,
vazifeler.

e. 663

[=1]

evelki (Ar.) : Bkz. evvelki.

e.+sine 1779

[=1]

evet : Ancak, fakat, lakin, ama.

e. 1062, 1065, 1075, 1100,

1197, 1292, 1304, 1308,

1332, 1335, 1348, 1376,

1385, 1409, 1438, 1460,

1495, 1500, 1510, 1514,

1524, 1527, 155, 1559,

1566, 1592, 1596, 1600,

161, 1623, 1632, 1640,

1649, 1658, 1666, 1678,

17, 1716, 1730, 1743,

1753, 1779, 1795, 1800,

1806, 1822, 1841, 1852,

1944, 1948, 2005, 2040,

291, 309, 313, 337, 388,

444, 457, 46, 513, 587,

597, 603, 657, 691, 722,

734, 744, 800, 802, 857,

882, 891, 913, 923, 961,

986

[=78]

evḳāt (Ar.) : Zamanlar, çağlar.

e.+ını 248

e.+ınıñ 250

[=2]

evli : Evlenmiş olan kadın veya erkek.

e.+yiseñ 1245

[=1]

evliyā (Ar.) : Keramet sahibi olanlar, erenler; Allah'a daha yakın bulunanlar.

e. 1522, 415, 44, 52

e.+yı 212

[=5]

evvel (Ar.) : Önce ilk, birinci.

e. 1268, 1693, 1781, 1810,

1964, 1987, 2017, 37, 500,

517

e.+in 502

e.+inde 92

e.+ini 540

e.+iydi 1405

[=14]

evvelki (Ar.) : Önce olan, önceki.

e. 1206, 886

[=2]

ey : Nida için ve nidaya cevap için kullanılır.

e. 1929, 563

[=2]

eyā (Ar.) : “Ey, hey!” manasına gelen bir ünlem.

e. 1443, 2014, 214

[=3]

eyt- -d : Söylemek.

e.-e 1392

e.-ecegez 641

e.-em 1176, 873

e.-iben 1060

e.-ivireñ 476

e.-dür 1299, 1650, 1938,

953

[=10]

eyi : İyi.

e. 1384, 1602, 1687, 1826,

2044, 820

[=6]

eyle : Öyle.

e. 1120, 1819, 1918, 608,

708, 803, 862, 265, 466

[=9]

eyle- : Yapmak, etmek, gerçekleştirmek.

e. 1008, 1091, 1118, 1137,

1404, 1442, 544, 826, 846

e.-di 58

e.-dükçe 881

e.-gil 1967, 1976, 644

e.-me 1122, 1122, 1712,

1975, 645, 645

e.-mediyse 1781

e.-mege 229

e.-meklik 1284, 1646

e.-meye 1208

e.-mez 274	e. 1004, 1008, 1027, 1113,
e.-mezdüm 334	1371, 958, 978
e.-r 755, 855	e.+de 1029
e.-riseñ 1125, 1714, 1714	e.+ler 999
e.-rseñ 1404	[=9]
e.-se 1131, 993, 993	eyü : İyi.
e.-ye 1004, 1361, 159,	e. 1082, 1131, 1239, 1320,
1641, 1643, 679, 875, 955	1336, 1347, 142, 1470,
e.-yesin 1327, 1327, 495,	1923, 1926, 1977, 399,
495	459, 677, 897, 985
2- Söylemek, demek.	e.+dür 857
e.-düm 865	e.+ler 295
e.-gil 1994	e.+sin 1377
e.-megil 856	[=19]
e.-mek 1978	eyülüg : Bkz. eyülük.
e.-ridüm 656	e.+i+(1) 1082
e.-ye 1207	[=1]
3-Tayin etmek atamak.	eyülük : İyilik.
e.-di 709, 809	e. 1004, 141, 958, 979
[=56]	[=4]
eylet- : Yaptırmak; ettirmek.	eyyām (Ar.) : Günler, gündüzler.
e.-me 2005	e. 554
[=1]	e.+ a 2028
eylig : Bkz. eylük.	[=2]
e. +i 716	ezber : Ezberleme ve akılda
[=1]	tutma yeteneği.
eylüg : Bkz. eylük.	e. 1626
e.+i+(1) 999	[=1]
[=1]	ezber it- -d : Ezberleyerek akılda
eylük õg : İyilik.	tutmak.

e.-er 1620

[=1]

ezberle- : Bir şeyi olduğu gibi

akılda tutmak.

e. 1033

e.-yesin 1106

[=2]

F

fāhır (Ar.) : Bkz. fahr.

f. 1374

[=1]

fahr (Ar.) : Övünç, gurur.

f. 287, 756, 760, 776

f.+i 1007, 1337, 1701,

1945, 484, 549, 777

[=11]

fahrü'l-enām : Yaratılmışların

kendisiyle övündüğü zāt.

Sevgili Peygamberimiz

Muhammed

aleyhisselām için

kullanılan hürmet ve

saygı ifadesi.

f. 231

[=1]

fā'il mutlak (Ar.) : İşleyen,

yapan; etki eden icrada

bulunan; stılah manası ise,

Allah'tır

f. 27

[=1]

fağ (Ar.) : Kapan, tuzak.

f. 138

f.+ı 1463

[=2]

fağır (Ar.) : Zengin olmayan,

yoksul, parasız.

f. 1565

f.+i+(1) 1383

[=2]

fağır (Ar.) : Fakirlik, yoksulluk,

muhtaçlık.

f. 90

f.+ı 887

[=2]

fānī (Ar.) : Geçici.

f. 1514

[=1]

Fārisī (Ar.) : İran'ın dili ve halkı

ile ilgili olan

f.+ler 352

[=1]

farīza (Ar.) : Farz, Allah'ın emri.

f. 1737

f.+yla 1636, 1639

[=3]

farğ (Ar.) : Bir kimse veya

nesnenin bir başkasıyla

karıştırılmamasını

- sağlayan ayrılık,
ayrım.
f.+ı 547
f.+ı+(1) 444
f.+ını 1588
[=3]
- Fārsī (Ar.)** : Bkz. farisi.
f. 1046
[=1]
- farz it- -d** : Saymak, tutmak.
f.-esin 788
[=1]
- fāsīd (Ar.)** : Kötü, fena, yanlış.
f. 653
[=1]
- fāş (Far.)** : Meydana çıkma,
duyulma, açığa vurma.
f. 135, 1995, 64, 69
[=4]
- fāş eyle- (Far.+T.)** : Meydana
çıkarmak, duyurmak, açığa
çıkarmak.
f.-me 1552, 69
[=1]
- fāş id- (Far.+T.)** : Meydana
çıkarmak, dile vermek,
açığa vurma.
f.-e 1476
[=1]
- fa•fū** : Onları affet ve bağışla
anlamına gelir.
f. 1697
[=1]
- fāyide (Ar.)** : Faide; menfaat,
kazanç.
f. 917
[=1]
- fāyik (Ar.)** : Faik; fevkinde
bulunan, manevi olarak
üstünde bulunan.
f. 1874
[=1]
- fazilet (Ar.)** : İnsanın
yaratılıştaki iyilik, iyi
huy, erdem.
f.+lerin 59
[=1]
- feh̄m (Ar.)** : Anlama, anlayış.
f. 343, 6, 1021
[=3]
- felāh (Ar.)** : Kurtuluş, selamet;
mutluluk.
f. 1198, 1947, 472
f.+ı 1672
[=4]
- felek (Ar.)** : Gökyüzü, sema.
f. 1325, 2038
f.+den 2037
f.+ler 35

[=4]	f.+uñı 805
fenā (Ar.) : Geçici; fani.	[=4]
f. 1516, 476	ferruḥ (Far.) : Uğurlu.
[=2]	f. 398
ferāğ (Ar.) : Vazgeçme, bırakıp	[=1]
terketme	fer^c (Ar.) : Bir aslın neticesi.
f. 934	f. 202
[=1]	[=1]
ferah (Ar.) : Gönül açıklığı,	feryād (Far.) : Sızlanma; ağlayıp,
sevinç, sevinme.	inleme.
f. 1043, 1091	f. 584
f.+dan 2031	f.+ını 579
[=3]	[=2]
ferah-nāḳ (Ar.+Far.) : Sevinçli.	feryād it- -d (Far.+T.) : Yüksek
f. 1062, 1237	sesle sızlanmak.
[=2]	f.-er 557
ferd (Ar.) : Tek, yalnız olan şey.	[=1]
f. 104	fesād (Ar.) : Fenalık, kötülük;
[=2]	arabozanlık.
ferdlig (Ar.) : teklik, yalnızlık.	f. 1944, 1947, 217, 473
f.+i 512, 119	f.+a 473
[=2]	[=5]
ferḥunde- fāl (Far.+Ar.) : Falı	feth (Ar.) : Açma, açılma.
kutlu, uğurlu olan.	f. 1140
f. 1179, 815	f.+i 1690, 1273, 1489,
[=2]	1891, 1970, 299
fermān (Far.) : Emir, buyruk.	f.+i+(1) 301
f. 810	[=8]
f.+ı 596	feth it- -d (Ar.+T.) : Açmak.
f.+ına 280	f.-üp 869

[=1]
fevc fevc (Ar.) : Bölük bölük.
f. 1129
[=1]
fevt (Ar.) : Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma ; kaçırma.
f. 670, 1663, 1316, 1639
[=4]
feyz (Ar.) : Bolluk, çokluk, verimlilik.
f.+i 37
[=1]
feyz it- -d (Ar.+T.) : Bolluk vermek.
f.-di 31
[=1]
fısk (Ar.) : Hak yolundan veya hak yoldan çıkma, Allah'a karşı isyan etme; hainlik.
f. 845
f. +ı 1339
[=1]
fidā (Ar.) : Feda; uğruna verme, kurban.
f. 1078
[=1]
fidā eyle- (Ar.+T.) : Uğruna vermek.

f.-r 1600
[=1]
fidā it- -d (Ar.+T.) : Gözden çıkarmak; kıymak; uğruna vermek.
f.-eler 629
[=1]
fihrist (Ar.) : Bir kitabın içinde neler olduğunu gösteren ve kitabın ya başına ya sonuna konulan cetvel, indeks.
f.+i+(1) 151
[=1]
fikir (Ar.) : Bkz. fikr.
f. 78, 1698
[=1]
fikr (Ar.) : Düşünce.
f. 203
f.+e 923
f.+i+(1) 821
f.+ile 1620, 1623
f.+ini 751
[=6]
fikret (Ar.) : Düşünme, fikir,düşünülen şey.
f. 1625
[=1]
fikr it- (Ar.+T.) : Düşünmek.
f. 748

- f.-elüm 822
f.-er 555
f.-erise 1626
f.-megil 187
f.-üp 1978
[=6]
- fi'l-ḥāl (Ar.)** : Şimdi, hemen; bu halde; Haddi zatında.
f. 1387, 828
[=2]
- firāk (Ar.)** : Ayrılık, ayrılma; üzüntü, keder.
f. 1545
f.+ı 1548
[=2]
- firāset (Ar.)** : Anlayışlılık; yiğitlik, mertlik.
f.+le 1976
[=1]
- firāvān (Far.)** : Çok, bol, fazla, aşırı.
f. 817
f.+durur 1593
[=2]
- firişte (Far.)** :Günahsız, masum.
f. 1550, 398, 625
[=3]
- fi'l (Ar.)** : İş,amel.
f. 27
[=1]
- furkat (Ar.)** : Firak; ayrılık.
f.+da 1537
f.+dur 1536
[=2]
- furşat (Ar.)** : Uygun zaman, elverişli durum; faydalanma sırası.
f. 740
f.+ı+(1) 1075
f.+ın 2021
[=3]
- fudül (Ar.)** : Lüzumsuz, fazla şey veya söz.
f. 1475
[=1]
- fülān (Ar.)** : Herhangi bir şahıs, biri, belirsiz bir şey, filan.
f. 1676, 1676, 1676, 778, 779
f.+da 383
[=6]
- G**
- gāfil ol- (Ar.+T.)** : Olanın farkında olmamak; şuursuzlaşmak.
g.-ma 722, 996
[=2]
- gāflet uykusu (Ar.+T.):**
Dalgınlıktan ileri gelen

uyuşukluk; idraksizlik, bilgisizlik. g. 254 [=1]	g. 301 [=1]
ġalaṭ (Ar.) : Yanlış, yanılma. g.+dur 1881, 7 [=2]	ġanī eyle- Ar.+Tr.: Zenginleştirmek, varlıklı, bol. g.-di 887 [=1]
ġalib (Ar.) : Galebe eden, üstün gelen; daha kuvvetli. g. 1498, 1500, 200 [=3]	ġanīmet (Ar.) : Tesadüfi ve faydalı durum. g. 1205 [=1]
ġalib ol- (Ar.+T.) : Yenmek; üstün gelmek. g.-asın 1930 [=1]	ġār (Ar.) : Çok vefalı çok sadık arkadaş. g.+uñ 287 [=1]
ġālüb (Ar.) : Bkz. galib. g. 2046 [=1]	ġarāyib (Ar.) : Garaib; Tuhaf , şaşılacak şeyler. g. 1072, 1342 [=2]
ġam (Ar.) : Keder, tasa, kaygı. g. 1237, 1443, 70, 775 g.+ı 1868, 490 g.+ı+(1) 1684 g.+uñ 1518 [=8]	ġaraz (Ar.) : Gaye, maksat, meyil, istek. g. 1865, 50 [=3]
ġam-nāk (Ar.+Far.) : Gamlı, tasalı, kaygılı. g. 1590 [=1]	ġarazlu (Ar.) : Garez, kin, düşmanlık güden. g. 938 g.+dan 938 [=1]
ġanāyim (Ar. ganaim) : Ganimet; düşmandan alınan mal.	ġarb (Ar.) : Güneşin battığı taraf, günbatısı, batı.

g. 1203	[=11]
g.+a 1228	ġayr (Ar.) : Başka, diğer, özge;
[=2]	yabancı, bildik olmayan.
ġāret kıl- (Ar.+T.) : Yağma, akın;	g.+a 191
düşman toprağına yağma	g.+i 198, 199, 200
için saldırmak.	g.+ine 39
g.-a 538	g.+u 1795
[=1]	[=6]
ġarīb (Ar.) : 1-Tuhaf, şaşılacak,	ġayret (Ar.) : Çalışma, çabalama.
bambaşka.	g.+i 191
g. 1342,	[=1]
2- Gurbette, kendi	ġazab kıl- (Ar.+T.) : Öfke,
memleketinin dışında	kızgınlık, hiddet duymak.
bulunan yabancı.	g.-dı 1662
g. 2022	[=1]
[=2]	ġazā kıl- (Ar.) : Din uğrunda
ġarre : Gafil kişi, gaflette	savaşmak.
bulunan kimse.	g.-duk 298
g. 911	[=1]
[=1]	gebr (Far.) : Mecusi, ateşe tapan.
ġavr (Ar.) : Esas, hakikat.	g. 1727
g.+ına 1088	[=1]
g.+ını 1691	gece : Genellikle saat 22.00'den
[=2]	itibaren gün ağarıncaya
ġāyet (Ar.) : Nihayet; çok, fazla,	kadar geçen süre, tün, şeb.
son derece.	g.+si 1308
g. 1192, 1227, 205, 347,	[=1]
874, 909, 434	geç- : 1- (Zaman için) Açmak;
g.+de 1339, 1360, 883	geride bırakmak;
g.+i 1640	harcamak.

g.-di 1388, 1408, 1409,
300, 830
g.-e 1280
g.-elden 393
g.-er 260
g.-iserdürür 1206, 1319
2-Vazgeçmek, bırakmak.
g. 1968
g.-edurmaya 596
g.-enler 714
g.-er 1540
3- Katetmek; içinden
gitmek; bir yeri aşarak
geride bırakarak ulaşmak.
g.-diler 1671
g.-üp 227
4- Bir yerden başka bir
yere gitmek.
g.-e 1897
g.-meyeler 1780
5- Bir yandan girip bir
yandan çıkmak.
g.-er 228
6-Kullanımında olmak,
tedavülde olmak; kabul
edilmez olmak.
g.-erken 1000
g.-meyecek 819
g.-mez 510, 839
[=22]

geçil- : Bırakmak, terk etmek.
g.-e 1867

[=1]

geçmiş : Zaman bakımından
geride kalmış.

g. 1072, 691

[=2]

geçür- : Harcamak; tüketmek.

g.-me 2021, 1241

g.-mişdür 821

g.-ürse 1631

[=3]

ged- : 1- Kertmek, dış dış, gedik
gedik yapmak.

g.-e 53

2- Eksilmek.

g.-iser 1003

[=2]

gedā (Far.) : Dilenci, yoksul.

g. 53

[=1]

gedüksüz : Eksik, noksan;
ihtiyaç.

g.+iken 1003

[=1]

gel- : Bir yere varmak, ulaşmak.

g. 1294, 1663, 2019, 2026,
830

g.-di 1096, 1223, 1386,
1391, 150, 2002, 55, 583

g.-diler 1322, 52, 702
g.-dise 54, 775
g.-diyise 44
g.-düñ 1980
g.-e 1039, 1039, 1147,
1208, 1230, 142, 1669,
1829, 1884, 1958, 2032,
523, 523, 690
g.-egen 2023
g.-eler 2007
g.-em 312
g.-en 1251, 1742, 2025,
55, 1335
g.-enlerün 147
g.-icegez 1349
g.-incek 1659
g.-mediñ 762
g.-mege 774
g.-mek 752
g.-memege 760
g.-meye 1418
g.-mez 759
g.-miş 1724
g.-mişdürürler 324
g.-se 1344, 1470, 155,
1885, 288, 454, 486, 702,
963
g.-sün 1389
g.-üben 1728, 1789, 1795,
1957

g.-üp 1073, 1392, 1486,
208, 763, 804, 383
g.-üpdür 45
g.-ür 107, 1173, 1173,
1212, 132, 138, 141, 1847,
302, 36, 36, 476, 554, 557,
578, 578, 737,
737, 785, 811, 811, 817,
817
g.-ürdi 20
g.-ürdüm 706
g.-ürse 150, 1863, 2042
[=102]
gelüp git- : Gelip kalmak.
g.1073
[=1]
genc (Far.) : Hazine, define.
g.+ine 591,1591
g.+ ümdürür 388
[=3]
geñince : Keyfince; istenildiği
gibi, isteğe göre, rahat
rahat, isteğe uygun
olarak.
g. 1477, 1477, 1368
[=3]
geñez : Kolay.
g. 1588
g.+dür 1598, 924
[=3]

gepgeñez : Çok kolay	g. 1002, 1004, 1016, 1036,
g. 141	1042, 1044, 1048, 1050,
[=1]	1061, 1061, 1072, 1074,
ger (Far.) : Eğer; şayet.	108, 1088, 1088, 1120,
g. 1351, 1469, 1526, 1539,	1130, 1135, 1135, 1143,
1555, 2021, 266, 415, 417,	1180, 1204, 1204, 1238,
425, 448, 473, 548, 654,	1247, 1266, 1304, 1311,
736, 766, 92, 921	1344, 1354, 1354, 1359,
[=18]	1360, 1360, 1373, 1374,
ger- : Kol, bacak vb. uzatmak.	1374, 1375, 1381, 1381,
g.-diler 1991	145, 1533, 1557, 1573,
[=1]	1577, 1584, 1649, 1652,
gerçek : Hakiki, sahih.	1672, 1672, 1704, 1714,
g. 832	1735, 1735, 1738, 1738,
[=1]	1743, 1743, 1749, 1749,
gerçĩ (Far.) : Her ne kadar; ise	1778, 1778, 1791, 1791,
de.	1791, 1800, 1802, 1802,
g. 1511	1818, 1857, 1872, 1872,
[=1]	1878, 1878, 1878, 1882,
gereg : İcap.	1885, 1925, 1925, 1981,
g.+i 158	2016, 2030, 237, 237, 240,
g.+ini 996	249, 323, 347, 357, 357,
[=2]	386, 40, 40, 400, 400, 411,
geregince : Gereği kadar.	434, 436, 436, 46, 46, 499,
g. 1490, 419, 780,	499, 513, 513, 527, 527,
803,1115, 798, 1336	588, 588, 596, 600, 600,
[=7]	601, 605, 616, 625, 625,
gerek -g : Lazım, lüzumlu;	639, 639, 641, 664, 665,
mutlaka, icap.	665, 669, 669, 680, 680,
	724, 751, 752, 752, 772,

786, 803, 803, 816, 816,
867, 867, 917, 920, 941,
941, 978
g.+dür 1057, 1076, 1106,
113, 1133, 1141, 1148,
116, 1172, 1203, 1237,
1255, 1262, 1289, 1304,
1306, 1308, 1313, 1327,
133, 1336, 1352, 1371,
1436, 1466, 1471, 1585,
1629, 1643, 1654, 1798,
1908, 1972, 364, 424, 711,
713, 726, 754, 818, 89,
964, 984, 437
g.+dürki 1860
g.+idi 1080, 1969
g.+ince 129
g.+ise 1155,
g.+se 1818, 930, 1155,
1244, 1244, 1266, 1834,
310, 657, 786
[=204]

gerek- : Bir şeyin yapılabilmesi
veya gerçekleşmesi bazı
nesne, fiil vb. ne bağlı
olmak, lazım olmak,
icap etmek.
g.-mez 1260, 1261, 1363,
1427, 1466, 1476, 1480,

1554, 1602, 1709, 1765,
1867, 1906, 262,
359, 478, 515, 615, 88,
935, 945, 955, 1237, 1693,
1859, 283, 661, 674, 739,
857, 954, 89
g.-mezdi 1332
[=32]

gerekli : Lüzumlu.

g. 1053, 1054, 1087, 1303,
1637, 783
g.+dür 951
g.+dürür 103
g.+lerin 83
g.+sin 136, 609
g.+yidi 438
[=12]

germ (Far.) : Sıcak.

g. 1348
[=1]

getür- : Bir şeyi uzak bir yerden

yakına taşımak;
ulaştırmak.
g.-diler 1986
g.-dün 1085
g.-e 1346
g.-gil 990
g.-me 1118, 1145, 1416
g.-mege 894
g.-megil 1910

g.-meklige 1956

g.-memişem 330

g.-mez 1856

g.-miş 1081

g.-se 1882

g.-üp 1793

g.-ür 1367, 1684

[=17]

gevde : Gövde, vücut.

g. 1625

g.+den 1548

g.+si 1695

g.+sinde 1119

[=4]

gevher (Far.) : Değerli taş,

cevher.

g. 340

[=1]

geydür- : Giydirmek.

g.-ür 785

[=1]

geyesi : Elbise, giyecek, giysi.

g. 1584

[=1]

gez- : Bir yerde dolaşmak,

yürümek.

g.-er 1625

[=1]

ġızā (Ar.) : Gıda; insanı besleyen

maddeler.

g. 77

[=1]

gibi : Benzetme edatı.

g. 1064, 1341, 1361, 1469,

1547, 158, 1622, 1705,

1724, 1798, 1805, 1973,

202, 2030, 220, 317, 317,

516, 600, 702, 726, 791,

791, 938, 971

g.+dür 441

g.+nüñ 1350

[=27]

gice : Gece.

g. 1191, 1307, 1310, 1407,

1447, 1630, 219, 394

g.+de 1580, 248

g.+si 1309

g.+ye 1631

g.+yile 1195

[=13]

giç : Geç; belirli zamandan sonra

olan; erken karşıtı.

g. 1002, 1387, 637, 704,

925, 405, 1155

[=7]

gider- : Ortadan kaldırmak, yok

etmek; dindirmek.

g. 1265

g.-meye 1875

g.-meyesin 724

[=3]
gile (Far.) : Şikayet; yanıp
yakılma.

g. 553

[=1]

gir- : 1- Bir şeyin dışından içine
varmak, ulaşmak, erişmek.

g.-di 1392, 583

g.-üp 1400, 336

g.-ür 404

2- Fethetmek, elde etmek.

g.-e 1884, 1886

[=9]

girān (Far.) : Ağır, sakil.

g. 1494, 1494

[=2]

girçeg : Bkz. gerçek.

g.+i 832

[=1]

girek : Bkz. gerek.

g. 522

[=1]

giri : Geri.

g.+dürür 1472

[=1]

giriftār (Far.) : Tutulmuş,
yakalanmış; uğramış,
maruz kalmış.

g.+sın 1680

[=1]

giriş- : Bir işi ele almak;
başlamak.

g.-me 1540

g.-meyle 1562

[=2]

girü : Geri.

g. 1218, 1661, 37, 849,

881, 931

[=6]

giryān (Far.) : Ağlayan.

g. 1590

[=1]

git- : Bir yere doğru yönelmek;
çıkmaq, ulaşmaq.

g. 1113, 902

g.-di 1073, 1218, 1666,
2002, 470, 68, 773, 824,

828

g.-diler 1441, 1954, 1985

g.-dükleri 370

g.-düm 319

g.-er 155

g.-megil 187

g.-mek 1448, 1878, 347,
867

g.-meklik 812

g.-mesün 1447

g.-meye 1186, 610

g.-mez 723

g.-miş 775

g.-mişdürür 1964
g.-mişem 313
g.-se 527, 752
g.-sem 816
g.-sen 1718
g.-señ 658
g.-üp 208, 70
g.-e 1005, 1039, 1078,
1429, 1695, 1804, 1863,
450, 490, 650, 738, 832,
945, 1532
g.-ecegi 811
g.-ecek 838
g.-eler 593, 890
g.-em 1988
g.-emez 1423
g.-er 1349, 1368, 1470,
1853, 1887, 1889, 510,
553, 899
g.-erem 1446
g.-erken 227, 970
g.-erler 415
g.-erleridi 1559
g.-erse 523
g.-ersin 221
g.-erüz 1034, 1108
g.-iser 1548
g.-üben 1091, 794
g.-üp 977
[=79]

gītī-nümā (Far.) : Cihanı
gösteren.
g.+sı 1518
[=1]
gizlü : Gizli.
g. 420, 678, 871
[=3]
ğonca (Far.) : Konca, tomurcuk,
açılmamış çiçek.
g.+sı 1589
[=1]
göbeg : Göbek.
g.+ini 1534
[=1]
göç- : 1- Ölmek.
g.-diler 1671
2- Yurt değiştirmek, hicret
etmek.
g.-e 1885
g.-iserdürür 1206, 1319
[=4]
gögüs : Göğüs.
g. 1785
g.+den 1799
g.+in 1433
[=3]
gök : Sema, gökyüzü.
g.+den 1852
g.+leri 9
[=2]

gökçek : Güzel, sevimli, hoş.

g. 1107

[=1]

gölge : Koruma, kayırma,
himaye.

g.+ñi 1875

g.+sinde 234

[=2]

gölgeli : Gölge altında olan.

g.+lerle 1984, 1603

[=2]

göndür- : Göndermek;
uğurlamak.

g. 1448

g.-üp 65

[=2]

gönül : Yürek; yüreğin manevi
yönü; insanın duygularının
kaynağı.

g. 1197, 1557, 1557, 1558,

1589, 1592, 1615, 168,

1911, 1967, 2018, 2023,

2024, 2031, 2035, 3, 560,

71, 138, 34

g.+de 1158, 1649

g.+den 1460, 1490, 1901,

275, 89, 902

g.+i1466, 1554, 1590,

1591, 336, 904

g.+inde 88

g.+ine+ 336

g.+ini+ 741

g.+ini+ 1060, 1100, 710

g.+iñi 515

g.+ler 1345

g.+lere 184

g.+leri 1474, 2048

g.+üm 67, 87

g.+üm 635, 784

g.+ümüñ 773

g.+ün 1561

g.+üne 1932

g.+üñe 544

g.+üñe 1910

g.+üñi 1560

[=55]

gör- : 1- Gözlerle bir şeyin
şeklini varlığını hissetmek,
seçmek.

g. 1255, 136,165, 165,

1666, 1946, 306, 626, 972

g.-di 1392, 1409

g.-diler 1894, 1989

g.-dük 301

g.-düm 784

g.-düñidi 831

g.-e 1336, 1407, 1454,

1557, 1629, 163, 163,

1990, 309, 583, 876

g.-eler 1288

g.-emez 412
g.-enler 1043, 1470
g.-enün 672
g.-esin 411, 937
g.-ine 1483, 637
g.-inmeyecek 1349
g.-medüm 635
g.-mege 1499
g.-meğe 1554
g.-mek 1556, 1558, 164
g.-se 163
g.-üp 1512, 1540
g.-ür 1216, 1342, 1342,
1647, 219, 49, 576
g.-ürse 1554
g.-ürseñ 897
2- Anlamak; kavramak;
sezmek.
g. 1178, 123, 1256, 1331,
1517, 182, 1905, 213, 419,
419, 518, 519
g.-e 1642, 1909, 994
g.-en 1577
g.-esin 1562, 2052
g.-mege 855
g.-mişem 336
g.-ün 1007, 1987
3- Bir şey hakkında bir
yargıya varmak,
değerlendirmek.

g.-e 1019, 1019
4- Yapmak, etmek.
g.-mişi 1116
g.-mişidi 734
5- Kendisine yapılmak, bir
davranışla karşılaşmak,
maruz kalmak.
g.-e 954
g.-ür 1937, 1937
g.-ürseñ 896,
[=84]
göre : Bir şeye uygun olarak, bir
şey uyarınca, gereğince.
g. 1256, 1976, 1978, 211,
411, 483, 51, 567, 669,
746
[=10]
görebil- : Görme ihtimali ve
imkanı bulunmak.
g.-e 1517
[=1]
göridur- : Görmekte bulunmak,
seyretmek, sürekli
bakmak.
g.-urimiş 1098
[=1]
görin- : Bkz. görünmek.
g.-e 1917
g.-esin 911
g.-iser 1704

g.-mekden 176	[=1]
g.-mez 172, 393, 457, 676, 799, 983	göz : Görme organı.
[=10]	g. 1557, 1569, 621, 1348
görün- : Görünür duruma	g.+e 1108, 1598
gelmek, görülür	g.+i 1099, 1590, 1591, 1850, 1851, 2018, 216, 798
olmak, gözükmek	g.+i+(1) 1949
g.-sün 1108	g.+ile 1572, 1841
[=1]	g.+in 123
göster- : Birini veya bir şeyi	g.+inden 1732
işaretle belirtmek;	g.+ine 1097, 1099, 1839, 911
belirtmek, anlatmak.	g.+ini 1515
g. 982	g.+iyile 182, 34
g.-desin 641	g.+lere 1704
g.-di 1224, 1543, 179	g.+lerüni 967
g.-me 1665, 516	g.+ü 1841
g.-ür 554	g.+üm 1549, 75
[=8]	g.+üñ 1101, 1569, 410
götrül- : Kaldırmak.	[=33]
g.-incegez 1355	
[=1]	
götür- : Uzaklaştırmak,	gözet- -d : Korumak, bakmak,
kaldırmak.	özen göstermek, önem
g.-gil 990	vermek.
[=1]	g. 1421, 410, 502, 599, 903
göyne- : Yanmak.	g.-gil 1445, 188
g.-r 676	g.-mek 1872, 1872, 1882
[=1]	g.-mese 1569
göyün- : Yanmak.	g.-meye 1210, 1226
g.-mekde 157	

g.-mez 1600

g.-mezse 535

g.-e 1336

g.-ür 1159

g.-ürse 535

[=18]

gözgi : Gözgi; ayna.

g.+si 1474

[=1]

gözle- : 1- Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini istekle beklemek.

g. 272

g.-di 1323

g.-gil 1075, 1460, 683, 683

g.-mez 721

g.-rimiş 1369

g.-señ 2027

2- Korumak kollamak.

g. 1009

g.-gil 1379

g.-mek 1080, 1413

g.-meklik 116

g.-ye 615

g.-yesin 599

3- Dikkatle bakmak,

gözlemlemek.

g.-di 305

g.-ye 1222, 998

[=18]

göz ur- : Dikkatle bakmak, göz koymak.

g.-miş 1098

[=1]

gūlām (Ar.) : Köle, esir, kölemen.

g. 1096, 1388, 1390, 1391, 675

g.+a 1098

[=6]

gūn-a-gūn (Far.) : Türlü, çeşitli nevilerde olan.

g. 1003

[=1]

gūr (Far.) : Kabir, mezar.

g.+idi 55

[=1]

gūrāb (Ar.) : Karga.

g. 1822

[=1]

gurūr (Ar.) : Boş şeylerle böbürlenme, kibir, kurum.

g. 1122, 1296, 1815

g.+a 301

g.+iyle 574, 620

[=5]

guşša (Ar.) : Keder, kaygı, tasa.

g.+dan 763

g.+i 1062

g.+ñ 1091

g.+sından 351	
[=4]	
gūş kı1- (Far.+T.) : Kulak	karşısında, genellikle sesli
vermek; dinlemek.	bir biçimde
g. 915	duygusunu açığa vurmak.
[=1]	g.-di 1414
güc : Bkz. güç.	g.-e 1208, 244
g. 1524, 1599, 360, 765	g.-erse 1064
g.+i 647, 845, 874	g.-me 1438
[=7]	g.-meden 508, 508
gücük : Küçük.	g.-medi 637
g. 1703	g.-meg 1440
[=1]	g.-mek 1443
güç : Güç, zor, haksızlık; eziyet.	g.-mekligi 1439
g. 1174, 764	g.-meye 589
[=2]	g.-se 509
güher (Far.) : Bkz. gevher.	g.-üp 1433
g. 117	[=14]
[=1]	güldür- : Gülmesine sebep
gül (Far.) : Kışın yaprağını	olmak.
döken, dikenli çalı veya	g.-esin 1458
ağaççık halinde bir	[=1]
süs bitkisi.	gülec : Güleç; güler yüzlü.
g. 1589	g. 1437, 1128
g.+e 986	[=1]
[=2]	gülsitān (Far.) : Gülistan; gül
gül- : İnsan, hoşuna veya	yeri, gü bahçesi.
tuhafına giden	g.+a 1293
olaylar, durumlar	[=1]
	gülüş- : Karşılıklı veya birlikte
	gülmek.
	g.-meyeler 2022

[=1]

gümān (Far.) : Şüphe, vesvese,
zan.

g. 1761, 1999, 844, 949

g.+a 1093

g.+ı+(1) 990

[=6]

gümān eyle- (Far.+T.) : Şüphe
etmek.

g.-me 186

[=1]

gümānsuz : Şüphesiz.

g. 1858, 541

[=2]

gün : Gündüz; zaman, sıra, vakit.

g. 1103, 1127, 1191, 1359,

1395, 1400, 1612, 1635,

1638, 1651, 1651, 1652,

1657, 1665, 1846, 1864,

441, 578, 632, 762, 774

g.+de 1246, 811

g.+i 1308, 1408, 1653,

1654, 1655, 1656, 1659

g.+ine 314

g.+iyiçün 1486

g.+lerde 1652

g.+leri 1307

g.+lerin 1650

[=35]

günāh (Far.) : Allah'ın emirlerine
aykırı olarak görülen iş,
dini suç.

g. 1027, 1377, 1426, 1693,

1810, 1964, 1968, 1975,

2006, 2007, 477, 953

g.+a 1970, 1976, 1978

g.+ı 1963, 1980, 954

g.+ın 1962

g.+ından 333

g.+uñ 793

[=21]

günāh it- -d (Far.+T.) : Bkz.

günah itmek.

g.-ebileleridi 1952

g.-ene 1981

[=2]

günāh it- -d (Far.+T.) : Günah

sayılan davranışı

yapmak.

g.-diler 1985

g.-mese 1969

g.-se 1961, 491

[=4]

günāhlu : Günah işlemiş, şuçu
olan kimse.

g.+ları 1692

[=1]

gündüz : Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.

g. 1307, 1629, 394

g.+de 1195, 1580, 248

g.+in 1628, 1634

g.+ini 1631

[=9]

güneh : Bkz. günah.

g. 1964

g.+den 1998

g.+dür 1770

[=3]

güneş : Dünyamızın da içinde bulunduğu bir gezegenler sisteminin merkezi kabul edilen, ısı ve ışık veren gök cismi.

g. 260, 600

g.+i 315

[=3]

güneşsiz: Güneş ışınlarıyla aydınlanmayan, güneş ışınlarını almayan.

g. 20

[=1]

güreş- : Mücadele etmek.

g.-mek 947

[=1]

güt- : Bir düşünceyi veya ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak.

g.-mekidi 1214

[=1]

güzer (Far.) : Geçme, geçiş.

g. 955

[=1]

güzâf (Far.) : Bihude, boş[lakırdı, söz].

g. 1449, 422, 654

g.+a 215

g.+ın 806

[=5]

güzâf eyle- (Far.+T) : Boş, bihude sanmak.

g.-me 905

[=1]

güzel : Güzel kız veya kadın.

g.+leri 1499

[=1]

güz : Sonbahar.

g.+in 1634

[=1]

H

haber (Ar.) : Son ve yeni havadis, bilgi.

h. 1030, 1258, 1341, 1782,

1843, 1854, 1995, 325,

575, 754, 862

[=11]

ḥaber-dār (Ar.) : Haberli.

h. 750

[=1]

ḥaber-dār ol- (Ar.+T.) : Bilgi

edinmek, haber almak.

h.-a 251

[=1]

ḥaber vir- (Ar.+T.) : Bildirmek,

haber ulaştırmak.

h. 761

h.-e 745

h.-ür 181

[=3]

ḥaber virbi- (Ar.+T.) : Haber

göndermek.

h.-di 828

[=1]

ḥabīb (Ar.) : Sevgili; seven, dost.

ḥ. 1236, 1259

ḥ.+1302

ḥ.+ine 1259

[=4]

ḥabīb ol- (Ar.+T.) : Dost olmak.

ḥ.-mışam 337

[=1]

ḥabībū'l-ilāh (Ar.) : Allah'ın

sevgilisi; Hz. Muhammed.

ḥ. 231

[=1]

ḥābiṭ (Ar.) : Bkz. habṭ.

h. 400

[=1]

ḥabṭ (Ar.) : Yanlış hareket etme,

yanılma.

h.+ı 401

[=1]

ḥācāt (Ar.) : İstekler, dilekler.

h.+imiş 1301

[=1]

ḥācāt kııl- (Ar.+T.) : İstekler,

dilekler; istekleri yapmak.

ḥ. 1422

[=1]

ḥacc (Ar.) : İslamın beş şartından

biri olan ve muayyen

zamanda Mekke'deki

Kabe i Şerife'yi ziyaret

etmek üzere yola çıkma

farızası.

ḥ. +ı 893

[=1]

ḥācēt (Ar.) : İhtyaç, lüzum,

gereklik, muhtaçlık.

ḥ. 1052, 1538, 1624, 1723,

1737, 2015, 516, 1538,

1624, 1723, 1737, 2015

ḥ.+i 2009

ḥ.+i+(1) 1055

ḥ.+ile 2049

ḥ.+in 2011, 2011

h.+ün 2031	h.+inde 1905
h.+üñ 2019, 2019, 2035,	[=1]
929	hâfız (Ar.) : Kur'an-ı Kerim'i
h.+üñden 2020	başından sonuna kadar
[=23]	ezberleyen.
hâcetlü : Gerekli, lüzumlu olmak.	h. 1067
h. 2014	[=1]
h.+ler 245	hâfıza (Ar.) : Hissedilen, bilinen,
[=2]	görülen şeyler; işitilen
hâcil (Ar.) : Utanmış, utancından	konusulan lakırdıları;
yüzü kızarmış.	duyulan, okunulan
h. 1918, 54	sözleri; ezberlenen
[=2]	yazıları, kitapları zihinde
hâcil ol- (Ar.+T.) : Utanamak.	hıfzeden, saklayan hassa,
h.-dı 1223, 592	kuvvet.
[=2]	h. 1620, 1623, 1626
hâd (Ar.) : Derece,ölçü; sınır.	[=3]
h.+i 1649	hafta (Far.) : Yedi günden ibaret
h.+den 1469, 1243, 1867	müddet.
[=4]	h.+da 1651
hâdem (Ar.) : Hizmetçiler,	[=1]
odacılar.	hâk (Far.) : Toprak.
h. 509	h. 1146, 1328, 184
[=1]	h.+e 8
hâdim (Ar.) : Hizmet eden,	h.+ i 10
yarayan.	[=5]
h. 1015, 169, 953, 1687	hâk (Ar.) : Bkz. Hakk.
[=4]	h. 1304, 1341, 1394, 145,
hâdīs (Ar.) : Peygamberimizin	160, 1636, 1679, 1696,
kutsal sözü.	176, 1870, 1874, 2034,

242, 265, 422, 438, 492,
795, 836, 906, 94

h.+a 1313, 1516

h.+dan 170, 1965, 358,
854, 622

h.+durur 1459

h.+ı 1463, 171

h.+ın 116, 1445, 1460,
1709, 844

h.+ına 364

h.+ını 360

h.+un 64

h.+uñ 1264, 37

[=40]

hākān (Far.) : Kağan, han.

h. 779

[=1]

hākīk (Ar.) : Haklı, hak sahibi

olan; layık.

h. 34

h.+i 503

[=2]

hākīkat (Ar.) : Bir şeyin aslı ve

esası; gerçek, doğru.

h. 855, 1553, 63

h.+da 195, 87

h.+de 1444, 1519, 1523,
1890

[=7]

hākīkī (Ar.) : Hakikate mensup,
gerçek; sahici, doğru.

h. 1505, 1506, 1507, 1514,

1516, 1521, 199

h.+ye 1511

[=8]

hākīm (Ar.) : Alim, bilgin, her
şeyi bilen; hikmet
ilmine vakıf kimse.

h. 1227, 1274, 23, 429,
462, 51, 1277

h.+e 253

h.+i 23, 1287,

[=10]

hākīm-āne (Ar.+Far.) : Hikmet
sahibi, hakim olana
yakışacak surette,
hakimcesine.

h. 1199

[=1]

hākīr-āne (Ar.+Far.) : Hakir
olana yakışacak surette,
hakircesine.

h. 650

[=1]

hākīr ol- (Ar.+T.) : İtibarsız,
değersiz, aşağı olmak.

h.-asın 1565

[=1]

ḥaḳḳ (Ar.) : Allah, Tanrı;
doğruluk, gerçeklik.

ḥ. 506, 1028

ḥ.+a 155, 17, 537, 697, 65

ḥ.+ı 1709

ḥ.+ın 538

ḥ.+ına 1381, 667, 1827

ḥ.+ını 1009, 1080, 1080,
1413, 1418, 1452

ḥ.+uñ 1259

ḥ.+uña 741

[=19]

ḥaḳlı : Davası , iddiası,
düşüncesi veya
davranışı doğru ve
adalete uygun olan
(kimse).

ḥ. 360

[=1]

ḥaḳ-şinās (Ar.+Far.) : Hakka
riayet eden, hakkı tanıyan.

ḥ. 12, 156

[=2]

ḥāl (Ar.) : Durum; oluş; bir şeyin
içinde bulunduğu şartların
veya taşıdığı özelliklerin
hepsi.

ḥ. 1003, 1125, 1295, 1542,
374, 469, 971, 383, 650

ḥ.+de 940

ḥ.+den 685

ḥ.+e 685

ḥ.+i 1384, 1538, 874

ḥ.+in 256

ḥ.+ine 705

ḥ.+ini 1465, 532, 569, 787,
876

h.+ lar 451

ḥ.+üñ 682

ḥ.+üñe 886

ḥ.+üñi 730

[=25]

ḥalā (Ar.) : Hali; تنها, boş,
sahipsiz yer.

ḥ.+da 609

[=1]

ḥalāl (Ar.) : Helal.

ḥ. 1272, 1778, 1831, 1932,
269

[=5]

ḥalāl ol- (Ar.+T.) : Yapılmasında
veya kullanılmasında
dinen sakınca
bulunmamak, uygun ve
yerinde
olmak.

ḥ.-a 668

ḥ.-dı 1746

ḥ.-ur 1729, 1736

[=4]

ḥalāş (Ar.) : Kurtulma, kurtuluş.

h. 1194, 1403, 1415, 1567,

1573, 320, 608

h.+ı 546

h.+unu 308

[=9]

ḥalāş eyle- (Ar.+T.) : Kurtarmak.

h.-di 493

h.-düm 1974

h.-me 529

[=3]

ḥalāş id- (Ar.+T.) : Kurtarmak.

h.-eyim 308

[=1]

ḥalāyık : Hizmetçi, cariye.

h. 1838, 1947, 233, 487,

571

[=5]

ḥalel (Ar.) : Bozukluk, eksiklik.

h. 2010, 764

[=2]

ḥāli (Ar.) : Tenha, boş sahisiz

yer.

h. 1291

[=1]

ḥālī (Ar.) : Hal, hale mensup,

şimdiki.

h. 1391, 1535

[=2]

ḥāli bulın- : Uzak kalmak, geri
durmak.

h.a 1077

[=4]

ḥalīfe (Ar.) : Hz. Muhammed'in

vefatından sonra ümmet

idaresinin başına geçen

kimse.

h. 1098, 1103, 1317, 1399,

1457, 414, 423, 427, 479,

483, 485

[=11]

ḥalīm (Ar.) : Tabiatı yavaş olan,

yumuşak huylu; Allah

adlarındandır.

h. 429, 515

[=2]

ḥālīş (Ar.) : Hilesiz, katkısız.

h.+in 1376

[=1]

ḥalk (Ar.) : İnsanlar, insanlardan

bir bölük; aynı yerde

toplanmış kimseler.

h. 1222, 1594, 1596, 1604,

1843, 1859, 1921, 391

h.+a 1005, 1006, 1360,

1444, 1516, 1560, 1603,

1696, 1860, 2034, 283,

472, 511, 622, 689,

732, 49, 1406, 1523, 1870

- h.+ı 538, 889, 1180, 1183
h.+ı+(1) 43
h.+uñ 1551, 1586
[=34]
- ħall** it- -d (Ar.+T.):
Çözme,çözülme.
ħ.-en 1286
[=1]
- ħalta** (Ar.) : Köpeklere takılan
büyük halka, tasma.
ħ.+dan 1721
[=1]
- ħalvet** (Ar.) : Yalnız, tenhada
kalma, tenhaya çekilme.
ħ. 813, 814
ħ.+de 1048
[=3]
- ħalvet-niṣīn** (Ar.+Far.) :
Halvette, yalnızlıkta
oturan.
ħ. 1298
[=1]
- ħām** (Far.) : Pişmemiş, olmamış,
çiğ.
ħ. 1200
[=1]
- ħām ħal-** (Far.+T.) : Pişmemiş
olmak.
ħ. -a 1283
[=1]
- ħāme** (Far.) : Kalem.
ħ.+nüñ 151
[=1]
- ħamiyyet** (Ar.) : Milli onur ve
haysiyet.
ħ.+lere 598
[=1]
- ħamd** (Ar.) : Tanrı'ya olan
şükran duygularını
bildirme.
ħ.+iyile 3
[=1]
- ħaml** it- -d (Ar.) : Saymak,
adetmek.
ħ. -e 1012
ħ. -er 1470
ħ.- meye 1013
[=3]
- ħammām** (Ar.) : Hamam, banyo.
ħ. 105
[=1]
- ħān** (Far.) : Yemek sofrası,
yemek.
ħ. 1213, 1479, 100
ħ.+ı 1203, 1204,
1229, 1359, 1359,1407
ħ.+ına 1407
ħ.+uñ 1177
[=11]
- ħān** (Far.) : Hükümdar, hakan.

h. 1058, 1077, 1351, 146, 1604, 166, 1846, 235, 252, 292, 315, 321, 402, 446, 461, 534, 585, 587, 588, 614, 655, 709, 782, 828 h.+a 453, 508 h.+dan 635, 724 h.+ı 863, 1312 h.+ına 1725, 870, 931 h.+ını 1209, 977 h.+iken inuñ 876 h.+idi 14531382, 1950, 225, 756, 756, 82 h.+imiş 1840, 807 h.+lara 1001, 350, 871 h.+uma 769 h.+uñ 1385 h.+uña 901 h.+uñuñ 673 [=50]	h.+e 1756 [=1] hānlıġ : Bkz. hanlık. h.+ı 533 h.+uñ 418 [=2] hānlıġ -ġ : Han olma durumu; hanın yönetimi. h. 420 [=1] hānümān (Far.) : Hanman; ev bark, ocak. h. 1265, 404 [=2] har (Far.) : Eşek. h. 1843, 1843, 1847 h.+dur 1854 [=4] harāb (Ar.) : Yıkık, viran. h. 676, 707, 736 [=3] harāb ü yebāb (Far.) : Yıkık dökük. h. 736 [=1] harāb eyle- (Ar.+T.) : Harap duruma getirmek. h.-dük 299 [=1]
hande (Far.) : Gülme, gülüş. h. 507 [=1] hānedān (Far.) : Kökten asil ve büyük aile, ocak. h. 381 [=1] hanīf (Ar.) : İslam dinine sımsıkı bağlı bulunan kimse.	

ḥarām (Ar.) : Şeriatçe, dince yasak edilmiş şey.
h. 1272, 1729, 1831, 1932, 269
[=5]

ḥarāmī (Ar.) : Hırsız, haydut, yol kesen.
h. 1607, 1933
h.+yle 1606
[=3]

ḥarām ol- (Ar.+T.) : Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak.
h.-dı 1751, 1768, 1821
h.-maya 668
h.-sa 1272
h.-ur 1735, 1759, 1778
[=8]

ḥarc eyle- (Ar.+T.) :
Harcamak.birbirine harmanlamak.
h. 684
h.-düm 81
[=2]

ḥarīf (Ar.) : Teklifsiz dost, arkadaş.
h. 1492
h.+uñ 678
[=2]

ḥarīf ol- (Ar.+T.) : Arkadaş olmak, dost olmak; uymak.
h. Öisar 1493
h.-ur 633
[=2]

ḥarīm (Ar.) : Herkesin giremeyeceği, dokunamayacağı şey.
h. +i 214
[=1]

ḥarīs (Ar.) : Hırslı, tamahkar, bir şeye çok düşkün, lüzumundan fazla istekli.
h. 881, 921
[=2]

ḥarīs ol- (Ar.+T.) : Hırslı, istekli olmak.
h.-a 285
[=1]

ḥāş (Ar.) : Hass; Mahsus, özel.
h. 1095, 1194, 1230, 1232, 1403, 1573, 1183
h.+ı 1194, 525, 545
h.+uñdurur 1521
[=10]

ḥās u ām (Ar.) : Herkes; elit tabaka ile avam tabaka.
h. 1229, 1896, 1986, 1402
h. +umuzun 1850

[=5]
hāş eyle- : (Ar.+T.) : Özel
kılmak; mahsus.

h.-di 493

h.-düm 1974

[=2]

hāş it- -d (Ar.+T.) : Özel kılmak,
mahsus.

h.-eyim 308

[=1]

hasāset (Ar.) : Tamahkarlık,
pıntılık, cimrilik.

h. 1114

[=1]

hāşaş (Ar.) : Hasase; ihtiyaç.
(Fakirlik.)

h.+ı 1611

[=1]

haseb (Ar.) : Baba tarafından
gelen şeref; soy.

h.+de 1565

[=1]

hased (Ar.) : Kıskançlık,
çekememezlik.

h. 1028

[=1]

hāşeki : Vaktiyle sarayda görevli
bazı subaylara verilen
isim.

h.+ siydi 963

[=1]

hāsıl (Ar.) : Meydana gelen;
ortaya çıkan; elde edilen.

h. 1142, 2031, 2035, 41,
506

h.+a 2032

h.+ı 1543, 2027, 753, 933

[=10]

hāsıl eyle- (Ar.+T.) : Ortaya
çıkarmak.

h.-megil 2012

h.-ye 1579

[=2]

hāsıl it- -d (Ar.+T.) : Ortaya
çıkarmak; elde etmek.

h.-e 1026, 72

[=2]

hāsıl ol- (Ar.+T.) : Elde edilmek;
ortaya çıkarmak.

h.-madı 797

h.-ur 1694, 988

[=3]

hasīs (Ar.) : Cimri; alçak,
değersiz.

h. 1114, 1408, 2039

[=3]

haşlet (Ar.) : İnsanın
yaratılışındaki huyu,
tabiatı, mizacı;
kural

- h. 910
h.+i+(1) 1024, 896, 913,
939
[=5]
- ḥaṣm** (Ar.) : Düşman, muhalif,
karşı taraf.
h. 1900, 1909, 1913
h.+a 1124, 1148, 1917
h.+uñ 1930
h.+uñda 1131
[=8]
- ḥasret** (Ar.) : Çok arzu etme;
özlem; özleyiş.
h. 1546
[=1]
- ḥasret ḳal-** (Ar.+T.) : Özlemek.
h.-ursın 1853
[=1]
- ḥasr eyle-** (Ar.+T.) : Vakfetme,
tahsis etme; tamamlama.
h.-düm 91
[=1]
- ḥāsse** (Ar.) : Bir şeye mahsus
olan kuvvet ve hal,
duygu.
h. 916
[=1]
- ḥasūd** (Ar.) : Hasetçi, kıskanç,
çekemeyen.
h. 1026, 1027
- [=2]
- ḥāṣā** (Ar.) : Asla, hiçbir vakit;
Allah göstermesin, uzak
olsun, uzak olmak.
h. 769,1720
h.+durur 1865
[=3]
- ḥaṣem** (Ar.) : Maiyet, yanında
bulunanlar; hademe.
h.+le 509
[=1]
- ḥaṣerāt** (Ar.) : Küçük böcekler.
h.+dan 1820
[=1]
- ḥatā** (Ar.) : Yanlış, yanılma;
günah; kabahat, kusur.
h. 466, 471, 567, 630, 707,
848
h.+dan 822
h.+dur 1447
h.+lar 1889
h.+mıdur 1389
h.+sın 521
[=10]
- ḥaṭar** (Ar.) : Tehlike.
h. 1150
h.+dan 498
[=2]
- ḥaṭarlu** : Tehlikeli.
h. 755

- h.+yimiş 948
[=2]
- ḥaṭar-nāḳ (Ar.+Far.)** : Tehlikeli,
korkulu, korkunç.
h. 874
[=1]
- ḥatāsuz** : Hatası olmayan, yanlış
bulunmayan.
h. 342, 467
[=2]
- ḥaṭır (Ar.)** : Zihin, fikir; hal;
gönül.
h. 1017, 1204, 748
h.+cuguñ 915
h.+da 1251
h.+ın 903
h.+uñ 766
h.+uñda 1106
h.+uñı 1421
[=9]
- ḥāṭıra (Ar.)** : Hatıra gelen,
hatırda kalan şey;
andaç.
h. 1145, 1145
[=2]
- ḥaṭīb (Ar.)** : Peygamber.
h. 29
[=1]
- ḥātīm** : Kadı , hakim.
ḥ.+i 626
- [=1]
- ḥātīm (Ar.)** : Hitama erdiren,
bitiren, mühür basan.
h.+i 626,56
[=2]
- ḥavādim** : Hizmetçiler.
h. 169
[=1]
- ḥavāş (Ar.)** : Muhterem saygın
olanlar.
h. 608
h.+un 1356
h.+uñdurur 1521
[=3]
- ḥavāss (Ar.)** : Hasseler, duygular.
ḥ. 1044, 12
h.+ı 169
[=3]
- ḥavāşī (Ar.)** : Maiyet adamları.
h. 675
[=1]
- ḥay (Ar.)** : Bkz. hayy.
ḥ. 1698
[=1]
- ḥāy (Far.)** : Vay!, eyvah!.
h. 38
[=1]
- ḥayā (Ar.)** : Utanma, edep; Allah
korkusu ile günahattan
kaçınma.

- h. 7
h.+dan 1215
[=2]
- ḥayāl (Ar.)** : İnsanın kafasında tasarlayıp canlandığı şey.
h. 1619, 918, 918
[=3]
- ḥayāt (Ar.)** : Dirilik, canlılık.
h. 1079, 1119, 1914, 294
[=4]
- ḥāymlıg** : Haince davranma.
h. 723
[=1]
- ḥayır (Ar.)** : Bkz. hayr.
h. 1939, 750
[=2]
- ḥayırlı** : Yararı, hayrı olan.
h.+durur 232
[=1]
- ḥayırlı** : Bkz. hayırlı.
h. 320
[=1]
- ḥāyin (Ar.)** : Hıyanet eden, nankörlük eden, hayın.
h. 1676, 1677, 934
h.+leriün 1933
[=4]
- ḥaylī (Far.)** : Epeyce, çokça, oldukça.
- h. 1449, 1882, 1920, 305, 325, 363, 741, 865
[=8]
- ḥaylice** : Epeyce, oldukça.
h. 209
[=1]
- ḥayr (Ar.)** : İyi, faydalı, hayırlı, yarar.
h. 1321, 1323, 1451, 19, 1903, 1972, 247, 683, 854
h.+a 1892, 1907, 853, 961
h.+ı 16
h.+ı(1) 271, 355
h.+un 1143
[=17]
- ḥayr kıı-** (Ar.+T.) : iyilik yapmak.
h.-mak 1320
[=1]
- ḥayrān (Ar.)** : Şaşmış, şaşık kalmış; çok tutkun.
h. 11
[=1]
- ḥayret (Ar.)** : Şaşkınlık; ne yapacağını bilememe.
h.+inden 223
[=1]
- ḥayvān (Ar.)** : İnsan ve bitkilerden başka her canlı.

- h. 36
[=1]
- ḥayy (Ar.)** : Allah'ın sıfatlarındandır. Allahın diri ve canlı olması anlamına gelir.
h. 1105, 429
[=2]
- ḥazān (Far.)** : Sonbahar, güz.
h. 1083
[=1]
- ḥazer (Ar.)** : Çekinme, zarar verebilecek şeyden kaçınma, korunma.
h. 1100, 1711, 726
[=3]
- ḥazer eyle- (Ar.+T.)** : Sakınmak, korunmak, çekinmek.
h. 1030
h.-gil 912
[=2]
- ḥazerlü** : Sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.
h.+yimiş 948
[=1]
- ḥazīne (Ar.)** : Devlet malının, devlet parasının saklandığı yer.
h. 389
[=1]
- ḥazır-cevāb (Ar.)** : Her söze, derhal, düşünmeksizin uygun cevap veren.
h. 111, 748
[=2]
- ḥazır ol-** : Hazır durumda bulunmak.
h.-ur 482
[=1]
- ḥāzır (Ar.)** : Hazır; huzurda, meydanda, göz önünde olan, bizzat bulunan.
h. 645
[=1]
- ḥāzır bul- (Ar.+T.)** : Hazır durumda bulmak.
h.-a 1017
[=1]
- ḥazret (Ar.)** : Saygı saymak üzere büyüklere verilen ünvan; huzur.
h.+ümde 700
[=1]
- he** : Evet.
h.+ye 837
[=1]
- hefte (Far.)** : Hafta, yedi gün.
h. 1572
h.+de 1360
[=2]

helāk (Ar.) : Çok yorulma,
mahvolma, ölme.

h. 1695, 173, 944

h.+e 1963

[=4]

helāk ol- (Ar.+T.) : Mahvolmak.

h.-dılar 1670

h.-ıgeldi 1835

h.-maya 465

h.-ur 288

[=4]

hele : Özellikle.

h. 1240, 1408, 1430, 1564,

1809, 1953, 2050, 552,

732, 879

[=10]

hem (Far.) : Bir de, ayrıca, ve
manasında kullanılır.

h. 1063, 1138, 1161, 1209,

124, 1243, 1276, 132, 140,

147, 1477, 1557, 1590,

1601, 1610, 1743, 1762,

1783, 1788, 1811, 1821,

1982, 2020, 2023, 2023,

2028, 206, 274, 276, 32,

335, 362, 384, 396, 431,

435, 475, 506, 521, 542,

551, 599, 647, 732, 736,

74, 757, 785, 791, 917, 98

[=51]

hem... hem (Far.) : İki veya daha
çok hareket veya şeyin,

bilhassa birbirine zıt

olanların birlikte

bulduklarını belirtmek

için kullanılır.

h. 264,264, 359,359,

360,360, 941,941

[=8]

hemān (Far.) : Hemen, derhal o
anda; öylece.

h. 1018, 1052, 1102, 1120,

1146, 1156, 1176, 1189,

119, 1217, 1224, 1287,

1387, 1414, 1444, 1461,

1513, 1546, 1592, 1592,

1608, 1659, 1679, 1734,

1761, 1785, 182, 1852,

1890, 1898, 1919, 1920,

1979, 1999, 2000, 249,

260, 305, 314, 381, 512,

576, 595, 595, 609, 609,

70, 709, 71, 720, 773, 814,

826, 828, 859, 860, 920,

946, 963, 977, 1841

[=61]

hemāna (Far.) : Tamamen,
aynen, tıpkı.

h. 1190

[=1]

hemān hemān (Far.) : Hemen
hemen; tam değilse bile
ona pek yakın.

h. 501

[=1]

hem-dem (Far.) : Sıkı fıkı,
cancığer arkadaşı.

h. 1056, 1738, 353

h.+dürür 623

h.+leri 978

[=5]

hemīn (Far.) : Bu bile, tıpkı bu,
çok

h. 1024, 1301, 1320, 1573,

1719, 1765, 1858, 1913,

1921, 197, 2014, 2033,

284, 768, 836, 988

[=16]

hemīşe (Far.) : Daima, her vakit,
her zaman.

h. 1006, 1030, 1264, 1624,

1834, 286, 290, 724, 815,

853

[=10]

hem-nefes (Far.+Ar.) : Arkadaş.

h. 1293

[=1]

hem-nişīn (Far.) : Beraber oturup
kalkan, teklifsiz arkadaş.

h.-ye 290

[=1]

hem-rāh (Far.) : Yoldaş, yol
arkadaşı.

h. 1603, 322, 1984

h.+dur 1615

h.+iken 1094

h.+lar 414

h.+sın 646

[=6]

hem-rāh it- -d (Far.+T.) :

Yoldaşlık arkadaşlık

yapmak.

h.-en 174

[=1]

hem-rāhlık -ġ : Yoldaşlık,
arkadaşlık.

h. 366

[=1]

hem-rāz (Far.) : Sıkı fıkı arkadaş,
sır arkadaşı.

h. 1292

[=1]

hem-reh (Far.) : Bkz. hem-rah.

h.+lere 1254, 352

[=2]

hem-reng (Far.) : Bir renkte,
rengi bir.

h. 618

[=1]

henüz (Far.) : Şimdiye kadar;
daha; hala.

h. 1014, 1430, 1806, 394

[=4]

hep : Tam, bütün; sürekli olarak,
her zaman, daima.

h. 1106, 1234, 1322, 1464,

1733, 1925, 1986, 233,

233, 257, 322, 381, 615,

730, 742, 834

[=16]

her (Far.) : Teklik bildiren
isimlerin önüne gelerek
tamamını bildirir; hep,
bütün.

h. 1017, 1019, 1020, 1071,

1087, 1088, 1107, 1119,

1120, 1125, 1170, 1184,

1191, 1226, 1230, 1236,

1246, 1252, 1253, 133,

1359, 136, 1361, 1401,

1407, 1504, 1509, 1513,

1520, 1543, 1544, 1546,

1549, 1553, 1574, 1577,

1584, 161, 1611, 1623,

1627, 163, 1641, 1642,

1649, 1685, 1717, 1718,

1801, 1817, 183, 1867,

1868, 1892, 1897, 1899,

1928, 194, 1946, 196,

1970, 1979, 220, 243, 260,

269, 302, 31, 332, 350,

351, 401, 437, 438, 440,

441, 467, 491, 502, 503,

505, 523, 527, 536, 539,

543, 654, 658, 664, 671,

738, 754, 792, 820, 841,

85, 863, 871, 875, 884,

920, 948, 961, 987

[=104]

her bir : Sayılabilen şeylerin ayrı
ayrı hepsi, beher.

h. 92, 1633, 2002, 47

h.+inün 1990

[=5]

hercāyi (Far.) : Hercai; kararsız,
sebatsız.

h.+ler 1555

[=1]

hergiz (Far.) : Asla, katiyyen,
hiçbir vakit.

h. 1150, 1186, 1508, 1880,

1932, 1975, 2005, 2006,

846

[=9]

hevā (Ar.) : Heves, istek, arzu.

h.+sı 378

h.+sın 1648

h.+sına 255, 899

[=4]

heves (Ar.) : Arzu, istek; gelip geçici istek.

h. 1125, 1292, 1293, 1648,

1855, 1857, 1109

[=6]

heves it- -d (Ar.+T.) :

Heveslenmek; bir

şeye karşı istek duymak.

h.-ersen 126

[=1]

hey : Şaşma ünlemi.

h. 1219, 1219, 1698, 221,

566

[=5]

heyülā (Ar.) : Bir nesnenin

zihinde aldığı şekil,

bir nesnenin hayaldeki

tasviri.

h. 203

[=1]

hezl (Ar.) : Eğlence, şaka,latife.

h. 330

[=1]

hıdmet (Ar.) : Hizmet, hizmet; iş

görev; iş görme.

h. 870, 872

h.+i 97

h.+üme 838

[=4]

hırş (Ar.) : Öfke; sonu gelmeyen arzu, istek.

h.+ı 148

[=1]

hışım (Far.) : Bkz.hışm.

h. 288

[=1]

hışım it- -d (Far.+T.) : Kızmak,

öfkelenmek.

h.-üben 334

[=1]

hışm (Far.) : Kızgınlık, öfke.

h.+ı 1032

h.+ına 876

h.+ından 1030

[=3]

hışmet (Ar. Haşmet) :

Haşem'den meydana

gelen büyüklük,

heybet; nezaket, Saygınlık,

alçakgönüllülük

h. 1084

h.+i 851

h.+üni 1132

[=3]

hışm eyle- (Far.+T.) :

Hiddetlenmek.

h.-me 914

h.-miş 692

[=2]

hışm-nāk (Far.) : Öfkeli, kızgın.

h. 288

[=1]

hıyānet (Ar.) : Hayınlık,

vefasızlık; itimadı, güveni
kötüye kullanma.

h. 1092, 666, 723

[=3]

hıyānet it- -d (Ar.+T.) : Hainlik,

kötülük etmek.

h.-er 968, 932

[=2]

hicāz (Ar.) : Arap yarımadasında,

Mekke ve Medine'nin
bulunduğu ülke.

h. 893

[=1]

hicr (Ar.) : Ayrılık.

h.+inde 1549

[=1]

hicret (Ar.) : Hz. Peygamber'in

Mekke'den Medine'ye göç
etmesi.

h.+üñ 1543

[=1]

hiç (Far.) : Olumsuz cümleleri

mana bakımından
kuvvetlendirir.

h. 1002, 1155, 1387, 330,

330, 342, 344, 348, 405,

559, 586, 586, 637, 340

[=14]

hidāyet (Ar.) : Doğruluk; hak

yoluna, doğru yola girmek.

h. 291, 409

[=2]

hidāyetlü : Doğru, hak yoluna

giren.

h. 42

[=1]

hilāf (Ar.) : Karşı, zıd.

h. 654, 464, 755

h.+ın 806

h.+ına 611

[=5]

hilāfet (Ar.) : Halifelik;

Peygamber vekili olarak
İslamı koruma vazifesi.

h. 1382, 1453, 225, 267

h.+de 1318

[=5]

hilāf eyle- (Ar.+T.) : Karşı

çıkma

h.-di 427

h.-me 652, 905

h.-mek 842

h.-meklikden 331

h.-mez 327

[=6]

hılâf it- -d (Ar.+T.) : Karşı çıkmak.

h.-meye 422

[=1]

hılķat (Ar.) : Yaratılma, yaratılış.

h.+inde 1550

[=1]

hılcat (Ar.) : Eskiden padişah veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü ebise; değerli kaftan.

h. 1224, 1133, 1165, 810

[=1]

himmət (Ar.) : Manevi tesir, dini mertebesi yüksek kimselerin yardımı; ruhani yardım; çalışma, gayret.

h. 1140, 1381, 646

h.+de 1160

h.+dürür 1231

h.+i 1300, 1587, 489, 851, 895

h.+inde 770

h.+lerini 1018

h.+üñ 1903

[=13]

himmət eyle- (Ar.+T.) : Yardım etmek, emek vermek.

h.-yigör 1014

[=1]

himmət it- -d (Ar.+T.) : razı

gelmek, emek

vermek.

h. 667

[=1]

himmət kııl- (Ar.+T.) : Çalışmak, emek vermek.

h.-a 1311, 1336

[=2]

himmətlü : Himmət sahibi.

h. 1929

[=1]

hitāb (Ar.) : Bir veya birçok kimselere ağızdan veya yazı ile söyleme.

h. 1252

[=1]

hitāb eyle- (Ar.+T.) : Seslenmek, söylemek, söz yöneltmek.

h.-di 1697

h.-ridüm 656

[=2]

hitāb it- -d (Ar.+T.) : Söylemek.

h.-er 99

h.-miş 1220

[=2]

hizmet (Ar.) : İş, iş görme,
vazife, memurluk.

h. 2038, 920, 947, 980,

1336, 868, 1001

h.+de 1002

h.+den 930

h.+e 1014

h.+i 1033bu, 895, 923

h.+inden 882

[=14]

hizmet eyle- (Ar.+T.) : Görevini
yapmak.

h. 1422

h.-yigör 1014

[=2]

hizmet it- -d (Ar.+T.) : Bir
kişinin hesabına
veya menfaatine iş
görme.

h.-er 901, 931

[=2]

hikāyet (Ar.) : Hikayeler;
anlatma; olmuş bir
hadise.

h. 1219, 439, 1949

h.+dürür 691

h.+leri 1072

[=5]

hikāyet it- -d (Ar.+T.) :

Ayrıntılarıyla anlatmak,
söylemek.

h.-er 257

h.-erem 361

h.-erüz 218

[=3]

hikmet (Ar.) : Eşyanın

ahvalinden, harici ve
batni keyfiyetlerinden

bahseden ilim; Felsefe
ilmi ve

kolları; sebep.

h. 1184, 123, 1442, 216,
33, 946, 63

h.+de 1227

h.+e 22

h.+i 52

h.+iyile 51

h.+iyle 1273

h.+ler 1181, 1181, 17, 30,
49

[=17]

hile (Ar.) : Oyun, aldatma.

h. 1009, 338

h.+yile 552

h.+yle 1712

h.+ ye 339

[=5]

hilm (Ar.) : Bkz. hilm.

- h.+de 1996
[=1]
- hilm (Ar.)** : İnsanın tabiatında olan yavaşlık, yumuşaklık; nefsini heyecandan korumak.
h. 159
[=1]
- hisāb (Ar.)** : Hesap, sayma.
h. 110, 1389, 1392, 1392, 1393, 1891, 229, 526, 1822
h.+a 664
[=10]
- hisāb it- -d (Ar.+T.)** : Düşünmek, tasarlamak.
h.-elüm 222
[=1]
- hisāb eyle- (Ar.+T.)** : Hesap etmek, düşünmek.
h.-diler 1393
[=1]
- hişār (Ar.)** : Kale, istihkamlı kale, bent.
h. 468
[=1]
- hiss (Ar.)** : Duyma kuvveti, duygu.
h. 1619, 918
[=2]
- hudūd (Ar.)** : Sınırlar, uçlar, bucaklar.
h. 1700
[=1]
- huzūr** : Hürmet edilmesi lazım gelen kimsenin yanında olmak.
h.+ında 936
[=1]
- huzūr bul-** : Ruhsal yönden rahatlamak.
h.-ur 1296
[=1]
- hüccetleş- (Ar.)** : Delil; tartışma, çekişme.
h.-üp 907
[=1]
- hüküm (Ar.)** : Hüküm, emir.
h. 1661, 839, 1783, 1211
h.+e 842
h.+i 1000, 1797, 1826, 1976, 382, 425
h.+i+(1) 558, 831, 839
h.+in 1763, 759
h.+inde 1774
h.+ini 818
h.+üne 546, 845
h.+üni 735
h.+üñüz 375
[=22]

hüküm eyle- (Ar.+T.) :

Hükmetmek.

h.-miş 558

h.-ye 423

h.-se 827

[=3]

hüküm it- -d (Ar.+T.) :

Egemenliği altında

bulundurmak; Bir kimseye

veya topluluğa sözünü

geçirmek.

h.-e 166

h.-ici 655,350

h.-iser 421

h.-seler 850

[=5]

hüküm-i şeri (Ar.) : Şeriat

icaplarına göre verilmiş

hüküm.

ş.+le 1786

[=1]

hükümet (Ar.) : Bir memleketi

idare eden vekiller heyeti;

devlet.

h. 1317, 1322

[=2]

hüküm (Ar.) : Bkz. hüküm.

h. 510, 583, 572

h.+lerini 850

[=4]

hüküm eyle- (Ar.+T.) : Bkz.

hüküm eylemek.

h.-ye 1202

[=1]

hüküm it- -d (Ar.+T.) : Bkz.

hüküm itmek.

h.-e 1557

[=1]

hürmet (Ar.) : Saygı.

h. 984

h.+i 987

h.+inde 942

[=3]

hürmet it- -d (Ar.+T.) : Saymak,

saygı göstermek.

h.-mek 1308

[=1]

hürmetsiz : Saygısız.

h. 928

[=1]

hürre (Ar.) : Cariye veya esir

olmayan kadın.

h. +i 1379

[=1]

hüsün (Ar.) : Güzel, iyi.

h. 1591, 1042

[=2]

hüzün (Ar.) : Gam, keder, sıkıntı.

h.+iyle 1544, 184

[=2]

- ho** (Far.) : Bile, artık, hem; kendi.
h. 1080, 1083, 1495, 1852, 28
[=5]
- hōca** (Far.) : Hacı; hoca, efendi, muallim.
h. 1362, 1426, 168, 453, 566, 1577
h.+nüñ 569
[=6]
- hōd** (Far.) : Kendi, hem, bile.
h. 1551, 1680, 1919, 2015, 288, 385, 817, 838
[=8]
- hor** (Far.) : Ehemmiyetsiz, değersiz, bayağı.
h. 1126, 1778, 649, 885, 1660, 1704, 463, 177
[=6]
- horluk** : Değersizlik, ehemmiyetsizlik.
h. 1021
[=1]
- hoş** (Far.) : İnsanın içine güzel gelen; zevk veren; hisleri okşayan, güzel, iyi.
h. 1207, 1214, 1415, 1424, 1439, 1632, 1949, 2002,
- 202, 2025, 313, 319, 419, 476, 680, 784, 785, 46
h.+ça 1415
h.+dur 1377
[=19]
- hoş bul-** (Far.+T.) : Beğenilecek biçimde.
h.-a 569
[=1]
- hoş dut-** (Far.+T.) : İkrâm etmek, ağırlamak; iyi davranmak.
h. 528
[=1]
- hoş gel-** (Far.+T.) : Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.
h.-üp 1414
h.-ür 1109
[=2]
- hoş it- -d** (Far.+T.) : Eğlendirmek; hoş vakit geçirmek.
h.-esin 1060
[=1]
- hoş kıl-** (Far.+T.) : Beğendirmek,
h. 915
[=1]
- hoşlğ** : Bkz. hoşlğ.
h.+ı 208
h.+ına 1592

- [=2]
hoşluğ : Hoş olma durumu.
h.+ı 1589
[=1]
- hoşnud it- -d (Far.+T.)** : Razi etmek, memnun etmek.
h.-e 277
[=1]
- hoşnud ol- (Far.+T.)** : Razi olmak, memnun olmak.
h.-a 520
[=1]
- hoş ol- (Far.+T.)** : Huzura kavuşmak, rahat olmak.
h.-dı 1032
[=1]
- hū (Ar.)** : Hüve; üçüncü kişi şahıs zamiri “o” ; Allah.
h. 38
[=1]
- hū (Far.)** : Tabiat, yaratılış, huy.
h. 1239, 142, 142, 1834, 38
h.+lılar 1439
h.+sıdur 728
h.+sına 254
h.+sını 1633
[=9]
- hūb (Far.)** : Güzel, hoş, iyi.
- h. 1042, 1046, 1703
h.+dur 965
[=4]
- hudāvendi (Far.)** : Hükümdarlık, sahiplik.
h. 1112
[=1]
- hulq (Ar.)** : Huy, tabiat.
h.+ısa 1513
[=1]
- hūlu** : Huylu.
h.+lar 1977, 985
h.+lara 1632
[=3]
- humār (Ar.)** : İçkiden sonra gelen başağrısı, sersemlik.
h.+iyle 1268
[=1]
- hūn-rīz (Far.)** : Kan döken, kan dökücü.
h. 1943, 1951
[=2]
- hurrem (Far.)** : Şen, sevinçli, güler yüzlü, gönül açan.
h. 775
[=1]
- hūrşīd (Far.)** : Güneş.
h.+e 814
[=1]
- hurūc (Ar.)** : Dışarı çıkma.

- h.+ı 60
[=1]
- ḥuṣūṣā (Ar.)** : Başkaca, ayrıca.
h. 1172, 1187, 1208, 1261,
1429, 1435, 1440, 1443,
1525, 1527, 1565, 1575,
1601, 1648, 1724, 1836,
23, 514, 655, 875, 90, 942
[=22]
- huṣūṣ (Ar.)** : Tanrı huzurunda
boyun eğme, nefsini hor ve
hakir görme; alçak
gönüllülük.
h. 893
[=1]
- hūṣ-yār (Far.)** : Akli kendisine
yarayan akıllı.
h. 1262, 789
h.+iken 1430
[=3]
- Ḥūzā (Far. hudā)** : Tanrı.
h. 1169, 1875, 234, 298,
369, 48, 659, 887, 1143,
1639
h.+dan 1891, 1967, 1164
h.+sına 432
h.+siyle 275
h.+ya 1201, 435, 1749
h.+yı 215
[=19]
- ḥūy (Far.)** : Tabiat, mizaç, huy,
ahlak.
h.+ıdur 1915
h.+ını 1744
[=2]
- ḥuy idin- (Far.+T.)** : Bir
davranışı alışkanlık
durumuna getirmek.
h.-gil 896
[=1]
- hümā (Far.)** : Saadet, kutluluk.
h. 1603, 1875, 1984
[=3]
- hümām (Ar.)** : Himmetli, azimli,
bir işe sınıksız sarılıp o işi
başarma.
h. 1008, 1486, 232, 232,
1945
h.+ı 1933
[=6]
- hümāyūn (Far.)** : Mübarek, kutlu;
padişaha ait.
h. 1302
[=1]
- hüner (Far.)** : Marifet, bilme,
ustalık.
h. 117, 1189
h.+dür 872
[=3]

hüner-mend (Far.) : Hünerli,
marifetli.

h. 1375

[=1]

hüviyyet (Ar.) : Mahiyet,
hakikat, asıl.

h.+de 162

[=1]

hüzāvend (Far.) : Efendi, malik,
sahip.

h. 563

[=1]

I

ıqlīm (Ar.) : Memleket, diyar,
ülke.

ı. 871

ı.+e 292, 350, 614, 643,

655

ı.+edür 519

[=7]

ıra - : Ayırmak, cüda kılmak;
uzaklaştırmak.

ı. 43

[=1]

ırağ eyle- : Uzaklaştırmak.

ı. 938

[=1]

ırağ ol- : Uzak durmak; mesafeli
olmak.

ı.-ma 930

[=1]

ıraq : Uzak.

ı. 1271, 1394, 1716, 1716

[=4]

ıraq dut- : Uzak bulundurmak,
uzaklaştırmak.

ı.-maya 290

[=1]

ıraq düş- : Uzak kalmak,
uzaklaşmak.

ı.-di 209

[=1]

ıraqlık : Uzaklık.

ı. 1532, 882

[=2]

ırla- : Şarkı söylemek, teganni
etmek.

ı.-mag 1432

[=1]

ırmağ : Büyük akarsu, nehir.

ı.+a 799, 799

[=2]

ırz (Ar.) : Şan ve şeref; namus,
iffet.

ı.+uñı 736, 829

[=2]

ısıcağ : Sıcak.

ı. 1811

[=1]

ısrār id- (Ar.+T.) : Bir konuda,
bir düşüncede sürekli
direnmek, ayak diremek.

1.-eyim 936

[=1]

ıssı : Sahip.

1. 165

[=1]

ışııt- : Parlatmak.

1. 1784

[=1]

ıışık (Ar.) : Şiddetli sevgi;
canıgönülden sevme; Aşk.

1. 1490, 1494, 1500, 1504,
1507, 1507, 1511, 1512,
1522, 1526, 1526, 1576,
1576, 1578, 1589, 574

1.+a 1492, 1533, 1590,

1602

1.+dur 1508

1.+ı 1509, 1516, 1563, 8,
1500, 1505, 1514, 1521,
1523, 1525, 1552, 1576

1.+ıdur 1522, 1522

1.+ıla 1502

1.+ını 1299

1.+imiş 1509

1.+uñ 103, 1495, 1524,

1608

1.+uñı 1560

[=43]

ittulā (Ar.) : Öğrenme, tanıma,
bilme, haberli olma.

1. 1496, 133

[=2]

ıvāz : (Ar.) : İvaz; bedel
karşılık, karşılıklı olarak
verilen şey.

1. 994

[=1]

ıvāzlıg : Karşılıklı.

1.+a 888

[=1]

ıztırārī (Ar.) : Mecburi.

1.+dürür 1786

[=1]

İ

ıbādet (Ar.) : Allah'a karşı
kulluk vazifesini yerine
getirme; tapma.

i.+den 232

i.+ler 1313, 684

[=3]

ıbādet kııl- (Ar.+T.) : Allah'ın
buyruklarını yerine
getirmek.

i.-a 170

i.-am 697

[=2]

ibāret (Ar.) : ...dan meydana gelmiş, bir şeyin aynı. i. 657, 866 [=2]	230, 289, 305, 325, 350, 391, 402, 430, 460, 460, 512, 768, 81, 839, 871, 985
ibāret id- (Ar.+T.) : Meydana gelmek. i.-üp 310 [=1]	i.+ine 1748 i.+ünden 1772 [=45]
icābet (Ar.) : Razı olma, rıza gösterme. i. 522, 812 [=2]	iç- : Bir sıvıyı ağızdan içeriye çekmek, yutmak. i. 1090, 1164, 1249, 1263 i.-di 1456 i.-e 1280, 1281, 1651, 857 i.-eler 1270 i.-en 1287, 1463, 1280 i.-enleri 1266, 1289 i.-er 1189, 800 i.-erise 1089, 1377 i.-erleridi 1096 i.-erse 1280, 1753, i.-erseñ 1263, 1273 i.-esin 1244, 1247 i.-gil 1256 i.-icek 1276 i.-ince 1455 i.-incek 1249, 1256 i.-me 1163, 1242, 1242, 1257 i.-megüñ 1278 i.-mek 1377 i.-mekden 1265
icābet (Ar.) : İzin. i. 812 [=1]	
ictimā* (Ar.) : Bir araya gelmek, kavuşmak. i. 1246, 1496 [=2]	
iç :İçerideki kısım; bir şeyin içerisi; iç kısmı. i. 1249, 1257 i.+i 956, 983 i.+inde 1252, 1296, 132, 147, 1594, 1622, 1632, 1706, 1895, 1906, 1918, 1920, 1921, 1924, 1977, 34, 56, 1161, 1222, 1222, 1515, 1596, 1609,	

i.-meñe 590	[=24]
i.-meye 1279	içüñde : İçinde; esnasında,
i.-meziseñ 1259	vaktinde.
i.-se 1185	i. 1243
i.-üben 1086, 1457	[=1]
i.-üñüz 1376, 1376	içür- : İçmesini sağlamak.
i.-üp 620	i.-di 1549
[=47]	[=1]
iç- : İçmek.	ı̄d (Ar.) : Bayram.
i. öicek 1260, 1284	i. 1406, 1406, 345
[=2]	i.+i 1653
içil- : İçmek.	[=4]
i.-se 101	id- : Etmek; yapmak.
[=1]	i.-e 1005, 1047, 1077,
içki eylemek/ itmek : İçki	1112, 1132, 1132, 1209,
ziyafeti vermek; içki	1289, 1313, 1372, 1373,
içirtmek.	1542, 1579, 1609, 1609,
i. 1254, 1288	1650, 1808, 1903, 1934,
[=2]	250, 261, 323, 340, 428,
içre : İçinde.	428, 455, 455, 477, 488,
i. 1712, 196, 224, 297,	654, 771, 806, 806, 954,
308, 496, 711	954, 265
[=7]	i.-ecek 838
içün : İçin; amacıyla.	i.-eceksin 500
i. 1034, 105, 106, 1335,	i.-elden 1995
144, 1462, 1641, 1690,	i.-eler 1353, 1634, 750,
1848, 1957, 257, 274, 334,	750, 890, 122, 97
38, 395, 427, 427, 465,	i.-elüm 485
531, 781, 812, 930, 463,	i.-em 1133, 1988, 831, 835
930	i.-emidün 483

i.-en 1086, 1452, 1688,
174, 631, 841
i.-ene 1365
i.-enlerde 1810
i.-er 1165, 1167, 1213,
1276, 1347, 1347, 1470,
1512, 1564, 1574, 1574,
183, 183, 1889, 437,
553, 968, 992, 288, 118,
118, 48
i.-erdi 1999, 22
i.-erdüm 334
i.-erdüñ 224
i.-erem 975
i.-eridi 1656
i.-erise 266, 994
i.-erler 229, 526, 678
i.-erleridi 1959
i.-erse 1328, 1693, 1941,
523, 841, 954
i.-ersen 1027
i.-erseñ 1167, 1379, 1491,
1857, 1970, 936
i.-ersin 1273, 1520
i.-esin 1060, 1074, 1141,
271, 411, 644, 653, 653,
746
i.-evüz 1253
i.-eyidi 1998
i.-ici 235, 236

i.-incek 2000, 558, 111
i.-ine 1139
i.-iser 1725, 992
i.-üp 11, 1780
i.-üpdür 878
[=131]
idebil- : etme olanağı ya da
olasılığı bulunmak.
i.-iser 273
[=1]
idedur- : Etmekte olmak;
yapmaya devam etmek.
i.-gıl 891
[=1]
idegör- : Yapmaya devam
etmek.
i. 608
[=1]
idin- : Yapınmak; Kendini bir
şeye sahip kılmak, kendine
sağlamak, elde etmek,
i. 1395, 503
i.-ce 821
i.-cek 1801
i.-di 1953
i.-düm 76
i.-e 167
i.-me 1834
[=8]

idrāk it- (Ar.+T.) : Akıl
erdirmek, anlamak,
kavramak.

i.-er 155
[=1]

idügi : Olduğu.

i.+n 204
[=1]

idüğü : Bkz. idügi.

i. n 2038
[=1]

iftihār (Ar.) : Öğünme; şeref, şan.

i. 1084
[=1]

iftitāh (Ar.) : İftitah tekberi;
namaza başlarken
söylenen “Allahu ekber”
sözü.

i. 1641
[=1]

ihsān (Ar.) : İyilik etme; bağış,

bağışlama.
i. 683, 1323

i.+ı 434

i.+ıdur 1321

i.+lar 1327, 1327, 1904

[=7]

ihsan kııl- (Ar.+T.) : Bağışlamak.

i.-a 601
[=1]

ihtirām (Ar.) : Saygı, hürmet.

i. 1212, 1450, 510
[=3]

ihtirāz id- (Ar.+T.) : Çekinmek,
sakinmek.

i.-e 1467
[=1]

ihtiyāc (Ar.) : İhtiyaç; muhtaçlık,
yokluk, gereklilik.

i. 1054, 516
i.+iyle 2017

i.+uñ 2030
[=4]

ihtiyāt (Ar.) : İlerisini düşünerek,
görerek davranma;
tedbirlik, tedarikli bulunma.

i. 1867, 771

i.+uñ 1120
[=3]

ihlāş (Ar.) : Doğruluk;
samimiyet.

i. 1095

i.+ıla 2032

[=2]

ihtilāf eyle- (Ar.+T.) : Ayrılık,
anlaşmazlık, aykırılık hali.

i.-me 464

i.-mek 842

i.-mez 327

[=3]

ih̄timām id- (Ar.) : Dikkatle,
gayretle çalışma, özenle iş
görme.
i.-e 889
i.-er 720
[=2]

iḥ̄tişār (Ar.) : Sözü, yazıyı
kısaltma.
i. 1253
[=1]

iḥ̄tiyār (Ar.) : İstek, arzu,tercih;
razı olmak, seçmek.
i. 136, 468
i.+ın 1872
i.+uñ 1010
[=4]

iḥ̄tiyārī (Ar.) : Mecburi olmayan,
isteğe bağlı; bir kimsenin
isteğine bırakılmış.
i.+dür 1785
i.+dürür 1814
[=2]

iḥ̄tiyār eyle- (Ar.+T.) : Seçmek.
i. -düm 71
[=1]

iḥ̄tiyār kıl- (Ar.+T.) : Seçmek,
belirlemek.
i. 694
[=1]

ik̄āb (Ar.) : Şiddetli azap, eziyet;
ceza.
i. 110, 1690, 1965, 1970,
334, 531, 531, 736
i.+ı 1976, 1988, 1978
i.+uñ 2049
[=11]

ik̄āb eyle- (Ar.+T.) :
Cezalandırmak.
i.-me 1962
i.-sem 333
[=2]

ik̄bāl (Ar.) : Baht, talih; arzu,
istek.
i.+ler 1544
[=1]

ik̄dām (Ar.) : Gayret ve sebatla
çalışma, devamı çalışma;
ilerleme.
i. 1609
[=1]

iken : İken, varken.
i. 1811, 225, 267, 267,
301, 402, 402, 461, 461,
479, 658, 874, 931
[=14]

iki : Birden sonra gelen sayının
adı ; iki.
i. 1031, 1306, 1318, 1486,
1496, 1524, 1572, 16,

1627, 1634, 1652, 1670,
1775, 1788, 1796, 1803,
1804, 1812, 1850, 1912,
1936, 1968, 369, 452, 5,
619, 637, 671, 672, 762,
79, 831, 842, 852, 957,
967, 999

i.+den 1067, 1535

i.+dür 1504, 1784

i.+nci 364, 371, 1026,
1182, 1584, 1612, 1731,

1732, 2046, 213

i.+ncide 94

i.+ncisi 245, 449, 1613,
330, 901

i.+niziñ 2001

i.+si 1032, 1790, 637,
1620, 548

i.+sidür 1619

i.+sin 1775

i.+sinüñ 1504

[=66]

ikilik : Görüş veya düşünce
ikiye bölünmüş olma
durumu, anlaşmazlık.

i. 7

[=1]

ikindin : İkinci vakti.

i. 1289

[=1]

ikindü : Öğle ile akşam
arasındaki zaman dilimi.

i.+ye 1200

[=1]

ikişer : İki sayısının üleştirme
sayı sıfatı.

i. 201

[=1]

ikiyüz : yüz doksan dokuzdan
sonra gelen sayı.

i. 636

[=1]

ikrām id- (Ar.+T.) : Konuğu bir
şeyle ağırlamak, konuğa
bir şey sunmak.

i.-üñ 1338

[=1]

iktidā id- (Ar.+T.) : Tabi olmak,
uymak.

i.-eler 629

[=1]

iktışār (Ar.) : Sözü uzatmama,
kısık kesme.

i. 1253

[=1]

il : Memleket, ülke; el.

i. 568

i.+e 1840, 1853

i.+inde 118, 807

i.+ine 348

i.+iyle 1385	i.+ye 1209
i.+lerin 299	i.+yle 1214
i.+lerüñ 1893	[=6]
i.+üñ 1221, 1887	ile : Bağlaç; kelimeye geldiğinde
i.+üñe 1884, 1886	birliktelik, beraberlik,
[=13]	neden veya durum anlatan
ilâc (Ar.) : Derde deva olan şey,	cümleler
ilaç; çare.	yapmaya yarayan bir söz.
i. 1054	i. 1, 1, 1003, 1038,
[=1]	104, 1046, 1053, 1058,
ilâhî (Ar.) : 1- “Rabbim! Ey	1058, 1070, 1079, 1082,
benim Allah’ım	1084, 1084, 112, 1148,
manasında yalvarma ifade	1164, 1164, 1177, 1197,
eden söz.	12, 1203, 1212, 1233,
i. 1350	1234, 1248, 1292, 1303,
2- Allah’la ilgili olan ;	1307, 1309, 1311, 1320,
Allah’a yönelik.	1355, 1361, 1362, 1378,
i.+yle 643	139, 1391, 1421, 1425,
[=2]	1428, 1435, 1448, 1448,
ilâhî kı1- (Ar.+T.) : Çok güzel,	1450, 1470, 1479, 1490,
mükemmel.	1507, 1509, 154, 1540,
i.-a 1310	1572, 1589, 159, 159,
[=1]	1593, 1610, 1611, 1616,
ilâka (Ar.) : Alaka; ilgi, ilişik,	1616, 1652, 1661, 1663,
gönül bağlama, sevgi	1688, 1694, 1713, 1714,
münasebet.	1715, 1718, 1725, 1737,
i.+a 1523	1773, 1849, 1859, 1900,
[=1]	1907, 194, 194, 1941, 195,
ilçi : Elçi.	195, 197, 1972, 202, 202,
i. 1208, 1208, 1212, 1724	2028, 216, 217, 217, 246,

- 261, 262, 270, 271, 295,
30, 312, 316, 32, 32, 322,
337, 341, 36, 375, 38, 384,
391, 41, 459, 459, 545,
545, 554, 57, 574, 6, 602,
603, 603, 616, 616, 618,
630, 630, 651, 658, 66,
667, 685, 716, 72, 721,
721, 722, 728, 733, 735,
758, 787, 8, 806, 829, 879,
883, 893, 893, 90, 900,
900, 907, 908, 928, 94,
947, 95, 966, 981
i.+dür 1125
[=160]
- iled-** : Bkz. iletmek.
i.-ür 1598, 1625
[=2]
- ilerlek** : İleri, az ileri.
i. 1901, 1158, 1159
[=3]
- ilerü** : İleri.
i. 1661, 219
[=2]
- ilet-** : Götmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek.
i.-di 581
i.-diler 304
i.-düm 559
i.-düme 586
- [=4]
- ilhāh** (Ar.) : Israr etmek; direnmek.
i. 1353, 14ilm.48
[=2]
- ilig** : İlik.
i.+e 1809
[=1]
- ilim** (Ar.) : Bkz. ilm.
i.+de 1996
i.+den 218, 83
[=3]
- ilk** : Zaman, sıra, yer ve önem bakımından ötekilerden önce gelen, son karşıtı.
i. 1964
[=1]
- illā** (Ar.) : İlle, mutlaka.
i. 1296, 1854, 1973, 491, 627
[=5]
- ille** :Bkz. illa.
i. 152
[=1]
- ilm** (Ar.) : Kainatta meydana gelen olayların, sebep, oluş, sonuç ve tesirleri konusunda aklın ölçüleri

çerçevesinde tahsil ve tecrübe ile edinilen doğru malumat ve bilgi.

i. 1181, 120, 120, 127, 1311, 159, 1658, 66, 66, 77, 1053, 123, 124, 125, 126, 158

i.+e 122

[=17]

İlm-i inşā (Ar.) : Yapma, vücuda getirme, terkip etme, yaratma manalarına gelen inşā kelimesi, edebi bir terim olarak Eski Türk Edebiyatında Arap ve Fars dillerinden alınan kelime ve tamlamaların çok kullanıldığı, Tükçe sözlere az yer veren süslü ve sanatlı nesir demektir.

i.128

[=1]

ilt- : Bkz. iletmek.

i.-en 79

i.-er 341

i.-miş 1116

[=3]

ilzām id- (Ar.) : İspat etmek, göstermek.

i.-üñ 1338

[=1]

imām (Ar.) : Önde bulunan, önyak olan kimse; Hz. Muhammed'den sonra onun vekilliği görevini üzerine alan halifelere verilen unvan.

i. 273

i. 481, 1945

[=3]

īmān (Ar.) : İnanma, inanç; din inancı.

i. 956

i.+ı 1509

[=2]

imāret (Ar.) : Mamurluk; imar edilen; donatılan.

i. 602, 602, 697, 722, 363, 371

i.+ler 684

[=7]

imāret (Ar.) : Emirlik, beylik.

i.537, 791, 363,

[=3]

imārāt (Ar.) : Emārāt; Eserler, deliller.

i. 602

[=1]

imdi : Şu anda, şimdi.

- i. 1416, 153, 165, 179,
1905, 1917, 213, 214, 319,
418, 490, 930, 972
[=13]
- īmin** : Emin
i. 883
[=1]
- īmin ol-** (Ar.+T.) : İnanmak,
güvenmek; korkmamak.
i.-ma 912
[=1]
- imlā** (Ar.) : Yazı; bir dilin
cümlelerini, kelimelerini
doğru yazmak bilgisi.
i.+sına 1111
[=1]
- imtiḥān eyle-** (Ar.) : Bir şeyin
hakikatına ıtıla peyda
etmek için çok dikkatle
düşünmek; soru sormak.
i.-me 186
[=1]
- in** : Yabani hayvanların barınağı,
yuvası; mağara.
i.+de 1298
[=1]
- in-** : Yüksekten veya yukarıdan
aşağıya doğru gelmek;
inmek.
i. -e 1282
- i.-er 1852
i.-di 1179
[=3]
- inād eyle-** (Ar.+T.) : Israr etme,
ayak direme, dediğinden
vazgeçmeme.
i.-ye 359
[=1]
- inan-** : Bir şeyin varlığını
doğruluğunu kabul etmek.
i. 1138
i.-a 540
i.-dum 924
i.-gıl 1451
i.-ma 790
i.-makdur 848
i.-maz 1028
i.-maziseñ 1111
i.-sun 1765
[=9]
- inanıl-** : İnanma işini yapmak.
i.-a 792
[=1]
- ināyāt** (Ar.) : Lütüflar, ihsanlar,
iyilikler.
i.+ını 788
[=1]
- ināyet** (Ar.) : Lütuf, ihsan, iyilik.
i. 1105, 932, 970
i.+le 366

- i.+ler 544
[=5]
- ināyet id- (Ar.+T.)** : İhsan etmek,
iyilik yapmak.
i.-em 765
[=1]
- ināyet kı1- (Ar.+T.)** : Meded
etmek; istemek; lutfetmek.
i.-a 358, 240
[=2]
- incidici** : İncitici; zarar veren,
inciten.
i.+yi 1946
[=1]
- incin-** : Birinin herhangi bir
davranışı yüzünden
üzüntü duymak,
gücenmek, kırılmak.
i.-dise 766
[=1]
- indür-** : Boyun eğmek, secde
etmek; indirmek.
i.-di 69
[=1]
- inşāf (Ar.)** : Merhamete, vicdana
veya akla dayanan adalet.
i. 32, 668, 806
i.+a 1980
i.+dan 2050
i.+ı 434, 505
- [=7]
- insān (Ar.)** : Akıl ve şuur sahibi,
konuşabilen ve bu
vasıflarıyla en üstün canlı.
i. 10, 12, 1440, 1517, 38
i.+a 1584, 1753
i.+ı+(1) 1971
[=8]
- intibāh (Ar.)** : Uyanma,
uyanıklık,gözaçıklığı.
i. 72
[=1]
- intikāl (Ar.)** : Geçme, birinden
diğerine geçme.
i. 67
[=1]
- intisāb (Ar.)** : Bir kimseye
mensub olma; birinin
adamı olma.
i. 526
[=1]
- inşām (Ar.)** : İyilik,
i. 545
i.+ı 525
[=2]
- inşām kı1- (Ar.+T.)** : Nimet
vermek, iyilik etmek.
i. 525
[=1]

iñen : Çok, pek, daha çok;
ziyade.

i. 1075, 1123, 1138, 1203,
1383, 1481, 1594, 1866,
1881, 1881, 1955, 1955,
296, 487, 577, 577

i.+de 1187

[=17]

ir : Erken, erken zaman.

i. 1002, 1155, 405, 637,
704, 855

i.+ise 925

[=7]

ir- : Ulaşmak; ermek.

i.-di 1637

i.-diyise 1768

i.-dügi 184

i.-e 1013, 1059, 1263,
1314, 1764, 679, 688, 958,
970

i.-er 1006, 1174, 1290,
1290, 1341, 1516, 1891,
19, 37, 37, 591, 793, 854,
90

i.-erise 1787

i.-ersin 2027

i.-esin 2028, 2028, 2029

i.-ince 1406

i.-medin 1729

i.-mek 1135

i.-meye 168, 373

i.-meyiser 2024

i.-mez 466

i.-se 1469, 1516, 1528,
457

i.-sün 61

i.-üp 1437

[=43]

irā (Ar.) : İyilikte bulunma.

i. 114

[=1]

irem bağı (Ar.) : Ād kavmi
zamanında, Şedād
tarafından, cennete
benzetilerek yapılan bir
bahçe olup Şam'da
veya Yemen'de bulunmuş
olduğu söylenir.

i. 1038

[=1]

irfān (Ar.) : Bilgi, bilme, anlama,
kültür.

i. 1601

i.+da 1306

i.+ıdur 1321

[=3]

irgir- : Ulaştırmak; vardırmak.

i.-di 1541, 685

i.-irür 714

[=3]

irgür- : Bkz. irgirmek.

i.-mege 855

i.-ürse 1748

[=2]

ir : Er, erkek, kişi.

i.+i 944

[=1]

irilik : Sertlik, kabalık.

i. 455, 455

[=2]

iriş- : Erişmek, ulaşmak,
yetişmek.

i. 1278

i.-di 1329, 1390, 1668,
1782, 2051, 56, 6, 68, 976

i.-e 1005, 1091, 122, 1587,
1907, 490, 6, 86, 932

i.-gil 518

i.-icek 1708

i.-idura 689

i.-imesedür 1763

i.-ince 1283, 1290

i.-mek 11

i.-meye 1420, 1663, 191,
1932, 1965, 717

i.-mişdürür 1496

i.-ür 1506, 1947, 472, 854

[=37]

irişil- : Erişmek, ulaşmak.

i.-mez 627

[=1]

irk- : Toplamak, biriktirmek,
yığmak.

i.-erse 2051

[=1]

irkeg : Bkz. irkek.

i.+e 1526, 941

[=2]

irkek : Erkek.

i. 1555, 841, 92

i.+den 279

[=4]

irür- : Ulaştırmak, eriştirmek.

i.-di 1105

[=1]

irüş- : Bkz. irişmek.

i.-di 70

[=1]

īṣār (Ar.) : İkrâm; cömertlikle
verme.

i. 1512

[=1]

issi : Sahip, malik.

i. 1367, 1429, 1468, 1750

i.+ne 1380, 1779, 1851

[=7]

iste- : Arzulamak, dilemek;
aramak, gözetmek.

i. 1108, 1264, 894, 929

i.-di 585

i.-diler 222	i. 1088, 1095, 1116, 1130,
i.-dün 974, 974	1153, 1171, 1192, 1245,
i.-me 2024	157, 1573, 1581, 1616,
i.-medi 2003	1681, 173, 1736, 1795,
i.-megil 927	183, 1892, 1897, 1915,
i.-megün 2021	1973, 211, 241, 255, 338,
i.-mek 447, 447	342, 392, 392, 411, 473,
i.-meye 279	476, 480, 483, 485, 485,
i.-r 1190, 1313, 1392, 239,	500, 502, 524, 669, 754,
498, 498, 740	755, 790, 792, 846, 948
i.-rse 1015, 1017, 1288,	i.+de 1020, 1193, 140,
1448, 160, 1628, 448, 527,	241, 268, 440, 503, 506,
661, 665, 85, 87	518, 519, 520, 693, 831,
i.-rseñ 1567, 1645, 543	842
i.-señ 929	i.+dedür 576
i.-ye 1310, 708	i.+den 1389, 173, 50, 718,
i.-yen 670	722, 952
i.-yenler 1196, 1988	i.+dür 919
i.-yenün 1591	i.+e 1571, 247, 280, 583,
i.-yüben 706	847, 889, 136, 1734
i.-yüp 1722	i.+i 1172, 1196, 1214,
[=46]	1389, 1424, 1535, 1631,
istinād (Ar.) : Güvenme.	1728, 1845, 1899, 2045,
i. 390	332, 564, 647, 79, 845,
[=1]	846, 873, 874, 987, 261,
istitāat (Ar.) : Takat, kudret, gücü	422, 536, 540
yetme.	i.+i+(1) 1116, 112, 1208,
i.+ca 276	1333, 1347, 1347, 1377,
[=1]	1553, 1574, 1592, 1617,
iş : Amel, say; amaç, durum.	1675, 1678, 175, 1789,

1893, 23, 271, 341, 373,
454, 535, 543, 565, 588,
664, 92

i.+ide 712

i.+idür 1051, 1555, 157,
157, 1647

i.+imiş 1452, 420

i.+imüz 840

i.+in 1175, 2, 673, 739,

897

i.+inde 1010, 401

i.+ine 1609, 1922, 772

i.+ini 1184, 1598, 1717,
1733, 796

i.+inüñ 1471, 1892

i.+iñüñ 1121

i.+iyle 266, 281

i.+ler 480

i.+lerde 1867, 400, 611

i.+lere 650

i.+leri 379, 584

i.+lerini 1674, 372

i.+lerüñüñ 524

i.+ümde 1683

i.+üñ 1142, 1649, 1687,
1907, 467, 467, 539, 926

i.+üñde 1150, 1170

i.+üñi 1686, 542, 734

[=179]

işāret (Ar.) : Bir şeyi gösterme;
iz, alamet.

i. 183, 657, 866

i.+de 58, 659

[=5]

işid- : Duymak; işitmek.

i.-e 1220

i.-elüm 485

i.-emidüñ 483

i.-en 1343, 1577

i.-esin 1562, 411

i.-ilmez 380

i.-ür 1419, 1419, 1647

[=11]

īş (Ar.) : Yaşama tarzı, zevk,
sefa.

i.+ ine 772

[=1]

işit- : Bkz. işid-

i. 1179, 1329, 1698, 1772,

1784, 1799, 1873, 1929,

214, 418, 494, 153

i.-di 1414, 405, 768

i.-düm 1094, 1366, 1382,

1840, 1984, 402, 549, 573,

634, 691, 807

i.-gil 1037, 1245, 681, 824

i.-medük 1825

i.-mek 669

i.-meñe 590

i.-mişem 313	i.-e 547
i.-señ 1067	i.-erse 1318
[=35]	[=2]
işkāl (Ar.) : Müşküllük, güçlük.	iştihāsuz : İştahsız; yemek yeme isteği olmayan.
i.+ini 189	i. 1240
[=1]	[=1]
işkence (Far.) : Eziyet, azap.	iştiyāk (Ar.) : Fazla arzu, şevk; istemek.
i. 665	i. 1047
[=1]	[=1]
işle- : Yapmak.	it : Köpek.
i.-medüm 707	i. 1721, 1738, 1750, 1754, 1754, 1757, 684
i.-mek 1231	i.+e 1757
i.-meye 23	i.+i 1671, 1758
i.-rse 690	i.+i+(1) 1727
i.-se 953	i.+in 1748, 1761
i.-ye 1553, 1581, 1736	i.+iyile 1758
i.-yesin 904	i.+üñ 1740
[=9]	[=16]
işled- : Yaptırmak, çalıştırmak.	it- : Bir işi yapmak.
i.-e 372	i. 1113, 136, 1430, 1430, 266, 468, 621, 621, 684, 902, 999, 999, 1355
i.-ürlerse 673	i.-di 1461, 1675, 1678, 825, 887
[=2]	i.-diler 1441
işret (Ar.) : İçki, içki içme.	i.-dügü 369
i. 1882	i.-dügümi 1999
[=1]	
işteh : İştah; yemek yeme isteği.	
i.+i 1201	
[=1]	
iştibāh id- (Ar.+T) : Şüphe etmek.	

i.-dügünden 1776	itāb (Ar.) : Azarlama, tersleme, paylama.
i.-dügüñ 975	i. 1562, 1965, 229, 334,
i.-düñ 1371	333, 1962
i.-me 726	[=6]
i.-medi 438, 582	it̄ikād (Ar.) : İnanma, inanç.
i.-medin 1142	i.+ı 1321, 296
i.-mege 1046, 1690, 131	[=2]
i.-mek 102, 1054, 1254,	ittifāk (Ar.) : Birleşme, uyuşma, sözleşme.
1713, 1904, 669, 867, 872,	i. 1047, 1085, 1485, 1960,
347	618, 632, 733, 758, 879,
i.-memişidi 1667	967
i.-meye 1043, 1168, 1168,	i.+ī 1741
1573, 422	[=11]
i.-meyesin 2013	ittifāk id- (Ar.+T.) : Anlaşmak, uyuşmak.
i.-mez 1333, 1494, 178,	i.-emez 619
2010, 2043, 575, 718, 723	[=1]
i.-mezsen 1970	iv- : Acele etmek.
i.-miş 1088	i.-e 1554
i.-mişdürür 1964	i.-er 1499
i.-mişemdür 1940	[=2]
i.-se 527, 752, 1185	ivaż (Ar.) : Bedel, karşılık.
i.-sem 816	i. 489
i.-señ 658	[=1]
[=67]	ivek : Müstacel, acele.
iḩāat id- (Ar.+T.) : Boyun eğmek, alınan emre göre davranmak.	i. 468
i.-ünüz 431	[=1]
[=1]	

iʿānet id- (Ar.+T.) : Yardım etmek.

i.-em 765

[=1]

iʿlā (Ar.) : Yüceltme; şan ve şöhretini artırma.

i.+y1 435

[=1]

iʿtibār (Ar.) : Şeref, haysiyet; saygı gösterme.

i. 185, 582

[=2]

iʿtibār eyle- (Ar.+T.) : Ehemmiyet vermek; saygı göstermek.

i. 913

i.-gil 940

i.-medi 559

[=3]

iʿtibār id- (Ar.+T.) : Saygı göstermek.

i.-üp 847

[=1]

iʿtikād eyle- (Ar.+T.) : İnanmak.

i.-gil 795

[=1]

iʿtikād id-/ it- (Ar.+T.) : İnanmak.

i.-iser 1020

i.-e 93

[=1]

itʿimād id- (Ar.+T.) : Güvenmek.

i.-iser 1020

[=1]

iʿtizār (Ar.) : Özür dileme.

i. 1355

[=1]

iʿtizāz (Ar.) : Kendini aziz tutma, izzetinefs gösterme.

i.+iyle 1345

[=1]

iy : Seslenme ünlemi.

i. 1179, 1302, 1329, 1397,

1455, 1464, 1486, 1705,

1873, 1993, 2000, 2028,

259, 265, 273, 353, 477,

494, 497, 566, 777, 973,

99

[=23]

iyd- : Söylemek, anlatmak.

i.-esin 1070

[=1]

iz : Belirti, nişan, alamet.

i. 183

[=1]

izhār id- (Ar.+T.) : Meydana, ortaya çıkarmak.

i.-eyim 936

[=1]

izle- : Gözlemek, bakmak;
incelemek.

i.-yen 1790

[=1]

izlen- : İzleme işi yapılmak.

i.-e 1817

[=1]

K

ķabil (Ar.) : Kabul eden, kabul edici.

k. 1739

k.+imiş 180

[=2]

ķābiliyyet (Ar.) : Anlama, anlayış; kabul edebilirlik.

k. 179

[=1]

ķābil ol- (Ar.+T.) : Kabul olmak.

k.-a 888

k.-ur 1753

[=2]

ķabūl (Ar.) : Rız olmak.

k. 1141, 1494, 178, 2043

[=4]

ķabūl eyle- (Ar.+T.) : Rız olmak, onaylamak.

k. 2008

k.-gil 1961

k.-mez 1334

k.-ye 1012

[=4]

ķabūl id- /it- (Ar.+T.) : Rız olmak, onaylamak.

k.-iser 2019

it-

k.-di 1613, 493

k.-meye 717

k.-mez 1258, 1468

[=6]

ķabūl ol- (Ar.+T.) : Geçerli olmak; onaylanmak.

k.-asını 263

[=1]

ķabza (Ar.) : Tutacak, saap; el, pençe.

k.+ñda 497

[=1]

ķaç : Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı.

k. 996

k.+ı 1748

[=2]

ķaç- : Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek.

k.-a 1885

k.-acak 303

k. -an 1482

k.-anı 1686

k.-ar 552	k.+ı+(1) 537
k.-asın 1148	[=1]
k.-dı 303	ķadīm (Ar.) : Eski.
[=7]	k. 1066, 98
ķaçabil- : Kaçma yeterliliği	[=2]
olmak.	ķadr (Ar.) : Değer, onur, şeref,
k.-en 303	rütbe, derece.
[=1]	k. 276
ķaçan : Ne zaman, nasıl, ne	k.+ince 802
şekilde; o zaman.	[=2]
k. 1019, 1366, 142, 1482,	ķāfir (Ar.) : Allah'ın varlığına ve
1485, 1568, 1605, 1776,	birliğine inanmayan.
1886, 1900, 1909, 2007,	k. 1339
2011, 292, 344, 413, 472,	k.+leriñ 62
473, 486, 690, 731, 831,	[=2]
858, 864	ķahhār (Ar.) : Ziyadesiyle
[=224]	kahreden, kahredici, yok
ķadeh (Ar.) : İçki gibi şeyleri	edici, batırıcı.[Allah'ın
içmeye yarayan küçük	sıfatlarındandır].
bardak.	k. 1668
k. 1090, 1091, 1096, 1097	[=1]
[=4]	ķāhil (Ar.) : Hareketi ağır,
ķādī (Ar.) : Hakim; Peygamber	gayretsiz, tembel.
(A.S.M.) namına suçluyu	k. 1124
ve suçsuzu ayırıp şeriatla	[=1]
hükmeden hakim	ķāhillıg : Olgunluk, tembellik.
k. 1534,1533	k.+ı 1144
k.+yısañ 1699	[=1]
[=2]	
ķādılıg : Kadı olmak.	

ķahr (Ar.) : Çok kederlenme, çok
üzüntü duyma; cebir,
zorlama.

k.+ını 900, 1663, 1941

[=1]

ķahr id- (Ar.+T.) : Mahvetme,
helak etme.

k.-e 1877

[=1]

ķaķı- : Öfkelenmek, kızmak,
itiraz etmek.

k.-magı 1966

k.-maya 1238

k.-sa 638

[=3]

ķal- : Olduğu yeri ve durumu
korumak; varlığını

korumak, sürdürmek

k.-a 1695, 496, 648, 1283

k.-an 1924,

k.-asın 1082, 885

k.-dı 627, 1843

k.-dılar 1322

k.-dıyısı 1537, 1537

k.-mag 1848

k.-mak 1320

k.-maya 1200

k.-maz 260

k.-ur 12, 1484,1607

k.-urlar 1623, 197

2- Geriye kalan, geride
kalmak.

k.-a 1639,

k.-an 832, 849

k.-asın, 805

k.-dı 1843

k.-updur 862

k.-ur 1621

3- Belirtilen miktarda
bulunmak, var olmak.

k.-an 1742

k.-maya 1150, 1804

k.-ur 1921, 1921, 1921

4- Bir yerde bulunmak;
konaklamak; ayrılıp
gitmemek.

k. 319, 815

k.-a 813

k.-dıysa 1144

k.-duñ 823

5- Payına düşmek;
hissesine düşmek.

k.-dı 1523

6- Yaşamak.

k. 1410

k.-dı, 1841

k.-ur 1119

[=43]

ķalan : 1- Artan, mütebaki, diğer.

k. 1307, 1321, 1665

k.+ı 37	k. 293, 943
k.+ı+(1) 386	k.+lere 323
2- Kalma işini yapan.	[=3]
1335	kāmīl ol- (Ar.+T.) : 1- Kemale
[=6]	ermiş, olgun.
ḳaldur- : Kaldırmak, yukarı	k.-a 230
doğru hareket ettirmek.	2- Bütün, tam, noksansız,
k.-dı 1154	eksiksiz olmak.
[=1]	k.-ur 1694
ḳalem vur- : Yazı yazmak.	[=2]
k. 833	kāmṛān (Far.) : Arzusuna,
[=1]	isteğine kavuşmuş.
ḳalk- : 1- Gitmek üzere yerinden	k. 2000
ayrılmak.	[=1]
k.-a 1609, 1424	ḳamu (Soğd.) : Bütün, hep,
2- Oturma durumundan	herkes.
dik duruma gelmek,	k. 1084, 1084, 1088, 1159,
doğrulmak.	1271, 1323, 1332, 1380,
k.-dı 1664	1385, 14, 1401, 1434,
[=3]	1471, 155, 1563, 1605,
ḳalʿa (Ar.) : Kale, hisar.	1704, 1733, 1749, 1763,
k.+sı 1927	180, 1843, 1874, 1887,
[=1]	189, 1896, 194, 1943,
ḳamer (Ar.) : Ay.	1953, 199, 206, 353, 354,
k. 56	460, 629, 675, 675, 740,
[=1]	862, 890, 940, 988
kāmīl (Ar.) : Kemale ermiş,	k.+dan 1354, 15
olgun; yaşını başını almış,	k.+muzun 1850
terbiyeli, görgülü,	k.+ñuza 520
pişmiş[kimse].	k.+sı 1853, 1954, 571

k.+sın 18, 1828
k.+sına 601
k.+sında 17
k.+sını 22, 38, 439, 65, 81,
916
k.+sıyla 920
k.+su 1836
k.+yı 15
[=62]

kām-yāb (Far.) : İsteğine ulaşmış,
bahtiyar.
k. 99
[=1]

kān (Far.) : Bir şeyin menbaı,
kaynağı.
k. 606, 549
[=1]

қан : 1- Damarların içinde
dolaşıp canlı kalmamızı
sağlayan sıvı.

k.+a 1931
k.+ı 1801, 1804, 1911,
228
k.+ı+(1) 1932, 530, 1799
k.+ın 1753
k.+larıñ 2003

2- Ceza.

k.+a 463

3- Öldürme, cinayet.

k. 1948

k.+ımı 1944

[=13]

kan (Far.) : Bir şeyin menbaı,
kaynak.
k. 549, 606, 1050,
[=2]

kan-ı saadet (Far.+Ar.) : Saadet
kaynağı.
k. 549
[=1]

қан- : Bir gereksinimini, bir
isteğini yeteri kadar
karşılamaş olmak, doymak.
k.+a 1244, 1244
k.-dumısa 80
[=1]

қанad : Kuşlarda ve böceklerde
uçmayı sağlayan organ.
k.+ıyle 1119
[=1]

қанат eyle- : Yardım etmek,
gözetmek, korumak,
himaye etmek, bir kimseyi
koruyuculuğu altına
almak.

k. 1118

[=1]

қанца : Nereye.

k. 658

[=1]

ķanda : 1- Nerede, nereye.

k. 12, 1333, 281, 712

k.+yise 941

[=5]

ķandan : Nereden; kim.

k. 1193, 918

[=2]

ķan dök- : Ölüme yol açmak,
cana kıymak; öldürmek.

k.-e 1936

k. -er 1679

[=2]

ķanđı : Hangi.

k. 919

[=1]

ķanı : Hani, nerede.

k. 1331, 1409, 1971, 338,

500, 641

k.miş 2001

[=7]

ķankı : Bkz. kangı.

k.+dur 819

[=1]

ķan'ol : Hani o.

179

[=1]

ķapla- : Kuşatmak, sarmak.

k. ömişdi 1100

k.-yılmaz 159

[=1]

ķapu : Ev, konak, daire ve her

çeşit binanın girilip

çıkılacak yeri ve bu

açıklığı örten veya kapatan

bir

veya birkaç kanattan ibaret

nesne.

k. 1148

k.+ñdan 610

k.+sı 440, 879, 1614

k.+sında 293, 318, 753

k.+sından 246

k.+ya 610

[=10]

ķār (Far.) : İş, icraat; iş sonucu
elde edilen yarar.

k. 1651

k.+da 1087, 505

[=3]

ķār u bār (Far.) : İş gücü, kazanç.

k. 1872

[=1]

ķar- : Karıştırmak, katmak,
birleştirmek.

k.-a 1248

[=1]

ķarabus : Kaygılı, karamsar.

k. 1128

[=1]

ķarār (Ar.) : Bir iř veya sorun hakkında dūřunūlerek verilen kesin yargı, karar;devamlılık, sūreklilik.

k. 1262, 130, 2005, 582, 367, 318

k.+a 676

k.+ında 775

[=8]

ķarār dut- (Ar.+T.) : Devamlı olmak.

k. -uban 1225

[=1]

ķarār eyle- (Ar.+T.) : Karar vermek.

k. 1153, 815

[=2]

ķarār it- (Ar.+T.) : Kararlaştırmak.

k.-dūgi 369

[=2]

ķarasak : Bir cins kūçük tilki, bozkır tilkisi.

k. 1824

[=1]

ķaravař : Cariye, hizmetçi.

k. 135, 136

[=2]

kārdān (Far.) : İş bilir,işten anlar.

k. 542

[=1]

kār-dīde (Far.) : İř bilir, uyanıklık, tecrūbeli.

k.- 731

[=1]

kār eyle- (Far.+T.) : Kazanç elde etmek, yarar sağlamak.

k.-ye 262

[=1]

ķaręa : Karga, kuzgun.

k.+sıyla 1824

[=1]

ķarı : İhtiyar, yaşlı.

k. 578, 582, 584, 584, 595

k.+nun 227

k.+ya 580, 593

k.+yile 593

[=9]

ķarıl- : Karıştırmak, karıştırılmak.

k.-ur 1838

[=1]

ķarın : Mide.

k.+dan 1816

k.+ı+(karnı) 1467, 1198

[=2]

ķarınca-sıfat : Karınca gibi.

k. 76

[=1]

karındaş : Kardeş.

k.+ı 1954

k.+ına 1956

[=2]

karış- : Müdahale etmek, araya girmek.

k.-asın 1859

k.-ma 1862

[=2]

karışabil- : Birbirine karıştırmak.

k.-e 1282

[=1]

karşu : -e doğru.

k. 1561, 1889

[=2]

karşu tur- : Karşı gelmek, karşısında durmak.

k.-up 944

[=1]

karşu var- : Karşılama, karşılaşmak, mukabele etmek.

k. -a 1344

k. -asın 1883

[=2]

kartal : İri, yırtıcı bir kuş.

k. 1822

[=1]

kaşd (Ar.) : Niyet.

k. 1956, 312, 94

k.+ı 2001, 1643

k.+ın 1077

[=5]

kaşid (Ar.) : Kasd eden, niyet eden, isteyen.

k.+uñ 759

[=1]

kaşır (Ar.) : Kısa.

k. 909

[=1]

kaşr eyle- (Ar.+T.) : Kısa kesmek, uzatmamak.

k.-düm 91

[=1]

kaş : Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar.

k.+a 1598

k.+ına 1097

k.+ımı 1515

[=3]

kaşığ : Kaşık.

k.+ı+(1) 1218

[=1]

kaşuğ : Bkz. kaşığ.

k.+ı 1215

k.+ında 1216

[=2]

kat : Nezd, yan, huzur, ön.

k.+ına 702, 702,413

- k.+ında 1429, 1481, 1510,
1571, 237, 251, 743, 914,
928, 942, 981
k.+uñda 674
[=15]
- ķatı** : Çok, fazla.
k. 1006, 1213, 1239, 1248,
1290, 1294, 1308, 1414,
1422, 1447, 1481, 1524,
1587, 1640, 1654, 1661,
1710, 1844, 1951, 2009,
210, 221, 221, 364, 499,
592, 592, 7, 7, 843, 872,
913
[=32]
- ķatır** : Kısırak ile erkek eķeēin
çiftleşmesinden doğan
melez hayvan.
k.+da 1821
[=1]
- ķatı id-** : 1- Kesme, kesilme,
biçme.
k.-e 1804, 1808
2- Karar verme, sona
erdirme.
k.-üp 850
[=3]
- ķatre (Ar.)** : Damla, damlayan
şey.
k. 802
- [=1]
- ķavāid (Ar.)** : Kaideler, kurallar.
k. 240
k.+den 278
[=2]
- ķavī (Ar.)** : Kuvvetli, güçlü;
güvenilir, sağlam.
k. 2046
[=1]
- ķavil (Ar.)** : Kavl; söz, anlaşma.
k.+i 1315
[=1]
- ķavim (Ar.)** : Bkz. kavm.
k. 1985
[=1]
- ķavl (Ar.)** : Lakırdı, söz.
k.+üñi 735
[=1]
- kavm (Ar.)** : İnsan topluluēu.
k.+e 505
k.+i+(1) 1986
k.+üñ 1992
[=3]
- ķayd (Ar.)** : Düşünce endişe,
emel, arzu; iş, güç.
k.+ı 1642, 1643
k.+ın 1007, 1121, 1380,
k.+ımı 46
k.+uñ 1905
[=7]

ḳaydın yi- (Ar.+T.) : Kaygısını
çekmek, dert çekmek,
tasalanmak, ilgi
göstermek; endişe etmek,
meraka düşmek.

k. 103

k.-di 1396

k.-düm 1255

k.-düh 1415

k.-üpdür 474

[=5]

ḳaygu : Üzüntü, tasa, endişe.

k.+lar 928

[=1]

ḳāyim (Ar.) : Kaim; Vaktini
ibadetle geçiren, namaz
kılan.

k. 1580

[=1]

ḳāyināt (Ar.) : Var olan şeylerin
cümlesi, yaratıklar; dünya.

k. 185, 206

[=2]

ḳazā (Ar.) : Olacağı ezelden
Cenab-ı Hak tarafından
takdir olunan şeylerin
vukua gelmesi.

k. 1669, 1852, 2049, 758

k.+dan 1702, 1983

k.+yile 791, 854

[=8]

ḳazā id- (Ar.+T.) : Beyan etmek,
istemek.

k.-esin 1055

[=1]

ḳazan- : Olumlu, iyi bir sonuç
elde etmek; edinmek, sahip
olmak.

k.-dumısa 80

k.-gıl 1037

k.-maga 1311

k.-maklıg 1926

[=4]

ḳazāyā (Ar.) : Mesele, dava.

k.+sına 1533

[=1]

kebāb (Ar.) : Ateşte kavrularak
veya alazlanarak pişirilen
her türlü yiyecek; yanmış,
yanık.

k. 101, 1089, 1185, 1223,

1279, 1367, 1374, 676,

857

k.+ı+(1) 1791

[=10]

kebīr (Ar.) : Büyük; çocukluktan
çıkışmış genç.

k.+ine 692

[=1]

kedhüzā (Far.) : Kedhüda, kahya;
kavmi arasında azizliği ve
vakarıyla tanınan kimse.

k. 1143

[=1]

kefensüz : Kefeni olmayan.

k. 1640

[=1]

kelāl (Ar.) : Yorgunluk,
bıkkınlık.

k. 90

[=1]

kelām (Ar.) : Söz, bir manayı
ifade eden, bir maksadı anlatan
ifade.

k. 1272, 1346, 1390, 1585,

1701, 238, 368, 604, 634,

856, 865, 877, 960

k.+ı 1870, 2034, 431

[=16]

kelām eyle- (Ar.+T.) :
Konuşmak, söz söylemek.

k.-düm 1303

k.-mek 1432

k.-ye 1207

k.-yelüm 1993

[=4]

kelāmı-ḳadīm (Ar.) : Kur'an.

k.+inde 160, 1696, 1870,

2034, 431

[=5]

keleci : Söz, laf, lakırdı.

k. 1477, 1959, 674, 747,

780

k.+ün 1994

[=6]

kem (Far.) : Az, eksik, kötü.

k. 507

[=1]

kemāl (Ar.) : Olgunluk,
yetkinlik, tamlik, eksiksizlik.

k. 168, 1996, 217, 314, 41

[=5]

kemengüre :

k. 1769

[=1]

kendi : Dönüşlülük zamiri.

k.+yi 1602

[=1]

kendözü : Bkz. kendü.

k.+ñi 938

[=1]

kendözi : Bkz. kendü.

k.+nden 422

k.+ne 243

k.+ni 1432, 1512

[=4]

kendü : Dönüşlülük zamiri;

kendisi, zatı, şahsı, nefsi.

k. 1480, 1533, 1534, 1583,
1660, 1725, 1863, 1888,
1942, 264, 281, 431, 48,
514, 649, 652, 705, 739,
797, 805, 847, 914

k.+den 872

k.+dür 14

k.+lig 164

k.+ligin 39

k.+ñ 1082

k.+nüñ 1230, 1230, 1528

k.+ñe 1438, 744

k.+si 1426

k.+ye 1044, 1289, 247,
277, 803, 1186

k.+yi 242

[=36]

kendüzi : Bkz. kendü.

k.+n 1628

k.+ne 1666

k.+sinden 48

[=3]

kengel id- : Alay etmek, şaka
yapmak.

k. 1086

[=1]

kerāhet (Ar.) : İğrenme, tikslenme;
islamiyetçe iyi sayılmayan
şey.

k. 1825

k.+dürür 1798, 1809

[=3]

kerāmet (Ar.) : Marifet;
ermişçesine yapılan iş,
hareket veya söylenen söz,
fikir.

k.+dür 951

k.+leriyle 57

[=2]

kerān (Far.) : Son, nihayet.

k. 1506

[=1]

kerem (Ar.) : Cömertlik,
elaçıklığı, lütuf, bağış.

k. 1443, 1550, 1941, 1971,
1982, 282

k.+le 733

[=7]

kerem eyle- (Ar.+T.) :
Bağışlamak; iyilikte
bulunmak.

k. 223, 511

k.-ye 662

[=3]

kerem it- (Ar.+T.) : iyilikte
bulunmak

k.-di 210

[=1]

kerih (Ar.) : İğrenç, çirkin.

k. 1042

k.+ise 1809	k.-di 595
[=2]	2- Kesme işi yapılmak.
kerim (Ar.) : Kerem sahibi, cömert, eli açık.	k.-mek 1800, 1802
k. 1983, 1995, 2001, 282, 429, 511	[=3]
k.+ı 2047	key (Soğd.) : Çok, pek; uygun, layık.
[=7]	k. 1019, 1080, 1115, 1170, 1197, 1445, 1461, 1524, 1652, 1698, 1698, 1888, 258, 291, 356, 424, 513, 515, 566, 681, 801, 864, 940, 948, 951, 96
kes- : Dibinden ayırmak, koparmak; durdurmak, sonlandırmak.	[=26]
k.-e 1131	keylūs : Midede hazmolunmuş gıdanın hali, midede ilk sindirim ve bu sindirimin zamanı ve süresi.
k.-er 1534	k. 1243, 1281
k.-esin 1911, 1121	[=2]
k.-mek 1810	kez : Defa, kere.
k.-üp 1799	k. 1013, 1033, 1081, 1116, 1184, 1194, 1199, 1201, 1244, 1250, 1254, 128, 1281, 1288, 1291, 1310, 1353, 137, 1403, 141, 144, 1445, 1489, 1504, 1520, 1523, 1535, 1558, 1563, 1597, 1606, 1609, 163, 1642, 1668, 1674, 1690, 1708, 1719, 1743, 1744,
[=6]	
keŞāfet (Ar.) : Bulanıklık, açık ve berrak olmayış; kir, pislik.	
k.+dürür 1495	
[=1]	
kesb (Ar.) : Çalışıp kazanma, kazanç.	
k. 1593, 1189	
[=12]	
kesici : Kesme işini yapan kimse.	
k.+yile 528	
[=1]	
kesil- : 1-Sona ermek.	

1772, 1777, 1796, 1815,
1826, 1832, 1839, 1853,
1956, 1973, 1980, 1988,
2000, 2031, 2051, 27, 390,
492, 525, 559, 618, 635,
660, 667, 671, 683, 705,
760, 867, 894, 902, 912,
928, 952, 955, 957, 967

[=78]

ķible-i cümle ĥacāt (Ar.) : Hacet
ķiblesi; bir arzunun
gerçekleşmesi için
başvurulan makam.

k. 1301, 1422

[=2]

ķiç : Kıç, arka.

k.-ına 1748

[=1]

ķıĥır- : Çaĥırmak, davet etmek,
seslenmek.

k.-dı 825

k.-ıban 1480

k.-urđı 1407

[=3]

ķıl : Üst deri ürünü olan ipliksi
uzantı.

k. 1216, 1222

k.+ı+(1) 1217

[=3]

ķıl-:Yerine getirmek, uygulamak,
gerçekleştirmek; yapmak,
etmek, eylemek.

k. 1292, 2016, 468, 474,
517, 687, 744, 744, 765,
884, 996

k.-a 1471, 434, 579, 188

k.-alar 175

k.-am 697

k.-asın 1078, 895, 923,

997

k.-avuz 211

k.-dı 1549, 1956, 38, 47

k.-dılar 383

k.-duk 840

k.-dum 153, 707, 78, 144

k.-dumısa 1939

k.-dumsa 331

k.-dun 257

k.-duñ 1973, 326

k.-duñsa 652

k.-gıl 1711

k.-ma 1965

k.-madı 582

k.-madum 780

k.-maklıĥa 1642

k.-maya 2008

k.-mayam 783

k.-sa 1426, 1775

k.-sañ 630

k.-uñ 1812	 kırk : Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı..
k.-up 1322, 271, 586, 710, 710	k.+ıncı 135
k.-updur 263, 378	[=1]
k.-ur 1266, 1317, 1431, 16, 1626, 18, 2038	 kırkaltı : Kırk beşten sonra gelen sayının adı.
k.-ursañ 1293	k. 143
[=63]	[=1]
 kılavuzla- : Yol göstermek, kılavuz olmak; anlatmak.	 kırkbir : Kırktan sonra gelen sayının adı.
k. 958	k.+incide 137
k.-r 959	[=1]
[=2]	 kırkbiş : Kırk dörtten sonra gelen sayının adı.
 kılıc : Bkz. kılıç.	k.+inci 142
k.+dan 1917	[=1]
[=1]	 kırkdörd : Kırk üçten sonra gelen sayının adı.
 kılıç : Çelikten silah.	k.+incide 141
k. 1773, 1912	[=1]
[=2]	 kırkiki : Kırk birden sonra gelen sayının adı.
 kılın- : Yapılmak, edilmek.	k.+ncide 138
k.-sa 639	[=1]
[=1]	 kırkseki : Kırk yediden sonra gelen sayının adı.
 kımār : Kumar.	k.+inci 145
k. 1065	[=1]
[=1]	 kırktokuz : Kırk sekizden sonra gelen sayının adı.
 kın : Ceza, ıstırap, felaket.	
k.+ı 1418	
[=1]	

k.+ında 146	[=1]	mahşerde toplanacakları zaman.
 kırk üç : Kırk ikiden sonra gelen sayının adı.		k.+de 233
k.+incide 139	[=1]	k.+den 150
 kırkyidi : Kırk altıdan sonra gelen sayının adı.		[=2]
k.+ncide 144	[=1]	 kıymet (Ar.) : Değer, bedel, baha, tutar.
		k.+e 1780
 kısa : Boyu, uzunluğu az olan.		k.+ini 1779
k. 714	[=1]	[=2]
k.+ysa 1912	[=2]	 kız : Kız.
		k.+ı 1942, 134
 kısalt- : Kısa duruma getirmek.		[=2]
k. 1935	[=1]	 kızılıñüg : Yemek borusu.
		k.+idür 1803
 kıvām (Ar.) : Bir şeyin en uygun zaman veya durumu.		[=1]
k. 720	[=1]	 ki (Far.) : Ki, kendinden sonraki cümleyi, kendinden önceki cümleye tümleç, nesne, ilgisiyle bağlar; kendinden sonraki kendinden önceki cümlelerin bir unsuruna sıfat veya açıklama ilgisiyle bağlar; bağlama edatı olarak kullanılır.
 kıy- : 1- Zulmetmek,kastetmek, cımamak.		k. 10, 1001, 1002, 1005, 1006, 1011, 1015, 1017, 1018, 1019, 102, 1026, 1029, 1029, 103,
k.-dı 931		
2- Bozmak.		
k.-maya 677	[=2]	
 kıyāmet (Ar.) : Dünyanın sonu, bütün ölülerin dirilerek		

1031, 1038, 1043, 1045,
1047, 1051, 1052, 1054,
1056, 1058, 1059, 1064,
1070, 1073, 1077,
1078, 1085, 1087, 1091,
1093, 1094, 1095, 1101,
1104, 1105, 1106, 1106,
1107, 1119, 1121,
1123, 1126, 1128, 1130,
1133, 1135, 1137, 1140,
1141, 1143, 1147, 1150,
1152, 1154, 1154, 1159,
1161, 1163, 1166, 1168,
1169, 1169, 117, 1170,
1171, 1172, 1172, 1174,
1176, 1180, 1181, 1182,
1183, 1186, 1187, 1190,
1191, 1193, 1198, 1199,
12, 1200, 1203, 1203,
1206, 1208, 1208, 121,
1214, 1219, 1221, 1226,
1227, 1228, 1229, 1229,
1231, 1234, 1234, 1237,
1246, 1249, 1252, 1253,
1253, 1257, 1257, 1260,
1260, 1261, 1261, 1262,
1264, 1265, 1267, 1268,
1270, 1272, 1279, 1280,
1281, 1282, 1285, 1288,
1289, 1290, 1293, 1298,
1299, 130, 1301, 1302,
1305, 1306, 1306, 1309,
1313, 1314, 1315, 1316,
1322, 1327, 1329, 133,
133, 1332, 1332, 1337,
1339, 1342, 1344, 1347,
1348, 135, 1356, 1359,
1359, 136, 1360, 1361,
1363, 1365, 1366, 1370,
1370, 1371, 1372, 1373,
1374, 1376, 1380, 1381,
1382, 1384, 1387, 1391,
1392, 1392, 1395, 1396,
1397, 1398, 14, 140, 1400,
1401, 1413, 1418, 1420,
1423, 1424, 1427, 1429,
143, 1435, 1437, 1439,
1440, 1443, 1444, 145,
1450, 1454, 1460, 1464,
1464, 1466, 1466, 1469,
1472, 1472, 1474, 1475,
1475, 1476, 1478, 1479,
1481, 1482, 1483, 1487,
1494, 1498, 1499, 1500,
1503, 1504, 1508, 1511,
1512, 1515, 1517, 1521,
1522, 1524, 1525, 1527,
153, 1530, 1532, 1534,
1542, 1544, 1544, 1545,
1546, 1547, 1548, 1549,

1552, 1553, 1554, 1555,
1556, 1559, 156, 1561,
1565, 1568, 1569, 1570,
1574, 1575, 1576, 1578,
1582, 1583, 1585, 1589,
1593, 1594, 1595, 1599,
1601, 1601, 1602, 161,
1610, 1611, 1615, 1618,
162, 1629, 1633, 1635,
1638, 164, 164, 1643,
1644, 1647, 1650, 1655,
1657, 1658, 166, 1663,
1666, 167, 1672, 1672,
1674, 1678, 1679, 168,
1680, 1682, 1684, 1686,
1687, 169, 1692, 1693,
1693, 1694, 1695, 170,
1700, 1701, 1703, 1707,
1710, 1719, 1720, 1721,
1723, 1723, 1724, 1726,
1733, 1739, 175, 1762,
1764, 177, 1771, 1772,
1774, 179, 1790, 180,
1800, 1801, 1808, 181,
1815, 1817, 182, 1820,
1823, 1826, 1829, 183,
183, 1835, 1836, 1836,
1840, 1844, 1846, 1847,
1848, 1848, 1849, 185,
185, 1850, 1854, 1855,
1856, 1859, 186, 1863,
1867, 1868, 1870, 1877,
188, 1880, 1881, 1883,
1884, 1888, 1889, 1890,
1893, 1896, 1897, 190,
1902, 1904, 1905, 1906,
1907, 1908, 1908, 191,
1914, 1916, 1917, 192,
1926, 1930, 1931, 1936,
1938, 1938, 1944, 1945,
195, 1950, 1964, 1965,
1966, 1971, 1972, 1973,
1973, 1974, 1977, 1982,
1984, 1987, 1989, 1990,
1994, 1999, 2, 20, 2000,
2004, 2005, 2006, 2006,
2008, 2009, 2014, 2017,
2022, 2028, 2029, 2029,
2032, 2034, 2036, 2039,
2041, 2043, 2044, 2045,
2047, 2048, 209, 211, 214,
219, 221, 222, 224, 23,
230, 231, 234, 235, 237,
239, 24, 240, 241, 245,
247, 248, 25, 251, 252,
256, 258, 259, 260, 261,
262, 263, 264, 266, 270,
270, 271, 274, 275, 276,
279, 280, 281, 282, 283,
284, 285, 287, 288, 291,

294, 30, 306, 309, 31, 311,
314, 321, 323, 324, 327,
328, 332, 335, 338, 340,
341, 343, 351, 353, 358,
360, 362, 363, 363, 364,
366, 367, 367, 374, 375,
376, 378, 382, 383, 388,
389, 39, 39, 390, 396, 397,
400, 401, 402, 405, 406,
407, 409, 416, 417, 419,
420, 421, 423, 424, 424,
43, 437, 437, 44, 440, 441,
442, 443, 443, 447, 448,
454, 456, 462, 465, 465,
466, 467, 475, 477, 481,
49, 490, 491, 492, 492,
497, 50, 501, 502, 506,
507, 508, 509, 51, 514,
515, 516, 520, 523, 531,
536, 536, 538, 539, 549,
55, 551, 554, 566, 569,
573, 58, 580, 585, 587,
587, 588, 593, 596, 599, 6,
600, 602, 607, 608, 610,
614, 615, 617, 617, 622,
623, 624, 627, 631, 636,
637, 639, 640, 641, 642,
647, 654, 654, 655, 658,
659, 66, 660, 663, 668,
670, 674, 675, 680, 682,

682, 685, 686, 688, 691,
692, 693, 694, 697, 698,
705, 706, 707, 711, 713,
717, 719, 72, 72, 723, 726,
727, 728, 73, 730, 730,
734, 737, 738, 739, 74,
740, 743, 745, 748, 748,
750, 754, 758, 759, 761,
762, 767, 769, 77, 771,
778, 779, 781, 782, 786,
787, 79, 797, 8, 801, 802,
810, 812, 813, 818, 819,
819, 82, 829, 831, 833,
834, 839, 841, 842, 846,
849, 851, 852, 854, 857,
858, 86, 863, 863, 866,
868, 871, 872, 873, 875,
88, 883, 885, 89, 89, 890,
892, 895, 897, 899, 90,
900, 901, 904, 906, 908,
909, 911, 92, 923, 924,
927, 928, 93, 932, 934,
935, 942, 943, 945, 945,
946, 948, 949, 949, 950,
952, 953, 953, 955, 955,
956, 958, 96, 962, 964,
965, 969, 97, 978, 984,
985, 986, 995, 997, 998
[=802]

kibr (Ar.) : Büyüklük taslama, yüksekten bakma. k.+i 287 [=1]	k. 1019, 1027, 1036, 1077, 108, 1086, 1129, 1136, 1146, 1149, 1157, 1165, 1194, 1202, 1210, 1211, 1216, 122, 1220,
kibriyā (Ar.) : Allah. k. 1522 [=1]	1239, 1243, 1258, 1282, 1283, 1297, 1320, 1335, 1340, 1346, 1364, 1369,
kiçi : 1- Küçük, ufak k.+ken 1461 k.+ler 379 k.+ye 1260, 698, 777 k.+yken 887 2- keçi. k.+sin 1774 3- kişi. k.+yi 993 [=8]	1371, 1375, 1399, 1411, 1412, 1431, 1447, 1453, 1459, 1462, 1483, 1497, 1501, 1501, 1508, 1542, 1553, 1559, 1577, 1587, 160, 1604, 1614, 1620, 1622, 1628, 1631, 1634, 1641, 1675, 1676, 1681, 1690, 1705, 1706, 1711,
kifāyet (Ar.) : Yeterlik, yararlık. k. 385 [=1]	172, 1731, 1731, 1732, 1752, 1768, 1782, 1787, 1787, 1804, 1812, 1813, 1814, 1833, 1835, 1861,
kim : Ki, Kendinden sonraki cümleyi, kendinden önceki cümleye “tümleç”, “nesne”, ilgisiyle bağlar; kendinden sonraki cümleyi kendinden önceki cümlelerin bir unsuruna sıfat veya açıklama ilgisiyle bağlar; bağlama edatı olarak kullanılır.	1875, 1885, 1886, 1897, 1899, 19, 190, 191, 1911, 1927, 1928, 193, 1935, 1939, 1946, 1952, 1993, 1995, 1996, 2007, 201, 2043, 2046, 225, 243, 249, 252, 284, 289, 292, 312, 315, 327, 333, 342, 345, 349, 371, 372, 383, 384,

393, 4, 412, 438, 449, 451,
455, 462, 474, 476, 478,
482, 486, 5, 500, 516, 522,
522, 53, 534, 538, 540,
547, 556, 557, 583, 589,
596, 605, 612, 629, 631,
634, 639, 646, 661, 664,
665, 677, 678, 69, 690,
703, 711, 715, 715, 720,
731, 737, 749, 760, 765,
779, 790, 792, 806, 827,
847, 854, 87, 870, 884,
888, 905, 910, 916, 925,
931, 961, 962, 963, 973,
983, 997
[=105]

kim : Kim, hangi kişi anlamında
cümlede, özne,
tümleç, nesne, yüklem
görevinde kullanılır.

k. 1104, 1107, 1181, 1299,
1338, 1343, 1344, 1392,
1407, 1443, 1503, 1508,
1530, 1544, 1626, 1675,
1676, 1861, 1861, 1913,
1944, 2005, 239, 273, 311,
407, 491, 654, 708, 868,
k.+i 1554, 1837, 29, 29,
29, 29, 53, 53
k.+in 1607, 1607

k.+dür 580
k.+e 333, 1411, 2030, 522
k.+edür 519
k.+ise 1335
k.+ün 1587
k.+ün 1274, 1300, 1509,
666, 489, 613, 988
[=55]

kimesne : Kimse, herhangi bir
kişi.

k. 1149, 1961, 491
k.+ye 1531, 1970, 259,
914
k.+yi 638
k.+yle 1570, 1582, 1582
[=11]

kimse : Kim olsa; kim olduğu
bilinmeyen veya
belirtilmeyen herhangi
biri.

k. 1001, 1048, 1131, 1131,
1228, 1280, 1339, 1421,
1446, 1474, 1530, 158,
159, 1601, 1638, 171,
1833, 185, 1889, 2011,
2051, 354, 378, 400, 477,
546, 607, 648, 677, 845,
85, 955, 1687, 2044, 806
k.+den 837
k.+dür 1452

k.+i+(1) 1025
k.+nün 1797, 2009
k.+nüñ 1134, 1210, 1226
k.+ye 278, 790
k.+yedür 1599
k.+yile 1065
[=47]

kimsene : Bkz. kimesne.

k. 1330
[=1]

kişi : İnsan, adam, kimse.

k. 1021, 112, 1172, 1193,
1196, 1214, 1220, 1226,
1234, 1234, 1296, 130,
131, 132, 1333, 1347,
1351, 1352, 1352, 1377,
1423, 1424, 1426, 1479,
1491, 152, 1535, 1553,
1578, 1592, 1631, 1678,
1777, 1872, 1915, 1923,
2045, 220, 261, 544, 564,
761, 79, 808, 841, 872,
873, 884, 92, 943, 943,
970, 981
k.+de 625
k.+den 279
k.+ler 107, 293, 293, 318,
321
k.+lerde 1507
k.+leriñ 1419

k.+nüñ 1294, 1370, 1435,
1471, 1473, 1892, 1924
k.+nüñdür 793
k.+ye 1173, 1224, 1321,
1482, 1526, 1891, 614,
614, 843, 843, 941
k.+yi+(1) 1334
[=82]

kitāb (Ar.) : Yazılarak bir araya
getirilmiş ciltli veya ciltsiz
kağıt yapraklarının bütünü.

k. 1252, 222
k.+a 84
[=3]

kitābī (Ar.) : Kitaba bağlı kalan,
serbest düşünemeyen
kimse.

k. 1791
[=1]

ko- : Bırakmak, terk etmek,
koymak; izin vermemek.

k. 1113, 1142, 1243, 1248,
1711, 1774, 181, 1861,
1862, 1884, 1966, 35, 502,
521
k.-dı 10, 161, 161, 166,
169, 169, 768, 8, 830
k.-dum 1682
k.-gıl 1116, 1996, 749

k.-gul 1062, 1117, 1117, 853	[=1]
k.-ma 1217, 1299, 1379, 1447, 1478, 1478, 1478, 1893, 528, 598, 683, 806, 546	koğu : Koku. k.+yla 986 [=1]
k.-madı 1387, 1668	koğula- : Koklamak. k.-yup 917 [=1]
k.-madum 707	kol : 1- İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm. k.+ı 1838, 412 k.+ın 1433 [=3]
k.-magı 106, 1126	kolay : Müsait, elverişli iş, uygun şey, zor olmayan. k. 1728, 1789, 1795, 1813, 1873, 690 [=6]
k.-magıl 1316, 1436, 1686, 1880, 1979, 937	kon- : 1- Bir konak yerine inmek, misafir olmak; yerleşmek. k.-duğı 1471 k.-ma 1483 [=2]
k.-mak 1175,	konur- : Yerleştirmek, oturttmak. k.-alar 1366 [=1]
k.-mamışam 1897	konuğ : Bkz. konuk. k.+unuñ 1380 [=1]
k.-maya 1369, 249	
k.-maz 1196, 1283, 1633	
k.-mazam 1848	
k.-mazdı 963	
k.-mazsan 1849	
k.-mış 693	
k.-r 1592, 612, 739	
k.-rsan 1685	
k.-ya 162	
k.-yup 254 [=72]	
koça : Yaşlı, ihtiyar. k. 1498, 1499, 1500, 1594, 1596, 1597, 1670 [=7]	
koçalık : Yaşlılık, ihtiyarlık. k. 143	

konuğ : Bkz. konuk.

k. 1330

k.+a 1338, 1355, 1381,

1475

k.+ı+(1) 1459

k.+ını 1368, 1458

k.+un 1445

k.+uñ 1449, 1463, 1368

k.+uñdan 1420

[=12]

konuğ ol- : Bkz. konuk olmak.

k.-duğı 1473

k.-dum 1457

[=2]

konuğ : Misafir.

k. 102, 1330, 1333, 1344,

1349, 1372, 1412, 1413,

1418, 1429, 1436, 1452,

1464, 1465, 1465, 1466,

1471, 1480, 1482, 1488

k.+dan 1363

k.+dur 1370

k.+laruña 1437

[=23]

konuğcı : Misafir sahibi, misafir
ağırlayan.

k. 1341

[=1]

konuğla- : Ağırlamak, misafir
etmek.

k.-ya 1221

[=1]

konuğluğ : Bkz. konukluk.

k. 1361

k.+umuz 1364

[=2]

konuğluğ : Ağırlama,
misafir etme, misafirlik.

k. 1360

[=1]

konuğ ol- : Misafir olmak.

k.-mag 1335

[=1]

konuğşı : Komşu.

k. 782

[=1]

kon- : ıkılmak, zuhur etmek;
harekete geçmek.

k.-a 108

k.-ar 1269, 1343

k.-mış 1807

[=4]

konpar- : Ayırmak.

k.-ursa 1754

[=2]

konrkı : Korku.

k. 1910, 1913

k.+(yı)+(1) 724

[=3]

konrķ- : Korku duymak.

- k.-asın 724
k.-up 837
[=2]
- korķađ** : Korkak.
k. 1123, 1123
[=2]
- korķusuz** : Korkmadan,
korkusuzca, korku sahibi
olmayan.
k. 671
[=1]
- koş-** : Nazmetmek, söylemek.
k.-dı 167
[=1]
- koy-** : Bkz. komak.
k.-a 1281, 1648, 277, 287,
355, 540, 739, 800, 433
k.-alar 850
k.-arsañ 1773
k.-ayım 565, 565
k.-ıla 138
k.-ma 1398, 1858
k.-madın 1578
k.-uban 1368
k.-up 1671, 370, 610, 977
[=22]
- koyıver-** : Salmak, serbest
bırakmak; koymak.
k.-düginden 1751
[=1]
- koıvir-** : Bkz. koyuvermek.
k. 2004
k.-di 2002
k.-en 1727
k.-megil 1721
k.-mek 1722
k.-se 1748
k.-sem 1399
k.-üriken 1745
[=8]
- koıun** : 1- Geviş getirenlerden,
eti, sütü, yapağısı ve
derisi için yetiştirilen
evcil hayvan.
k. 983
k.+ı+(1) 1800
k.+u 1793, 1796
2- Verilen buyruklara
uyan, kendi kişiliğini
gösteremeyen kimse.
k. 1604, 983
k.+a 1606
k.+lar 534
k.+larına 1605
[=8]
- koıunsuz** : Koyunu olmayan.
k. 1607
[=1]
- kök** : Kök.
k.+in 1121

[=1]
köpri : Köprü.
k. 226
[=1]
köy : Yönetim durumu,
toplumsal ve
ekonomik özellikleri veya
nüfus yoğunluğu
yönünden şehirden ayırt
edilen, genellikle tarımsal
alanda çalışılan, konutları
ve öteki yapıları bu
hayata uygun
yerleşim birimi.
k. 1885, 651, 686, 696,
699
k.+i+(1) 703, 706
[=7]
 kudret (Ar.) : Güç, kuvvet,
kabiliyet.
k.+ce 276
[=1]
kūh-ı kāf (Far.+Ar.) : Kaf dağı;
masalarda zümrüd-i anka
kuşunun yaşadığı rivayet
olunan dağ.
k. 1188
[=1]

kul : Emir altında çalışan; İbadet
eden, itaat eden, hizmet
eden insan.
k. 135, 136, 1362, 206,
547, 548, 781, 406
k.+a 1717, 37, 42, 428,
432, 838, 31
k.+dan 547, 61
k.+ı 1426, 2030
k.+ına 172
k.+lar 1711, 568, 593
k.+lara 1254, 352, 646
k.+ları 1969, 437, 772
k.+larına 935
k.+laruma 834
k.+laruna 421
k.+lukda 840
k.+u 1217
k.+uña 914
k.+uñuñ 403
[=34]
kuḷağ : Kulak.
k.+ı 1724
k.+uñ 917
[=2]
kuḷaḷ dut- : Kulak vermek,
dinlemek.
k. 1567
[=1]

kulak vur- : Kulak vermek,
dinlemek, aldırmak.

k. 1057

[=1]

kulavuz : Kılavuz.

k.+laridüñ 976

[=1]

kulavuzla- : Rehberlik etmek; yol
göstermek.

k. 958

k.-gıl 853

k.-ya 1004, 979

[=4]

kulavuz ol- : Yol göstermek.

k.-a 355

[=1]

kulluğ : Kulluk, hizmetçilik;
ibadet, tapınma.

k.+ıyıla 403

k.+ın 159

[=2]

kulüb (Ar.) : Kalpler, gönüller.

k. 1046

[=1]

kür (Far.) : Kör.

k.+idi 55

[=1]

kur- : Oluşturmak, tesis etmek,
tertiplenmek.

k.-uban 1089

[=1]

Kur'an (Ar.) : Hz. Peygamber'e
indirilen kutsal kitap.

k.+da 1630

[=1]

qurbān qıl- (Ar.+T.) : Kurban
etmek.

k. 1139

[=1]

qurd : Kurt.

k. 1607

[=1]

qurı vü yaş : Kara ve deniz.

k. 64

[=1]

qurtıl- : Tehlikeli veya kötü bir
durumu atlatmak.

k.-a 949

k.-ur 552, 552

[=3]

quru : Suyu, nemi olmayan.

k. 802

[=1]

qur'a (Ar.) : Yalnız tesadüfe ve
talihe bağlı bir ayırma
yapmak üzere başvuru
her türlü vasıta.

bakmak.

k. 1163

[=1]

kuş : İki ayaklı, kanatlı
hayvanların ortak adı.

k. 1119, 1820

k.+ına 138

k.+ını 1767

k.+ıyla 1671

k.+ları 728

[=5]

kūşe (Far.) : Gūşe ; köşe, bucak.

k. 694,

[=1]

kūşe-nişin (Far.) : Gūşe-nişin;

köşeye çekilen,

insanlardan uzaklaşan.

k. 700

[=2]

kuşlug : Kuşluk vakti, güneşin

doğmasından iki saat

sonraki vakit.

k. 1633

[=1]

kuvā (Ar.) : Kuvvetler, güçler,

takatler.

k. 1186

[=1]

kuvvat (Ar.) : Güç, kudret.

k. 1593, 351

k.+ını 1285, 1286

k.+lüler 1836

k.+üñ 920

[=6]

kuvvat dut- (Ar.+T.) :

Güçlenmek.

k. -up 1883

[=1]

kuvvat eyle- (Ar.+T.) : Güç

vermek, kuvvet sağlamak.

k.-r 1248

[=1]

kuvyı : Kuyu.

k. 1244

[=1]

küccük : Bkz. küçük.

k.+lere 373

[=1]

küçük : Niteliği aşağı olan; geri
aşamada.

k. 908

[=1]

küfr (Ar.) : İslam dinine

uymayan inanışlarda

bulunma.

k. 602

[=1]

külhan (Far.) : Han, hamamlarda

suyu ısıtmak için ateş
yakılan yer.

k.+ı 992

[=1]

küll (Ar.) : Hep, bütün, çok.

k. 670
k.+ini 670
[=2]
külî (Ar.) : Umümi, bütün, çok.
k.+i 763, 1495
[=1]
künd : 1- Kuvvetli, sağlam;
cesur.
k. 1707,
2- kör, keskin olmayan.
1811
[=2]
künh (Ar.) : Bir şeyin aslı
hakikati temeli; esas,
öz.
k. 11, 154
[=2]
küstāḥ (Far.) : Güstah; hayasız,
arsız, edepsiz, saygısız.
k. 911
[=1]
küstāḥlıġ : Bkz. küstahlık.
k.+a 507, 945
[=2]
küstāḥlık : Saygısızlık.
k. 1104, 1476
[=2]
küy- : Sabretmek; beklemek.
k. -e 1198, 1280
k.-medi 405, 1387

[=4]

küyer- : Beklemek, sabretmek.

k.-miş 1217, 709

[=2]

L

lābüd (Ar.) : Mutlaka, muhakkak;

elzem gerekli.

l. 1206, 1584, 1683, 1898,

1937, 870, 90

[=7]

lābüd kı1- (Ar.+T.) : Gerekli

kılmak.

l.-am 818

[=1]

lā-cerem (Ar.) : Şüphesiz,

besbelli, elbette.

l. 1654, 1941, 975

[=3]

lāf (Far.) : Sonuçsuz, yararı

olmayan söz.

l. 755

[=1]

lāf vur- (Far.+T.) : Konuşmak.

l. -a 1449

[=1]

laḳab (Ar.) : Bir kimseye kendi

asıl adından başka takılan

ad.

l. 1843

[=1]

laḳablu : Lakab sahibi.

l.+yidi 1847

[=1]

laḳl (Ar.) : Kırmızı, al.

l. 1549

[=1]

laḳīf (Ar.) : Yumuşak, hoş, güzel;

nazik.

l. 1491, 1492, 1493, 2042,

1197

[=5]

laḳīfāne (Ar.+Far.) : Nazikçe.

l. 1063

[=1]

lā-yecūz (Ar.) : Caiz değil.

l. 1806

[=1]

lāyīḳ (Ar.) : Yakışan, yaraşır,

yakışık.

l. 1114, 175, 386, 960

l.+durur 1630, 1989

[=6]

lāyīḳ ol- (Ar.+T.) : Uygun

düşmek; yakışmak.

l.-a 456, 997

l.-madı 1364

[=3]

lāzım (Ar.) : Gerek, gerekli.

l. 1019, 28

l.+dur 1380

[=3]

leb (Far.) : Dudak.

l. 1549

[=1]

lecāc (Ar.) : Ayak direme,
çekişme.

l. 908

[=1]

leīm (Ar.) : Alçak, aşağılık, cimri
kimse.

l. 1086

l.+e 2047

[=2]

lems (Ar.) : Beş duyu organından
biri, dokunma duyusu.

l. 1616

[=1]

leşker (Far.) : Asker.

l. 1161, 302, 610, 716,
717, 721

l.+e 1113

l.+i 1953, 576

l.+i(1) 344

l.+i+(1) 1123, 1129, 1958,
599, 615, 616, 680

l.+iyle 720

l.+le 1127

l.+üñ 1159

l.+üñe 1160

[=21]

leṭāfet (Ar.) : Latiflik, hoşluk,
güzellik; nezaket.

l. 1039

l.+de 1326

l.+den 1493

l.+dürür 1495

l.+lü 1844

l.+lülere 1493

[=6]

leṭāyif (Ar.) : Latifeler,
güldürecek güzel sözler
ve hikayeler.

l. 1064

[=1]

levḥ (Ar.) : Üzerine resim yazı
gibi şeyler yazılabilen
nesne.

l. 1517

[=1]

leyl ü nehār (Ar.) : Gece gündüz.

l. 1083, 1552

[=2]

lezzet (Ar.) : Tat; tat alma
organlarından oluşan haz.

l. 1548

l.+i 1541, 441

[=3]

libās (Ar.) : Elbise, esvap.

l. 785

[=1]

liḳā (Ar.) : Yüz, çehre.

l. 1302

[=1]

līki (Far.) : Fakat, ama,ancak,
lakin.

l.1192, 157, 427

[=3]

loḳma : Yemek.

l. 1163, 1236

l.+m 1222

l.+sın 1210, 1226, 904

l.+yile 1165

[=7]

lokman- sānī : İkinci lokman
(Akşemsettin).

l. 1050

[=1]

loru : Balıkçıla benzer biz kuş.

l. 1822

[=1]

luṭf (Ar.) : Hoşluk, güzellik; iyi
muamele, iyilik.

l. 86, 165, 1941, 434, 900,
42, 188, 643, 689

l.+a 888

[=10]

lutf kıl- (Ar.+T.) : İyilik etmek;
bağışlamak.

l.-dı 210

[=1]

M

maʿānī (Ar.) : Manalar, anlamlar.

m. 1050, 34

m.+de 1487

m.+yi 1637

[=4]

mağrūr (Ar.) : Gururlu; bir şeye güvenen.

m.+dur 1595

[=1]

mağrūr id- (Ar.+T.) : Aldanmak, boş gurura kapılmak.

m.-e 945

m.-er 442

[=2]

mağrūr ol- (Ar.+T.) :

Kibirlenmek,

gururlanmak, kendini

beğenmek.

m. 663

m.-up 1866, 1866

[=3]

maḥabbet (Ar.) : Sevgi, sevmek, sohbet.

m. 1323, 1784

[=2]

maḥabbet id- (Ar.+T.) : Sevgi göstermek, muhabbet etmek.

m.-er 1165

[=1]

maḥabbetlü : Sevgili.

m. 777

[=1]

maḥārem (Ar.) : Mahrem olan, haram olan şeyler.

m. +lere 1232

[=1]

māḥazar (Ar.) : Daha önceden hazır olan, hazır olarak ne varsa.

m. 1346

[=1]

maḥbūb (Ar.) : Sevilen, sevgili.

m. 1016, 1071

m.+a 1561

m.+ını 85

[=4]

maḥkūm (Ar.) : Birinin hükmü altında bulunan.

m.+idi 252

[=1]

maḥrem (Ar.) : Biriyle çok samimi içli dışlı olan.

m. 1538

[=1]

maḥrūm (Ar.) : Bahtsız; istediğini, dilediğini elde edemeyen.

- m.+dur 1538
m.+imiş 1104
[=2]
- maḥrūm it-** (Ar.+T.) : Yoksun bırakmak.
m.-meyesin 2013
[=1]
- maḥrūm ol-** (Ar.+T.) : Bir şeyden yoksun kalmak.
m.-mayalar 246
m.-ur 258
[=2]
- maḥv ol-** (Ar.+T.) : Yok olmak; ortadan kalkmak.
m.-a 164
[=1]
- maḥzūn id-** (Ar.+T.) : Üzüntü vermek.
m.-er 1268
[=1]
- māh** (Far.) : Senenin on ikide bir kısmı, ay.
m. 1543, 702
[=2]
- maḥdūm** (Ar.) : Kendisine hizmet olunan; efendi.
m. 563
[=1]
- maḥdūm ol-** (Ar.+T.) : Hizmet edilen.
m.-ur 1015
[=1]
- maḥzūl** (Ar.) : Perişan, rüsva.
m.+dür 5
[=1]
- maḳāl** (Ar.) : Söz, lakırdı; söyleme, söyleyiş.
m. 1179, 150, 2051
[=3]
- maḳālāt** (Ar.) : Yazı; gazete veya dergide çıkan yazılar.
m.+da 1583
[=1]
- maḳām** (Ar.) : Kıyam edilen, durulan, durulacak yer, durak.
m. 1106, 1585, 701
m.+ı+(1) 1040, 239
m.+ına 430
m.+ında 1337, 1443, 1453, 225, 396, 892
[=12]
- maḳāmāt** (Ar.) : Makamlar, meclisler, topluluklar.
m.+da 1583
[=1]
- maḳām** (Ar.) : Musikide usul.
m. 127

[=1]
mekān (Ar.) : Durulan yer, ev,
hane, mesken.

m. 154

[=1]

maḳbūl (Ar.) : Kabul olunmuş;
hoş karşılaşılan; geçer.

m.+e 432

m.+ına 172

m.+uñuñ 403

[=3]

maḳbūl ol- (Ar.+T.) : Kabul
olmak; beğenilmek; el
üstünde tutulmak.

m. 1571

m.-a 93

[=2]

maḳbūl olun- (Ar.+T.) : Kabul
edilmek; beğenilmek.

m.-asın 1029

[=1]

maḳşūd (Ar.) : Kasdolunan,
istenilen şey, istek.

m. 1720

m.+a 153, 1541, 1135

m.+ı 1049, 518

m.+ına 518

m.+uñı 1026

[=7]

māl (Ar.) : Bir kimsenin
tasarruvu altında bulunan
değerli ve gerekli şey; varlık,
servet, para.

m. 1410, 1413, 2051, 269,

383, 385, 385, 785, 861,

971, 980, 981, 989

m.+e 346

m.+den 685

m.+i 112, 1138, 1139,

1340, 1394, 1395, 1397,

1403, 1417, 272, 684, 989

m.+in 556, 551

m.+ine 349, 933

m.+ini 1350, 569

m.+lar 451

m.+üñ 465, 682

m.+üñe 886

m.+üñi 730

m.+yiçün 792

[=39]

mālik (Ar.) : Sahip, bir şeye
sahip, bir şeyi olan.

m. 1605

[=1]

manzar (Ar.) : Çehre, yüz.

m. 1042

[=1]

maşhara (Ar.) : Maskara, soytarı.

m.+ydy 1844

[=1]
maşlahat (Ar.) : Uygun, münasip;
fayda, maksat, iş.
m.+lar 357
m.+larumızı 18

[=2]
maşrūc ol- (Ar.) : Saralı, sara
hastalığına tutulmuş.

masruf (Ar.) : Sarf olunmuş,
harcanmış, harcanan
paralar.
m.-a 270
[=1]

maṭlūb (Ar.) : Talebedilen,
istenilen, aranılan şey.
m. 1056
m.+dur 1253, 965
m.+ını 85
[=4]

maʿārif (Ar.) : Maarifetler,
bilimler; bilgi, kültür.
m. 1311, 1343, 80
[=3]

maʿāş (Ar.) : Geçinilecek şey.
m.+ın 1629
[=1]

maʿde (Far.) : Mide.
m. 1282
[=1]

maʿden (Ar.) : Maden, kaynak,
ocak.

m. 36

[=1]

maʿdilet (Ar.) : Adalet, adillik;
insafılık.

m. 392, 392

m.+lü 424

[=3]

maʿlūm (Ar.) : Bilinen, belli.

m. 922

m.+dur 1538

[=2]

malūm ol- (Ar.+T.) : Bilinmek;
anlaşılmak; içine doğmak.

m.-a 607

m.-ur 1015

[=2]

maʿmūr (Ar.) : İmar edilen,
bayındır.

m. 182

[=1]

maʿmūr kııl- (Ar.+T.) : Yapmak;
imar etmek; oluşturmak.

m. 687

[=1]

maʿnī (Ar.) : Mana, anlam; bir
sözden veya bir şeyden
anlaşılan.

m.+de 1949, 238, 604, 877

- m.+ye 960, 1630
m.+yi+(1) 324
[=7]
- ma^ʿnīsüz** : Manasız,boş.
m. 1438
[=1]
- ma^ʿşiyet (Ar.)** : Günah; asilik,
itaatsizlik.
m. 1985
[=1]
- ma^ʿşuq (Ar.)** : Sevilen, sevilmiş.
m. 1575
m.+ı+(1) 1299
m.+ınuñ 1512
[=3]
- ma^ʿzūr (Ar.)** : Mazereti olan,
mazeretli.
m.+dur 1595
[=1]
- ma^ʿzūr dut- (Ar.+T.)** : Hoş
görmek, kusûruna
bakmamak, affetmek,
māzeretini kabul etmek.
m. -gıl 223
[=1]
- ma^ʿzül (Ar.)** : Kovulmuş,
azledilmiş; işinden
çıkarılmış, işinden
ayrılmış.
m. 695, 406
- m.+dür 5
m.+e 694
m.+idi 705
[=5]
- māyil ol- (Ar.+T.)** : Gönül
vermek.
m.-a 1558
[=1]
- ma^ʿzarrat (Ar.)** : Zararlar,
ziyanlar.
m.+ları 1192, 1267
[=2]
- mebde (Ar.)** : Başlangıç, kaynak;
temel, esas.
m. 14
[=1]
- mecāz (Ar.)** : Hakikatin, gerçeğin
zıddı.
m. 1523
m.+u 1519
m.+uñ 1505
[=3]
- mecāzī (Ar.)** : Mecaza ait,
mecazla ilgili.
m. 1511, 1525
m.+dürür 1514
m.+ye 1506
[=4]

meclis (Ar.) : Görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.
m. 1038, 1089
m.+de 482
m.+in 1373
[=4]

mecnūn id- (Ar.+T.) : Delirtmek.
m.-er 1268
[=1]

mecnūnlıg : Delilik.
m.+ın 1444
[=1]

mecrūḥ (Ar.) : Yaralı, yaralanmış.
m. 1134
[=1]

mecūsī (Ar.) : Mecus dininde bulunan, ateşe tapan kimse veya mecus dinine mensup, bu dinle ilgili olan.
m. 1792
m.+nūñ 1758
[=2]

mefṭūḥ (Ar.) : Açılmış, açık.
m. 1614
[=1]

meger (Far.) : Meğer, halbuki, oysaki, ancak.
m. 1211, 1216, 1270, 1353, 1386, 1441, 1453, 1483, 156, 159, 1656, 1660, 1667, 1736, 1771, 1814, 1829, 1846, 1933, 1985, 1992, 226, 252, 295, 325, 339, 341, 343, 345, 347, 349, 351, 382, 453, 479, 560, 578, 632, 651, 653, 756, 808, 962, 1576
[=44]

meh (Far.) : Bkz. mah.
m. 1951
m.+leri 236
[=2]

mekān (Ar.) : Oturulan yer; içinde bulunduğumuz boyut.
m. 1627, 1785, 4
[=3]

mekānsuz : Yeri olmayan, yersiz, sınırsız.
m.+dur 1623
[=1]

mekīn (Ar.) : Oturan, yerleşen.
m. 4
[=1]

mekr (Ar.) : Hile, al,düzen.

- m. 1009, 787
[=2]
- mekrūh (Ar.)** : İğrenç, tiksinti veren; yapılması şeriatçe hoş görülmeyen hal.
m. 1801, 1812, 1823
[=3]
- melā (Ar.)** : Sahra, ova.
m. +da 609
[=1]
- melāl (Ar.)** : Usanma, bıkkıma, sıkıntı.
m. 1932, 90
[=2]
- melālet (Ar.)** : Bkz. melal.
m. 1204, 1416, 1495, 2012
[=4]
- melām (Ar.)** : Rezillik, çekiştirilmiş.
m.+uñ 1921
[=1]
- melāmet (Ar.)** : Ayıplama, kınama; azarlama, çıkışma.
m. 478, 737
m.+de 880
[=3]
- melām eyle- (Ar.+T.)** : Çekiştirmek.
m.-mek 1432
- [=1]
- melek (Ar.)** : Nurdan yaratılmış, şuurlu mahlukat.
m. 1325
[=1]
- melik (Ar.)** : Padişah, hakan, hükümdar.
m. 302, 304, 325
[=3]
- melül (Ar.)** : Mahzun.
m. 1494, 2043, 781, 1450
m.+idi 560
[=4]
- melül eyle- (Ar.+T.)** : Üzmek, mahzun olmak.
m.-mez 1334
[=1]
- melül ol- (Ar.+T.)** : Üzülmek, mahzun olmak.
m.-dugına 776
m.-ur 1468
[=2]
- memālik (Ar.)** : Memleket; bir devletin toprağı.
m.+de 250
[=1]
- memleket (Ar.)** : Ülke, devlet toprağı; şehir.
m. 408, 603, 603, 722, 770, 862

- m.+de 543, 621, 639, 686,
701, 764, 778
m.+den 312, 575
m.+lerde 340
m.+lerini 371
[=17]
- menāfi^c (Ar.)** : Menfaatler,
yararlar, çıkarlar.
m.+de 1267
[=1]
- menāfi^c bul- (Ar.+T.)** : Yarar
sağlamak.
m.-a 1281
[=1]
- menāfi^c ol- (Ar.+T.)** : Yardımcı
olmak.
m.-a 241
[=1]
- menākıb (Ar.)** : Menkıbeler;
hayat hikayeleri.
m.+da 1358, 1650
[=2]
- menfa^cat (Ar.)** : Fayda, yarar.
m. 1005
[=1]
- men id- /it- (Ar.+T.)** :
Engellemek, önlemek.
m.-esin 271
m.-mege 1658
[=2]
- menkūş (Ar.)** : Nakış olunmuş,
işlenmiş, resim yapılmış.
m. 177, 178
[=2]
- menşūr (Ar.)** : Padişahın verdiği
vezirlik, müşirlik, veya
kazilkuzatlık rütbelerinin
tevcihini havi
ferman.
m.+ını 826
[=1]
- menzil (Ar.)** : İnilen yer; ev.
m.+üñ 1081
[=1]
- meñ (Far.)** : Ben.
m. 1768
[=1]
- merātib (Ar.)** : Rütbeler,
dereceler.
m. 28
[=1]
- mercān (Ar.)** : Mercan.
m. 1591
[=1]
- merd (Far.)** : Adam, kişi, yiğit.
m. 1576
[=1]
- merdāne (Far.)** : Erkekçe, yiğitçe;
ere yakışır surette
davrananlar.

- m. 1144, 78
m.+ler 157
[=3]
- merdūd (Ar.)** : Redd olunmuş,
kovulmuş, kabul
edilmemiş.
m. 2008
m.+ına 172
[=2]
- merḥamet (Ar.)** : Acımak,
esirgemek, iyilik etmek.
m. 76
[=1]
- merḥamet it- (Ar.+T.)** : Acımak.
m.-memek 2015
[=1]
- merkez (Ar.)** : Belirli bir yerin
ortası.
m. 10
[=1]
- merrīḥ (Ar.)** : Merih; Dünya'dan
sonra Güneş'e en yakın
seyyare; Mars.
m. 1951
[=1]
- mesāil (Ar.)** : Meseleler.
m. 1762
[=1]
- mesāvī (Ar.)** : Fenalıklar,
kötülükler.
- m.+den 1599
m.+si 1551, 1596
[=3]
- meSel (Ar.)** : Dokunaklı veya
manalı söz; terbiye ve
ahlaka faydalı, yararlı olan
hikaye.
m. 1378, 1542, 177
m.+de 260
m.+dür 1604, 35, 534
[=7]
- mest (Far.)** : Sarhoş.
m. 1420
m.+iken 1426
[=2]
- mest-i lāyaḳıl (Ar.)** : Sızmış,
sarhoş.
m. 1423
- mestlik** : Sarhoşluk.
m. 1290
[=1]
- mest ol- (Far.+T.)** : Sarhoş
olmak.
m.-a 1260, 1261
m.-anlara 1290
m.-ayım 620
m.-dugından 1425
m.-incak 1431, 1445, 2040
m.-madın 1294
m.-mak 1294

- m.-up 1446, 1449
[=12]
- meşūr (Ar.)** : Yazılmış, çizilmiş.
m.+ını 826
[=1]
- meşgale (Ar.)** : İş güç; uğraşılan iş.
m. 560
[=1]
- meşgūl (Ar.)** : Bir işle uğraşan, iş görmekte olan.
m.+idi 705
m.+sin 590
[=2]
- meşgūl ol- (Ar.+T.)** : Vaktini vermek, uğraşmak.
m. 1571, 894, 772
m.-avuz 767
m.-ursa 1734
[=5]
- meşreb (Ar.)** : Tabiat, mizaç, huy; ahlak.
m. 40
[=1]
- meşru^c ol- (Ar.+T.)** : Haram ve yanlış olmayan.
m.-a 270
[=1]
- meşveret (Ar.)** : Müşaverede bulunma, danışma.
m. 323
m.+dür 343
[=2]
- mevc vur- (Ar.+T.)** : Denizin dalgası, dalgalanmak.
m. 1129
[=1]
- mevdūd (Ar.)** : Sevilmiş, kendisine muhabbet edilmiş.
m.+uñ 633
[=1]
- meveddet (Ar.)** : Sevme, sevgi.
m. 1323, 644
[=2]
- mevşūf (Ar.)** : Vasıflanan; kendisine bir sıfat isnad edilmiş olan.
m.+a 91
[=1]
- mevt (Ar.)** : Ölüm.
m. 1663
[=1]
- mevt id- (Ar.+T.)** : Öldürmek; kaybetmek.
m.-er 670
[=1]
- mev^cıza (Ar.)** : Öğüt.
m. 1620
[=1]

mevzūn (Ar.) : Vezinle yazılmış
olan; uygun, düzgün.

m. 972

[=1]

meʿāşī (Ar.) : Günah.

m. 845

[=1]

mey (Far.) : Şarap, içki.

m. 1424

m.+den 1281

m.+i+(1) 1299

[=3]

meydān (Ar.) : Geniş, açık, düz
yer; alan.

m. 10, 1860

m.+da 10, 1832, 1845,
1846, 1849, 1858, 1862

m.+dağı 1836

[=10]

mey-hōr (Far.) : Şarap içen,
içkici, ayyaş.

m. 858

[=1]

meyl eyle- (Ar.) : Eğilim
göstermek, meyletmek.

m. -gil 1967

[=1]

meyl it-: Eğilim göstermek,
yönelmek; meyletmek.

m.-me 504, 504

[=2]

mezellet (Ar.) : Alçaklık,
itibarsızlık, zelillik.

m.+dürür 1481

[=1]

mezheb (Ar.) : Bir dinin
şubelerinden her biri.

m. 40

[=1]

mezīd (Ar.) : Çoğalma, büyüme.

m. 1276

[=1]

mı : Sonuna getirildiği cümleye
veya kelimeye, söyleyiş
biçimine ve tonlamaya
göre soru, şaşma veya
inkar anlamı veren bir
söz.

m. 1413, 1516, 1802, 185,
408, 470, 587, 848

m.+dur 1413

[=9]

mıhla- : Birini veya bir şeyi bir
yerden ayrılamaz,
kıpırdayamaz duruma
getirmek.

m.-yalar 570

[=1]

mi : Bkz. mı.

- m. 1458, 1541, 172, 2018,
2018, 393, 408, 457, 470,
676, 799, 855, 983
m.+di 398, 398
[=15]
- mihnet (Ar.)** : Zahmet, eziyet;
sıkıntı, dert.
m. 1566, 1575
m.+de 1537
m.+i 1524
m.+i+(1) 1541, 1570
[=6]
- mihmān (Far.)** : Misafir, konuk.
m. 1351
m.+ları 1366
[=2]
- mihmān ol- (Far.+T.)** : Misafir
olmak, konuk olmak.
m. 1402
m.-ur 1187
[=2]
- mīlk (Ar.)** : Mülk; memleket.
m. 1957, 269, 556
m.+e 1947, 980
m.+i 252, 703, 30
m.+in 363
m.+inden 642
m.+ine 68, 68
m.+ini 569
m.+iyle 1340
- m.+ünde 319
m.+üñ 326, 640, 341
m.+üñi 542
[=19]
- minnet (Ar.)** : Birine iyilik
etmek; iyiliğe karşı
duyulan şükür
hissi.
m. 1381, 647
m.+i 489
m.+ini 1471
[=4]
- mīr (Far.)** : Amir, baş.
m. 838
[=1]
- misāl (Ar.)** : Örnek, benzer.
m. 196
m.+inde 1129
m.+ i 728
[=3]
- misāl vir- (Ar.+T.)** : Örnek
vermek.
m. -me 650
[=1]
- mişbāḥ (Ar.)** : Sabahleyin, sabah
vakti; Sabah ve sabahat
maddesinden ism-i alettir
ki; sabah gibi latif ve
kuvvetli aydınlık
veren lamba demektir.

- m. 1448
[=1]
- mive (Far.)** : Meyve.
m. 442
m.+ye 441
m.+yi 441
[=3]
- mi'mār (Ar.)** : İmar eden, hüner sahibi; İnşaat planlarını yapan ve bunların kurulmasına bakan sanatkar.
m. 711
[=1]
- mi'rāc (Ar.)** : Göğe çıkma.
m.+a 58
[=1]
- mu'allem (Ar.)** : Talim görmüş, talimli.
m. 1738
m.+dürür 1741
m.+lığına 1740
[=3]
- müceb (Ar.)** : Gerekli, icabetmiş, lazım gelen.
m. 22
m.+yse 485
[=2]
- muḥabbet (Ar.)** : Bkz. mahabbet.
m. 1103
- m.+de 1160
[=2]
- muḥakkaḳ (Ar.)** : 1- Mutlaka, ne olursa olsun.
m. 541
2- Doğru.
m.+durur 1459
[=2]
- muḥāl (Ar.)** : Mümkün olmayan, boş, beyhude; hayal.
m. 1449, 196
m.+ e 19, 1871
[=4]
- muḥammed (Ar.)** : Bir çok defalar hamd ü sena olunmuş, tekrar tekrar övülmüş manasına gelen bu kelime, Peygamberimizin adıdır.
m. 238, 45, 486, 604, 906, 956, 960
[=7]
- muḥāsib ol- (Ar.+T.)** : Hesap işi ile uğraşmak.
m.-a 664
[=1]
- muḥaşşıl (Ar.)** : Hasıl eden, meydana getiren.
m. 357
[=1]

muḥkem it- (Ar.+T.) :	[=1]	muḥālif ol- (Ar.+T.) :	Birinin
Sağlamlaştırmak.		düşüncesine zıt düşüncede	
m. 1911		olmak.	
[=1]		m.-a 280	
muḥtâc ol- (Ar.+T.) :	Gereksinim	m.-anı 436	
duymak; ihtiyacı olmak.		m.-anlara 906	
m.-dugun 2017		[=3]	
m.-ur 2047		muḥannesliĝ :	Alçaklık,
m.-ursan 2016		korkaklık.	
[=3]		m.+ıla 1916	
muḥterem (Ar.) :	Saygı değer,	[=1]	
kıymetli, şerefli.		muḥtâr (Ar.) :	Hareketinde
m. 1654, 1971, 662, 1063		serbest	olan, hür.
[=4]		m. 251	
muḥteseb (Ar. muhtesib) :		m.+dur 1315	
Eskiden belediye		[=2]	
işlerine bakan memur.		muḥâbil (Ar.) :	Bir şeye karşı,
m. 24		bir şeye karşılık	
[=1]		yapılan; karşılığında.	
muḥteşem kıl- (Ar.+T.) :		m. 1069, 1957	
Tamamlamak; görkemli.		[=2]	
m.-gıl 545		muḥâbil ol- (Ar.+T.) :	Karşılığı
[=1]		olmak.	
muḥteşim (Ar.) :	Muhteşem,	m.-a 888	
görkemli, ihtişamlı.		[=1]	
m. 1461		muḥkadder (Ar.) :	Takdir
[=1]		olunmuş, alında	
muḥālif id- (Ar.+T.) :	Karşı	yazılı; kısmet, kader.	
çıkmaq.		m. 1149	
m.-er 899			

[=1]
muḳaddes (Ar.) : Mübarek,
kutsal, temiz.

m. 206

[=1]

muḳāmīr (Ar.) : Kumarbaz,
kumar oynatan.

m. 1066

[=1]

muḳārin (Ar.) : Yakın olan,
bitişen, ulaşılmış olan.

m. 814

[=1]

muḳarreb (Ar.) : Takrib edilmiş,
yaklaşmış, yakın.

m.+dürür 1510

[=1]

muḳarrer (Ar.) : Anlatılmış,
bildirilmiş.

m. 74

[=1]

muḳavvā(Ar.): Kavileştirilmiş,
sağlamlaştırılmış.

m.-a 1249

[=1]

muḳbil (Ar.) : İkbali, kutlu,
mutlu.

m. 1544

[=1]

muḳırr ol- (Ar.+T.) : Doğruyu
söyleyen, “vardır, evet,
öyledir” diyen, kusurunu,
kabahatini

gizlemeyen olmak.

m. 898

[=1]

muḳīm (Ar.) : oturan, var olan.

m. 208

[=1]

muḳtedā id- (Ar.+T.) : Uymak,
örnek tutulan.

m.-esin 1636

[=1]

mūm (Far.) : Mum; yumuşak.

m. 179

[=1]

muḳşif (Ar.) : İnsaf eden,
kötülükte ileri gitmeyen.

m. 1983

[=1]

murād (Ar.) : Maksat; arzu, dilek.

m. 84

m.+a 2027

m.+ınca 1002

m.+um 82

[=4]

murād id- (Ar.+T.) : Arzu etmek,
istemek.

m.-esin 1305

[=1]

murād-name : Bedr-i Dilşād'ın

bilinen tek eseridir.

Şair, bu eseri

829-830/1426-27

yıllarında yazmış

ve Sultān II.

Murād'a

sunmuştur.

Murād-nāme,

büyük kısmı

aruzun "fe'ülün

fe'ülün

fe'ülün fe'ül"

kalıbıyla

kaleme alınmış dinī

ve ahlākī bir

mesnevidir. Bedr- i

Dilşād,

Keykāvūs'un

475/1082'de yazdığı 44

bölümden ibaret

Farsça mensur

"nasihat-nāme"sini

genişleterek ve

başka eserlerden de

faydalanarak

Türkçe'ye çevirmiştir.

Metin boyunca dinī,

ahlākī, siyasī,

sosyal birçok konuya dair

ekseriyetle İslām

esaslarına bağlı bilgi ve

öğütler vermiş; arada

konuya uygun kıssa,

hikāye ve fıkralar da

anlatmıştır.

m. 84

[=1]

murdār (Far.) : Temiz olmayan,

kirli, pis; İslamiyetin

gösterdiği kaidelere uygun

olmayarak kesilmiş

hayvan.

m. 1792

m.+a 550

m.+dur 1726, 1770, 1774

[=5]

murdārhlğ : Bkz. murdar.

m.+ın 1764

[=1]

muşāhib (Ar.) : Sohbet

bulunan, konuşan,

arkadaş; büyük bir zatın

yanında bulunarak onu

sözyle eğlendiren, hususi

işlerini yapan.

m. 1001, 757

[=2]

musallaḥ (Ar.) : Sataşan, rahat bırakmayan.

m. 598

[=1]

musallaḥ ol- (Ar.+T.) : Hiç peşini bırakmamak, rahat bırakmamak.

m.-ısdur 959

[=1]

muşībet (Ar.) : Ansızın gelen bela, sıkıntı.

m. 1662

[=1]

muşliḥ (Ar.) : İyileştiren, düzeltici, arabulucu.

m. 472

[=1]

muşavver ol- (Ar.+T.) : Tasarlanmış, düşünülmüş olmak.

m.-ur 416

[=1]

muṭahhar (Ar.) : Temizlenmiş, temiz, mübarek.

m.+durur 207

[=1]

muṭavvel (Ar.) : Uzatılmış, tafsil edilmiş.

m. 1252

[=1]

muṭī (Ar.) : itaat eden, boyun eğen, bağlı.

m. 1896

[=1]

muṭīʿām (Ar.) : Bkz. muti.

m. 1404

[=1]

muṭīʿ ol- (Ar.+T.) : Bağlı olmak, itaat etmek.

m.-a 1044, 249

m.- ısar 716

m.- mamaklığı 835

[=4]

muṭrib (Ar.) : Çalgı çalan; şarkı okuyan.

m. 1059, 1375

[=2]

muvaḥḥidliġ (Ar.) : Tevhid etmek, Allah'ın birliğine inanmak.

m.+ı 187

[=1]

muʿaddil (Ar.) : Müsavi ve beraber kılan, düzelten, denkleştiren.

m. 357

[=1]

muʿallā (Ar.) : Makamı ve rütbesi yüksek.

m. 1388, 1395, 1399,
1407, 1409, 1411, 1414,
184
m.+nuñ 1405
m.+ya 1384, 1386, 1391,
1396
m.+yidi 1383
m.+yile 1393
[=15]

muʿammer ol- (Ar.) : Ömür
sürmek, yaşamak.
m.-a 852
[=1]

muʿaṭṭal ol- (Ar.+T.) :
Kullanılmaz olmak; boş, işsiz.
m.-a 535
[=1]

muʿazzez (Ar.) : Kıymetli,
değerli, aziz.
m. 1324
[=1]

muʿcizāt (Ar.) : Mucizeler.
m. 57
[=1]

muʿteber (Ar.) : Hatırı sayılır,
saygın, güvenilir.
m. 1992, 642
[=2]

muʿteber eyle- (Ar.+T.) : Üstün
tutmak, saymak, itibar
göstermek.
m.-gil 912
[=1]

muʿteber it- (Ar.+T.) : İtibar
etmek, üstün tutmak.
m.-eler 66
[=1]

muʿteber ol- (Ar.+T.) : Hatırı
sayılmak, itibar edilmek.
m.-ısar 858
[=1]

muẓaffer (Ar.) : Üstünlük
kazanmış, üstün.
m. 1164
[=1]

mübārek (Ar.) : Bereketli,
hayırlı, kutlu.
m. 311, 481
[=2]

mübāşir ol- (Ar.+T.) : Bir işe
başlamak.
m.-a 281
[=1]

müberrā (Ar.) : Temiz;
aklanmış.
m.+durur 176
[=1]

mübtelā (Ar.) : Fena şeylere
düşkün, tutulmuş.

m. 1564

[=1]

mücerreb (Ar.) : Tecrübe
olunmuş, denenmiş,
sınanmış.

m.+dürür 1510

[=1]

mücrim (Ar.) : Cürüm işlemiş,
suçlu; sanık.

m. 1455

m.+üñ 1454

[=2]

müdām (Ar.) : Süren, sürekli,
arası kesilmeyen.

m. 1008, 1096, 1284,

1284, 1692, 255, 295, 467,

644, 805, 891

[=11]

müdārā (Far.) : Dost gibi
görünme, yüze gülme;

Sulh ve salah üzere

bulunmak.

m. 261

m.+ya 940

m.+yıla 1892

m.+yı 503

[=4]

müdebbir (Ar.) : Düşünce ile
hareket eden, tedbirli,
düşünceli.

m. 497

m.+leri 289

[=2]

müdebbirlik : Tedbirli, düşünceli
olmak.

m. 407, 621

[=2]

müderris (Ar.) : Ders veren ders
okutan.

m. 1351

[=1]

müderrislig : Bkz. müderris.

m.+i+(1) 537

[=1]

müdmin (Ar.) : Devam eden.

m. 860

[=1]

müevvel (Ar.) : Açıklama; tefsir
etme.

m. 517

[=1]

müfāhir ol- (Ar.+T.) : Fahreden,
övücü olmak.

m.-a 281

[=1]

müfekkir (Ar.) : Fikir işleyen,
düşündüren.

- m.+leri 289
[=1]
- müfekkîrlik** : Bkz. müfekkîr.
m. 621
[=1]
- müflis (Ar.)** : İflas etmiş, parasız.
m. 1529
m.+e 796
[=2]
- müflis ol- (Ar.+T.)** : İflas etmek,
parasız kalmak.
m.-a 1527, 801
[=2]
- müfsid ol- (Ar.)** : Fenalaştıran,
nifak koyan, bozan.
m.-sañ 473
[=1]
- müftî (Ar.)** : Vilayet ve kazalarda
din işlerine bakan kimse,
müftü.
m. 1351
[=1]
- müfîd (Ar.)** : Faydalı.
m. 1276
[=1]
- mühevvis ol- (Ar.+T.)** : Hevesli
olmak.
m.-a 1527, 801
[=2]
- mühlet vir- (Ar.+T.)** : Bir iş veya
borç için belirli bir süre
tanımak.
m. 1397
[=1]
- müühr ur-(Far.)** : Mühürlemek,
susturmak.
m. -dılar 562
[=1]
- mühtedî (Ar.)** : İslam dinini
kabul eden; doğru yolu
seçen.
m.+ye 409
[=1]
- mükâfât (Ar.)** : Takdir; bir şey
karşılığında verilen iyilik.
m.+a 1940
[=1]
- mükedder (Ar.)** : Bulanık;
kederli.
m.+dürür 207
[=1]
- mükemmel ol- (Ar.+T.)** :
Eksiksiz, tam; güzel
olmak.
m.-a 535
[=1]
- mükerrem (Ar.)** : Muhterem,
aziz, saygıdeğer; hürmet ve
tazime erişmiş.

m.+dürür 1324	[=10]
[=1]	
mükerremlik : Saygınlık; saygıdeğer olmak.	mülük (Ar.) : Hükümdarlar.
m.+i 1338	m.1018
[=1]	[=1]
mükerrer ol- (Ar.+T.) :	mü'min (Ar.) : İman etmiş, İslam
Tekrarlanmış, tekrar	dinine inanmış, İslam,
olunmuş.	Müslüman.
m.-ur 1511	m. 956
[=1]	[=1]
mülâşık (Ar.) : Bitişik, yayana	mümkün (Ar.) : Mümkün,
bulunan.	olabilir, olabilen.
m.+dur 1502	m. 14, 1589, 164, 29, 417
[=1]	[=5]
mülâzım (Ar.) : Bir kimseye	mümkînât (Ar.) : Olabilen,
bağlı gibi olan; yardımcı.	olabilir şeyler.
m. 1016, 1019	m. 14
[=2]	[=1]
mülk (Ar.) : 1- Ev,d ükkan, arazi	münâcât (Ar.) : Allah'a
gibi taşınmaz ve gelir	yalvarmak için yazılan
getiren mal.	dua ve manzume.
m. 685, 861, 886	m.+imiş 1301
m.+in 833	[=1]
m.+ine 933	münâdî (Ar.) : Nida eden, tellal;
m.+üñi 730	müezzin.
2- Bir devletin ülkesi.	m. 488
m. 711	[=1]
m.+e 1968	münâsib (Ar.) : Uygun, yerinde,
m.+i 1716, 859	yakışık.
	m. 1477
	[=1]

münāsib ol- (Ar.+T.) : Uygun düşmek.

m.-a 664

[=1]

münevver (Ar.) : Nurlandırılmış, parlatılmış, ışıklı, aydınlatılmış.

m. 1325, 852, 416

[=3]

münezzeh (Ar.) : Temiz, pak; kusur ve noksanlıklardan uzak.

m. 206

[=1]

münhi (Ar.) : Haber ulaştırıcı; haberci.

m.+ler 749

m.+lerümden 778

[=2]

münkir (Ar.) : İnkâr eden, kabul etmeyen.

m. 1265, 898

[=2]

müntehā (Ar.) : Nihayet; nihayet bulmuş.

m. 213

[=1]

müntic (Ar.) : Sebebiyet veren; netice veren.

m. 1484

[=1]

mürāʿat kı- (Ar.+T.) :

Gözetmek, korumak,

himaye.

m. 1422

[=1]

mürde (Far.) : Ölü, ölmüş.

m.+dür 1501, 1503

[=2]

mürekkab (Ar.) : Birleşik, birleşmiş.

m. 200

[=1]

müretteb ol- (Ar.+T.) : Dizilmiş, yerli yerine konulmuş.

m.-ur 200

[=1]

mürīd (Ar.) : Bir şeyhe bağlı olan kimse.

m.+üm 625, 84

[=2]

mürsel (Ar.) : Gönderilmiş, Allah tarafından gönderilmiş; Peygamber.

m.+leri 212

[=1]

mürüvvet (Ar.) : Yiğitlik, cömertlik, iyilikseverlik.

m. 1971, 606

m.+den 1393

[=3]
müsebbeb (Ar.) : Sebep olunarak
meydana getirilen.

m. 25

[=1]

müsellem (Ar.) : Teslim

edilmiş, verilmiş;

Teslim eden,

veren. * Tar: Eyalet

valileriyle sancak

mutasarrıflarının

uhdelerinde bulunan

yerlerin idaresine memur

edilen kimseler.

m. 1112, 1411, 494

m.+dürür 1324, 1741, 623

[=6]

müstahak (Ar.) : Bkz. müstahıkk.

m. 265

[=1]

müstahıkk (Ar.) : Hak etmiş, hak

kazanmış, layık.

m.+ına 265

[=1]

müstedām (Ar.): Devamlı,

sürekli.

m. 1692, 891

[=2]

müsteḥab (Ar.) : Yapılması

sevaplı olan şey.

m.+ı 1808

[=1]

müslmān : Müslüman.

m. 1727, 1791

m.+lara 1934, 438, 975

m.+laruñ 300

m.+uñ 1758

[=7]

müşfik ol- (Ar.+T.) : Şefkatle

seven; acıyan merhametli
olan.

m.-a 456

[=1]

müşğ (Far.) : Misk; mis kokulu.

m. 398

[=1]

müşîr (Ar.) : Emir ve işaret eden.

m.+i 501

[=1]

müşkil (Ar.) : Engel, müşkül,

zorluk.

m.+leri 1542

[=1]

müşrik (Ar.) : Allah'a şirk, ortak

koşan.

m. 13

[=1]

müşterek (Ar.) : Ortak; ortaklaşa.

m. 918

[=1]

müşterī (Ar.) : İstekli, arzulu.

m.+si 628

[=1]

müvekkel (Ar.) : Vekil edilen

kimse.

m.+ler 1959

m.+lerüñ 1960

[=2]

müyesser ol- (Ar.+T.) :

Kolaylaşmak, kolay
olmak.

m.-ur 1598

m. õısar 84

[=2]

müzeyyen (Ar.) : Bezenip

süslenmiş; süslü.

m. 214, 20

[=2]

N

nā (Far.) : Başa gelerek kelimeyi

menfileştiren bir edat.

n. 1679, 516

[=2]

nā-dān (Far.) : Cahil, bilmez;

haddini bilmez.

n. 736, 737, 732

[=3]

nādānlıg : Cahillik.

n.+a 1012

n.+ı 121

[=2]

nā-ehl (Far.+Ar.) : Ehil olmayan,
ehliyetsiz.

n.+ine 540, 792

[=2]

nā-gāh (Far.) : Ansızın,
birdenbire.

n. 1058, 1839, 482, 740

[=4]

nā-geh (Far.) : Bkz. na-gah.

n. 1047, 1054, 1070, 1257,
624

[=5]

nā-gehān (Far.) : Ansızın,
birdenbire.

n. 1216, 1531, 1622, 1852

[=4]

nā-ḥaḳ (Far.+Ar.) : Haksız,
bihude.

n. 1931, 1936

[=2]

nā-īmin (Far.+Ar.) : Korkulu
olan.

n. 883

[=1]

nāk (Far.) : İsimlere takılarak
sıfat meydana getiren
bir edat olup “-lı, li”
manasını verir.

n. 1237

[=1]
nā-kes (Far.) : Hasis olan,
insaniyetsiz, alçak.

n. 2018, 2020

[=2]

naqıl (Ar.) : Taşıyan, çeviren.

n.+dan 361

[=1]

naqı̄b (Ar.) : Vekil, yardımcı.

n. 1617

[=1]

naqqāş (Ar.) : Nakış işleyen,
akış yapan kimse.

n. 177, 178

n.+ını 1515

[=3]

naql (Ar.) : Ağızdan ağza veya
kitaplar vasıtasıyla vasıl
olup bilinen ve akıl ile
bulunması mümkün
olmayan şey, nakil.

n. 1694, 377

[=2]

naqş (Ar.) : Duvarlara, tavanlara
yapılan yağlı veya sulu
boya resim; süsleme
sanatı.

n.+ı 1515, 178

n.+ıyise 1513

[=3]

nām (Far.) : İsim, ün, lakap.

n.+uñ 1921

[=1]

namāz (Far.) : İslamın beş
şartından biri.

n. 1316, 1316, 1641, 1737,

893

[=5]

nām-dār (Far.) : Namlı, ünlü.

n. 1464, 259

[=2]

nāme (Far.) : Mektup; Kitap,
mecmua.

n. 325, 553, 558, 559, 561,

561, 562, 580, 580, 585,

779, 818

n.+i 554, 555, 581, 581

n.+ler 817

n.+nūñ 151

n.+sin 571

[=19]

nā-merd (Far.) : Mert olmayan,
alçak, korkak.

n. 1348

[=1]

nāmus (Ar.) : Ar, edep, ırz.

n.+dan 1540

[=1]

nāmuslan- : Temizlenmek, edep
sahibi olmak.

n.-mak 288	n.-a 286
[=1]	n.-ayım 1567
nān (Far.) : Ekmek.	[=2]
n. 1167	nāṭık (Ar.) : Belli; bir şeyi
n.+ı 1166, 1168	gösteren, beyan eden,
n.+uñ 1921	bildirici.
[=5]	n.+durur 1630
nān ü nemek (Far.) : Tuz ve	[=1]
ekmek hakkı.	naẓar (Ar.) : 1- Bakma, göz atma.
n. 1080	n. 1100, 726
[=1]	n.+da 204
naṣīb (Ar.) : Pay, hisse; Allah'ın	2-Düşünme.
nasip ettiği şey.	n. 203, 102,
n. 1236	n.+dan 412
n.+i 140	3- önem vermek.
n.+in 286	n. 575
n.+ini 170, 358, 670, 835	[=7]
n.+üñ 1093, 503, 667	naẓar eyle- (Ar.+T.) : Bakmak.
n.+üñi 1055, 1975, 696	n. 181, 886, 886, 1711
n.+üñü 1967	n.-di 1097
[=14]	[=5]
naṣīb eyle- (Ar.+T.) : Fırsat	naẓar it- (Ar.+T.) : İtibar etmek,
vermek.	iltifat etmek.
n.-di 298	n.-eler 66
[=1]	[=1]
naṣīḥat (Ar.) : Öğüt.	naẓar kıl- (Ar.+T.) : Bakmak,
n. 937	düşünmek.
[=1]	n. 1442
naṣīḥat kıl- (Ar.+T.) : Öğüt	[=1]
vermek.	

nāzır (Ar.) : Bir idarenin veya dairenin umur ve işlerine bakan en büyük memur; nazır, vekil, bakan.	1343, 136, 1385, 139, 1520, 154, 161, 1617, 163, 165, 1642, 17, 1718, 1741, 1742, 1744,
n. 1102	1792, 1817, 1820, 1897,
[=1]	194, 1958, 196, 1998,
nażır (Ar.) : Benzer, eş.	2025, 213, 257, 268, 269,
n.+üñ 1069	30, 306, 310, 326,
[=1]	404, 433, 437, 438, 464,
nażm (Ar.) : Tertip etme, sıraya koyma.	476, 485, 49, 50, 518, 523,
n. 129	524, 527, 527, 54, 562,
n.+ı 867	583, 6, 652, 663,
[=2]	668, 671, 671, 690, 740,
nażm eyle- (Ar.+T.) : Söylemek;	75, 752, 754, 761, 781,
vezinli kafiyeli söz söylemek.	816, 827, 841, 847, 850,
n.-düm 1035, 1490, 419	880, 892, 901, 906, 908,
[=3]	94, 95, 971, 972,
nāz (Far.) : Kendini beğendirmek için takınılan yapmacık; yalvarma, rica.	n.+yise 766, 823, 1030,
n. 1084, 1540, 1562, 667, 810	1120, 1740, 1831, 1988,
[=5]	1994, 783, 1390, 766, 823,
ne : 1-Hangi; hangi şey.	1538, 1624, 1723, 1737,
n. 102, 1020, 1027, 1028, 104, 1041, 1049, 105, 108, 1093, 112, 1125, 1256, 1262, 1309,	2015
	n.+idi 1905, 1905, 776, 776
	n.+imiş 868
	n.+ler 1133, 1136,
	1178, 1551, 994
	2- Nasıl, ne şekilde?, ne kadar?.
	n. 1064, 1114, 1183, 1204,
	1255, 1278, 1328, 1372,

14, 1403, 1404, 1463,
1517, 1547, 1548,
1589, 1618, 1622, 164,
164, 1716, 1941, 1946,
1952, 239, 24, 264, 331,
332, 417, 419, 440,
442, 481, 548, 630, 679,
734, 804, 834, 888, 937

n.+sin 1226

n.+yem 771

3- Ne çok, pek çok; ne
olur, ne var.

n. 1007, 301

4- Neden, niçin, niye.

n. 1221, 221

5- Soru biçiminde ünlem.

n.693, 767

[=163]

ne (Far.) : ne...ne (karşılaştırma
ifade eder) ; değil, yok.

n. 1051,1051, 1189, 1189,

1189, 1189, 1467, 1467,

1563, 1563, 1680, 1680,

1921, 1921, 336, 336, 837,

838, 861, 861, 861, 861,

861

[=22]

ne denlü : Nasıl, ne şekilde, ne
kadar.

n. 1051, 1073, 111, 1147,
1154, 1225, 1492, 1693,
1703, 190, 1912, 1968,
2007, 294, 393, 44, 55,
599, 609, 640, 682, 699,
704, 723, 80, 765, 910,
945

[=28]

ne dürlü : Ne kadar.

n. 897

[=1]

ne kim : Her ne, hangi kişi, nasıl
ki.

n. 1165, 1282, 1346, 1371,

19, 1626, 1711, 1804,

1812, 1813, 1820, 1869,

1939, 253, 283, 327, 411,

462, 517, 629, 639, 678,

749, 827, 854, 87, 905,

925, 963, 997

[=30]

ne kim var : Ne kadar varsa.

n. 1787, 730

[=2]

ne ki var : ne varsa.

n. 1464, 730

[=2]

ne nesne : Nasıl bir şey.

n. 2040

[=1]

ne yir : Nere, neresi, nereye.

n. 686, 738.

[2]

ne yirde : Nerede ?

n. 2

[=1]

ne vaktin : Hangi saatte, ne vakit.

n. 1188

[=1]

ne var : Ne olur, şaşılır mı?

n. 1149, 1277, 1801

[=3]

nebāt (Ar.) : Topraktan çıkan,

biten her türlü şey, bitki.

n. 36

[=1]

nebī (Ar.) : Peygamber; haberci.

n.+ler 41, 42

[=2]

necāt (Ar.) : Kurtulma, kurtuluş;

selamet.

n. 1079, 1119, 1914

n.+a 268

[=4]

necīb (Ar.) : Soyu soppu temiz,

nesli pak olan kimse.

n. 1259

[=1]

nede : Nerede, ne.

n. 56

[=1]

nedēn : Niçin, sebep.

n. 1721, 2004, 224, 328,

365, 365, 884

n.+dür 367, 376

[=9]

nedīm (Ar.) : Meclis arkadaşı,

sohbet arkadaşı; güzel

hikaye anlatan.

n. 1034, 1036, 1037, 1066,

1086, 1087, 1105, 98,

1085

n.+e 1048, 1053, 1042,

1044, 1096

n.+i 1040, 633

n.+iydi 1095

n.+üñ 1049

[=17]

nedir : Bkz. nedür.

n. 2051

[=1]

nedmān (Ar.) : Pişman olma,

pişmanlık.

n. 2041

[=1]

nedür : Nedir? neresidir,

hangisidir.

n. 1219, 1219, 135, 1541,

1575, 1987, 455, 506, 575,

760, 783, 997, 950, 1213,

385, 425, 506, 787, 903,
923
[=20]

nefes (Ar.) : Soluk; ciğerlere çekilip salınan hava.
n. 1017, 1125, 1457, 1648, 1855
n.+dür 1543
[=6]

nefes vir- : Can vermek, hayat vermek.
n.-meyiser 1002
[=1]

nefs (Ar.) : Sonsuz arzularıyla insanı kötülüğe sevkeden hayvani yön.
n. 12, 1509, 203
n.+e 1560, 1561
n.+i 167, 479
n.+üñ 1678, 255, 899
[=10]

nefsāni (Ar.) : Arzu ve isteklerle alakalı.
n.+ye 249
[=1]

negāh (Far.) : Nigeh ; bakış, bakma.
n.+ın 2029
[=1]

nehy (Ar.) : Yasak etme. Emr ü nehy: emretme ve yasak etme.
n. 330
[=1]

ne'i : Neyi.
n. 243, 447, 820
[=3]

nemek (Far.) : Tuz.
n. 1080
[=1]

nem-gīn (Ar.+Far.) : Nemli, rutubetli.
n. 799
[=1]

nerd (Far.) : Tavla.
n. 104, 1061
[=2]

neresi : Ne tarafı.
n.+ne 1787
[=1]

nese : Nesne, şey, bir şey, hiçbir şey.
n. 180, 180
n. +yı. 550
[=3]

neseb (Ar.) : Nesil; soy sop.
n.+de 1565
[=1]

nesine gerek : İhtiyacı olmamak;
lüzumlu degil, neme gerek.

n. 386

[=1]

nesl (Ar.) : Nesil, kuşak, soy.

n.+i 484

[=1]

nesne : Şey, nesne; bir şey, hiçbir
şey.

n. 1031, 1198, 1271, 1555,

1584, 169, 1739, 1802,

1817, 1820, 2021, 2024,

2040, 327, 344, 348, 362,

674, 797, 798, 927

n.+i 155, 2036, 2036, 447

n.+den 1174, 1965, 2004,

328, 353, 354

n.+dendür 369

n.+yle 1805, 326

[=30]

neşâf (Ar.) : Sevinç, neşe, şenlik.

n. 184, 771

[=2]

nevâhî (Ar.) : Yasak şeyler.

n. 663

[=1]

nev^c (Ar.) : Çeşit, tür,cins.

n. 1361

[=1]

nevî (Ar.) : Nev'e ait, çeşit ile
alakalı.

n. 1524

[=1]

neye : Niye, nereye, niçin.

n. 1263, 1013, 1314, 212,

212, 339, 717, 998, 1969,

1263, 1013, 1314, 212,

212, 339, 717, 998

[=17]

neyl (Ar.) : Merama erişme,
isteğe ulaşma.

n. 1967

[=1]

neyle- : Ne yapmak, ne eylemek.

n.-di 1074

[=1]

neẓāret (Ar.) : Bakmak,
gözetmek, vekillik.

n. 791

[=1]

nice : 1-nasıl.

n.110, 122, 131, 130, 133,

1599, 1650, 178, 1828,

1878, 1878, 1895, 41, 495,

626, 775, 97

2- Hayli, çok defa

n. 103, 1255, 1307, 1407,

1116, 394, 870, 93, 1322

3- pek çok.

n. 818, 821, 966	[=14]
4- kaç	niçe bin : Binlerce.
n. 1395, 1400, 1673, 300,	n. 2
632	[=1]
5- ne kadar.	niçe gün : Kaç gün, günlerce.
n. 132	n. 1103
6- nasılsa.	[=1]
n.+yse 1665	niçesin : Birçoğunu.
[=36]	n. 1247
nicedür : Nalıdır; ne demektir.	[=1]
n. 135, 470, 873	niçün (<T. ne için) : Niçin;
[=3]	neden.
niceler : Birçokları.	n. 1148, 1849, 2041, 782
n. 1835	n.+dür 1057
[=1]	[=5]
nicesi : Birçok	nid- : Ne etmek.
n. 729,1309, 140	n.-erseñ 1430
[=3]	n.-eyin 1240, 1250
nic'id-/ it- : Ne etmek, nasıl	[=3]
etmek.	nifāk (Ar.) : Münafıklık; iki
n.-iser 1669	yüzlülük.
n.-mek 1714, 1878, 2016	n. 1085, 1960, 758, 967
n.-sem 588	[=4]
[=4]	nifāk id- (Ar.+T.) : Anlaşmazlık,
niçe : 1- Çok, pek çok, birçok,	ara bozuculuk yapmak.
hayli, ziyade.	n.-emez 619
n. 101, 1273, 1462, 1697,	[=1]
1841, 1938, 52, 57, 64	nigehbān (Far.) : Gözcü, bekçi.
2- nasıl.	n.+lığı 533
138, 1679, 54,	[=1]

nihād (Far.) : Tabiat, huy.

n. 1074

[=1]

nihān (Far.) : Saklı, gizli, sır.

n. 1058, 1180, 1216, 1277,

1531, 30

[=6]

nihān eyle- (Far.+T.) : Gizlemek,

saklamak.

n.-di 15

[=1]

nihāyetsüz : Sonsuz.

n. 61

[=1]

nikāh (Ar.) : Kanuni evlenme

töreni.

n. 131

[=1]

nire : Nere, nereye.

n.+den 307

n.+deyse 1

n.+ye 1329, 1625, 523

[=5]

nisbet (Ar.) : Bağlılık, ilgi.

n. 17, 198

[=2]

nisbet id- (Ar.+T.) : Bağlı olmak.

n.-incek 16

[=1]

n'iste- : Ne ister.

n.-r 1392

[=1]

nişān (Far.) : İz, belirti; amaç.

n. 1224, 1740

n.+ı 1514

[=3]

nişān eyle- (Far.+T.) : Haberdar

etmek, sır söylemek.

n. -di 15

[=1]

nişāt : Bkz. neşat.

n. 1867

[=1]

nişīn (Far.) : Oturan, oturmuş

manasıyla kelimeleri

sıfatlandırır. Halvet-nişīn :

Yalnız, tenhada oturan.

Kūşe-nişīn : Köşede

oturan.

n. 1298, 700, 700,

[=3]

nişīn : Niçin, neden.

n. 897

[=1]

nit- (<T. ne it-) : Ne etmek, ne

yapmak.

n.-di 1074, 1666, 824, 752

n.-e 1049, 1757

n.-megi 109

n.-megiñ 1689

n.-sem 588 [=9]	niyāz eyle- (Far.+T.) : İstemek, yalvarmak. n. 2029 [=1]
niteki : Nasıl ki. n. 238 [=1]	niyāzī (Far.) : Niyaz edici; Sevgili. n. 1525 [=1]
nitekim : Nasıl ki, şöyle ki. n. 1007, 1378, 1440, 160, 1870, 1905, 2034, 597, 60, 604, 606, 960 [=12]	niyāz ol- (Far.+T.) : İhtiyaç olmak, muhtaç olmak; istemek. n.-dı 1523 [=1]
nitelik : Mahiyet; aslı, esası. n.+inde 187 [=1]	niyyet (Ar.) : Niyet, meram. n.+üñ 1903 [=1]
niʿmet (Ar.) : 1- iyilik, lütuf, ihسان; saadet,mutluluk. n. 1084, 810, 667 n.+leri 890 2- Azık, yiyeceğe, iççeğe dair şeyler; ekmek. n. 1401 n.+i+(1) 1361 n.+in 1462 n.+ini 1412 n.+lerin 190 [=9]	nizām (Ar.) : Düzen, usul, tertip, yol; kaide. n. 1683, 510, 543 n.+a 28 n.+ı 1940, 524, 860, 24 n.+ı+(1) 26 n.+iyle 416 [=10]
niyāz (Far.) : Yalvarma, yakarma; dua. n. 1316, 893 [=2]	nizāmī (Ar.) : Usulüne uygun, düzenli; kanuna ve nizama ait. n. 27 n.+yledür 770 [=2]

nizām it- (Ar.+T.) : Düzenlemek.

n.-di 64

[=1]

noḵṣān (Ar.) : Eksik; kusurlu.

n. 217

[=1]

nol- : Ne olmak; ne meydana gelmek.

n.-a 1639, 1809,1272

n.-dı 1101, 469

n.dugın 876

n.-dugunı 1102

n.-ur 999

[=8]

nöker : Hizmetkar, hizmetçi, uşak.

n. 1928

n.+dürür 1927

n.+ler 1927

[=3]

nuḳl (Ar.) : Meze, çerez.

n. 101, 1089, 1185, 1223,

1367

[=5]

nūr (Ar.) : Aydınlık, parıltı, parlaklık.

n. 237, 47, 70

ı.+ 163

n.+dur 62

n.+ıyla 956

[=6]

nuşret (Ar.) : Başarı, üstünlük.

n. 1140

[=1]

nūş (Far.) : İçen, içici; zevk, sefa.

n. 1060, 1284

[=2]

nūş it- (Far.+T.) : İçmek.

n. 1091

[=1]

nübüvvet (Ar.) : Nebilik, peygamberlik, Tanrı, haberciliği.

n. 430

n.+de 47

[=2]

nücüm (Ar.) : Yıldızlar.

n. 1053, 124

[=2]

nüfūr it- (Ar.) : Dağılmak, firar etmek.

n.-meye 1043, 610

[=2]

nüşha (Ar.) : Yazılı, yazılmış şey; Yazılmış bir şeyden çıkarılan suret.

n. 72

[=1]

O

o : İşaret zamiri.

o. 10, 1012, 1048, 1063,
1098, 1105, 1121, 1224,
1248, 1297, 1300, 1303,
1393, 1428, 1431, 146,
147, 1604, 163, 1652,
1654, 1668, 1669, 1698,
1725, 1774, 1777, 1786,
1830, 1841, 1847, 1861,
1883, 1884, 1957, 1964,
1966, 2000, 210, 224, 225,
258, 261, 297, 38, 387,
397, 402, 417, 429, 441,
443, 453, 458, 534, 544,
549, 549, 559, 565, 580,
599, 606, 606, 609, 622,
653, 694, 703, 869, 888,
910, 929, 976
o.+ara 337
o.+lar 1671, 618, 1167,
286
o.+lardan 1167, 286
o.+larıñ 1690
o.+dur 206, 206, 206, 492,
725
o.+ña 1172
o.+nuñ 1621
[=80]
od : Ateş.
o. 445, 8
o.+a 443, 457

o.+dan 417
[=5]
oda : Mesken, yer; sığınacak yer.
o.1401
[=1]
odağ : Bkz. Otağ
o.+ına 1446
[=1]
odun : Yakılmak için kesilmiş,
parçalanmış ağaç.
o. 445
[=1]
oğlanlıg : Çocukluk.
o.+a 1012
[=1]
oğul : Erkek evlat; yavru.
o. 134
o.+an 36, 726, 817
o.+anı 1816
o.+anına 1480
o.+ı 1942, 219, 317
o.+ına 2023
[=9]
oğ : Yayla fırlatılan ve ucunda
delici kısmı bulunan bir
silah.
o. 1745, 1760
o.+ıla 1157, 1747, 1817
o.+insa 1742
o.+yıla 1727

[=7]	1599, 1599, 1614, 165,
oku- : Bkz. okumak.	165, 1656, 1667, 171,
o. 1178, 123, 1256, 1302,	1723, 1732, 1783, 179,
1331, 1517, 1518, 1588,	1810, 1833, 1886, 190,
1645, 2052, 213, 419,	1933, 1963, 197, 1997,
1879, 194, 1111	2039, 2040, 235, 27, 295,
o.-gıl 1063	340, 363, 388, 395, 4, 462,
o.-mag 1034	477, 481, 481, 491, 493,
o.-mışidi 1992	591, 633, 633, 636, 642,
o.-r 143	670, 686, 700, 700, 715,
o.-sun 1833, 661	715, 73, 73, 730, 774, 819,
o.-ya 1052	847, 944, 946, 968, 994
o.-yan 107, 1821	o.+ara 337
o.-yıcak 1515	o.+dur 1005, 1006, 1260,
o.-yup 134	1298, 1733, 1790, 1879,
[=23]	192, 245, 248, 275, 282,
oku- : Tahsil görmek; tedris	285, 287, 4, 475, 698, 901,
etmek.	927
o. 148	o.+idi 1227, 757, 962
o.-duğıdur 77	o.+imiş 278
o.-r 555	[=104]
o.-rsa 870	ol (II) : İşaret sıfatı.
o.-rsan 1879	o. 1003, 1029, 1035, 1055,
o.-yuban 868	1059, 1112, 1118, 1138,
[=6]	1161, 1177, 1220, 1232,
ol (I) : Kişi ve işaret zamiri.	1237, 1243, 1276, 1277,
o. 1006, 1023, 1079, 1131,	1310, 132, 1417, 1427,
1198, 1200, 1217, 1253,	156, 1573, 1583, 1600,
1339, 1361, 1444, 1514,	164, 1643, 1664, 173,
1538, 1546, 1568, 1586,	1750, 176, 1840, 1847,

1863, 1901, 1908, 1913,
1946, 1951, 1971, 1974,
1986, 2020, 2036, 2052,
210, 234, 241, 280, 281,
298, 301, 320, 428, 432,
484, 485, 506, 508, 518,
519, 525, 552, 558, 562,
568, 575, 581, 581, 585,
626, 635, 636, 659, 685,
693, 701, 705, 71, 718, 72,
757, 768

[=90]

ol- : Meydana gelmek, vuku
bulmak; yaratılmak;
birlikte olmak, yaşamak.

o. 1062, 1062, 1144, 1114,
1144, 1518, 1665, 1968,
276, 276, 497, 507, 624,
880, 883, 883, 894, 1641,
1926, 448, 507, 646, 880
o.-a 10, 10, 1042, 1042,
1044, 1045, 105, 1050,
1050, 1054, 1054, 1077,
1081, 1087, 1095, 110,
1116, 1134, 1134, 1140,
1140, 12, 1202, 1203,
1203, 1228, 1236, 1237,
1237, 1262, 1281, 1295,
1339, 1339, 1340, 1340,
1348, 1348, 1351, 1361,

1362, 1375, 140, 140,
1424, 1426, 1429, 1436,
1443, 1463, 1475, 1492,
1500, 1505, 1505, 1525,
1525, 1529, 153, 1533,
1544, 1550, 1550, 1555,
156, 1564, 1566, 1575,
1576, 1580, 1580, 1585,
1589, 1599, 1599, 1601,
1601, 1653, 1657, 166,
166, 1692, 1695, 1704,
1705, 1719, 1720, 1720,
1724, 1731, 1736, 1739,
1739, 177, 177, 1772,
1836, 1861, 1869, 1870,
1877, 1889, 1899, 1903,
191, 1933, 1933, 1980,
1981, 2005, 2009, 2021,
2034, 2045, 2046, 23, 24,
268, 282, 293, 293, 342,
342, 347, 347, 349, 354,
354, 355, 364, 405, 41,
424, 424, 443, 450, 450,
467, 467, 478, 478, 496,
497, 51, 514, 514, 520,
524, 524, 536, 536, 546,
60, 612, 615, 616, 616,
642, 647, 647, 650, 651,
651, 653, 653, 655, 655,
682, 686, 690, 711, 712,

74, 74, 758, 772, 810, 832,
834, 841, 845, 848, 859,
862, 864, 881, 895, 92,
922, 942, 942, 957, 982,
995, 1351, 1466, 1466,
1530, 1653, 1693, 1731,
612, 736
o.-acak 1585, 764
o.-alı 208
    o.-am 1040, 1412,
1412, 891
o.-an 1015, 1034, 1110,
1196, 1342, 1440, 1440,
1489, 1553, 1586, 1597,
1603, 1603, 1645,
1674, 1676, 1890, 1924,
2051, 216, 236, 321, 321,
354, 385, 385, 400, 446,
564, 584, 614, 614,
619, 640, 723, 751, 782,
782, 799, 843, 843, 858,
869, 913, 956, 99
o.-ana 1434, 1922, 1922,
1949, 2015, 2042, 2042,
542, 542, 543, 612, 753,
753, 866, 999
o.-andan 737
o.-andur 152
o.-anı 1098, 1458, 1750,
743, 743

o.-anın 521
o.-anlar 1001, 1184, 1506,
1574, 26, 678
o.-anlara 1094, 124, 1318,
1677, 698
o.-anlardan 448
o.-anları 1762, 94
o.-anların 727, 727, 605
o.-anun 1590, 1915, 292,
292, 356, 356
o.-ası 1149
o.-asın 1008, 1024, 1036,
1036, 1079, 1081, 1259,
1259, 1293, 1298, 1298,
1306, 1400, 1403, 1403,
1532, 1702, 1706, 1893,
1900, 1900, 1902, 1902,
1931, 1983, 1983, 2030,
921, 748
o.-asını 320
o.-asız 1908, 1908
o.-ayidi 1485, 1487
o.-dı 103, 1084, 1180,
1377, 1398, 1503, 151,
1517, 1524, 1544, 1616,
1659, 1681, 1689, 171,
1723, 1735, 1782, 1785,
1805, 1807, 1822, 1835,
1873, 1896, 1898, 19,
1955, 202, 2044,

2049, 208, 260, 27, 339,
367, 375, 378, 380, 383,
475, 533, 54, 573, 592,
626, 762, 774, 814
o.-dıgından 143
o.-dılar 1183, 1183, 1194,
1194, 1617
o.-dugı 719, 719, 784
o.-duginca 1083
o.-duginı 1102
o.-dugıñı 789
o.-dugıyüçün 1342
o.-dugun 1995
o.-dugunı 1894
o.-duguñ 2001
o.-duguñı 789
o.-dum 1898
o.-dunidi 1547
o.-duñ 1895, 1918
o.-gıl 1437, 2010, 621, 982
o.-ıcağaz 1702
o.-ıcak 1633
o.-ına 1243
o.-ınca 1923
o.-ıncagaz 1075, 1127,
1535, 2031
o.-ıncak 1052, 1271, 1304,
1507, 1807, 602, 860
o.-ındı 129, 135
o.-ınmayısar 1069
o.-ınsa 198
o.-ırsañ 2033
o.-ısa 1914
o.-ısar 1126, 1146, 1152,
1252, 133, 1493, 1493,
1662, 1685, 1690, 1920,
716, 84, 858, 859,
909, 909, 961
o.-ıсарdur 111, 1492, 1640,
173, 1899
o.-ıсарdurur 1328, 1688
o.-ma 1114, 1123, 1124,
1420, 1482, 1582, 1722,
194, 2027, 468, 624, 644,
991
o.-madı 1501, 1611, 566
o.-mag 1037, 1330, 1403,
1488, 1567, 498, 882,
2045
o.-maga 1056, 1066, 1066,
40, 575, 42
o.-magı 96
o.-magıl 1128, 1128, 898
o.-magimiş 1586, 2014
o.-magu 1646
o.-maguñ 1085, 1415,
1465
o.-maguñıdi 1464
o.-mak 1088, 1088, 1423,
499, 513, 513, 600, 2014

o.-makda 1538
o.-maklıg 1193
o.-maklıgıdur 1613
o.-mamaklıgı 835
o.-mamaklık 714
o.-mamışdur 642
o.-masa 1316, 426, 426,
720
o.-masun 269, 926
o.-maya 1042, 1210, 1279,
1372, 1373, 185, 1900,
1963, 346, 360, 971
o.-mayan 27
o.-mayasın 1552, 2022,
885, 911, 928
o.-mayınca 1491,41
o.-mayıncak 26
o.-mayısar 597, 597, 961
o.-mayuban 2042
o.-maz 1491, 1498, 1602,
1624, 1687, 171, 1729,
2006, 447, 715, 715, 944,
1556
o.-mazısa 2035
o.-mışdur 1632
o.-sa 1002, 102, 110, 1123,
1235, 1463, 1648, 1730,
196, 1968, 2007, 2039,
232, 344, 456,
628, 754, 800, 879, 988
o.-sadı 1997, 1997
o.-san 1925
o.-sañ 1067, 1568, 472
o.-sun 1114, 1155, 1183,
1266, 1455, 1518, 1765,
1818, 1855, 269, 700, 700,
971
o.-uban 1006, 689, 86
o.-up 1424, 1487, 1539
o.-updur 1287, 1876, 1890,
343
o.-ur 1028, 1086, 1138,
1159, 117, 1171, 1171,
1193, 1193, 1252, 1272,
1276, 1291, 1317,
1318, 1432, 1484, 1494,
1497, 1500, 1506, 1514,
1514, 1516, 1556, 1569,
1590, 1590, 1590,
1591, 1594, 1594, 1604,
1604, 1605, 1703, 1707,
1783, 1792, 1795, 1801,
1815, 1815, 1837,
1871, 1875, 1887, 1887,
1943, 1948, 1948, 200,
2023, 2040, 2041, 258, 29,
414, 423, 427,
510, 529, 534, 534, 561,
576, 602, 618, 618, 628,

631, 631, 632, 633, 640,
658, 658, 676, 678,
721, 721, 722, 725, 755,
863, 863, 874, 874, 983,
633

o.-urdu 1384
o.-urdum 781
o.-urısa 2020
o.-urise 1372, 1618, 1792
o.-uriseñ 1022
o.-urlar 1265, 1716, 675
o.-urlarsa 49
o.-ursa 1045, 1046, 1049,
1142, 1338, 1341, 1343,
1498, 1498, 1543, 1556,
1795, 2009, 2019,
2030, 388, 617, 708, 737,
749, 884, 925, 961, 996
o.-ursan 1531
o.-ursañ 1069, 1719, 609
o.-ursın 1573, 1858, 2043,
34
[=752]

olaruñ : Onların.

o. 1236
[=1]

olıma- : Olamamak.

o.-yısarsın 2033
[=1]

olıbil- : Olabilmek.

o.-esin 1700
[=1]

olıgel- : Olagelmek.

o.-di 1868
[=1]

olıgör- : Olmaya çalışmak.

o. 511, 511
[=2]

olıkal- : Oldu.

o.-dı 814
[=1]

olın- : Olunmak; yapılmak.

o.-maya 24
o.-ur 142, 878
[=3]

on : Dokuzdan sonra gelen
sayının adı.

o. 169, 240, 896, 916, 920,
939
o.+ıncı 1331
o.+ıncıda 102
o.+uncı 935
o.+uncısı 289
[=8]

onaltı : On beşten sonra gelen
sayının adı.

o.+ncı 108, 1833
[=2]

onbir : Ondan sonra gelen
sayının adı.

o.+inde 103	[=2]
o.+inci 1489	oñ- : Uygun olmak, uygun gelmek, düzelmek; iyileşmek.
[=2]	o.-dıyısı 1728
onbiş : On beş.	o.-makdurur 1789
o.+incide 107	o.-maz 1631
o.+inci 1645	[=3]
[=2]	oñar- : Düzeltmek; rast getirmek, yardım etmek.
ondörüd : On dört.	o. 112, 1333
o.+inde 106	o.-a 1686
[=1]	o.-asın 1163
oniki : On birden sonra gelen sayının adı.	[=4]
o.+nci 104	oñat : Doğru, uygun, layıkıyla; makbul , beğenilir.
[=1]	o. 1795, 2018, 903
onsekiz : On yediden sonra gelen sayının adı.	[=3]
o.+inde 110	ora : O yer, orası.
.+incide 1691	o. +dan1078, 1241
[=1]	o.+yı 1113
ontokuz : On dokuz.	[=3]
o.+ıncı 2052	ortada : Belli, açık, göz önünde.
o.+ında 112	o. 758
[=2]	[=1]
onüç : On ikiden sonra gelen sayının adı.	ortağ ol- : Ortak olmak; paylaşmak, katılmak.
o.+inci 105	o.-sa 1757
[=1]	[=1]
onyidi : On yedi.	
o.+nci 1879	
o.+ncide 109	

oruc (Far. rûze) : Tanrıya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre kendini alıkoyma.

o. 1405

[=1]

otağ : Çadır.

o.+ına 824

o.+ında 1406

[=2]

otur- : 1- Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde bir yere yerleşmek, yerleştiği kalmak.

o.-a 1435, 1472

o.-acak 811

o.-asın 1353

o.-dı 1406

o.-dugı 1405

o.-mak 1354

o.-maya 1472, 694

o.-mışidi 382

o.-sa 237

o.-urdu 1211

2- Bir işi yapmakta olmak, bir işe başlamak üzere olmak.

n. 1261, 1652,1642

3- Yaşamak, kalmak.

o.-ur 778

[=16]

otuz : Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 1694

o.+ıncıda 123

[=2]

otuzbir : Otuzdan sonra gelen sayının adı.

o.+ıncide 124

[=1]

otuzbiş : Otuz dörtten sonra gelen sayının adı.

o.+ınciye 128

[=1]

otuzilealtı : Otuz altı.

o.+ncı 129

[=1]

otuziledörd : Otuz dört.

o.+inci 127

[=1]

otuzileiki : Otuz iki.

o.+nci 125

[=1]

otuzileüç : Otuz üç.

o.+inci 126

[=1]

otuzsekiz : Otuz yediden sonra gelen sayının adı.

o.+inde 131

[=1]

otuztoğuz : Otuz dokuz.

o.+ıncıda 134

[=1]

otuzyidi : Otuz yedi.

o. 130

[=1]

ova : Geniş veya dar düzlük,
yazı.

o. 1127

[=1]

oyın : Oyun.

o. 1861

[=1]

oyna- : Vakit geçirme, eğlenme,
oyalanma vb. amaçlarla bir
şeyle uğraşmak; hareket
etmek,

kıpırdamak.

o.-ma 1866, 1866

o.-maga 1855, 1857

o.-mak 1865

o.-riken 1062

o.-ya 104

o.-yasın 1848

2- kumar oynamak.

o.-ma 1065,

[=9]

oyun : Belli kuralları olan
eğlence.

o. 1065, 1864, 1864, 1865

o.+ımı 1454, 1990

[=6]

oyuncu : Oyuncu; oynayan kimse.

o. 10

[=1]

Ö

öde- : Ödemek, vermek.

ö. 1395

ö.-mege 1396

ö.-r 1779

ö.-yeyim 1417

[=4]

öden- : Ödeme işine konu olmak.

ö.-di 1410

ödünc al- : İleride geri verilmek
şartıyla alınan şey.

ö.-ınan 452

[=1]

ög- : Övmek.

ö.-erler 747

ö.-üp 120

[=2]

ög : Akıl, hatır, zihin.

ö.+e 1416

[=1]

ögin dir- : Aklını başına
toplamak, kendine gelmek.

ö.-mek 1880

[=1]

öğred- : Bkz. Öğretmek.

ö.-eyim 1245	ö.-dürmedüm 1682
[=1]	ö.-dürmege 480
öğren- : Öğrenmek.	ö.-dürsemidi 1683
ö.-üben 729	ö.-dürürseñ 1684
[=1]	ö.-ecekleri 1685
öğret- : Öğretmek, alıştırmak.	ö.-esidegül 1149
ö.-dün 973	ö.-ince 1947
ö.-meyine 1743	ö.-incek 1830, 529
[=2]	ö.-iser 1146
öğüd : Bkz. Öğüt.	ö.-medin 1764
ö.+ü 1032	ö.-mek 1916
[=1]	ö.-memekden 546
öğüt : Öğüt. nasihat.	ö.-meyecek 1684
ö. 1065, 1258, 453	ö.-meyesin 928
ö.+leri 147	ö.-meyüben 197
[=4]	ö.-se 1729, 1766, 1915, 1923
öğüt vir- : Öğüt vermek.	ö.-señ 1148, 1925
ö. 253	ö.-üben 1829
ö.-ir 462	ö.-üm 1612, 721, 992
ö.-üridi 453	ö.-ümdür 1640
[=3]	ö.-üp 1328
öksüz : Annesi ölmüş, garib.	ö.-ür 1730, 1925, 459, 459, 983
ö. 1534	ö.-ürse 1766
[=1]	ö.-ürseñ 1080
öl- : Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.	ö.-se 1726
ö.-dügi 219, 965	ö.-ürüz 591
ö.-dügin 974	[=41]
ö.-dürecegin 493	
ö.-düresin 1458	

öldür- : Bir canlının hayatına son vermek.

ö.-dügi 965

ö.-megi 973

ö.-se 1755

ö.-ürem 975

ö.-ürise 1770

[=5]

ölü : Hayatı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan, ölmüş.

ö.+dür 1508

[=1]

ölülük : Cansızlık, cansız kalma durumu.

ö. 455

[=1]

ölüm : Hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi.

ö. 1922

[=1]

ömr (Ar.) : Ömür, yaşama, yaşayış, hayat.

ö.+i 1003, 909, 986

ö.+in 1935

ö.+inde 952

ö.+ümde 330

ö.+ ün 1692

[=7]

ömür : Ömr; yaşama süresi.

ö. 480

[=1]

öñ : Ön, önce, evvel; ileri, üstün.

ö. 1231, 1420, 150

ö.+e 699

ö.+i 338

ö.+in 1488

ö.+inde 1368, 1408, 1990

ö.+inden 1885

ö.+ine 1116, 1215, 1346

ö.+ini 55

ö.+ünde 1235

ö.+üne 1910

[=16]

öñünce : Öründen, önü sıra.

ö. 910

[=1]

örü : Yukarı doğru, ileri.

ö. 1218

[=1]

öte : Sonra, ondan sonra; öbür taraf, ileri.

ö. 1373, 1780, 187, 1897,

22

[=5]

ötrü : Dolayı, sebebiyle; sonra.

ö. 1850, 1965, 333

[=3]

ötün- : Canlanmak, ses vermek; söz anlatmak, arz etmek.

ö.-cek 1621

[=1]	ö.+ine 1581, 243, 290
‘özr (Ar.) : Özur; Bir kusur veya suçun hoş görülmesini gerektiren sebep.	ö.+ini 1334, 15, 1534, 1707, 193, 435, 551
ö. 2006	ö.+iñi 1078
ö.+i 2007, 1596, 653, 767	ö.+üñ 1101, 1860
ö.+ine 767	ö.+üñden 1325
ö.+ini 1961	ö.+üne 181
[=7]	ö.+üñi 1122, 1151, 1305, 912, 982, 885
‘özr eyle- (Ar.+T.) : Özur dilemek.	[=28]
ö.-se 1961	özet :
[=1]	ö. 1421
‘özürler dile- : Bağışlanmak dilemek, af dilemek.	[=1]
ö.-di 710	P
[=1]	pādişāh (Far.) : Devlet başkanına verilen unvan; Hükümdar, sultan.
‘özür dile- (Ar.+T.) : Bir işten bağışlamasını istemek.	p. 1027, 1202, 1650, 1688, 1699, 172, 174, 174, 1968, 1997, 477, 547, 702, 72, 859, 881, 962, 1455
ö.-ye 1363	p.+a 1036, 1153, 1865, 323, 552, 873
[=1]	p.+ı+(1) 579, 824
öyün : Öğün, yemek vakti.	p.+ın 1928
ö.+den 1241	p.+ına 665
[=1]	p.+ından 1212
öz : Kendi.	p.+idi 53
ö. 1166, 1209, 1655, 1715, 2036, 901	p.+iyle 643
ö.+i 798	p.+lar 1322
ö.+in 262, 1450	
ö.+inden 15	

p.+larına 510	[=6]
p.+um 784	pārs (Far.) : Pars.
p.+uñ 1877, 1927, 618,	p. 1738
725, 742, 903	p.+ı 1722
[=39]	p.+uñ 1740
pādişāhlik : Hükümdarlık,	[=3]
sultanlık.	pās-bān (Far.) : Bekçi.
p. 620	p. 346, 542
p.+da 428	[=2]
[=2]	pāsübān (Far.) : Bkz. pās-bān.
pādişeh : Bkz. padişah.	p. 864
p. 1647	p.+ı 863
[=1]	[=2]
padişehlik : Bkz. padişahlık.	paşa : Askerin ileri geleni.
p.318	p. 1143
[=1]	[=1]
pāk (Far.) : Temiz, arık.	pāyān (Far.) : Son, nihayet.
p. 499, 715, 498	p.+ı 1508
[=2]	[=1]
pak- şelvar (Far.) : Temiz şalvar;	pāydār (Far.) : Sağlam; devamlı,
namuslu.	sürekli.
p. 499	p. 496
[=1]	[=1]
pākize (Far.) : Halis, saf.	pāyidār : Bkz. paydar.
p. 73	p. 259
[=1]	[=1]
pāre (Far.) : Pare.	pejmürde (Far.) : Perişan, solgun,
p. 1775, 70, 704	dağınık.
p.+sin 1774	p.+dür 1501
p.+sini 1754,1773	[=1]

pelīd (Far.) : Pis, alçak, rezil.

p. 1529

[=1]

penāh (Far.) : 1- Sığınma,
sığınacak yer.

p. 1260, 2006, 698,

2- Bir şeyin sığınağı,
koruyucusu, dayanağı
manalarıyla birleşik
kelimeler yapar.

p. 719

[=4]

pençe (Far.) : El; zorlu el.

p.+sinden 608

[=1]

perde (Far.) : Kapı pencere gibi
yerlere asılan veya iki yeri
birbirinden ayıran,
görünmeğe mani olan
şey.

p. 1507

p.+lerini 1966

p.+sin 1061, 410, 52

p.+sini 53

[=6]

perīṣān (Far.) : Dağmık; kederli,
kaygılı.

p. 2048

p.+ em

p. 763

[=1]

perīṣān ol- (Ar.+T.) : Acınacak
duruma gelmek.

p.-am 769

[=1]

pertev (Far.) : Işık, parlaklık.

p.+iyile 600

[=1]

pervāne (Far.) : Geceleri ışığın
etrafında dönen küçük
kelebek.

p.+ler 157

[=1]

perverdigār (Far.) : Besleyici,
terbiye edici, rızıklandırıcı;
Allah.

p. 1686, 821, 262

p.+un 1662

[=4]

pes (Far.) : Öyle ise, imdi, sonuç
olarak.

p. 1029, 1104, 1176, 1253,

126, 1344, 1418, 1457,

1644, 1672, 1684, 180,

1856, 1857, 1899, 2004,

230, 321, 392, 40, 596,

680, 711, 730, 786, 801,

842, 849, 915, 978

[=30]

peşimān (Far.) : Pişman.

p. 2041

[=1]

peşimānlıĝ : Pişmanlık.

p.+ı 121

[=1]

peygamber (Far.) : Allah

tarafından haber getiren,

Allah'ın emirlerini

insanlara haber veren.

p. 94

[=1]

peyker (Far.) : Yüz, surat.

p. 1042

[=1]

pezir (Far.) : Kabul eden, edici,

alan, kabul edebilir,

manalarıyla Arapça ve

Farsça kelimelere

eklenerek birleşik

kelimeler yapar.

p. 1902

[=1]

pīr (Far.) : Yaşlı, ihtiyar.

p. 909

p.+iken 957

[=2]

pis : Kirli, temiz olmayan.

p. 1704

[=1]

piyāde (Far.) : Yaya; askeri bir sınıf.

p. 1132

[=1]

pür (Far.) : Dolu, çok fazla, sahip,

malik, manalarına gelir ve

bu kelime ile birleşik

kelimeler yapılıır.

p. 1443, 1549, 178, 710,

983, 450

[=5]

pür-nūr (Far.+Ar.) : Nur dolu,

nur içinde, aydınlık.

p. 442

[=1]

püşt (Far.) : Arka, sırt.

p. 719

[=1]

R

rab (<Ar. Rabb) : Terbiye eden;

terbiye edici Allah.

r. 42, 689, 86

[=3]

rāĝ (Far.) : Çayırılık, çimenlik,

bahçe.

r. 861

r.+a 1292

[=2]

raĝbet kııl- (Ar.+T.) : İstekle

karşılama, istekli olmak.

r.-a 1137	[=3]
[=1]	
rāğīb ol- (Ar.+T.) : İstekli olmak, rağbet etmek.	rahmet (Ar.) : Merhamet, acıma, şefkat etmek, ihsan etmek,esirgemek.
r.-a 1056	r.+dedür 1536
[=1]	r.+i 426, 688
rāhat id- (Ar.+T.) : Rahatlamak	[=3]
r.-er 1368	
[=1]	rahmet dile- (Ar.+T.) : İyilik istemek, merhamet istemek.
rāhat ol- (Ar.+T.) : Üzüntülü, sıkıntılı veya tedirgin olmamak.	r.-yenlere 1344
r.-a 234	[=1]
[=1]	rahmet eyle- (Ar.+T.) : Acımak, merhamet etmek.
rahīm (Ar.) : Merhametli, esirgeyen, koruyan, acıyan, ahirette mümin kullarına keremiyle muamelede	r.-r 282
bulunan Cenab-ı Hak; Allah.	[=1]
r. 282, 511, 1105, 429	rahm id- (Ar.+T.) : Acımak, korumak, esirgemek.
[=2]	r.-üben 695
rahmān (Ar.) : Dünyada her canlıya, mümin, kafir ayırt etmeksizin herkese merhamet eden Allah; Allah'ın adlarındandır.	[=1]
r. 424, 427	rah (Far.) : Yol; tarik.
r.+dur 165	r.+ı 26
	[=1]
	raht (Ar.) : Takım, yol levazımı.
	r.+ı 67, 864
	[=2]
	rāhvār (Far.) : Atın sarımsadan yürüyüşü, rahvan at.
	r. 1705
	[=1]

raķib (Ar.) : Her hangi bir iŖte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her biri.

r. 1529
[=1]

rāst-gūy (Far.) : Doğru söyleyen, hak konuşan.

r. 507
[=1]

raʿiyyet (Ar.) : Bir hükümdar idaresinde olanlar, birinin idaresine baēlı olanlar; sürü.

r. 242, 577
r.+lere 1113, 244, 598, 426
r.+leri 335, 599, 690, 794
r.+lerin 277, 326
r.+lerinden 251, 451
r.+lerüñ 336, 349, 532
r.+lerüñe 511
[=17]

ray (Ar.) : Fikir, düşünce.

r. 1295
[=1]

rāz (Far.) : Sır, gizlenen şey.

r.+ına 933
r.+ını 145
[=1]

rāzī (Ar. rādī) : Rıza gösteren, kabul eden, hoşnud.

r.+yısañ 1699
[=1]

rāzılıē : Rızılı olma durumu.

r.+ı+(1) 537
[=1]

rāzī ol- (Ar.+T.) : Uygun bulmak, kabul etmek.

r.-a 1533
[=1]

reāyā (Ar.) : Bütün halk; bir kimsenin emri altında bulunanlar.

r. 389, 534
r.+nun 595
r.+sını 264
r.+ya 719
[=5]

rebāb (Ar.) : Gövdesi hindistancevizi kabuēundan yapılmıŖ bir çeŖit kemañçe.

r.+ıyla 1375
[=1]

redd (Ar.) : Kabul etmeme, geri çevirme.

r.+i 262
[=1]

redd eyle- (Ar.+T.) : Kovmak, geri çevirmek.

r.-megil 2008

r.-r 2043	reml (Ar.) : Bir takım nokta ve çizgilerle kayıptan haber verme; remil.
r.-ye 89	r. 1053
[=3]	r.+i 125
redd id- (Ar.+T.) : Kabul etmemek.	[=2]
r.-er 1103, 1904	remz (Ar.) : İşaretle anlatma, gizli ve kapalı bir sürette söyleme.
r.-iser 1475	r. 630, 630
[=3]	[=2]
re^hfet (Ar.) : Merhamet, acıma.	renc (Far.) : Ağrı, sızı; zahmet, sıkıntı.
r.+i 426	r.+i 1269, 1537
[=1]	r.+ine 591
ref id- (Ar.+T.) : Kaldırmak; ortadan kaldırmak.	r.+ üm 388
r.-esin 900	[=4]
[=1]	reng (Far.) : Renk.
refik (Ar.) : Arkadaş, yoldaş.	r. 986
r.+ı 1505	[=1]
[=1]	resīde (Far.) : Yetişmiş, olgunlaşmış.
rehber (Far.) : Yol gösterici, kılavuz.	r. 731
r. 843	[=1]
[=1]	resm (Ar.) : Tarz, adet, yol, nizam; suret, şekil.
rehber kııl- (Far.+T.) : Yol göstermek; hatırlatmak.	r. 1278, 1278, 1357, 384
r.-ur 1626	r.+e 1425, 1664, 368, 743
[=1]	r.+i 1156, 107, 1982
rehber ol- (Far.+T.) : Yol göstermek.	r.+i+(1) 1356, 1369, 1369
r.-ur 1511	
[=1]	

- r.+ile 1287
r.+in 1176, 1644, 1833
r.+ini 418, 95
[=20]
- resūl (Ar.)** : Elçi, peygamber.
r. 1141, 1905, 1905, 396,
396, 474, 474
r.+e 365
r.+i 263, 324
r.+üñ 1015, 856
[=12]
- revā (Far.)** : Yakışır, uygun,
yerinde.
r. 1413, 1423
r.+durur 1718
r.+sına 255
[=4]
- revā gör- (Ar.+T.)** : Uygun
görmek.
r.-meye 243
[=1]
- revān (Far.)** : Yürüyen giden; su
gibi skıp giden
manalarında da kullanılır; o
anda hemen.
r. 1000, 1052, 1077, 1176,
1211, 1613, 1659, 1668,
382, 494, 828
[=11]
- revān eyle- (Far.+T.)** :
Bağışlamak, vermek.
r.-di 568
[=1]
- revān ol- (Far.+T.)** : Harekete
geçmek; olmaya oluşmaya
başlamak.
r.-urlar 1624
[=1]
- revānī (Far.)** : Rağbetli, değerli.
r.+ye 249
[=1]
- revnağ (Ar.)** : Parlaklık, güzellik;
tazelik.
r. 1038
r.+ı+(1) 1038
[=2]
- rey (Ar.)** : Görüş, bir iş hakkında
söylenen söz, fikir.
r. 1213, 339
[=2]
- reyb (Ar.)** : Şüphe.
r. 88
[=1]
- rifk (Ar.)** : Yumuşaklık, tatlılık,
yavaşlık.
r. 261, 265
r.+ı 265
[=3]

rızā (Ar.) : Memnunluk, hoşluk,
razılık; istek.

r. 279, 279

r.+sını 950

[=3]

rızā id- (Ar.+T.) : Arzu etmek,
istemek.

r.-esin 1055

[=1]

rızā vir- (Ar.+T.) : Rızılı olmak.

r.-en 1871, 19

r.-me 1451

[=3]

rızq (Ar.) : Allah'ın herkese
bahşettiği nimet.

r.+ı 1640

[=1]

rivāyet (Ar.) : Hikaye edilen bir
haber, söz veya hadise.

r. 291, 409, 613

r.+dür 1637, 218, 298, 361

[=7]

rivāyet id- (Ar.+T.) : Bir olay, bir
haber veya sözü nakletme.

r.-üp 310

[=1]

rivāyet kııl- (Ar.+T.) : Bir olay,
bir haber veya sözü nakletme.

r.-ur 634

[=1]

riāyet (Ar.) : Gerekli olan,
uyulması gereken.

r.+lerin 326

[=1]

riāyet kııl- (Ar.+T.) : İyi
karşılama, ağırlama,
hürmet etmek.

r.-a 240, 358, 538

[=3]

rişet (Ar. riş) : Yara, yaralı.

r. 1269

[=1]

riyāset (Ar.) : Reislik, baş olma,
başkanlık.

r. 1982

[=1]

riyāsetlü : Dirayetli.

r. 513

[=1]

riyāsetsüz : Dirayetsiz.

r. 597

[=1]

riyāzet (Ar.) : Nefsi kırma, dünya
lezzetlerinden ve
rahatından sakınma, kanaatle
yaşama.

r. 1195

[=1]

riyāzet id- (Ar.+T.) : Nefsi
terbiye etmek.

r.-erdi 1486 [=1]	r. 1128 [=1]
riyāzet vir- (Ar.+T.) : Fani şeylerden nefsinin çekmek. r.-esin 1572 [=1]	rūşen kııl- (Far.+T.) : Aydınlatmak. r.-a 20 [=1]
rū-be-rū (Far.) : Yüzyüze. r. 1900 [=1]	rūşen ol- (Far.+T.) : Aydınlanmak, parlamak; Temiz olmak. r.-a 1376 [=1]
rübūbiyyet (Ar.) : Efendilik, tanrılık; Cenab-ı Hakk'ın her zaman ve her yerde her mahluka, muhtaç olduğu şeyleri vermesi. r. 196 [=1]	rūy-ı zemin (Far.) : Yeryüzü. r. 1719 [=1]
rūḥ (Ar.) : Can, nefes. r.+ı 1275 r.+imiş 1614 [=2]	rūzgār (Far.) : Zaman, devir. r.+imiş 481 [=1]
rūşen (Far.) : 1- Belli, meydanda. r. 1022, 2- Aydın, parlak. r. 1074 [=2]	rūzigār (Far.) : Bkz. rüzgar. r. 1951, 821 r.+ı 1938 [=3]
rūşence : Açıkca. r. 1204 [=1]	rūkn-i dīn (Ar.) : Dinin gerekleri; dinin temel direği. r. 2014 [=1]
rūşen-dil (Far.) : Gönlü aydınlık.	rūsūm (Ar.) : Usül, adet. r.+ın 1036 [=1]
	rūsvāy ol- (Far.+T.) : Rezil olmak.

r.-ısar 1431	s. 21
[=1]	[=1]
S	
şabāh (Ar.) : Gündüzün başlangıcı ve ilk saatler.	şad-hezār (Far.) : Yüz bin.
s. 1198, 1247, 1641	s. 1107, 45, 529
[=3]	[=3]
sābir (Ar.) : Sabreden, dayanan, acelesiz bekleyen.	şādık (Ar.) : Sadakatli; samimi, bağlı; sıdkı olan.
s. 1966	s.+laruñ 1300
[=1]	[=1]
sabr (Ar.) : Sabır, dayanma, katlanma.	şadr-ı cihan (Ar.) : Dünyanın en itibarlı mevkiinde bulunan.
s. 144, 1579	s. 1358
s.+ı 940	[=1]
[=3]	şafā (Ar.) : Saflık, berraklık; gönül şenliği, neşe, zevk.
sabr id- (Ar.+T.) : Sabretmek.	s. 1300, 1539, 606, 904
s.-e 1579	s.+lar 710
[=1]	s.+sı 163, 450
saç : Baş derisini kaplayan kıllar.	s.+yile 1039, 1307, 442, 574, 902
s.+ı 1591	[=12]
s.+ın 1152	şāfī (Ar.) : Bir şeyle karışık olmayan, katkısız.
[=2]	s. 101, 1185
saç- : Hızla serpmek, dağıtmak, savurmak.	[=2]
s.-ar 228	şāf ol- (Ar.+T.) : Arınma; kurtulma.
s.-arlarımıñ 139	s.-ur 395
s.-up 1249	[=1]
[=3]	sağ : 1- sol karşıtı.
şadefsüz : Sedefsiz.	

- s. 861
s.+a 1117
2- Sağlam, sağlıklı.
s.+ise 1297
[=3]
- sağ esen** : sağ salim.
s. 1078,
[=1]
- sāgar** (Far.) : Kadeh, içki bardağı.
s.+ını 1549
[=1]
- sağ ol-** : İyi, sağlam, sağlıklı olmak.
s.-asın 934
s.-ur 983
[=2]
- şāhib** (Ar.) : Bir şeyi koruyan ve ona malik olan.
s. 1329, 757, 768
s.+e 760, 761, 761
[=8]
- şāhib-kırān** (Far.) : Her zaman muvaffak olan ve üstünlük kazanan.
s. 1577, 622,
[=1]
- şahn** (Ar.) : Orta meydan.
s. 1295
[=1]
- şahrā** (Ar.) : Kır, ova, çöl.
- s.+ya 487
[=1]
- şahv ol-** (Ar.+T.) : Ayılma, kendine gelme.
s.-a 164
[=1]
- şahāvet** (Ar.) : Cömertlik, elaçıklığı.
s. 625, 626
[=2]
- şahī** (Ar.) : Cömert, eliaçık.
s. 1114, 1408, 2040, 624, 628
- sāhī** (Ar.) : Hata işleyen, yanılan.
s.+nüñ 759
[=6]
- şakal** : Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kıllar.
s.+ın 1152
[=1]
- şakālet** (Ar. sikal) : Ağırılık, can sıkıntısı; çirkin.
s. 1039
[=1]
- şakaṭ** (Ar.) : Fena, faydasız, eksik.
s.+dur 1881, 7
[=2]

saķın : Asla; yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak için söylenen söz.

s. 1124, 1126, 1145, 1436, 1438, 1445, 1497, 1532, 1532, 1552, 1687, 1700, 1709, 1722, 186, 1917, 1931, 1975, 2024, 504, 530, 536, 620, 645, 681, 722, 795, 796, 829, 882, 911, 934, 984, 989, 990, 996
[=36]

saķın- : Çeşitli sebeplerle bir fiili yapmaktan çekinmek; kaçınmak.

s. 1090, 1979, 2029, 545, 844
s.-gıl 1420
s.-ıbilür 408
s.-ımaya 407
s.-mak 113, 1138, 1172, 1418, 1459, 1778, 964
s.-masa 965
s.-sañ 676
[=17]

sākī (Ar.) : İçki sunan, dağıtan.

s. 1090
s.+nüñ 1090, 1092, 1097
[=4]

akıl (Ar.) : Can sıkıcı, çirkin.
ş. 2042

[=1]

saķim (Ar.) : Hasta, keyifsiz, sağlam olmayan.

s. 1484, 208

[=2]

saķin (Ar.) : Hareketsiz, kendi halinde.

s. 1585, 1624

[=2]

saķla- : Korumak, gözetmek; muhafaza etmek.

s. 1170, 189

s.-mak 145

s.-maklık 1452

s.-maz 1928

s.-yan 942

[=5]

sāl (Far.) : Yıl.

s.+ler 1543

[=1]

sal- : Göndermek, yollamak; sevk etmek.

s.-arlar 1130

s.-dı 761, 970

s.-ma 576

s.-mış 551

s.-sa 1750, 1761

s.-sañ 799

[=8]
şalāh (Ar.) : İyilik, rahatlık,
barış; dine bağlı.

s. 1653, 1947, 217, 472

s.+1 1340, 1672

[=6]

salāmetliĝ : Esenlik, iyilik.

s.+a 1153

[=1]

sālār (Far.) : Baş, reis, en büyük
amir, kumandan.

s.+1 1945

[=1]

şalāt (Ar.) : Namaz.

s. 893

[=1]

şālīh (Ar.) : Doĝru, iyi, uygun.

s. 653

[=1]

sālīm ol- (Ar.) : Korkusuz, emin.

s.-a 417, 1599

[=2]

salţanat (Ar.) : Sultanlık,
padişahlık.

s. 259

[=1]

sāmī^c (Ar.) : İşiten; dinleyen,
dinleyici.

s. 29

[=1]

şan- : Zannetmek; bir şeyin
olacaĝını düşünmek.

s.-ma 1021, 1086, 1165,

755

s.-magıl 1501

s.-mayalar 1162

s.-uban 1781

s.-up 1327, 581

s.-ur 1889, 556

s.-uram 837

s.-urlar 509

s.-ursañ 864

[=14]

sanā^cat (Ar. sınaat) : San'atlar,
zanaatlar; ustalık, maharet.

s. 1076

[=1]

şanduk : Sandık.

s.+ları 995, 995

[=2]

şan : şöhret, n.

s.+1 1162

[=1]

sānī (Ar.) : İkinici.

s. 1050, 1275

[=2]

sankı : şaşkın, sersem, kuşku
içinde.

s.+dur 819

[=1]

sanki : Güya.

s. 457

[=1]

sarāy (Far.) : Seray; büyük

konak, hükümet konağı.

s. 1295, 814

s.+a 811

s.+ı+(1) 813

s.+ına 759

s.+ında 73

[=6]

şarf id-/ it- (Ar.+T.) : Harcamak.

s. 1650, 250, 347

s.-erler 1018

[=4]

şarf eyle- (Ar.+T.) : Harcamak,

kullanmak.

s. 916

s.-gil 272, 272

[=3]

şat- : Bir şeyi belli bir bedel

karşılığı başkasına vermek.

s.-ın 2021

s.-ma 530, 984

[=3]

şav : Söz, lakırdı.

s.+ı 1556

[=1]

şav- : defetmek, uzaklaştırmak.

s.-a 1764

[=1]

şavāb (Ar.) : Doğruluk,

dürüstlük; doğru hareket veya

düşünce.

s. 1198, 1389, 1889, 343,

467, 521, 707, 848

s.+ında 471

s.+ını 822

[=10]

şavāb id- (Ar.+T.) : Doğruyu

yapmak; doğru söylemek.

s.-eyim 567

[=1]

savaş : Harp.

s. 1141

[=1]

şavm (Ar.) : Oruç.

s. 893

[=1]

sa'ādet (Ar.) : Mesud olmuş,

mutluluk; Allah'ın

rızasına ermiş olan.

s. 366, 503, 549

s.+de 1302

s.+den 1122

s.+dür 79

s.+e 174

s.+le 319, 623

s.+lerin 939

[=10]

sa'adet kıl- (Ar.+T.) : Mutluluk
istemek.

s.-a 170

[=1]

sa'adetlü : Mutlu, yüksek
dereceli.

s. 1254, 1347, 1419, 1929,

352, 387, 40, 646, 756,

993

s.+ler 1419

s.+leriyle 414

s.+ye 392

[=13]

sā'at (Ar.) : Vakit, zaman.

s. 1005, 1280, 1609, 1634,

1897

s.+de 1157, 233, 820, 883

s.+e 231

s.+ını 248

s.+muñ 250

[=12]

sa'id (Ar.) : Mutlu, uğurlu.

s. 171

[=1]

sā'it : Bkz. Saat.

s.+inde 948

[=1]

şay- : Arka arkaya söylemek,
sıralamak.

s.-a 790

[=1]

şayd (Ar.) : Av.

s. 1046

[=1]

şayıl- : Sayma işine konu olmak.

s.-maz 1023

[=1]

şāyim (Ar.) : Oruç tutan, oruçlu.

s. 1580

[=1]

şayru : Hasta, mecalsiz.

s.+durur 1297

[=1]

şayru ol- : Hasta olmak.

s.-up 1250

[=1]

sāz (Far.) : Saz, çalgı.

s. 1292, 1507

s.+ı 181

[=3]

sāz dutmak (Far.+T.) : Anlatmak.

s. 1057

[=1]

sāzende (Far.) : Çalgıcı.

s.+den 181

[=1]

sebağ (Ar.) : Ders.

s. 160, 1696, 1870, 2034

s.+dur 1312

[=5]

sebāt (Ar.): Karalılık; sağlamlık göstermek.

s. 294

[=1]

sebeb (Ar.) : Neden.

s. 1006, 1079, 1483, 24,

26, 268, 42, 689, 760, 776,

778, 855, 86

s.+dür 24

s.+le 25

[=15]

sebeb id- (Ar.+T.) : Neden olmak.

s.-esin 980

[=1]

sebeb ol- (Ar.+T.) : Neden olmak.

s.-maya 1963

[=1]

sebebsüz : Sebebi olmayan, nedensiz.

s. 23

[=1]

sebük-rūḥ (Far.) : Hafif ruhlu.

s. 1614

[=1]

sedād (Ar.) : Doğruluk, hatasızlık.

s.+ı 1340

[=1]

sedd eyle- (Ar.+T.) : Engel olmak, set çekmek.

s.-ye 89

[=1]

sedd id- (Ar.+T.) : Kapatmak.

s.-er 1103, 1904

[=2]

sefer (Ar.) : Savaş; askerin savaşa hazır bulunması hali.

s. 1579, 311, 947

s.+de 1705

[=4]

sefer eyle-(Ar.+T.) : Yola çıkmak.

s.-di 58, 68

[=2]

sefer id- (Ar.+T.) : Yola çıkmak.

s.-er 554

[=1]

sefer kııl- (Ar.+T.) : Yolculuğa çıkmak, yola düşmek.

s.-a 738

s.-dum 311

[=2]

seg (Far.) : Köpek, it.

s. 1713

[=1]

segirt- : Koşmak, koşturmak.

s.-me 1709

- s.-mek 1710
[=2]
- sehā (Ar.)** : Cömertlik, elaçıklığı.
s. 1114, 626, 733
s.+da 1160
s.+sına 1224
[=5]
- sehāvet (Ar.)** : Cömertlik,
elaçıklığı.
s. 1076
[=1]
- sehl (Ar.)** : Az, azıcık, pek basit;
kolay, sade.
s. 1121, 1965
[=2]
- sehm-nāk (Far.)** : Korkunç,
korkulu.
s. 1695
[=1]
- sehun (Far.)** : söz.
s. 1348, 808
s.+dan 118, 1440, 1214
s.+danlar 118
[=6]
- sekiz** : Yediden sonra gelen
sayının adı.
s. 1609, 634
s.+i 1621
s.+inci 285, 1178, 927
s.+inde 100
- [=7]
- selām (Ar.)** : Selam, esenleme.
s. 61
[=1]
- selāmet (Ar.)** : Korku ve
endişeden uzak olma, eminlik.
s. 1416, 1699, 478, 737
s.+de 880
[=5]
- selāmetlīg** : Esenlik.
s.+ıla 1410, 1417, 1876
[=3]
- selāṭīn (Ar.)** : Sultanlar.
s. 1073
[=1]
- selef (Ar.)** : Bir yerde, bir işte, bir
vazifede başka birinden
önce bulunmuş olan
kimse.
s.+den 1637
[=1]
- selīm (Ar.)** : Sağlam, kusursuz,
doğru.
s. 1487, 1983, 515
s.+ise 1484
[=4]
- sem-i makal (Ar.)** : İşitme,
dinleme.
s. 1179
[=1]

semiz : Besili, şişman.

s. 884

[=1]

semri- : Tavlanmak,
şişmanlamak.

s.-yesin 981

[=1]

semr (Ar.) : İşitme, dinleme,
kulak.

s. 1616,

[=1]

sen : İkinci teklik şahıs zamiri.

s. 1055, 1056, 1075, 1078,

1079, 1092, 1108, 1117,

1151, 1160, 1160, 1168,

1178, 125, 1417, 1460,

1518, 1565, 1678, 1680,

1682, 1706, 1706, 1711,

1718, 181, 1848, 1862,

1862, 1895, 1900, 1931,

1931, 1973, 2020, 2036,

2052, 2052, 221, 224, 255,

255, 309, 365, 410, 458,

458, 460, 460, 542, 590,

643, 643, 689, 694, 726,

746, 794, 820, 829, 831,

864, 885, 886, 891, 902,

907, 921, 973, 974

s.+de 1925, 1975, 1983,

2009, 2016

s.+deki 1971

s.+den 1167, 1316, 1450,

214, 687, 989

s.+i 1012, 1019, 1026,

1027, 1159, 1399, 1402,

1422, 1559, 1564, 1568,

1849, 1874, 2008,

681, 750, 750, 840, 881,

992, 1011, 1974, 66, 684,

735, 975

s.+i+(1) 223, 308, 309,

312, 458, 515

s.+sin 1551, 471, 471

s.+üñ 1010, 1038, 1084,

1132, 1161, 1179, 1412,

1719, 1842, 1876, 188,

1884, 1886, 1997,

2001, 2030, 257, 314, 524,

533, 589, 682, 682, 725,

725, 735, 741, 910, 958

s.+üñçün 1417

s.+üñle 1140, 1140

saña 1842, 1852, 1857,

1863, 1864, 1873, 1873,

1883, 1896, 1904, 1919,

1930, 1965, 1972, 2011,

2022, 2036, 2050, 35,

242, 188, 190, 1020, 1022,

1056, 1057, 1065, 1069,

1076, 1076, 1092, 1105,

1112, 1112, 1130, 1133, 1150, 1152, 1162, 1176, 1245, 1246, 1257, 1324, 1332, 1351, 1353, 1397, 1401, 1404, 1412, 1420, 1457, 1520, 1566, 1567, 1582, 1587, 1636, 1662, 1662, 1663, 1675, 1677, 1678, 253, 258, 266, 318, 327, 403, 484, 494, 494, 520, 521, 528, 533, 559, 607, 612, 624, 639, 640, 645, 656, 656, 659, 662, 685, 688, 697, 732, 736, 741, 745, 786, 788, 797, 798, 803, 879, 883, 896, 916, 922, 932, 951, 976, 992, 996, 999, 519, 1685, 540, 959, 1644, 623, 563, 563, 789 [=264]	[=1] ser-āgāz (Far.) : Yeniden ve baştan başlama. s. 488 [=1] ser-ā-ser (Far.) : Baştan başa, büsbütün. s. 1228 [=1] ser-be-ser (Far.) : Baştan başa, büsbütün. s. 1995 [=1] serd (Far.) : Sert, kaba. s. 1348 [=1] serhoş (Far.) : Sarhoş. ş. 1297 [=1] serhoş ol- (Far.+T.) : Sarhoş olmak. s.-ursa 1421 [=1] sermāye (Far.) : Varlık, servet. s.+dür 987 s.+si 988 [=2] server (Far.) : Baş, reis, ulu. s. 74 s.+dür 73
Şenā (Ar.) : Medhetmek; övme, övüş. s.+lar 1520 [=1] sencileyin : Senin gibi. s. 2000 [=1] ser (Far.) : Baş. s. 768	

s.+i 539	[=1]
[=3]	seyrān (Ar.) : Bakma, seyretme.
serverlig : Ululuk, başkanlık.	s. 11
s.+üñ 1161	[=1]
[=1]	seyrān id- (Ar.+T.) : Gezmek,
setr id- (Ar.+T.) : Örtmek,	dolaşmak.
kapamak.	s.-e 738
s.-e 89	[=1]
[=1]	seyr id- (Ar.+T.) : Yürümek,
sev- : Sevgi ve bağlılık duymak.	gezmek, dolaşmak.
s.-di 635, 949	s.-e 413
s.-dügi 1513, 1513, 718	[=1]
s.-dügüñ 1550, 1566	seyyāh (Ar.) : Yolcu; gezici.
s.-e 1554	s. 1342
s.-er 1499	[=1]
s.-erdi 1383	seyyāle (Ar.) : Su gibi akan şey;
s.-erler 681	mayi.
s.-meyesin 1559, 1559	s. 1274
[=13]	[=1]
sevāb (Ar.) : Allah tarafından	sezā (Far.) : Layık, münasip,
mükafatlandırılan hareket;	uygun.
hayırlı iş.	s.+sı 572
s. 111, 467, 521	s.+sın 1937
s.+ımı 226	[=2]
[=4]	ş1- : Kırmak; imha etmek;
sevi : Sevgi, aşk, muhabbet.	mağlup etmek.
s. 1556	s.-dılar 303
[=1]	s.-maga 1151
seyf (Ar.) : Kılıç.	s.-maz 344
s.+e 833	s.-ya 345, 345

s.-yasın 1911	s.+e 1059
[=6]	s.+i+(1) 1310
şıdk (Ar.) : Doğruluk, gerçeklik;	[=4]
doğru sözlü olma.	şımaklıg : Yenilgi, mağlup olma;
s. 1616	yemininden dönmek.
s.+ıla 1903	s.+ına 1158
[=2]	[=1]
şıduğ : Bkz. sıdk.	şımarla- : Emanet etmek.
s.+ınuñ 1155	s.-dı 977
[=1]	[=1]
şıduğ : Bkz. sıdk.	şın- : Yenilgi, yenilmek, mağlup
s. 299	olmak.
[=1]	s.-magı 1145, 1145
şıfat (Ar.) : Vasef, suret, şekil,	s.-ur 1123
varlık.	[=3]
s. 201	şına- : Denemek, tecrübe etmek.
s.+ı 162	s. 1111, 1123
s.+ını 91	s.-maklıga 1018
[=3]	[=3]
şıfatlı : Vasıflı.	şınan- : Denenmek, tecrübe
s. 424	edilmek.
[=1]	s. 1151
şığ- : Sığmak, girmek.	[=1]
s.-maya 1059	şınur : Sınır.
[=1]	s. 1887
şığır : Sığır.	[=1]
s.+la 1800	şınurdaş : Komşu, sınır komşusu.
[=1]	s. 751
şıhhat (Ar.) : Sağlamlık, sağlık.	[=1]
s. 1189, 937	sı- : Kırmak.

- s.-r 228
[=1]
şıra sıra : Tek tek, sırayla.
s. 1991
[=1]
sırr (Ar.) : Gizli tutulan kimseye söylenmeyen şey; Allah'ın akıl ermeyen hikmeti.
s. 135, 6
s.+ı 69
s.+a 1496
2- Allah'ın akıl ermeyen hikmeti.
s. 6
[=4]
şıyır- mağlup : Kırmak; yenmek, etmek.
s.-e 1930
[=1]
sil- : Kuru duruma getirmek.
s. 2018
[=1]
sildür- : Silme işini yaptırmak.
s.-mege 75
[=1]
sīm (Far.) : Gümüş.
s. 1023, 1530, 1530, 1591, 984, 985
s.+i 1139
[=7]
sīm ü zer (Far.) : Gümüş ile altın.
s. 1023, 1139, 1530, 984, 985, 1530
[=5]
siñ- : Hazmolmak, vücuda mal olmak.
s.-er 672
[=1]
sipāh (Far.) : Asker, süvari.
s. 1288, 1943, 1952
[=3]
sipāhī (Far.) : Tımar sahibi süvari askeri.
s. 1847
s.+ler 1187
s.+lerimiş 1182
s.+leruñi 598
s.+si 1842
s.+ye 779
s.+yisen 1919
[=7]
sipas it- (Far.+T.) : Şükr etme, teşekkür etme.
s.-e 114
[=1]
sipihr (Far.) : Talih.
s. 1325
[=1]
sirişte (Far.) : Yoğurulmuş, karıştırılmış.

s. 1550, 625
[=2]
siyāset (Ar.) : 1-Memleket idare
etme sanatı.
s. 1982
2- Kurnazca iş veya
hareket.
s. 968
[=2]
siyāsetlü : Siyaset sahibi.
s. 513
[=1]
siyāsetsüz : Siyasetin olmama
durumu.
s. 597
[=1]
siz : Çokluk ikinci kişi zamiri.
s. 1906
s.+de 1909
s.+e 1136, 1364, 1993,
218, 361, 476
s.+i 1682, 1683
s.+üñ 375
[=11]
şoĥbet (Ar.) : Görüşüp konuşma.
s. 1044, 1189, 1372, 1590
s.+e 1059
s.+i+(1) 1310
s.+inden 1424
[=7]

şoĥbet kı1- (Ar.+T.) : Konuşma;
sevilen kişilerle yapılan
toplantı.
s.-a 1309, 1311, 286
[=3]
şoĥbet eyle- (Ar.+T.) :
Konuşarak hoş vakit geçirmek.
s.-yesin 1058
[=1]
soĥıl- : Sokma işlemine konu
olmak; yılan vb. tarafından
ısırlamak.
s.-maz 957
[=1]
sol : Vücutta kalbin bulunduğu
tarafıta olan, sağ karşıtı.
s. 1117, 861
[=2]
şolıĥ : Soluk.
s.+ıyyile 1803
[=1]
soñ : Son, akıbet, sonuç; en son.
s. 1231
s.+a 699
s.+ı 1545, 1602, 1687,
1892, 55
s.+ın 1488
s.+ıncı 1775
s.+ında 1268, 1975
s.+ındaĥı 474

s.+ucı 1907, 670, 718, 804	s.-dı 1674, 268
[=20]	s.-dılar 1894, 1989, 476
soñınca : Arkasından; sonundan.	s.-dugı 518
s. 1230, 1240, 2026, 55,	s.-ma 1331
1201	s.-maz 575
[=5]	s.-uñ 1987
soñra : 1- Daha ileri bir zamanda,	s.-up 532
müteakiben.	[=19]
s. 1015, 1556, 1779, 1783,	sovuq : Soğuk.
2041, 244, 904	s.+dan 1830
2- Yoksa, aksi halde.	[=1]
s. 1869, 1882,	şoy- : Yüzmek, deri vb. yüzmek;
[=9]	çıkarmak.
soñragı : Sonraki.	s.-ımadın 1810
s. 1777	[=1]
[=1]	şoyla- : Açığa çıkarmak.
şoñuc : Nihayet, en son, sonunda.	s.-dum 1488
s.+ı 1334, 835	s.-r 1213
s.+ında 1607	s.-risem 1251
[=3]	[=3]
sor- : Birine soru yönelterek	şoylanıl- : Aslı ortaya koyulmak;
herhangi bir konuda bilgi	yolundan gitmek, izlemek.
istemek, sual etmek.	s.-ur 627
s. 2018, 189	[=1]
s.-a 433	sög- : Sövmek, küfretmek.
s.-adur 1030	s. 786
s.-alum 1389	s.-e 1427
s.-ar 776	s.-esin 1257, 1869, 624,
s.-aram 1675	896
s.-arlarımış 747, 439	s.-mezidi 638

[=7]
sök- : Karışık bir yazıyı okumak;
çekip ayırmak.
s. 562
[=1]
söyle- : Düşündüğünü veya
bildiğini sözle anlatmak;
dile getirmek.
s. 1063
s.-dügüm 566
s.-düm 100, 120, 1488,
2050, 567
s.-düh 820, 820
s.-gil 1994, 630, 630
s.-me 938
s.-mege 1304
s.-megil 744
s.-mek 1365, 1978
s.-mekden 1162, 672
s.-meklikde 943
s.-mez 944
s.-mişümdürür 1178
s.-r 1046, 1256, 152
s.-rem 221
s.-risem 1251
s.-risen 2025
s.-riseñ 2025
s.-rse 1343
s.-ye 754
s.-yem 1177

s.-yen 677
s.-yeyim 1025
s.-yincek 368
[=35]
söylen- : Söyleme işinin
yapılması.
s.-di 1464
s.-ilür 627
2- Bir yerde yazılması,
anlatılması.
s. 148
[=3]
söyleş- : Görüşmek, karşılıklı
konuşmak.
s.-e 782
[=1]
söyne- : Sönmek, parlaklığı
gitmek, solmak.
s.-r 457
[=1]
söz : Bir düşünceyi, isteği
eksiksiz olarak anlatmaya
yarayan kelime dizisi;
kelam, laf.
s. 1, 100, 1028, 1063,
1105, 1173, 1177, 1214,
1303, 1415, 1428, 1462,
1725, 1741, 258, 309, 566,
77, 785, 866
s.+de 869

s.+den 1223, 1442, 1724,
1972, 592
s.+e 1022, 1108, 1217,
1765, 1782, 1935, 242,
270, 3, 359, 488, 755, 878
s.+i 1064, 2002, 2025,
2049, 2049, 35, 405, 541, 595
s.+i+(1) 1021, 1075, 1251,
1304, 1414, 1419, 1442,
1507, 152, 709, 755, 768,
855, 865, 943
s.+imiş 795
s.+in 1141, 1162, 123,
1323, 1450, 1488, 1636,
1825, 484, 484, 905
s.+inde 1262
s.+inden 1015, 856, 926
s.+ine 1451, 1451, 1666,
422, 425, 654, 848, 911
s.+ini 1460, 2043, 493,
654, 938
s.+inün 1107
s.+iyle 945
s.+ler 132, 1355, 1464,
1664, 1723, 1772, 213,
966
s.+leri 1033bu, 1365,
1689, 1844
s.+lerin 146, 146
s.+lerinden 1358

s.+leriyle 1110
s.+ü 1794, 357
s.+üm 1857, 464
s.+ümde 88
s.+üme 1138, 836
s.+ümi 1729
s.+ün 1459, 152, 1860,
564, 589, 753, 823, 933
s.+üne 1028
s.+ünün 2026
[=128]
söz aç- : Konuşmak, konuşmaya
başlamak, bahsetmek.
s.- anlar 1
[=1]
söz al- : Söz dinlemek.
s.-a 813
[=1]
söz işid- : Dinlemek; dinler
durumda olmak.
s.-icek 444
[=1]
sözle- : Söylemek, dile getirmek.
s.-di 1323
s.-gil 1075
s.-ye 1222
[=3]
söz vir- : Bir işi yapacağını
bildirmek.- söz söylemek.
s.-e 813

[=1]
su : Sıvı durumda bulunan,
renksiz, kokusuz, tatsız
madde.
s. 1242, 1455, 1456, 1463,
1638, 1767, 1768, 1829,
728, 729, 799
s.+da 1767
s.+dagından 1827
s.+ya 1766
s.+yı+(1) 1244
s.+yıdur 1915
s.+yile 1270, 8
s.+yu 800
s.+yuñ 1457
[=20]

su'âl (Ar.) : Soru; sorulan şey.
s. 1562, 656
s.+ine 1220
s.+üñe 343, 567
[=5]

su'âl eyle- (Ar.+T.) : Soru
sormak.
s.-diler 365
s.-medin 1697
[=2]

su'âl it- (Ar.+T.) : Soru sormak.
s.-di 469
s.-diler 374
[=2]

su'âl ol- (Ar.+T.) : Soru
sorulmak.

s.-a 1070

[=1]

subaşı : Belediye memurlarının
gördükleri işleri gören ve
kasabaların idaresi başında
bulunan
memurun ünvanı.

s. 675

s.+lar 99

[=2]

subaşıllıg : Subaşı görevi.

s. 1109, 1112

[=2]

şubh (Ar.) : Sabah, sabah vakti.

s. 620

[=1]

suç : Törelere, ahlak kurallarına
aykırı davranış.

s.+ı 1752

s.+ları 1987

s.+larını 2003

[=3]

suçlu : Bkz. suçlu.

s.+yı 2004, 2004

[=2]

suçlu : Suç işlemiş, suçu olan
kimse, kabahatli, mücrim.

s. 2000, 963

s.+lar 1690	706, 782, 849, 925, 942,
s.+nuñ 965	732
s.+ya 110	s.+a 508, 690, 978
[=5]	s.+dan 927
suçsuz : Suçu olmayan, masum.	s.+ı 146
s. 1011	s.+ına 1045, 870, 970
[=1]	s.+idi 1453, 82
sūd (Far.) : Fayda, kar, kazanç.	s.+iken 1382, 1950
s. 520	s.+imiş 1840, 807
[=1]	s.+lar 771
şudāc (Ar.) : Baş ağrısı, rahatsızlık.	s.+lara 1001, 350, 362, 77, 871, 97
s. 1269	s.+laruñ 596, 787, 95, 950
[=1]	s.+lıguñ 1709
sūd id- (Far.+T.) : Kar etmek, kazanç sağlamak, faydalı olmak.	s.+lık 420
s.-e 277	s.+uma 769
[=1]	s.+uña 895, 901, 958
sulṭān (Ar.) : Hükümdar, padişah, han; hakimiyet sahibi.	s.+uñuñ 673
s. 104, 1047, 1058, 118, 1313, 1601, 165, 1659, 166, 1890, 1936, 210, 225, 235, 261, 321, 440, 443, 454, 461, 509, 549, 560, 566, 585, 592, 592, 600, 614, 628, 642, 647, 655,	[=71]
	sulṭānlıĝ : Bkz. sultanlık.
	s.+un 496
	s.+uñ 418, 496
	[=3]
	sulṭānlık : Sultan olma durumu, hükümdarlık, padişahlık.
	s. 367
	[=1]
	şun- : Elini uzatmak, vermek; takdim etmek.
	s.-a 1477, 1886, 1230

s. -an 1232
s.-arise 1314
s.-arsa 717
s.-arsañ 1013, 1263
s.-asın 1353
s.-dı 1096
s.-madın 1474
s.-maya 1474
s.-sa 1090
s.-uñ 1232
s.-up 1215
[=16]
şūret (Ar.) : Biçim, görünüş.
s. 201
s.+ i 1660
[=1]
sūs kıl (Ar.+T.) : Huy edinmek.
s. 744
[=1]
şuşa- : Su içme gereksinimi
duymak.
s.-dum 1455
[=1]
şuver (Ar.) : Suretler.
s. 203
[=1]
şūz (Far.) : Yanma, ateş; dert,
ızdırıp.
s. +ı 1292
[=1]

sübhān (Ar.) : Noksanlıklardan
ve beşeri sıfatlardan uzak,
münezzeh olann Allah
(C.C.).
s. 210
s.+dur 165
[=2]
sūci : Şarap, içki.
s. 1266
[=1]
sūcūd it- (Ar.+T.) : Secde etmek,
yere kapanmak; baş
eğmek.
s.-di 69
[=1]
sügümsüz :
s. 1466
s.+lüge 1470
[=2]
sūkūn (Ar.) : Durma,
hareketsizlik; sakin olma.
s. 1612
[=1]
sündübād
s. 946
[=1]
sūnnet (Ar.) : İyi ahlak; Hz.
Muhammed'in sözleri,
işleri ve tasvibleri.
s. 1636, 1639

s.+dür 1799	[=1]
s.+dürür 1231	süvār (Far.) : Ata binmiş, binici;
[=4]	asker.
sür- : 1- Yaşamak, devam	s. 1646, 1646, 1659, 1702,
ettirmek; takip etmek.	1846, 78
s. 1307, 1570	[=6]
s.-düm 1938	süvāri (Far.) : Atlı asker.
s.-e 1581	s. 1132
s.-en 1892	[=1]
s.-meye 1576	süz- : 1- Almak, kazanmak.
2- Zaman geçmek, devam	s.-memişem 226
etmek.	2- Katı ve tortulu
s.-e 132	maddeleri sıvılardan
[=7]	ayırmak.
şüreyyā (Ar.) : Ülker yıldızı;	s.-üp 63
Yedi yıldızlardır, ikişer ikişer	[=2]
karşılıklı dururlar ve ayın	
geçtiği yerlere	Ş
yakın görünürler.	şād (Far.) : Sevinçli.
s. 702	ş. 1017, 1518, 1725
[=1]	[=3]
sürür (Ar.) : Sevinç.	şād eyle- (Far.+T.) :
s. 1043, 70	Sevindirmek.
s.+ı 163	ş.-dük 1762
[=3]	ş.-düm 2048
süstlüg : Bkz. Süstlük.	ş.-rem 335
s.+i 1909	[=3]
[=1]	şād id- (Far.+T.) : Sevinmek.
süstlük : Tembellik, gevşeklik.	ş.-e 351
s. 1881	[=1]

şād kıl- (Far.+T.) :
Neşelenmesini sağlamak.

ş. 763

[=1]

şahne (Ar.) : Emniyet memuru.

ş.+sine 568

[=1]

şāh (Far.) : Padişah.

ş. 1056, 1089, 1216, 1217,

1260, 1288, 1309, 1318,

1372, 1426, 1650, 1652,

1652, 1656, 1666, 1666,

1688, 1719, 174, 1803,

1804, 1893, 1929, 1929,

1943, 1997, 2051, 210,

267, 348, 387, 387, 402,

402, 482, 553, 573, 601,

698, 719, 772, 777, 777,

816, 879, 881, 910, 953,

962

ş.+a 1220, 1359, 1363,

1372, 1661, 1720, 389,

553, 740, 743, 79, 854,

905, 906, 944, 980, 981,

1054

ş.+dan 446, 929

ş.+dur 1615

ş.+ı 1032, 1716, 1936,

292, 393, 548, 738, 815,

1227, 1329, 1705, 1931,

1993, 297, 309, 382,

632, 633, 68, 695, 82

ş.+ı+(1) 576, 595

ş.+ına 1015, 557, 785, 93,

979

ş.+ından 1544

ş.+ını 1725, 174

ş.+lar 414

ş.+umuñ 773

ş.+un 1078

ş.+uñ 1049, 1093, 401,

501, 719, 725, 852, 897,

1672

ş.+uña 1029, 1033bu

[=101]

şāhān (Far.) : Şahlar, padişahlar.

ş.+ı 1716

[=1]

şāhid (Ar.) : Şahit, tanık.

ş. 836

[=1]

şakī (Ar.) : Bahtsız; her çeşit
günahı işleyen.

ş. 171

[=1]

şakḳ-ı kamer (Ar.) : Hz.

Muhammed'in, parmak

işaretiyle Ay'ı ikiye

bölmesi şeklinde gösterdiği

- mucize.
ş. 58
[=1]
- şām (Far.)** : Akşam.
ş. 620
[=1]
- şān (Ar.)** : Ad, ün, şöhret.
ş.+uña 1179
[=1]
- şarāb (Ar.)** : Üzüm veya diğer bazı meyve sularının belli usüllerle mayalandırarak yapılan içki.
ş. 101, 1089, 1185, 1256, 1273, 1278, 1279, 1367, 1374, 1651, 857
ş.+ı+(1) 1263, 1287
ş.+ına 80
ş.+un 1376
[=15]
- şārik (Ar.)** : Parlak, parlayan; yıldız.
ş.+uñ 60
[=1]
- şāri^c (Ar.)** : Kanun koyan; Allah.
ş. 892
[=1]
- şark (Ar.)** : Doğu.
ş. 1203, 1228
[=2]
- şart (Ar.)** : Koşul; vaziyet.
ş.+ı 1730, 1788
ş.+ın 1085
[=3]
- şaş-** : Hayret etmek.
ş.-ak 926
[=1]
- şātır (Ar.)** : Neşeli, keyifli, şen.
ş. 1204
[=1]
- şatr (Ar.)** : Şatr; kısım, bölüm parça.
ş.143
[=1]
- şatranc (Ar.)** : Satranç oyunu.
s. 104
ş.+ı 1061
[=2]
- şāzılığ** : Sevinçli, neşeli,mutlu olma durumu.
ş.+uñ 1868
[=1]
- şāzılığ** : Bkz. Şazılığ.
ş. 490
[=1]
- şāzümān (Far.)** : Şad-man; bahtiyar, sevinçli,mutlu.
ş. 404
[=1]
- şecā^cat (Ar.)** : Yiğitlik, yüreklilik.

s. 1076
ş.+da 1160
[=2]
şefâat (Ar.) : Af için vesile
olmak.

ş. 456
[=1]
şefkat (Ar.) : Yardıma sevgiye
muhtaç olanlara
karşılıksız olarak merhamet ve
sevgiyle koşmak.

ş.+ı 364
ş.+i 426
[=2]
şefkat it- (Ar.+T.) : Yardım
etmek, şefkat göstermek.

ş.-dükleri 370
[=1]

şeh (Far.) : Bkz. Şah.
ş. 1211, 1219, 1926, 206,
341, 692
ş.+den 1055, 1456
ş.+dürür 1888
ş.+leri 236
ş.+lerüñ 751
ş.+üñ 1462, 397, 397, 547,
571, 796
[=17]

şehâ (Far.) : Ey şah! ey padişah!
ş. 1182, 1434, 213

[=3]

şehen-şāh (Far.) : Padişahlar
padişahı, şahlar şahı; en
büyük padişah.

ş. 1060, 1094, 1228, 124,
1603, 1664, 267, 307, 322
ş.+a 1066, 360, 386, 843,
920, 947

ş.+ı 1074, 1000, 1179

ş.+ına 774, 813, 968

ş.+ınuñ 759

ş.+ıñuñ 688

ş.+idi 82

ş.+iken 1094, 1984

ş.+sın 646

ş.+uñ 1713

ş.+uña 1071, 788, 991

[=31]

şehenşāhlık : Padişahlık.

ş. 366

[=1]

şehenşeh (Far.) : Bkz. Şehen-şah.

ş. 1040, 1262, 1317, 1608,

1641, 1718, 743

ş.+ler 1710, 1918

ş.+lere 1239, 1254,

352, 1654

ş.+leri 1715

ş.+lerine 619

ş.+lerüñ 1357

[=16]
şehenşehlik : Bkz. Şehenşahlık.
ş. 230, 74
[=2]
şehinşeh : Bkz. Şehenşah.
ş.+lere 868
[=1]
şehr (Far.) : Şehir, il, büyük
belde.
ş. 1615, 1885, 651
ş.+ i 295
ş.+iken 686
ş.+ine 297, 166
ş.+ inde 1660
ş.+üñ 1706
[=9]
şehriyār (Far.) : Hükümdar,
padişah; en iktidarlı.
ş. 1397, 1667, 297, 369
ş.+ı 497
[=5]
şehsüvār (Far.) : Ata iyi binen.
ş. 1643
[=1]
şehvet (Ar.) : Aşırı istek, nefis.
ş.+i+(1) 1570
[=1]
şehzāde (Far.) : Hükümdar oğlu,
prens.
ş. 727

ş.+ler 105
ş.+lerle 1205
[=3]
şekker (Far.) : Şeker.
ş. 1547, 1946
ş.+i 1064
[=3]
şem (Ar.) : Şemm; koklama,
koku alma.
ş. 1616
[=1]
şer (Ar.) : Bkz. şerr.
ş. 1451, 1451, 16, 1939,
750, 854
[=6]
şer'ān (Ar.) : Şeriatça şeriat
hükümünce, şeriata uygun
olarak.
ş. 1785
[=1]
şerāyī (Ar.) : Şeriatlar, şeriat
hükümleri.
ş. 1068
[=1]
şeref (Ar.) : Büyüklük, üstünlük;
övünme.
ş. 1325, 78, 946
[=3]
şerh eyle- (Ar.+T.) : Açıklamak.
ş.-yem 1644

[=1]	ş.+a 574
şerh id-/ it- (Ar.+T.) :	ş.+ın 8
Açıklamak.	[=2]
ş.-iser 661	şeyāfīn (Ar.) : Şeytanlar.
ş.-ersem 59	ş. 2
[=2]	[=1]
şerī (Ar.) : Şeriate ait, şeriatle ilgili, şeriate uygun.	şeyfān (Ar.) : İblis; Cenab'ı Hakk'ın emrine isyan ettiğinden rahmetinden kovulmuş, şerleri ve muzır şeyleri temsil eder.
ş. 1783	ş. 427
[=1]	[=1]
şerīfat (Ar.) : Allah'ın emri; ayet hadis ve icmai ümmet esaslarına dayanan din kaideleri.	şīār (Ar.) : Alamet, iş; ayırıcı işaret; kural.
ş. 63, 436	ş.+ın 1068
[=2]	ş.+ını 436
şerm-sār (Far.) : Utangaç.	[=2]
ş. 1210	şikār (Far.) : Avlanma, avlanan hayvan.
[=1]	ş. 107, 1643, 1646, 1667, 1713, 678
şerr (Ar.) : Kötülük, fenalık; kötü iş.	ş.+a 1706
ş. 19, 271	ş.+uñ 1644, 1662
ş.+e 355	[=8]
ş.+i 853	şikār id- (Far.+T.) : Avlanmak.
[=4]	ş.-e 1651
şer'a (Ar.) : Bkz. şer'an.	[=1]
ş. 899	şikāyet (Ar.) : Sızlanma, yakınma.
[=1]	
şevk (Ar.) : Şiddetli istek; büyük arzu ve heves.	

- ş. 1219
ş.+lüler 245
[=2]
- şikāyet id-** (Ar.+T.) :
yanlış iş veya davranışı
söyleme; yakınma.
ş.-er 257, 578
[=2]
- şikest** (Far.) : Kırma, kırılma;
kırgınlık.
ş. 1420
[=1]
- şimdi** : İçinde bulunulan
zamanda; şu anda.
ş. 1324, 1329, 1682, 229,
308, 376, 405, 470, 623, ,
976
[=11]
- şinās** (Far.) : Anlayan, bilen
manalarına gelerek birleşik
kelimeler meydana getirir.
ş. 1044
[=1]
- şirrīr** (Ar.) : Çok şer işleyen.
ş. 2005
[=1]
- şitāb** (Far.) : Acele, çabukluk.
ş. 144, 661
[=2]
- şifr** (Ar.) : Anlama, idrak;
kıymetli söz.
ş. 1050, 1052
ş.+e 126
[=3]
- şīr-gīr** (Far.) : Arslanı tutacak
derecede kuvvetli ve cesur
olan; düşman.
[=1685]
- şoban** (Far.) : Çoban.
ş. 1606
[=1]
- şol** : O,şu ; işte şu.
ş. 1208, 1217, 1348, 1425,
1478, 1545, 1622, 1829,
1927, 274, 306, 378, 441,
491, 520, 916, 998
[=17]
- şolıkdem** : O vakit, o anda.
ş. 1909
[=1]
- şöyle** : Öyle, onun gibi, bunun
gibi, şu şekilde.
ş. 1023, 1238, 1283, 1853,
437, 637, 758, 967
[=8]
- şu** (I) : Yer veya konuşma
bakımından biraz uzakta
olan bir şeyin veya

kimsenin yerini tutan işaret
zamiri.

ş. 1202, 1228, 1238, 1638,
1889

ş.+lar 1194, 201

ş.+nda 1478, 1472

ş.+nı 1146

ş.+nuñ 1221, 1705, 1340,
170

ş.+ña 536, 699, 449, 538

ş.+ñun 1361

[=19]

şu (II) : Yer veya konuşma
bakımından biraz uzakta
olan bir şeyin veya
kimseyi gösteren işaret
sıfatı.

ş. 1129, 1157, 1161, 1297,
1313, 1355, 1424, 1462,
1469, 1472, 1512, 1527,
1675, 1936, 220, 235, 270,
312, 315, 384, 390, 401,
443, 482, 516, 642, 647,
801, 839, 953, 983, 883

[=32]

şu denlü : O kadar.

ş. 1243, 1229, 305, 641

[=4]

şu kim : O kimse ki

ş. 1320, 1369, 1431, 1501,
1559, 1601, 1604, 1620,
1899, 193, 284, 412, 534,
540, 677, 715, 715, 847,
931, 955

[=20]

şu resme : şu şekilde.

ş. 743

[=1]

şüm (Far.) : Şom, uğursuz.

ş. 1006, 2013, 258, 281

ş.+imiş 1104

[=5]

şübhe (Ar.) : Şüphesiz, kuşku.

ş. 1739, 1760

ş.+yile 1700

[=3]

şübhesüz : Şüphesi olmayan,
kuşkusuz.

ş. 1828

[=1]

şükr (Ar.) : Grülen iyiliğe karşı
gösterilen memnunluk,
minnettarlık.

ş.+i 1775

ş.+ini 751, 890, 891

[=4]

şükr id- (Ar.+T.) : Tanrı'ya
minnet duygusunu
sunmak.

ş. 1153	51, 569, 66, 668, 693, 745,
ş.-esin 888	800, 818, 819, 844, 881,
[=2]	902, 923
şükr kı1- (Ar.+T.) : Şükretmek.	[=35]
ş.-maz 2033	tabāyi° (Ar.) : Tabiatler, huylar.
[=1]	t. 203, 35
şükür : Bkz. Şükr.	[=2]
ş. 190	tabi°at (Ar.) : Yaradılış, huy,
ş.+ler 1201, 1749	mizaç.
[=3]	t. 1484, 1491, 1492, 659,
şükür eyle- : Bkz. şükr eylemek.	1533, 1558
ş. 1071, 2032	t.+da 1050
[=2]	[=5]
şükür kı1- : Bkz. şükr kılmak.	tābūt (Ar.) : Ölü taşınan sandık.
ş. 887	t. 995
[=1]	[=1]
şürü° eyle- (Ar.+T.) : Başlamak.	tab° (Ar.) : Tabiat, huy, yaradılış.
ş.-düm 1489, 1111	t.+ı 1487, 1494, 1494, 208
[=1]	t.+ına 90
şürü° kı1- (Ar.+ T.) : Başlamak.	[=5]
ş. -düm 153	tāc (Ar.) : Hükümdarların
[=2]	başlarına giydikleri
	cevahirli başlık.
T	t. 1671, 1853
tā (Far.) : İçin, diye, ki ; -ıncaya	[=2]
kadar.	tağ : Çevresine göre daha
t. 1028, 1073, 1106, 1140,	yüksekte kalan toprak veya
1220, 1264, 1280, 1281,	kayalık yeryüzü şekli.
1437, 167, 1808, 1926,	t. 1887
1931, 2022, 265, 358, 360,	t.+ları 1903
374, 469, 495, 502, 506,	

[=2]	t.+a 1212, 237, 382
tağaddī (Ar.) : Beslenme; yemek yeme.	t.+ı 1671
t. 1780	t.+ında 1211, 1313
[=1]	t.+uñ 1853
tağyīr id- (Ar.+T.):	[=8]
Başkalaştırmak, değiştirmek.	tahte (Far.) : Tahta; düz, enlice kalın biçimde işlenmiş ağaç.
t.-e 741	t.+ya 570, 570
[=1]	[=2]
tahiyyet (Ar.) : “Allah ömürler versin!” demeler; selamlar, hayır dualar.	tāk :
t. 61	t. 1319, 38
[=1]	[=2]
taḥkīk (Ar.) : Doğru olup olmadığını ortaya çıkarma; doğruluk, gerçeklik.	tāk-ı muʿallā (Ar.) : Yüksek haysiyet ve şeref sahibi
t. 195, 197	t. 184
t. +a 921	[=1]
t.+ını 1264	taḥarrüb (Ar.) : Yaklaşma, yanaşma.
t.+umı 1519	t. 1479
[=5]	[=1]
taḥşīl id- (Ar.+T.) : Öğrenmek; ilim öğrenmek.	tākat (Ar.) : Güç, kuvvet.
t.-e 1345	t.+i 274
[=1]	[=1]
taht (Far.) : Hükümdarlık makamı.	taḥdīr (Ar.) : Beğenme, değer verme.
t. 1615	t. 879
	t.+dür 1169
	[=2]
	taḥlīd id- (Ar.) : Benzemek.

t.-e 39	[=1]		[=1]
[=1]		tāli kııl- (Ar.+T.) :	İkinci
tağşır (Ar.) :	Yanlış, kusur,	derecede	olan; bağlı olmak.
	kabahat; gūnah.		
t. 1010, 612		t.-a 430	
t.+i 1012		[=1]	
[=3]		tāli^c (Ar.) :	Talih, kıismet, kader.
tağşır eyle- (Ar.+T.) :	İhmal	t.+ūnden 2036	
	etmek, kusur işlemek.	[=1]	
t.-megil 611		tamām (Ar.) :	Tam, būtin, hep;
t.-meye 247			son, uygun.
[=2]		t. 1081, 1106, 1137, 1200,	
tağşır id- (Ar.+T.) :	Kusur etmek.	1229, 127, 1283, 1353,	
t.-e 741		1388, 1402, 1486, 149,	
[=1]		151, 1683, 1689, 1723,	
tağşır sūz :	Yanlışı, kusuru	1729, 1783, 1831, 1896,	
olmama	durumu.	1986, 2049, 380, 380, 634,	
t. 1009		644, 701, 703, 889, 91	
[=1]		t.+ı 524	
tağleb (Ar.) :	İstek, isteme, dileme.	[=31]	
t. 122		tamāmet (Ar.) :	Tamamı, herkes,
[=1]			būtinū.
tağleb id- (Ar.+T.) :	İstemek.	t. 4	
t.-esin 980		[=1]	
[=1]		tamām eyle- (Ar.+T.) :	
tağleb kııl- (Ar.+T.) :	İstemek.		Tamamlamak.
t.-a 1733		t.-dūm 1303, 865	
[=1]		t. -gil 644	
tālib ol- (Ar.+T.) :	İstemek.	[=3]	
t.-a 1056		tamāmī (Ar.) :	Tamamı, būtinū
			hepsi.

t. 176	[=1]
[=1]	
şamar : Damar.	řaň : Hayret, řařkınlık.
t.+ı 1803, 1804	t.+a 1428, 1939, 2046,
[=2]	718, 846
şama^c eyle- (Ar.+T.) : Ağ gözlü	[=5]
davranmak, çok istemek.	řaňrı : Allah.
t.-mek 349	t. 1150, 1217, 1327, 1441,
[=1]	1668, 171, 1728, 1746,
şama^c id- (Ar.+T.) : Çok istemek.	1757, 1774, 1789, 1793,
t.-üben 794	1796, 1797, 1877, 1930, 2,
[=1]	2008, 2036, 240, 256, 263,
şamu : Cehennem.	280, 324, 425, 428, 464,
t. 239	520, 662, 916
t.+ya 274, 977	t.+da 489
[=3]	t.+dan 1310, 423
şangla- : Hayret etmek, şaşmak;	t.+na 1398, 1805
garip bulmak.	t.+nuň 1969, 421, 421
t.-yasın 33	t.+sı 237, 251
[=1]	t.+sın 1196
şanış- : Danışmak, işişare etmek	t.+sınuň 433, 433
t. 500	t.+ya 1700, 1775, 278, 456
t.-gını 379	[=47]
[=2]	şapala- : Hor görmek, kötülemek,
şanışık : Danışılan, işişare	çekiştirmek.
edilen.	t.-rsın 1682
t. 514	[=1]
[=1]	şapu : Huzur, makam, zat-ı ali.
şan- : Danışmak, işişare etmek.	t.+ña 1303
t.-sa 517	[=1]
	çar : Darlık, sıkıntı.

- t. 1640, 1906
t.+idi 560
t.+iken 1967
[=4]
- tarab (Ar.)** : Sevinçlilik, şenlik;
sevinçten gelen coşkunculuk.
t. 122
[=1]
- taraf (Ar.)** : Yan, yön.
t.+dan 302
[=1]
- tarāvet (Ar.)** : Tazelik, taze olma;
körpelik.
t. 1039
[=1]
- tarḥ ol- (Ar.+T.)** : Ayrılmak,
kopmak.
t. ödı 1398
[=1]
- tarḥ id- (Ar.+T.)** : Kovmak,
atmak, uzaklaştırmak.
t.-er 735
[=1]
- tarīk (Ar.)** : Yol.
t. 1634
t.+ı 1195, 1979
t.+ını 660
[=4]
- tarḥıg** : Darlık; güçlük, sıkıntı.
t.+ıyla 2023
- [=1]
- tar ol-** : Daralmak, sıkıntıya
düşmek.
t.-duğı 773
[=1]
- tāru** : darı
t. 1952
[=1]
- taşarruf kı1- (Ar.+T.)** : İdare ile
davranma, tutumlu olma.
t.-an 919
[=1]
- tasavvur id- (Ar.+T.)** : Zihinde
göz önüne getirme;
düşünme.
t.-evüz 767
[=1]
- taşdık (Ar.)** : Doğrulama, gerçek
olduğunu söyleme.
t. 195
[=1]
- taşrīh (Ar.)** : Açık açık söylemek,
bildirmek.
t. 631
[=1]
- taş** : 1- Kimyevi ve fiziki yapı
bakımından farklılıklar
gösteren, çeşitli renklerde
olabilen, yeryüzünde

çok bulunan sert ve katı madde.	yararlanılan bir tür memeli hayvan.
t. 1887, 907	t. 1824
t.+a 944	[=1]
t.+dan 179	ta^calluğ (Ar.) : Dünya ilgisi, bağlılık, sevme; ilgisi olma, ilgisi bulunma.
t.+ıyla 1769	t.+da 207
t.+ile 1769	[=1]
2- Dış, dışarı; iç karşıtı.	ta^cām (Ar.) : Yemek, aş.
t. 1249,	t. 1346, 1353, 1367
t.+ı 956	[=3]
t.+ra 1447	ṭā^cat (Ar.) : İbadetler.
t.-iñuz 1376	t.+i 274
[=10]	t.+leri 115
ṭavar : Davar, dört ayaklı çiftlik hayvanı.	[=2]
t. 1190	ta^clīm id- (Ar.+T.) : Öğretmek, bilgi kazandırmak.
[=1]	t.-em 835
ṭavr (Ar.) : Hal, eda davranış.	[=1]
t. 104, 1309, 1688, 95	ta^crīf (Ar.) : Etrafıyla anlatma, bildirme.
t.+ı 1088, 2051	t. 428
t.+ı+(1) 1196, 1979	[=1]
t.+ını 1691	ṭāyife (Ar.) : Kavim, kabile; hususi bir sınıf meydana getiren insanlar.
t.+ile 1251	t. 1180, 233
[=9]	[=2]
ṭavr it- (Ar.+T.) : Davranmak.	
t.-mek 1255	
[=1]	
ṭavşan : Hızlı koşan, eti yenen, kemirgeni postundan	

tāze kııl- (Far.+T.) : Yenilemek,
tazelemek.

t.-a 1270

[=1]

tebāh (Far.) : Mahvolma,
yıkılmış, harap.

t. 1693

[=1]

ṭabāyi (Ar.) : Tabiatler.

t. 31

[=1]

tecāhül id- (Ar.+T.) :

Bilmemezlikten gelme,

cahil gibi davranma.

t.-üp 1011

[=1]

tecerrüd (Ar.) : Her şeyden boş

olma; soyutlanma,

sıyırılma.

t.+de 207

t.+dedür 205

[=2]

tecessüs id- (Ar.+T.) : Bir şeyin

iç yüzünü araştırmak, gözlem

yapmak.

t. 742

[=1]

tecribe it- (Ar.+T.) : Denemek,

sınamak deneyim

kazanmak.

t. mişemdür 1940

[=1]

tecrīd id- (Ar.+T.) : Allah'tan

başkasını kalpten çıkarıp

tamamen Allah'a yönelme.

t.-e 162

[=1]

tedbīr (Ar.) : Bir şeyi temin

edecek veya önleyecek

yol,çare.

t. 1213, 1618, 448, 339,

611, 276

t.+e 250

t.+dür 1169

t.+i 168, 1873, 516

t.+i+(1) 1574

[=10]

tedrīs (Ar.) : Okutma, öğretme,

ders verme.

t. 791

[=1]

teennī (Ar.) : Yavaş; ilerisini

düşünerek acelesiz,

dikkatli davranma.

t. 1233, 1234, 900

[=3]

tefāhūr (Ar.) : Övünme, övünç.

t.+la 397

[=1]

tefekkür (Ar.) : Düşünme, zihin yorma.

t.+de 293

[=1]

tefekkür id- (Ar.+T.) : Düşünmek

t.-üp 1233

[=1]

teferrüd (Ar.) : Herkesten ayrılmış olma; eşsiz, benzersiz olma.

t.+dedür 205

[=1]

tefrîc (Ar.) : Ferlendirme; ayrılma.

t.+uña 652

[=1]

tefsîr (Ar.) : Kur'an'ı izah eden kitap.

t.+den 1067

[=1]

teftîş (Ar.) : Gereği gibi sorup araştırma, doğrusunu bulma.

t.+ine 780

[=1]

teftîş id- (Ar.+T.) : Denetlemek.

t. 517

[=1]

teftîş kıl- (Ar.+T.) : Kontrol etmek, denetlemek.

t. 1115

[=1]

tehîr eyle- (Ar.+T.) : Sonraya bırakmak, geciktirmek.

t.-meye 247

[=1]

tehîr id- (Ar.+T.) : Sonraya bırakmak, geciktirmek.

t.-üp 1387

[=1]

tehlûke (Ar.) : Tehlike; bir şeyin veya bir kimsenin varlığını, güvenliğini tehdit eden durum.

t. 1869

[=1]

tekîd kıl- (Ar.+T.) : Üstelemek, evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlamak.

t.-dı 238

[=1]

tekrâr (Ar.) : Bir şeyi iki veya daha çok defa yapmak.

t. 826

[=1]

tekrâr kıl- (Ar.+T.) : Tekrarlamak.

t. 1033

[=1]

telfik (Ar.) : Birleştirme, ekleme;
bir araya getirmek.

t.+umı 1519

[=1]

telkîn (Ar.) : Bir duyguyu, bir
düşünceyi aşılama.

t.+ini 1357

[=1]

temâşâ (Far.) : Oyun, gezme;
Hoşlanarak bakma.

t. 1720

t.+durur 1865

[=2]

temîz (Ar.) : Temyiz; ayırma,
seçme.

t. 1442, 1491, 2016, 884,
1184

2- Kirli olmayan, arı, paz.

t. 1660

[=5]

temîz kı1- (Ar.+T.) : Ayırmak.

t.-ur 1184

[=1]

ten (Far.) : Vücut, beden, gövde.

t. 1197, 1610, 1615

t.+de 1170, 1503, 161,
1804, 1914

t.+e 1284, 166

t.+i 398

t.+üñ 1610, 1611

t.+üñdür 1612

[=14]

tena'um (Ar.) : Bolluk içinde
bulunarak rahat etmeler.

t. 1634

[=1]

teng (Far.) : Sıkıntılı, dar
yer(şey).

t. 618, 986

[=2]

teng-dil (Far.) : Yüreği dar, içi
sıkıntılı.

t. 592

[=1]

tenhâ (Far.) : Yalnız, tek; boş.

t. 739

[=1]

tenzîl id- (Ar.+T.) : İndirmek.

t.-e 1345

[=1]

terâzû (Far.) : Terazî.

t.+yile 1185

[=1]

tercümân (Ar.) : Terceman; Göze
görünen bir olayın
durumun veya biçimin
anlamını dile getiren,
çevirmen.

t.+ına 306

[=1]

terekküb (Ar.) : Karışıp birleşme,
meydana gelme; bölümler.

t.+leri 199

[=1]

terk eyle- (Ar.+T.) : Bırakmak.

t. 1142

t.-me 1299

t.-meye 1314

t.-yüp 1734

[=4]

terkīb (Ar.) : Birkaç şeyden
meydana getirilmiş şey;
birleştirme.

t.+ler 25

t.+üni 1170

[=2]

terk id- (Ar.+T.) : Bırakmak,
vazgeçmek.

t.-e 1239, 1733

t.-erse 1744

t.-ersin 1563

[=4]

tertīb (Ar.) : Sıraya koyma,
düzen.

t.+ler 25

t.+üni 1170

[=2]

tertıbsüz : Düzenli olmama
durumu; düzensiz.

t. 1171

[=1]

teşne (Far.) : Susamış.

t. 800

[=1]

teşrif id-(Ar.) : Bir yere gitmek,
şereflendirmek.

t. e 428

[=1]

teşviş (Ar.) : Karıştırma,
karmakarışık etme.

t. 35

t.+ini 796

t.+iñüñ 1121

[=3]

tevaḥḥud (Ar.) : Vahid, tek olma.

t. 205

[=1]

tevbe (Ar.) : Tövbe, işlenmiş bir
günah veya suçun bir daha
işlenmeyeceğine dair
verilen söz.

t. 1264, 1460, 1855

t.+ye 1263

[=4]

tevekkül kııl- (Ar.+T.) : İşi
Allah'a bırakıp kadere razı
olmak; teslim olmak.

t. 1147

[=1]

tevfik (Ar.) : Cenab-ı hakkın kuluna yarım etmesi; uygun düşürme.

t.+ını 1264

[=1]

tevfir (Ar.) : Bir kimsenin hakkını tam olarak verme.

t. 612

t.+i 688

[=2]

tevhid id- (Ar.+T.) : Birleştirmek, bir saymak; Allah'ın birliğine inanmak.

t.-e 162, 39

[=2]

tevhid (Ar.) : Allah'ın birliğine inanma.

t. 41

[=1]

tevki^c (Ar.) : Padişahın nişanlı buyruğu.

t. 810, 826, 844, 651

t.+ine 847

t.+uña 652

t.+üñi 649

[=5]

tevliyet (Ar.) : Yüz çevirme, yüz döndürme.

t. 791

[=1]

te'ālā (Ar.) : “Yüksek olsun!” manasına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır.

t. 215, 324, 492

[=3]

tezvirsüz : Yalan dalanın olmaması durumu.

t. 1009

[=1]

tıbb (Ar.) : Hekimlik, tabiblik, doktorluk.

t. 1053

[=1]

tıfl (Ar.) : Küçük çocuk.

t. 725

[=1]

tuhfe (Ar.) : Hoşa gider, güzel şey.

t. 86

[=1]

tılsım (Ar.) : Tılsım, esrarlı bir kuvvet taşıdığına inanılan şey.

t.+ı+(1) 209

[=1]

ticāret (Ar.) : Alım satım.

t. 129

[=1]

tüz (Far.) : 1- Tez, çabuk.

t. 1055, 1174, 1242, 1242,
1413, 1706, 1966, 443,
605, 672, 748, 799, 983
2- Keskin.
t. 1808, 1808
[=15]

tizcek : Çabucak, derhal, hemen.
t. 1279, 1506, 535, 859
[=4]

tiz tiz : Çabuk çabuk.
t. 219, 800
[=2]

toğ- : Doğmak, dünyaya gelmek
t.-an 1146, 1925
t.-ar 729
2- Güneş ay, yıldız ufuktan
yükselecek görünmek.
t.-madın 1635, 1638
[=5]

toğan : Doğan.
t. 1738, 1756
t.+dur 1742
t.+ı+(1) 1715
t.+larda 1742
[=5]

toğancı : Doğancı.
t. 1717
[=1]

toğancılık : Doğancılık.
t. 1720

[=1]

toğrı : Doğru, dürüst, doğruca.
t. 1423, 65, 665
t.+yı+(1) 528
[=4]

toğru : Doğru, gerçek.
t. 1295, 1771, 1854, 789
[=4]

toğruluğ : Doğruluk, gerçeklik.
t. 337
[=1]

tohum : Toprağa gömüldüğünde
yenibir bitki meydana
getiren tane.
t. 1824
t.+ın 594
[=2]

toğ : Açlığını gidermiş, doymu,
aç karşıtı.
t. 1234, 1412
[=2]

toğlug : Bkz. tokluk.
t.+umuz 1364
[=1]

toğluk : Tok olma durumu.
t. 1360
[=1]

toğuz : Sekizden sonra gelen
sayı, dokuz.
t.+ıncı 101, 287, 1256, 932

[=2]
tol- : Dolu duruma gelmek; bir yere iyice yayılmak, kaplamak.

t.-a 1228, 156, 1724, 1944

t.-an 1110, 799, 956

t.-dı 375, 380

t.-duguñ 2017

t.-ıdur 1995

t.-ıncagaz 1127, 2031

t.-ısar 716

t.-mak 463, 600

t.-u 1203

[=17]

tolaş- : Dolaşmak; güç çözümlür duruma gelmek.

t.-a 995

[=1]

tolu : Dolu; boş yeri olmayan.

t. 216

t.+dur 1606, 216, 4

[=4]

tonuq : Donuk, canlılığı olmayan; kederli.

t. 1372

[=1]

toñuz : Domuz.

t. 1819

[=1]

top : Çevgan oyununda kullanılan çakıl taşının çevresine piriñ samanı sarılarak üzeri bir deri ile kaplanmış toplar.

t. 1839, 1845, 1848, 1849,

1851, 1852, 1855, 1859,

1863

t.+a 108, 1646, 1832

t.+ın 78

[=13]

toprağ : Bkz. toprak.

t.+a 1139, 1916

t.+ı 565, 802

[=4]

toprak ol- : Toprağa karışmış olmak.

t. -mak 1925,

toprak dök- Kapatmak.

t. 562

[=2]

toptolu : Dopdolu, ağzına kadar dolu.

t. 1500

[=1]

toy- : Doymak, açlığı kalmamak.

t.-a 1229, 1362, 1362, 800

t.-ınca 1467

[=5]

toyla- : Ziyafet vermek,
doyurmak.

t.-dum 100

t.-r 1213

t.-yam 1177

[=3]

toyun- : Doymak.

t.-dı 1408

[=1]

tuhfe (Ar.) : Hoşa gider, güzel
şey.

t. 86, 76, 79

[=1]

tuhme (Ar.) : Mide doygunluğu,
hazımsızlık.

t. 1193

[=1]

tulın- : Gözden kaybolmak,
görünmez olmak;
kaybolmak.

t.-maya 1048, 1732

[=2]

tulp tulp (tulup) : Küme küme,
yığın yığın, top top.

t. 1129

[=1]

tulun- : Bkz. tulınmak.

t.-maga 315

[=1]

tun- : Kapanmak; kararmak.

t.-maya 1474

[=1]

tur- : 1- Durmak; beklemek,
kalmak.

t.-a 1261

t.-magidi 1845

t.-mak 1354

t.-maklığı 1832

t.-mışdurur 892

t.-uban 1878

t.-up 981

2- Ayakta durmak.

.-asın 1352

[=8]

turfe (Ar.) : Turfa; görülmemiş,
tuhaf, şaşılacak şey.

t. 209

[=1]

turunba :

t. 1319, 38

[=2]

tūfi (Far.) : Dudu, papağan
cinsinden taklit yapan bir
kuş.

t. 1064

t.+si 1547

t.+yi 1946

[=3]

tuy- : Duymak, işitmek; anlamak.

t.-ar 425

t.-dugın 1099	1615, 1616, 165, 1660,
t.-mazise 425	1676, 1676, 1699, 1738,
[=3]	1820, 1824, 1831, 1850,
ıuyur- : Duyurmak, duymasını sağlamak.	1853, 1872, 1876, 1882, 1887, 1896, 19, 1921,
t.-magıl 1560	1941, 1986, 210, 217, 217,
[=1]	287, 304, 38, 429, 434,
ıuz : Kokusuz, suda eriyen, yiyeceklerini korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.	506, 507, 6, 620, 683, 810, 810, 826, 845, 854, 861
t.+ı+(1) 1248	[=69]
[=1]	ubudiyet (Ar.) : Kulluk, kölelik; aşırı bağılılık.
Türk : Türk.	u.+e 196
t. 1485	[=1]
t.+e 1483	uc : 1- Kurşun kalemlerde yazmayı sağlayan kömürden yapılan madde; uç.
[=2]	u.+ı 151
tüvānā (Far.) : Güçlü, kuvvetli, iktidarlı.	2- vesile, sebep.
t.+yise 733	u.+ından 163, 626, 1236
[=1]	[=4]
U	ucdan uca : Baştan başa, bütün, tepeden tırnağa.
u (Far.) : Ve.	u. 1500, 1670
u. 1009, 101, 1039, 104, 1117, 1140, 1185, 1229, 1249, 1269, 1277, 1292, 1302, 1319, 1321, 1323, 1330, 1348, 1374, 1402, 1432, 144, 1449, 1451, 1554, 1563, 1579, 1615,	ucuz : Pahası az,pahalı karşıtı. u.+dur 1247 [=1]
	uç- : Kanat çırpıp havalanmak. u. 274 u.-up 1766

[=2]
uçur- : Uçup gitmesini sağlamak.

u.-gıl 1719

u.-ur 1717

u.-urlar 1715

[=3]

ud (Ar.) : Ut; meşhur bir sazın adı.

u.+ıyla 1375

[=1]

uğra- : Kötü bir duruma konu olmak; başına gelmek.

u.-miş 220

u.-ya 876

[=2]

uğrı : Hırsız.

u. 665

u.+lar 404

u.+yı+(1) 528

u.+yıla 1933

[=4]

uğurluk : Hırsızlık.

u. 1379

[=1]

uķūbet (Ar.) : Ceza, azap.

u. 1981

[=1]

uķūl (Ar.) : Akıllar, zihinler.

u. 11, 11, 1475, 31

u.+e 37

[=5]

ulā (Ar.) : Şan ve şeref sahibi kimse.

u. 31

[=1]

ulu : Büyük, yüce.

u. 1001, 1213, 1228, 1301,

1312, 1351, 1381, 1382,

1452, 1453, 1461, 1566,

1568, 1578, 1647, 1656,

1669, 1688, 1888, 1949,

1950, 252, 392, 420, 461,

487, 691, 756, 807, 871,

951, 987, 993, 993

u. +la 805

u.+lar 1031, 1032, 1439,

1481, 1510, 1744, 1977,

2044, 356, 505, 669, 985

u.+lara 1632

u.+lardan 613, 862

u.+ya 1260, 698, 777

[=53]

ululıg/lug : Yücelik, büyüklük.

u.+ı 875

u.+lugını 33

u.+luk 998

u.+un 1632

[=4]

ulu kiçi : büyük küçük her şey.

u. 1362, 381, 834

[=3]
ulula- : 1- Yüceltmek, saygı göstermek;
u. 805
[=1]
ululuk : Bkz. ululuk.
u. 1977, 985
[=2]
ulüm (Ar.) : İlimler, bilgiler.
u. 1053
u.+uñ 80
[=2]
um- : Ummak, ümit etmek, beklenti içinde olmak.
u. 179, 922, 124
u.-ar 1291, 557, 579
u.-aram 833
u.-ardı 1095
u.-arum 86
u.-ma 952
u.-mag 848
u.-uban 970
u.-up 76
[=13]
umu : Ümit, umut, dilek.
u.+sını 1406
[=1]
unf (Ar.) : Şiddet, sertlik, kabalık.
u. 262, 266, 266

[=3]
unıd- : Unutmak.
u.-ur 1707
[=1]
unşur (Ar.) : Madde, esas, kök; gerçek.
u.+la 203
[=1]
unud- : Bkz, unıdmak.
u.-a 1569
u.-ursa 1746
[=2]
unut- : Bkz. unıdmak.
u. 1571, 649, 663
u.-dılar 379
u.-dum 223
u.-ma 990, 1445
u.-madı 586
u.-mak 436
u.-maya 846
[=9]
unuttur- : Unutturmak, unutmamasını sağlamak.
u.-a 1209
[=1]
ur- : Vurmak.
u.-magıl 907
u.-makda 1859
u.-up 944
[=3]

urūc (Ar.) : Yukarı çıkma,
yükselme.

u.+ı 60

[=1]

uş : Akıl, fikir, düşünce.

u.+dan 1540

u.+ludur 1482

u.+un 1935

u.+uñı 1124

[=3]

usañ : 1- Gafil; ahmak, akılsız.

u. 2027, 194

2- Bıkmak, bezmek.

u.-mayalar 1162

[=3]

uşlılık : Akıllılık.

u. 1441

[=1]

uşlu : Akılı başında, akıllı,
dirayetli.

u. 1333, 1347, 1438

[=3]

uşül (Ar.) : Bir ilmin veya
teknğin asıl mevzuundan
önce öğrenilmesi gereken esas,
bilgi; kaide,
düzen.

uşül ü fūrū (Ar.) : Bir kimsenin
kendinden öncekileri ve

sonrakileri, ataları ve
çocukları; kural ve
kaideler; öncesi ve sonrası.

u. 153,

[=1]

uş : Bu, işte, böyle, öyle ki.

u. 1032, 1035, 1331, 202,
319, 419, 567, 762, 784

[=10]

uşbu : İşte bu, işte bundan dolayı.

u. 1251, 396, 939

[=3]

uşda : İşte, şu durumda, şimdiki
halde.

u. 218, 1034, 1111, 1682,
591, 804, 816

[=7]

ut- : 1-Kazanmak, yenmek, galip
gelmek.

u.-asın 939

u.-duguñ 917

2- Uymak, takip etmek.

u.-ayım 2037

[=3]

utan- : Utanmak, hicap duymak.

u.-uram 837

[=1]

uy- : 1- Katılmak, tabi olmak.

u.-madı 1666

u.-mazise 425

- u.-mazsa 1782, 270
u.-uban 242
2- Kapılmak.
u.-arsañ 255
u.-ma 254, 255
u.-uban 899
3- Davranışta bulunmak.
u.-arise 1104
4- Denk gelmek.
u.-dugın 1099
- uyar-** : Bir konu hakkında harekete geçirmek; ikaz etmek.
u.-dı 595
[=1]
- uydur-** : Kapılmak, tabi olmak; uymasını sağlamak.
u.-asın 1561
u.-magıl 1560
[=2]
- uyı-** : Bkz. uyumak.
u.-maya 1628
u.-sar 864
[=2]
- uyku** : Dış uyaranlara karşı bilincin her türlü etkinliğinin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.
u. 1634
u.+sını 1633
- [=2]
- uyu-** : Uyku durumunda olmak.
u.-mak 1175, 106
u.+ magı 106
u.+ maklığa 1630
u.+rlar 1633
u.-yahcagaz 1621
[=6]
- uza-** : 1- Uzun duruma gelmek.
u.-r 1912
2- Çok zaman tutmak, uzun sürmek.
u.-sun 1935
[=2]
- uzad-/ uzat-** : Baş, kolları, boynu veya bacakları bir yere yöneltmek.
u.-up 1991
u.-ma 530
[=2]
- uzla-** : Göndermek.
u.-gıl 853
[=1]
- uzlet eyle-** (Ar.+T.) : İnsalardan ayrılarak bir tarafa çekilip yalnız kalmak.
u.-ye 1580
[=1]
- uzun** : Fazla zaman aralığı olan, çok süren.

u. 1079

[=1]

Ü

ü (Far.) : Bkz. u.

ü. 1002, 1023, 104, 1050,

1053, 1061, 1062, 1063,

1068, 1080, 1083, 1083,

1087, 1089, 110, 1105,

1136, 1139, 1147, 1181,

1189, 12, 1213, 1223,

1278, 1278, 1282, 1348,

1357, 1367, 1367, 1408,

1487, 1509, 1509, 1509,

153, 1530, 1530, 1537,

1540, 1543, 1552, 1562,

1562, 1566, 1575, 1591,

1612, 1619, 1671, 1713,

1713, 182, 184, 184, 1864,

1885, 1898, 1899, 1954,

2010, 203, 2038, 269, 279,

28, 29, 29, 31, 330, 331,

339, 351, 36, 398, 4, 4, 40,

429, 429, 434, 45, 459,

473, 501, 556, 637, 656,

675, 675, 686, 704, 707,

719, 736, 742, 745, 861,

861, 861, 862, 87, 886,

893, 893, 918, 949, 980,

984, 985

[=111]

üç : İkiden sonra gelen sayının adı.

ü. 1024, 1174, 1180, 1247,

1280, 1651, 1730, 1743,

1788, 1802, 2044, 36, 362,

447, 635, 948

ü.+er 1611

ü.+incisi 450

ü.+ini 1747

ü.+ünci 331, 372, 419,

1030, 1612, 2047, 774,

918

ü.+üncide 95, 1284

ü.+üncisi 248, 1183, 1619,

638, 1585, 1614, 1733,

905

[=34]

ümmet (Ar.) : Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, taife, kavim.

ü. 1945

ü.+inüñ 1007

[=2]

üns dut- (Ar.+T.) : Alışkanlık, yakınlık kurmak.

ü. -arısı 1813

[=1]

ürk- : Korkup kaçmak.

ü.-er 1943

[=1]

ürüñ : Süt ve süttten elde edilen maddeler.

ü. 1250

[=1]

üst : Üst yüzey; üzeri.

ü.+ inde 1204, 1394

ü. üñde 821

ü.+ümüzden 1875

ü.+üñdeki 1570

[=11]

üstine : Üstüne, üzerine.

ü. 562, 1242, 1388, 1498,

1829, 300

[=6]

üş- : Toplanmak, yığılmak; başına üşüşmek.

ü.-er 1837

ü.-üp 301

[=2]

üşen- : Erinmek; kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapmaya isteği olmamak.

ü.-me 902

[=1]

üzre : Üzerine, üstüne.

ü. 652

[=1]

V

vācib (Ar.) : Terki caiz olmayan, yapılması gerekli olan.

v. 190, 432, 432, 786

v.+dür 124, 362

v.+dürür 1867

[=7]

vācibāt (Ar.) : Vacip olan, yapılması gerekli olan şeyler.

v. 14

[=1]

vācib ol- (Ar.+T.) : Gerekli olmak, zorunlu olmak.

v.-dı 1176, 660

v.-ur 29, 533

[=4]

vāfir (Ar.) : Çok, bol.

v. 1339, 1374

[=2]

vaḥṣī (Ar.) : Yabani,

v. 1731

v.+lerüñ 1815

[=2]

vaḥṣīlīg : Yabanilik, merhametsizlik.

v.+ına 1815

[=1]

vaḥy (Ar.) : Bir fikrin veya emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi.

v.+iyile 64

[=1]

vaḳār (Ar.) : Ağırbaşlılık,
temkinli davranma.

v. 1425, 1434, 1436

v.+ı+(1) 1436

v.+uñ 984

[=5]

vakıa (Ar.) : Vuku bulmuş,
olmuş bir iş; gerçek.

v. 1674, 749, 241

[=2]

vāḳiye (Ar.) : Vaka, hadise, olay.

v. 475

[=1]

vaḳt (Ar.) : Vakıt,zaman; günün
muhtelif saatleri, uygun
zaman.

v. 105, 1077, 1424, 925

v.+ına 1864

v.+i 1075, 454

v.+in 1017, 1188, 390

v.+ini 2027

v.+iyle 1184

[=12]

vālī (Ar.) : Bir vilayeti idare eden
en büyük memur.

v. 264

v.+yiken 707

[=2]

var : 1- Mevcut; evrende ve
düşüncede var olan, var.

v. 1031, 1190, 1234, 1234,
1277, 13, 1300, 1397,

1464, 1499, 154, 1611, 17,

1730, 1820, 185, 1850,

233, 404, 444, 445, 539,

75, 988

v.+dı 1660, 1667, 1842

v.+dur 1192, 1315, 1618,

1788, 183

v.+ın 1488

v.+ısa 1813, 1928

v.+idi 1214, 1656, 1658,

1844, 295, 560, 808

v.+iken 1430

v.+imiş 1216, 439, 481

v.+ise 1049, 1300, 1622,

1642, 1787, 489, 489, 764,

764, 971

v.+mış 1841

v.+sa 1274, 1333, 1385,

301, 613, 666, 673

v.+sın 1680

v.+uma 834

3- Haydi, durma.

v. 3

4- Varlık; elde bulunan
mal, servet.

v.+dan 1070

[=78]

vār (Far.) : Teşbih edatıdır; gibi,
...lı, vb. yerinde
kullanılarak birleşik kelimeler
yapılır.

v. 1951, 78

[=2]

var imdi : Haydi, haydi artık.

v. 179, 1416,

[=2]

var- : Ulaşmak; yetişmek; vasıl
olmak.

v. 1417, 694, 761

v.-a 1771, 910

v.-aduk 703

v.-am 697

v.-avuz 149

v.-gıl 823, 923

v.-ıncak 309

v.-madı 1155

v.- maga 280

v.-magıl 254

v.-mayasın 555

v.-uban 1750

v.-up 1186, 1661, 1989,
227, 381, 594, 594, 700,
705, 790

v.-ur 1349, 1837, 256, 408,
473, 473, 553, 603

v.-urlarısa 1767

v.-ursa 1754

[=38]

varı : Bütün, hepsi.

v. 147, 1953, 227, 804

[=4]

varın : Tümü, hepsi; hepsi,
olancası, mevcudu.

v. 59

v. +a 1004, 1605, 935,
1893, 421

v.+ı 1115, 371

[=6]

varını : Olduğunu, bulunduğunu.

v.137

[=3]

varı varı : Gide gide, gitgide.

v. 1955, 731

[=2]

var it- : Meydana getirmek.

v.-di 94

[=1]

var kııl- : Yapmak, bulunmak.

v. 1033

[=1]

varlıg : Varlık.

v. 217, 156

v.+undan 1876

v.+ın 186

v.+ımı+13

[=5]

var ol- : Bulunmak; yaşamak.

v.-a 1225, 496, 711
v.-duğı 773
v.-mak 499
[=5]
vaşl (Ar.) : Birleşme, kavuşma,
ulaşma.
v. 1543
v.+ında 1547
v.+ından 1549
[=3]
vaʿd ü vaʿd (Ar.) : İyi ve
yıldırıcı, ürkütücü şeyler
vadetme.
v. 331
[=1]
vaʿde (Ar.) : Bir iş için önden
belirtilen zaman.
v. 1409
[=1]
vaʿde it- (Ar.+T.) : Zaman
vermek.
v.-se 283
[=1]
vāye (Far.) : Nasip, kısmet.
v. 1530
v.+dür 987
v.+ler 246
v.+si 988
[=4]

vazgel- : Vazgeçmek, feragat
etmek.
v. 2020
v.-üp 565
[=2]
vāzıh (Ar.) : Açık, meydanda,
belli [söz,cümle].
v. 653
[=1]
ve (Ar.) : Dahı, de, hem, ile vb.
anlamı veren bağlaç.
v. 1469, 1539, 1555, 1929,
266, 359, 417, 425, 473,
548, 736, 762, 766
[=13]
vebāl (Ar.) : Günah, azap.
v.+ini 687
[=1]
vecel (Ar.) : Korkma, ürkme.
v. 1910
[=1]
vech (Ar.): Tarz, üslup.
v. 112, 1572, 1718, 270,
391, 735
2- para.
v. 112,270
[=6]
veche (Ar.) : Yan, taraf.
v.
[=1]

vedūd (Ar.) : Çok muhabbetli,
çok şefkatli [Allah'ın
sıfatlarındandır.]

v. 1026, 1700
[=2]

vefā (Ar.) : Sevgiyi sürdürme,
sevgi, dostluk bağlılığı.
v. 1291, 1539, 952, 1529,
284, 283
v.+yile 902
[=7]

vefāt it- (Ar.+T.) : Ölmek.
v.-di 573
[=1]

vehm (Ar.) : Şüpheli, tereddüt.
v. 6
[=1]

vehm ol- (Ar.+T.) : Şüpheli
olmak, şüpheye düşmek.
v.-dı 1619, 918
[=2]

velī (Far.) : Velakin, amma,
fakat.
v. 1871, 19,
[=2]

velī (Ar.) : Evliya, keramet sahibi
olanlar.
v. 22, 316
v.+lerdürür 42
[=5]

velīkin (Far.) : Fakat, şöyleki.
v. 1451, 18
[=2]

velī-niʿmet (Ar.) : Nimet sahibi,
nimet veren; nimeti
muhafaza edip ihsan eden.
v.+e 1008, 114
v.+üñ 667
[=3]

verhem (Far.) : Küfür, kötü söz.
v. 677
[=1]

vesāyit (Ar.) : Vasıtalar.
v. 211
[=1]

ve's-selām (Ar.) : İşte o kadar,
son söz budur anlamlarına
gelir.
v. 1783
[=1]

vezīr (Ar.) : Valilik, vekillik gibi
yüksek rütbelerde bulunan
“paşa” unvanını taşıyan
kimse.
v. 167, 353, 356, 378, 708,
709, 753, 809, 96
v.+e 664, 713, 739, 857
v.+i 1615, 692, 717, 855,
860, 863
v.+i+(1) 354, 693, 705

v.+idi 757		v.-dünüz 1411
v.+ine 692		v.-e 1602, 246, 359, 43,
v.+iyidi 1673		748, 804, 87, 87
v.+iyle 865, 849		v.-em 1136, 452
v.+iymiş 1960		v.-en 793
v.+üñ 514		v.-esin 1133
[=28]		v.-eyim 1401
vezn (Ar.) : Vezin, ölçü; nazım		v.-gil 1413
ahenginin ölçüsü.		v.-incegez 797 ?
v.+inden 1051		v.-me, 536, 538, 795, 796,
[=1]	526	
vidā eyle- (Ar.+T.) :		v.-megi 798
Vedalaşmak, esenleşmek;		v.-mek 2010, 561, 1135
ayrılmak.		v.-meye 373
v.-yüben 812		v.-meyiser 2024
[=1]		v.-mişidi 1384, 550, 550
vilāyet (Ar.) : İl.		v.-üñ 699
v. 651		v.-üp 1166, 1403, 1902,
v.+de 378	372	
[=2]		v.-ür 553, 785
vir- : 1- Üzerinde, elinde veya		2- Bahşetmek, nail etmek.
yakınında olan bir şeyi, bir		v.-di 1696, 916
sözü birisine eriştirmek,		v.-e 2036, 1902
iletmek,		v.-ince 1406
ulaştırmak.		v.-mez 191, 929
v. 1090, 1136, 2011, 536,		v.-miş 659
538, 542, 542, 543		v.-üp 1236, 1902
v.-di 1387, 1637, 1958,		v.-üp 622
209, 810, 826, 685		v.-ür 1275, 2040
v.-diler 1456		v.-mişem 2041

v.-ürse 1150	v.-di 1388, 212
3-İzin vermek, bırakmak.	v.-mege 1124
v.-ürse 1602	v.-r 48, 51
4- Herhangi bir duruma sokmak; yaşatmak, sağlamak.	v.-yenün 413
v.-ür 882, 121,	[=6]
v.-mişem 1677	viril- : Verilmek.
v.-esin 522, 522	v.-iser 452
v.-e 1480	[=1]
5- Kazandırmak, katmak.	vişāl (Ar.) : Ulaşma, buluşma; sevgiliye kavuşma.
v.-e 1285	v.+i 1545
v.-ür 441	v.+üñ 1541
6- Öldürmek.	[=2]
v.-di 966	vizāret (Ar.) : Vezaret; vezirlik, paşalık.
[=75]	v. 522, 660, 662, 844
vīrān (Far.) : Yıkık, yıkılmış.	v.+de 356, 711, 865, 96
v. 701, 703	v.+le 537
[=2]	[=9]
vīrāne (Far.) : Yıkılmış veya pek harab olmuş yer, yapı.	vur- : 1- Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere, bir yöne hızla çarpmak.
v. 704	v.-am 1849
[=1]	v.-asın 1352
vīrān ol- (Far.+T.) : Viran duruma gelmek, haraplaşmak.	v.-magidi 1845
v.-a 686	v.-mahlığı 1832, 1834, 1856
v.-ur 1591	v.-mak 1646
[=2]	v.-maya 1638
viribi- : Göndermek; yollamak.	v.-urlar 679

2-Batıcı ve kesici cisimleri saplamak; silahla öldürmek yaralamak. v.-a 1771 v.-alar 1454, 1990 v.-duğı 1732 v.-mak 1777 v.-sa 1760, 1776, 1777 v.-up 1770, 1773 v.-uriken 1745 v.-urise 1747 v.-urlarısa 1767 3- oynamak. v.-a, 1846 4- göstermek v.-mak 108 5- Takınmak, sahip olmak, kılığa bürünmek. v. -ungıl 1128 [=25]	[=1] vurul- : Vurma işine konu olmak. v.-uban 1817 [=1] vuşlat (Ar.) : Bir şeye ulaşma, yetişme, kavuşma. v.+dadur 1536 v.+iyle 1539 [=2] vü (Far.) : Bkz. ve. v. 1009, 1039, 1143, 1218, 1321, 1362, 1509, 1534, 1580, 203, 248, 261, 264, 317, 412, 471, 521, 528, 64, 733, 756, 840, 941 [=23] vücüd (Ar.) : Var olma, varlık. v. 191, 214 v.+a 204 v.+ımı 509 v.+uñ 1324 [=5]
vuran : Vurma işini gerçekleştiren. v. 1727, 1779, 1781 v.-anlara 1856 v.-anun 1732 v.-anuñ 1783 [=6]	Y
vurivir- : Çabuk, hızlı bir şekilde vurmak. v. 1863	ya (Far.) : Ya, veya. y. 1131, 1134, 1185, 1351, 1389, 1395, 1395, 1426, 1427, 1428, 1433, 1433, 1457, 1457, 1526, 1536, 1536, 1541, 1579, 1579, 1597, 1619, 1645, 1699,

- 172, 1771, 1791, 1817,
1832, 1838, 1838, 1933,
1941, 1941, 1969, 1980,
1980, 2001, 2021, 2037,
212, 212, 279, 279, 281,
405, 425, 470, 483, 519,
519, 624, 732, 738, 747,
747, 752, 764, 803, 806,
806, 831, 833, 837, 837,
841, 914, 914, 917, 925,
933, 933, 957, 957, 982
[=75]
- yaban (Far.)** : Kır, çöl, ova ; ıssız
yer.
y. 1298, 1606
[=2]
- yad** : 1- Yabancı, garip.
y. 1208, 1221, 1724, 914
y.+a 1431
y.+lar 143
2- uzak.
[=7]
- yād (Far.)** : Gönül, hatır.
y. 603,
y.+ile 1581
[=2]
- yād eyle- (Far.+T.)** : Hatırlamak;
anmak.
y.-dük 1762
y.-düm 128, 2048
- y.-mişdür 604, 877
y.-señ 194
y.-yem 660
[=7]
- yād id- (Far.+T.)** : Anlatmak;
hatırlamak.
y.-esin 1074
y.-iser 1725
[=2]
- yād it- (Far.+T.)** : Anlatmak.
y.-düm 84
[=1]
- yād kıI- (Far.+T.)** : Anmak,
söylemek.
y.-dı 584
[=1]
- yadlu** : Kötü, uğursuz, adi, fena.
y. 1470, 734, 897, 994
y.+ları 1118
[=5]
- yād ol- (Far.+T.)** : Anılmak,
hatırlanmak.
y.-ıncak 1888
y.-ur 1884
[=2]
- yağ** : Yağ.
y. 457, 983
[=2]
- yağdur-** : Yağmasını sağlamak.
y.-sa 21

[=1]
yağı : Düşman.
y. 1126, 1887, 1888
y.+ya 1889
y.+yı+(1) 1884
[=5]
yağlı : Yağlı.
y. 1469
[=1]
yağmur : Yeryüzüne düşen
yağışın sıvı olanı.
y.+ları 21
[=1]
yağı : Bkz. yahu.
y. 148, 588
[=2]
yağsırağ : İyi, güzelce.
y. 650
[=1]
yağşi : Güzel, iyi.
y. 1651, 1731
[=2]
yāhu : Yahu; üzerine dikkati
çekmek için söylenen söz,
ünlem
y. 1257, 1426, 1433, 172,
732, 738, 752
[=7]
yahud (Far.) : veya, ya da;
isterseniz, daha doğrusu

vb. anlamlar ifade eden
bağlaç.
y. 1132, 1134, 1145, 1180,
1339, 1351, 1435, 1513,
1580, 1581, 1657, 1727,
1745, 1758, 1790, 1839,
1934, 2047, 514, 565, 712,
747, 92, 925, 982
[=25]
yāhuz : Bkz. yahud.
y. 1704
[=1]
yağ- : 1- Türkü ağıt vb.
düzenlemek, söylemek.
y.-ar 193,
2- ısı etkisiye zarar
vermek.
y.-ar 445, 457
3- Kurutmak, zarar
vermek.
y.-ar 445
[=4]
yağıcı : Yakan.
y.+lardur 443
[=1]
yağın : Uzak olmayan, yakında
olan.
y. 1532, 1722, 1885, 881,
882, 290
y.+dur 875

[=7]
yaqın ol- : Yaklaşmak, yanında
yer almak.

y.-sa 873

[=1]

yakin (Ar.) : Sağlam bilgi, iyi
kati olarak bilme.

y. 1093, 186, 1890, 1999,

617, 743, 844, 949, 949,

990

[=10]

yaqinī (Ar.) : Kati, şüphe
edilmeyecek bilgiye ait,
onunla ilgili.

y. 1761, 607

[=2]

yāqūt (Ar.) : Yakut, değerli süs
taşı.

y. 1274

[=1]

yalan : Doğru olmayan, gerçeğe
uymayan söz.

y. 1025, 832, 832

[=3]

yalıncaq : Çıplak, çırilçıplak.

y. 2047

[=1]

yalñuz : Yalnız, tek başına.

y. 1163, 1235

[=2]

yamanlık : Kötülük, fenalık.

y. 650

[=1]

yan : 1- Sağ ve solun ortak adı,
yön, taraf, cihet.

y.+ına 1480, 280

y.+ındagı 1205

y.+ını 1771

y.+uma 762

2- yanında, yanınca,
beraberinde.

y.+ında 1367, 1847, 1868,

616, 161

[=12]

yan- : Ateş durumuna geçmek,
tutuşmak.

y.-ar 676

[=1]

yaña : Taraf, tarafa, cihete, yöne.

y. 1456, 1863, 209

[=3]

yañıl- : Tanımayarak, niteliğini
iyi anlamayarak aldanmak.

y.-a 2

y.-maya 648

[=2]

yañılış : Bir kurala, bir ilkeye, bir
gerçeğe uymama durumu,
yanılgı, hata.

y. 526

[=1]
yap- : Gerçekleştirmek.
y. 827
[=1]
yār (Far.) : Dost, sevgili; tanıdık.
y. 1045, 1082, 1087, 367,
750, 789
y.+dan 1529, 1766, 329,
1291
y.+dürür 1814
y.+idi 295
[=12]
yār-i kadim (Far.+Ar.) : Eski
dost.
y. 1066, 98
[=2]
yāri kıl- (Far.+T.) : Yardım
etmek, dostluk etmek.
y.-a 188
[=1]
yar- : Keserek parçalamak.
y.-a 1771
[=2]
yara : Bedende oluşan derin
kesik.
y. 1787
y.+sına 1768
y.+sıyıla 1780
[=3]

yara- : Yarar sağlamak, yararlı
olmak; Mümkün olmak,
imkân
elvermek; Yakışmak, layık
olmak;
Uygun düşmek, elverişli
olmak.
y.-maz 1066, 1162, 1171,
1429, 1475, 1695, 1948,
2039, 27, 354, 666, 919,
850
y.-mazdurur 2015
y.-r 102, 1045, 1355, 136,
1713, 1922, 318, 761, 847,
919, 1153, 126, 1284
y.-rısa 1582
y.-ya 544
y.-yasın 991
[=27]
yarad- : Bkz. yaratmak.
y.-up 413
[=2]
yaradan : Allah.
y. 93
y.+a 684
[=2]
yarala- : Silah, bıçak vb. bir
araçla yara açmak.
y.-yup 1790
[=1]

yarar eyle- : Faydalı olmak.

y.-ye 979

[=1]

yarasuz : Yarası bulunmayan.

y.+iken 1726

[=1]

yaraş- : Yakışmak, layık olmak,
gerekmek.

y.-ur 1076, 1365, 771

[=3]

yarat- : Allah, olmayan bir şeyi
var etmek.

y.-dı 211, 22

y.-madı 215

[=3]

yardım dile- : İyilik istemek.

y.-megimiş 449

[=1]

yār eyle- (Far.+T.) : Yakın
bulundurmak.

y.-gil 940

[=1]

yarıl- : Ayrılmak, parçalanmak.

y.-dı 1670

y.-ur 1838

[=2]

yarım : Tam ve istenildiği gibi
olmayan eksik, noksan.

y. 1439, 1441, 644

[=3]

yarın : Bugünden sonraki zaman
dilimi.

y. 237, 752

y.+a 1893

[=3]

yarıandası : Ertesi, ertesi gün.

y. 1409

[=1]

yarış- : Başkalarından üstün
olmak için çaba
göstermek.

y.-asın 1859

[=1]

yarlıgan- : Günahı bağışlanmak,
mağrifet olunmak.

y.-maz 1316

[=1]

yas : Matem, üzüntü verici bir
halden ötürü takınılan
tavır.

y. 1956

y.+a 974

[=2]

yaş : 1- Doğuştan beri geçen
zaman, hayatın çeşitli
evrelerinden her biri.

y. 1079, 1154

y.+ı 315

y.+uñ 1083, 1895, 1935

2- Nemli, ıslak, kuru
karşıtı.

y. 64, 802

3-Ağlarken veya başka bir
yaşı.

y.+ı 1591

y.+ın 75

y.+ını 2018

4- Ömür, hayat.

y.+lar 1842

[=12]

yaşa- : Hayat sürmek; canlılığını
devam ettirmek.

y.-dı 1154

y.-dukça 731

[=2]

yat- : Bir yere vey bir şeyin
üzerine boylu boyunca
uzanmak; yatay durumda
bulunmak; yatmak.

y.-a 1190

y.-acak 242

y.-anuñ 1463

y.-ur 1189, 1191, 1625

y.-urken 1297

[=7]

yatur- : Eğmek, yatık duruma
getirmek.

y.-up 1793

[=1]

yavru : Bir şeyin küçüğü.

y.+sıdur 728

[=1]

yavuğ ol- : Yakın olmak.

y. õup 1539

[=1]

yavuz : Kötü, fena.

y. 142

[=1]

yavuzluğ : Bzk. yavuzluk.

y. 976

[=1]

yavuzluğ : Kötülük, fenalık;
sertlik, haşinlik.

y. 1371, 141, 896, 959,

976

[=5]

yaʿnī (Ar.) : Söziün kısası,
doğrusu, senin anlayacağıın.

y. 1224, 1620, 195, 201

[=4]

yay : Ot atmaya yarayan, iki ucu
arasına kiriş gerilmiş eğri
ağaç veya metal çubuk.

y. 1769, 1771

[=2]

yaya : Yayan; geride kalan;
mecazen vasat.

y. 839, 840

[=2]

yaya : Piyade, asker.

y.+ya 1118

yay- : Sermek; dağıtmak, perişan

etmek.

y.-alar 570

[=2]

yayağ : Yaya, piyade.

y.+a 1117

[=1]

yaz : İlkbahar, ilkyaz.

y. 1633

[=1]

yaz- : 1-Söz veya düşünceyi özel

işaret veya harflerle ifade etmek.

y.-a 1051, 178

y.-alum 1108

y.-am 72

y.-ar 325

y.-ası 1649

y.-ma 844

y.-miş 779

y.-uñ 580, 580

y.-up 810

2- Bezemek, nakşetmek, işlemek.

y.-a178

[=11]

yazı : Kır, bayır, ova, düzlük yer.

y. 1127, 1606

[=2]

yazıcı : Katip, sekreter.

y. 1045

y.+sı 1383

y.+ya 1047

[=3]

yazıl- : Yazma, işi yapılmak.

y.-an 1871

[=1]

yazu : Yazı; düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi.

y.+ya 151

[=1]

yebāb (Far.) : Harap, yıkık virane.

y. 736

[=1]

yekūn (Ar.) : Toplam, netice.

y. 154

[=1]

yemin (Ar.) : Ant.

y. 1765

[=1]

yene : Yine, tekrar.

y. 116, 1981, 951

[=3]

yevmü'l-kıyām (Far.) : Kıyamet günü.

y. 486

[=1]

yığ- : Yığmak, toplamak.

y.-a 346

y.-dum 329

[=2]

yıgıl- : Çekinmek, kaçınmak.

y.-ur 1943

[=1]

yık- : Dağıtmak, bozmak,
değiştirmek.

y.-ayım 827

y.-magıl 829

y.-maya 1655

[=3]

yıkık : Yıkılmış olan, harap,
viran.

y. 696, 699

[=2]

yıkıl- : Yıkma işi yapımak veya
yıkma işine konu olmak;
devrilmek.

y.-sa 605

y.-ur 1622, 603, 860

[=4]

yıl : Sene; on iki aylık dönem;
zaman.

y. 1388, 1543, 232, 367,
375, 634, 829, 830

y.+a 1365

y.+da 1694

y.+lar 1462

y.+uñ 1315

[=12]

yıllıg : Yıllarca.

y. 1673

[=1]

yil- : Koşmak, acele etmek.

y. -uban 556

[=1]

yırtıcı : Beslenmek için başka

hayvanları parçalayarak

yiyecek.

y.+dur 1820

[=1]

yi- : Yemek, yemek yeme.

y. 1064, 1164, 1363, 1756,
1774, 1775

y. -ñ 1782

y.-di 1007, 1283, 1462,
1946

y.-digüñi 990

y.-diler 1195

y.-dise 1752

y.-dügi 1200, 1281

y.-dügini 1205, 1233

y.-düñ 1415

y.-gil 1121, 458, 458, 671

y.-me 1163, 1250, 1766,
1766

y.-medi 1199

y.-medin 458

y.-medüğünde 1219
y.-medüñ 1363
y.-mege 1791
y.-megil 1240, 1759
y.-mek 1175, 1235, 1235,
1737
y.-mekden 1173, 1467
y.-mekdür 1172
y.-meklige 1753
y.-meklik 1749, 1770
y.-memek 1735, 1743
y.-meñ 1726, 1768, 1816
y.-meñe 590
y.-mese 173
y.-meye 1198
y.-mez 677, 677
y.-mezse 1741
y.-nürken 1476
y.-ñüz 1828
y.-r 1188, 1189, 1234,
1468, 301
y.-rdi 1185
y.-riken 1207, 1477
y.-rise 1089, 1469
y.-rse 857
y.-rseñ 671, 678
y.-rüz 1830
y.-se 1229, 1755, 1756,
803
y.-sün 1201, 1234, 857

y.-ye 1190, 1199, 1233,
1467, 1477, 1736
y.-yelüm 1730
y.-yem 1412
y.-yen 1199, 1798
y.-yesi 1188
y.-yesin 190
y.-yesiye 516
y.-yeyim 1221
y.-yile 1747
y.-yüben 1354
y.-yüp 1086, 1096, 1191,
1242, 1279, 681
y.-yüpdür 474
[=100]

yidi : Yedi.

y. 1396, 233, 328
y.+nci 336, 99, 110
y.+ncisi 282, 1653,925
y.+nüñ 235
[=10]

yidir- : Bkz. yidürmek.

y.-incek 681
[=1]

yidür- : Yedirmek; Yemesini

sağlamak; karnını
doyurmak.
y.-mek 680
y.-meyesin 674
[=2]

yig : İyi, daha iyi; üstün.

y. 1029, 1114, 1126, 1159,

1253, 1295, 1298, 1335,

1639, 1641, 1861, 1916,

1922, 353, 682

y.+dir 1923

y.+iken 1174

[=17]

yigāne (Far.) : Yegane; biricik,

tek.

y. 1144, 1557, 481

y.+sin 1326

[=4]

yige : Daha iyi, üstün; kuvvetli,

daha fazla.

y. 1120

[=1]

yigid : Bkz. yiğit.

y. 1907

y.+iken 957

[=2]

yigin : Üstün, fazla, kuvvetli.

y. 132

[=1]

yigirmi : Yirmi; on

dokuzdan sonra gelen

sayının adı.

y.+nci 113

[=1]

yigirmialtı : Yirmi beşten sonra
gelen sayının adı.

y.+sında 119

[=1]

yigirmibir : Yirmi bir; yirmiden
sonra gelen sayının adı.

y.+inde 114

[=1]

yigirmibiş : Yirmi dört; yirmi
dörtten sonra gelen sayının

adı.

y.+inci 118

[=1]

yigirmidörd : Yirmi dört; yirmi
üçten sonra gelen sayının

adı.

y.+incide 922

y.+incisinde 117

[=1]

yigirmiiki : Yirmi bir; Yirmi
birden sonra gelen sayının

adı.

y.+ncide 115

[=1]

yigirmisekiz : Yirmi sekiz; yirmi
yediden sonra gelen

sayının adı.

y.+inde 121

[=1]

yigirmiþokuz : Yirmi dokuz;
Yirmi sekizden sonra
gelen sayının adı.

y.+ında 122

[=1]

yigirmiüç : Yirmi üç; Yirmi
ikiden sonra gelen sayının
adı.

y.+incide 116

[=1]

yigirmiyidi : Yirmi yedi; yirmi
altıdan sonra gelen sayının
adı.

y.+ncide 120

[=1]

yigit : Genç; delikanlı.

y. 1595, 1597, 1670, 1907

y.+den 1499

y.+ler 1164, 1164

[=7]

yigitlice : Yiğit gibi.

y.+ ine 1595

[=1]

yigitlik : Gençlik,yiğitlik;
kahramanlık.

y. 143, 574

y.+de 1258, 1497, 1593,

1648

[=6]

yig ol- : Üstün olmak; daha iyi
olmak.

y.-a 451

y.-maya 351

[=2]

yike : Güçlü, kuvvetli.

y.+yse 1751

[=1]

yiksân kıl- (Far.+T.) : Beraber

kılmak; birleştirmek.

y. 1139

y.-a 601

[=2]

yil : Yel, rüzgar.

y. 457

y.+e 8

[=3]

yile : Boşa; boşa gitmek, heba
olmak.

y. 1853, 966

yil- : Koşmak, acele etmek.

y.-ersin 221

[=1]

yile yopur- : Telaşla koşmak,
durmadan seğirtmek.

y.-a 772

[=1]

yimeg : Yemek.

y.+in 1221

y.+ümi 1468

[=2]	1476, 1487, 1549, 1551,
yimek : Yemek, aş.	1659, 1685, 1722, 1723,
y. 1172, 1176, 1199, 1205,	1755, 1755, 1784, 1784,
1207, 1240, 1242, 1279,	1807, 1807, 1846, 1863,
1355, 1584, 1737, 1792,	313, 319, 342, 406, 438,
680	452, 452, 460, 475, 530,
y.+de 1237	530, 555, 556, 556, 557,
y.+ligiñi 1241	583, 584, 585, 687, 702,
[=15]	708, 709, 775, 775, 823,
yimeklik : Bkz. yimeklik.	884, 954
y.+e 1739	[=51]
y.+iñi 1241	yinil- : Yeme işi yapılmak veya
[=1]	yeme işine konu olmak.
yimeklik : Yeme, yemek yemek.	y.-e 1282
y. 46	y.-enleri 1286
[=1]	y.-mez 1752
yin- : Yemek; yemek işine konu	[=3]
olmak.	yir altı : yer altı.
y.-di 1825	y.+ nda 1146,1925
y.-en 1827, 672	[=2]
y.-enleri 1823	yir : Yer.
y.-meye 1794	y. 1188, 1903, 686, 704,
y.-mez 1744, 1751, 1818,	797, 863
1829	y.+de 1187, 1298, 1472,
y.-ür 1751, 1761, 1787,	1697, 2, 260, 966, 1371,
1795, 1818, 1824	526
[=15]	y.+den 1100, 1206
yine : Tekrar, gene, bir daha.	y.+denimiş 306
y. 101, 1090, 1294, 13,	y.+e 106, 1113, 1349,
1329, 1354, 14, 1416,	1438, 1439, 1443, 1568,

1568, 1671, 1679, 1709, 1710, 1852, 1906, 192, 1931, 1936, 1948, 228, 638, 679, 723, 738, 844, 894, 1936, 347, 679 y.+i 1869, 395, 618, 693, 802 y.+i+(1) 921 y.+idür 779 y.+idürür 1472 y.+üme 708 y.+in 1504, 992 y.+inde 1462, 1781, 1982 y.+ine 1081, 1085, 1708, 272, 693, 894 y.+ini 1117, 242 y.+üne 1997 y.+üñde 815 [=64]	y.-e 1049 y.-er 1022, 1796, 1851, 1864, 1864, 385, 389, 389, 657, 657, 773, 836, 866, 866 y.-miş 1088 [=16]
y.+i+(1) 921 y.+idür 779 y.+idürür 1472 y.+üme 708 y.+in 1504, 992 y.+inde 1462, 1781, 1982 y.+ine 1081, 1085, 1708, 272, 693, 894 y.+ini 1117, 242 y.+üne 1997 y.+üñde 815 [=64]	yitiş- : Ulaşmak, gelmek, yetişmek. y.-di 1669, 1939 [=2]
yir- : Yermek, kınamak, eleştirmek. y.-erem 121 [=4]	yiyni : Hafif. y. 1628 [=1]
yirlü : Yerli. y. 1266, 2022 [=2]	yoğ : Yok. y. 1394, 340, 508 y.+ın 1488 y.+iken 1010, 1447 y.+ise 1509, 1643 y.uma 834 [=10]
yiryüzü : Yer yüzü. y.+ni 1896 [=1]	yoğ ol- : Ortadan kalkmak; Varlığı sona ermek. y. 155, 1518 y.-a 401 y.-dı 577 y.-ur 26, 640 [=4]
yit- : Yetmek, kafi gelmek.	yoğsul : Yoksul. y.+a 360

[=1]

yok : Mevcut değil, var olmama durumu.

y. 1235, 1235, 1267, 1439,
1443, 1497, 1508, 1508,
1509, 1596, 1658, 1752,
1760, 1805, 1844, 1928,
1935, 1948, 274, 314, 338,
342, 342, 587, 638, 681,
802, 837

y.+dur 1434, 158, 1761,
1999, 587

y.+sa 1579

y.+sın 1680

[=35]

yoklğ : Adem, ademiyet,
gaybubet.

y.+ıla 156

[=1]

yokluk : Fakirlik, yoksulluk.

y. 217

[=1]

yoksul : Varlıksız, fakir, fukara.

y. 1362, 364, 388

y.+a 370, 666, 712, 840

y.+ı 300

y.+uñ 551

[=9]

yol : 1- Bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarik, yol.

y. 1926, 303, 583

y.+a 1429, 65, 853

y.+da 527

y.+ı+(1) 412

y.+ıñı 188

y.+imiş 278

2-Davranış, tutum, gidişat veya davranış biçimi; kural, prensip, erkan; uğrunda.

y.+da 1881, 7, 955

y.+daidi 64

y.+dur 192

y.+ın 1913

y.+ına 1964, 1985, 1988,
415, 415, 794

y.+ında 629

y.+ından 1341, 479

y.+ını 1103, 1904, 63, 890

[=29]

yol- : Koparmak, çekmek.

y.-ısar 1152

[=1]

yol bul- : 1- Erişmek; galip gelmek, fırsat bulmak.

y.-mışam 337

2- Çare bulmak.

y. 507
[=2]
yol dut- : Bir yere doğru gitmek,
yolunu tutmak.
y.-dı 774
[=1]
yol göster- : Bir konuda nasıl
davranılacağını, ne
yapılacağını öğretmek, akıl
vermek.
y. 1665
[=1]
yol gözle- : Bir şeyin olmasını
ummak ya da gurbetten
gelecek birini beklemek.
y. 1323, 683, 683
[=1]
yolsuz : Yolu bulunmayan;
yolunu şaşırmış olan,
azgın.
y. 192, 192
[=2]
yor- : Fikir yürütmek,
yorumlamak.
y.-arlarımış 747
[=1]
yoy- : Bozmak,yok etmek;
silmeek.
y.-a 739
y.-alar 850

[=2]
yön : Yüz; taraf.
y.+in 1456
y.+ini 500, 65
y.+üñ 1263
[=4]
yönel- : Amaç olarak
benimsemek; yüzünü belli
bir yöne doğru çevirmek.
y.-düm 71
[=1]
yöreş- : Dolaşmak.
y.-medüñ 762
[=1]
yörü- : Yürümek.
y.-r 219
[=1]
yu- : Yıkamak, temizlemek.
y. 2020
y.-ya 1231, 287
[=3]
yumurda : Yumurta.
y. 1247, 1249
[=2]
yun- : Yıkamak, temizlenmek.
y.-sa 715
[=1]
yunāni : Yunan olanlar.
y.+lerden 291
[=1]

yund kuşu : Kuyruksallayan kuşu;
peygamber kuşu.

y.+yla 1822

[=1]

yurd : Oturulan yer, mesken,
memleket.

y.+dan 1319

[=1]

yuva : Yabancı.

y. 1266

y.+yı 1333

[=2]

yuy- : Silmek, bozmak, yok
etmek.

y.-ar 1294

[=1]

yuyul- : Silinmek, yok edilmek.

y.-maz 1871

[=1]

yüz (Far.) : Pars.

y. 1713

[=1]

yüce : Yüksek sesli; büyük, ulu.

y. 488, 1113, 1140, 1231,

1903, 1929, 646, 9

y.+si 140

[=8]

yüür- : Yürümek, hızlı gitmek.

y.-mez 556

y.-sün 1711

y.-üp 1773

[=3]

yük : Birinin üzerine almak
zorunda kaldığı ağır görev.

y.+ler 999

[=1]

yürek/g : 1- Yüreklilik, cesaret.

y. 1304

2- Kalp.

y.+in 62

[=3]

yüreklen- : Cesaret bulmak;
cesaret göstermek.

y.-e 1130

[=1]

yürek oyna- : Kalp çarpıntısı.

y.-ası 1269

[=1]

yüri- : Yürümek; yol almak,
hareket etmek.

y. 1158, 694

y.-di 1659

y.-medin 1883

y.-mege 1699

y.-mez 412

y.-señ 1159

y.-ye 1200

[=2]

yüriyivir- : Hızlıca yürümek.

y.-e 192

- y.-üp 1218
[=2]
- yürü-** : Bkz. yürimek.
y. 1665, 1901
y.-r 480, 9
y.-rsin 460
y.-ye 1425, 1860
[=7]
- yürüt-** : Yürütmek, harekete geçirmek.
y. 1129
[=1]
- yüz (I)** : Çehre, surat, sima.
y. 1128, 1147, 1917, 937, 937
y.+e 1618
y.+i 1591, 1703
y.+in 1517, 1517, 1554, 784
y.+ine 1090, 1092, 1097, 1638
y.+ini 1512
y.+li 1437
y.+üñ 2011
y.+üñden 1325
[=18]
- yüz (II)** : Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 1147
y.+i+(1) 376
- [=2]
- yüz (III)** : Katı, katında; sebebiyle.
y.+inde 1382, 205, 267
y.+inden 1271, 2026
[=5]
- yüz-** : 1- Su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak.
y.-ebileni 729
2- Derisini çıkarmak, derisini soymak.
y.-mek 1811
[=2]
- yüz aklığı** : İftihar edilecek, onurlanacak durum.
y. 1330, 1834, 1856
y.+ına 1125
[=4]
- yüz burtar-** : Yüzünü buruşturmak.
y.+ur 1349
[=1]
- yüz çevür-** : Önemsememek, yüz döndürmek.
y.-ür 1918, 381, 376, 2011
[=4]
- yüz döndür-** : Yüz çevirmek, terk etmek.
y.-me 1147, 1917
[=2]

yüz dut- : Yönelmek, meyletmek.

y.-aruz 149

y.-up 1954

[=2]

yüz suyu : Onur, şeref.

y. 1902, 1915

[=2]

yüzine vur- : Suçunu yüzüne karşı söylemek.

y. 1962

[=1]

yüz yu- : Tenezzül etmemek.

y.-287

[=1]

yüzicilig : Yüzücü olma durumu.

y.+i 729

[=1]

yüzinden : -den ötürü, sebebiyle.

y. 1258, 43, 668

[=3]

yüzmeklik : Yüzmek.

y. 728

[=1]

Z

zābiṭ (Ar.) : Tuttuğunu koparan dediğini yaptıran.

z. 400

[=1]

zabṭ (Ar.) : Sıkı tutma, idaresi altına alma.

z.+ı 401

[=1]

zabṭ eyle (Ar.+T.) : Tutmak, hakim olmak.

z. 32

[=1]

zabṭ id- (Ar.+T.) : Tutmak.

z.-esin 641

[=1]

zabṭ kıl- (Ar.+T.) : Ele geçirmek.

z.-duñ 1896

[=1]

zāde (Far.) : Doğmuş, oğul, evlat, doğru adam manalarıyla birleşik kelimeler yapar.

z. 1566

z.+ler 1647

[=2]

zahmet (Ar.) : Sıkıntı, eziyet.

z.+dedür 1536

[=1]

zaiif (Ar.) : Zayıf, güçsüz, takatsiz.

z. 1776, 1781, 143, 2046,

1197

[=5]

zaman (Ar.) : Bir fiilin, bir iş veya oluşun geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre; vakit, devir.

z. 1018, 1120, 1211, 1265,
1287, 1312, 1322, 1455,
1513, 1546, 1627, 1734,
182, 1841, 1846, 1876,
1880, 1894, 1898, 1913,
1920, 1924, 1979, 260,
292, 305, 346, 375, 375,
393, 4, 446, 470, 470, 471,
471, 497, 497, 501, 549,
56, 68, 695, 71, 920, 946
z.+e 376, 472, 1993
z.+ı 416
z.+ına 51
z.+ında 1156, 1950, 252,
292, 397, 461, 47, 962
z.+sın 622
[=59]

ẓann (Ar.) : Sanma, sanı, sezme.
z.+ıyile 1011
[=1]

ẓann id- (Ar.+T.) : Şüphelenmek.
z.-üp 1760
[=1]

zār (Far.) : Ağlamak, inlemek;
zararlı.
z.1031
z.+dan 964
[=2]

ẓarar (Ar.) : Lüzumlu veya
kıymetli bir şeyin
eksilmesi; kayıp, ziyan.
z. 1006
[=1]

ẓarūret (Ar.) : Yoksulluk,
muhtaçlık, çaresizlik.
z. 1483, 1531, 450
[=3]

ẓarūrī (Ar.) : Mecburi, ister
istemez olacak iş.
z. 1815
[=1]

ẓaʿf (Ar.) : Zayıflık, kuvvetsizlik.
z. +a1186
[=1]

ẓayā (Ar.) : Geliri olan bina.
z. 130
[=1]

zebun (Far.) : Zayıf, güçsüz, aciz.
z. 1126, 154
[=2]

zebūn eyle- (Far.+T.) : Güçsüz
etmek, aciz düşürmek.
z.-sün 1874
[=1]

zehre: 1- Yiğitlik, cesaret, cüret.
z. 1658
z.+ydi 1952
2- Öd.

- z.+ler 1835
[=3]
zehre-çāk (Far.) : Ödii patlamış,
korkmuş.
z. 465
[=1]
zehr (Far.) : Zehir, ağı.
z. 1548
[=1]
zekāt (Ar.) : İslamın beş
şartından biri olan, mal ve
paranın, paklığını ve
helallliğini sağlamak üzere
kırkta birinin her yıl sadaka
olarak dağıtılması.
z. 893
[=1]
zell vir- (Ar.+T.) : Suçlamak.
z.+e 1480, 1481
[2]
zellet (Ar.) : Suçlamak
z.+dürür 1481
[=3]
zelzele (Ar.) : Yer sarsıntısı,
deprem.
z. 1669
[=1]
zemīn (Far.) : Yer, yeryüzü.
z. 1876, 768, 182, 1898, 4,
501
[=6]
zemin ü zaman (Far.+Ar.) : Yer
ve mevzu uygunluğu, hal
vaziyet.
z. 1876, 768
[=2]
zencebīl (Ar.) : Zencefil.
z. 1248
[=1]
zer (Far.) : 1- Akçe, para.
z. 1136, 1409, 1579, 1579
2- Altın.
z. 1591
[=10]
zewāl (Ar.) : Yok olma, bitme;
kabahat, suç.
z. 168, 314
z.+e 875
[=2]
zıdd (Ar.) : Bir şeyin krşılığı
aksi.
z.+a 1496
[=1]
zinā eyle- (Ar.+T.) : Nikahsız
çiftleşmek.
z.-señ 1379
[=1]
zindān (Far.) : Hapishane; çok
karanlık ve sıkıntılı yer.
z. 1395

z.+a 1398, 551	[=1]
z.+da 1400	ziyāde id-/ it (Ar.+T.) : Artırmak.
[=4]	z.-e 1132
zinde (Far.) : Canlı, dinç; güçlü, kuvvetli.	z.-er 1546
z.+dür 1610, 1833	z.-di 115
[=2]	[=2]
zinde-dil (Far.) : Yüreği canlı olan, uyanık.	ziyāde ol- (Ar.+T.) : Artmak, çoğalmak.
z. 1503	z.-a 1566, 851, 895
[=1]	z.-ur 117
zindelig : Dirilik, canlılık.	[=2]
z.+i 1613	ziyān (Far.) : Zarar, kayıp.
[=1]	z. 1152, 1173, 519
zīnet (Ar.) : Süs, bezek; kıymetli eşya.	z.+a 1093
z. 340	z.+ı 949
[=1]	z.+ı+(1) 277
zīnhār (Far.) : “Sakın ha!” “asla olmaya!” “aman” manalarına gelen söz.	z.+uñ 997
z. 1065, 1210, 1436, 1552, 1686, 2005, 529	[=7]
[=7]	ziyān eyle- (Far.+T.) : Zarar vermek.
zīr ü zeber (Far.) : Altüst olma; yerle bir etme.	z.-meye 1246
z. 862	[=1]
[=1]	ziyān id-/it- (Far.+T.) : Zarar vermek, zarar etmek.
ziyāde (Ar.) : Fazla, çok, bol.	z.-emez 348
z. 2032	z.-meye 1186
	[=2]
	ziyānkār (Far.) : Ziyān edici; zarar veren.
	z.+dur 1192

- [=1]
ziyānlu (Ar.) : Zararlı.
z. 508
[=1]
- ziyānsuz** (Ar.) : Zararsız.
z. 133
[=1]
- zulmet** (Ar.) : Allah'ın nurundan mahrum olma hali; karanlık.
z. 70
[=1]
- zübde** (Ar.) : Her şeyin iyisi, halisi; öz.
z.+i 484
[=1]
- zühāl** (Ar.) : Satürn gezegeni; gam kaygı vericidir. Ahmaklık, cahilik, pintilik, fenalık ve yalan bu yıldızın altında doğanlarda olur.
z. 1951
[=1]
- zühd** (Ar.) : Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme; dindarlık.
z.+i 1300
[=1]
- zühre** (Ar.) : Çoban yıldızı, venüz.
z. 1375
[=1]
- zākire** (Ar.) : Hatıra getirilen, anılan.
z.+yle 919
[=1]
- zāt** (Ar.) : Kendi, öz.
z.1 162, 207
z.+ında 11, 154
z.+ınuñ 198
[=5]
- ze'l-kemāl** : Olgunluk sahibi.
z. 1619
[=1]
- zelīl** (Ar.): Hor, hakir, aşağılanan.
z. 961
[=1]
- zemm id-** (Ar.+T.) : Yermek, kınamak; ayıplamak.
z.-eyim 1025
[=1]
- zevk** (Ar.) : Haz; hoş giden hāl.
z. 1039, 1307, 1616
z.+a 574
[=4]
- zihn** (Ar.) : Zihin, unutmama kuvveti, hafıza.

z.+e 924	zālim ol- (Ar.+T.) : haksız ve
[=1]	acımasız davranma: katı
zıkr (Ar.) : Anma, anılma.	yürekli, kıyıcı olmak.
z.+ini 751	z.-a 1934, 417
[=1]	[=2]
zıkr id- (Ar.+T.) : Sözüünü	zarāfet (Ar.) : Zarıflık, nazırlık,
söylemek, anmak.	ınelık.
z.-elüm 822	z. 2026
z.-er 555	z.+de 1326
[=2]	[=2]
zafer (Ar.) : Ulaşma, başarıma;	zuhūr (Ar.) : Ortaya çıkmak;
düşmanı yenme, üstün	yaratılmak.
gelme.	z. 47
z. 109, 1139, 1150, 1689	[=1]
[=4]	zulm (Ar.) : Zulüm, haksızlık,
zāhir (Ar.) : Görünen, aşıkır,	eziyet.
belli, açık.	z. 217, 236, 258, 271, 504,
z. 645	577, 603, 712
z. +e 43	z.+e 504
z.+de 81	z.+i 1934, 437, 587
z.+in 502, 903	z.+in 578, 586
[=5]	z.+ini 370
zālim (Ar.) : Zulmeden, haksızlık	z.+ün 257
eden.	[=16]
z. 605	zulmet (Ar.) : Allah'ın nurundan
z.+lere 285	mahrum olma hali;
z.+un 608	karanlık.
[=3]	z. 70
	z.+inüñ 236
	[=2]

zulum eyle- (Ar.+T.) : Eziyet etmek.

y.-yenden 245

[=1]

zulum id- (Ar.+T.) : Eziyet etmek, haksızlık etmek.

y.-e 715

[=1]

zulüm : Bkz. zulm.

y. 254, 380

[=2]

Özel Adlar Dizini

☞Abbās-ı Zir:

a. +yidi 1673

[=1]

☞Abdü'l-melik : Abbasi halifesi

Me'mūn'un

nedimlerinden.

a. 1095

[=1]

Ahmed : Hz. Muhammed'in

isimlerinden biri.

a. 1007, 1337, 1701, 1945,

877

a.+e 56

[=6]

Ahmed-i Mustafa : Hz.

Muhammed'in

isimlerinden biri.

a. 606

[=1]

Alī (Ar.) : Ebu Talib'in oğlu ve

peygamberimizin damadı

ve amcazadesi, dördüncü

halife.

a.183, 316

[=2]

Amīd :

a. 317

[=1]

Amrubni leys : Miladi 879-902

yılları arasında Horasan ve

civarında hükümrān olan

Saffāri emiri.

a. 1840

[=1]

Araştō : İlk çağ Yunan filozofu

Aristoteles (Mö 384-322)

a. 1174

[=1]

Āşım :

a. 317

[=1]

Batuban :

b. 648

[=1]

Behrām (Far.) : Acem

pehlivanlarından birinin

adı.

b. +ı 1326

[=1]

Bū Saīd : Tekke adabını tespit

eden ve düzenlediği sema

meclislerinde okuduğu

aşıkane rubailerle tanınan

Horasanlı mutasavvıf (öl.

1049).

s. 1583

[=1]
Büzürçmihir : Meşhur İranlı
hükümdar Noşirevan'ın
veziri.
b.+den 409

[=1]
Cāmasb (Far.) : Keyanilerden
Keykuştasb'ın veziridir.
Hikmet ve heyette yüksek
bilgisi vardır.
c. 1938

[=1]
Deylem : Gence ve Arran
padişahı Fazlūn bin
Māmān'ın vezirlerinden biri.
d. 963, 966
[=2]

Ebū Cafer :
e. 479
[=1]

Ebū Hāzim :
e. +e 268, 273,
[=2]

Ebū Bekr-i Hindi :
e.+yle 317
[=1]

Ebū Nasr-ı ğazī : 998-1030
yılları arasında
hükümdarlık etmiş olan
Gazneli Sultan

Mahmud'un
musahiplerinden biri.
e.+ yidi 296
[=1]

Ebū Cafer-i Hāzin :
e. 316
[=1]

Ebu'l-Fazl :
e. 807
[=1]

Ebū Naşr : Bkz. Ebu Nasr-ı Ğazi.
e.+ı 320
[=1]

Ebū'l Fazl-ı Hindü :
e.+yile 316
[=1]

Efrāsiyāb (Far.) : Büyük
iskender'den evvel
yaşamış ve Keyhusrev
tarafından öldürülmüş olan
Maveraünnehir Kralı
Turan'lı bir yiğit, Alp Er
Tunga.

e. 1223
e. +ı 1211
[=2]

Erdeşir (Far.) : Eski İran
hükümdarlarından bir
kaçının ismi.
e. 1277,446

[=2]
Ezher: Horasan padişahlarından
Ömer bin Leys'in bir
subaşı.
e.+idi 1843

[=1]
Fazlün Şah : Gence ve Arran
padişahı.
f. 962, 968, 972

[=3]
Felātün : Socrate'ın talebesi,
Aristo'nun hocası olan
meşhur Eflatun.
f. 1275
[=1]

Ferīdün (Far.) : Pişdadilerin
altıncı padişahı olup
Cemşid sülalesinden
demirci Gave'nin
yardımıyla

Dahhak-i Mari'yi
öldürmüştür. Lakabı
Ferruh'tur.
f. 1227
[=1]

Feykaravus :
f. 950
[=1]

Firīdün : Bkz. Ferīdün.
f. 398

[=1]
Fulātün : Eflatun; Platon,
Aristo'nun üstadı,
Sokrat'ın talebesi, eski
Yunan filozofudur.

f. 943

[=1]

Haccāc :
h. 1382

[=1]

Hāşān : Hz. Ali'nin oğlu, Hz.
Hüseyin'in kardeşi.
h.+a 2029

[=1]

Hasan İbn-i Büy :
h. +idi 297

[=1]

Hasen :
h. 309, 982

[=2]

Hişām bin Abdī'l-melik :
h. 267

[=1]

Hoca Kāsım :
h. 317

[=1]

Hüseyin (Ar.) : Hz. Hüseyin; Hz.
Ali'nin oğlu, Hz. Hasan'ın
kardeşi. (626 / 680)
h. 982

[=1]
Hüsrev (Far.) : Eserlerini Farsça yazmış bir Türk şairi ve edibi olup Hindistan'da doğmuştur;
Padişah, hükümdar.
h. 1984, 1987, 1994, 1998
h.+e 476
[=5]

İbn-i Mes'ūd:

i.+uñ 633

[=1]

İsā (Ar.) : Dört büyük peygamberden biri olup kendisine vahiy yoluyla İncil nazil olmuştur.
i. 1134, 416
[=2]

Keyhüsrev (Far.) : Keykavus'un torunu, Siyavuş'un oğlu olan meşhur hükümdar.
k.+e 2002
[=1]

Keykāvus (Far.) : Keyaniyan'ın ikinci padişahı olup Keykubad'ın torunu ve halefidir.
k.+a 632
[=1]

Ḳutb-ı Şīrāzi :

k.+ye 1485

[=1]

Ḳuṭbū'l-Me'sālī :

k. 1954, 1955

[=2]

Maḥmūd Ḥān

m. 549, 573

m.+uñ 1156

[=3]

Maṣṣūr :

m. 1410

m.+a 1390

[=2]

Maṣṣūr-ı Baṣrī

m. 1386, 1396, 1404, 1391

[=4]

Me'mūn : Miladi 813- 833 yılları

arasında görev yapan

Abbasi halifesi.

m. 1094, 1099, 1101

[=3]

Me'sūd Ḥān :

m. 573

[=1]

Mihran Bih :

m. 1650

[=1]

Mūsā (Ar.) : Sina yarımadasında

Eymen vadisinde Tur

dağında Allah'ın lutfuna
mazhar olarak
kavmine Evamir-i aşere
(on emir) adı altında ahlak ve
prensip kaidelerini bildiren
peygamber.
m.+ya 1134
[=1]

Muṣāviye (Ar.) : Emevi
devletinin ilk hükümdarı olup
Hind'in ve Ebu Süfyan'ın
oğludur. VII. asırda
Mekke'de doğmuştur. Hz.
Peygamberin kayın
biraderi ve vahi katibidir.
m. 469
[=1]

Muṣtaşım : Miladi 833- 842
yılları arasında görev
yapan Abbasi halifesi.
m. 1453, 1459, 1461
[=3]

Müdmimü'l-hamr :
m. 859
[=1]

Nūḥ (Ar.) : Nuh Peygamber,
Kur'an'daki kronolojik
sıraya göre yirmibeş
peygamberin baştan
üçüncüsü.

n. 1134
[=1]

Nūşinrevān (Far.) : Bkz.
Nūşirevān.
n. 1000
n.+a 453
[=2]

Nūşirevān (Far.) : İran'da
531'den 579 yılına kadar
hükümdarlık etmiş ve
doğruluğuyla şöhret
bulmuş olan Sasani şahı ki
“adil” lakabıyla anılır.
n. 146, 382, 393, 402
[=4]

Nūşrevān (Far.) : Bkz.
Nūşirevān.
n.+a 325
[=1]

Ömer : Hz. Muhammed'in
vefatından sonra İslam
ümmetinin başına geçen ikinci
halife. (581 / 644)
ö. 219
[=1]

Sāsān : Bkz. Sasaniler.
s.+dan 374, 374
[=2]

Sāsānīler : İran'da ikibin yıl önce
devlet kuran sülale.

s.+de 366
[=1]
Sehl : Ebu'l-Fazl-ı Bel'amī'nin
melikliği zamanında
Semerkand divan sahibi.
(Hocendi, Sehl-i
Hocendi)
s. 824, 808, 815
s.+e 828, 830
[=5]
Sehl'ebü'l-fazl :
s. 820
[=1]
Sehl-i Hocendi : Ebu'l Fazl-ı
Bel'amī'nin melikliği
zamanında Semerkand
divan sahibi.(Sehl,
Hicendi)
s. 808
[=1]
Sikender (Far.) : İskender; MÖ
356-323 yılları arasında
yaşamış meşhur
Makedonya kralı, Büyük
İskender.
s. 461
s.+den 1894
s.+lere 362
[=3]

Siyāvūş : Şehnāme'de
kahramanlığı ile adı geçen
İran padişahı. Keykavus'un
oğludur.
s. 1312
[=1]
Sokrat : MÖ 470-399 yılları
arasında yaşamış, Yunan
felsefesinin kurucularından
olan antik çağ Yunan
Filozofu, Sokrates.
s. 953
[=1]
Süleymān : Bkz. Süleymān Bin
Yahyā
s. 76, 828
s.+lara 362
[=3]
Süleymān Bin Yahyā : Bir yazıcı.
s.+y1 825
[=1]
Şemsü'l meali : Miladi 976-1012
yıllarında Ziyariler
hanedanlığının hükümdarı.
ş. 1154, 1674, 1681, 1950
[=4]
Tūsī :
t.+yi 1577
[=1]

Vāmık (Ar.) : Vamık ile Azra hikayesinin erkek kahramanıdır.

v. 1597

v.+durur 1502

[=2]

Vāmık u Azrā (Ar.) : Lāmii'nin mesnevisi, Vāmık ile Azrā'nın macerasını anlatan aşk hikayesi.

v. 1597, 1502

[=2]

Yakūb (Ar.) : Hz. Yusuf'un babası, oğlu Yusuf'un başına gelenler dolayısıyla meşhur olup, edebiyatta gam ve kaygı sembolüdür.

y. 1544

[=1]

Yūsuf (Ar.) : İsrailoğullarından Hz. Yakub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır.

y.+ın 1544

[=1]

Yer Adları Dizini

Arrān : İrānlılarca Kuzey
Azerbaycan tarafına
verilen ad, Karabağ.
a.+da 962
[=1]

Başra : Irak'ın güneyinde yer
alan bir vilayet.
b. 1385, 1384
[=2]

ġazn : Afganistan'da bir şehir
g. 632
[=1]

ġaznīn : Bir yer adı.
g.+de 553
g.+e 583
[=2]

Geylān : İrān'da bir bölge ve
eyalet.
g.+da 1366
[=1]

Hıṭā : Hıta, Çin'in kuzeyi ile
Doğu Türkistan
topraklarına verilen ad
ile bu bölgede
bulunan meşhur bir
şehre verilen addır.
h. 1212
[=1]

Ḥorāsān (Far.) : İrān'ın
doğusunda bulunan geniş
arazi.

h. 1715

h.+a 1840

h.+da 403

[=3]

Naḥcūvān : Azerbaycan'a bağlı
bir kent.
n. 779

[=1]

Rey: Günümüzde İrān'ın
güneydoğusunda bulunan
şehrin adı. 1194 yılında
Harzemşahlar ile Irak
Selçukluları arasında
yapılan büyük savaşla
ünlenmiştir.

r. 297,

r.+de 295

r.+denem 307

[=3]

Rūm : Anadolu; Bizanslı.

r. 302, 325

r.+a 304, 82

r.+ı+(1) 299

[=5]

Semerqand : Özbekistan'ın
güneyinde bulunan tarihi

bir Türk şehri.

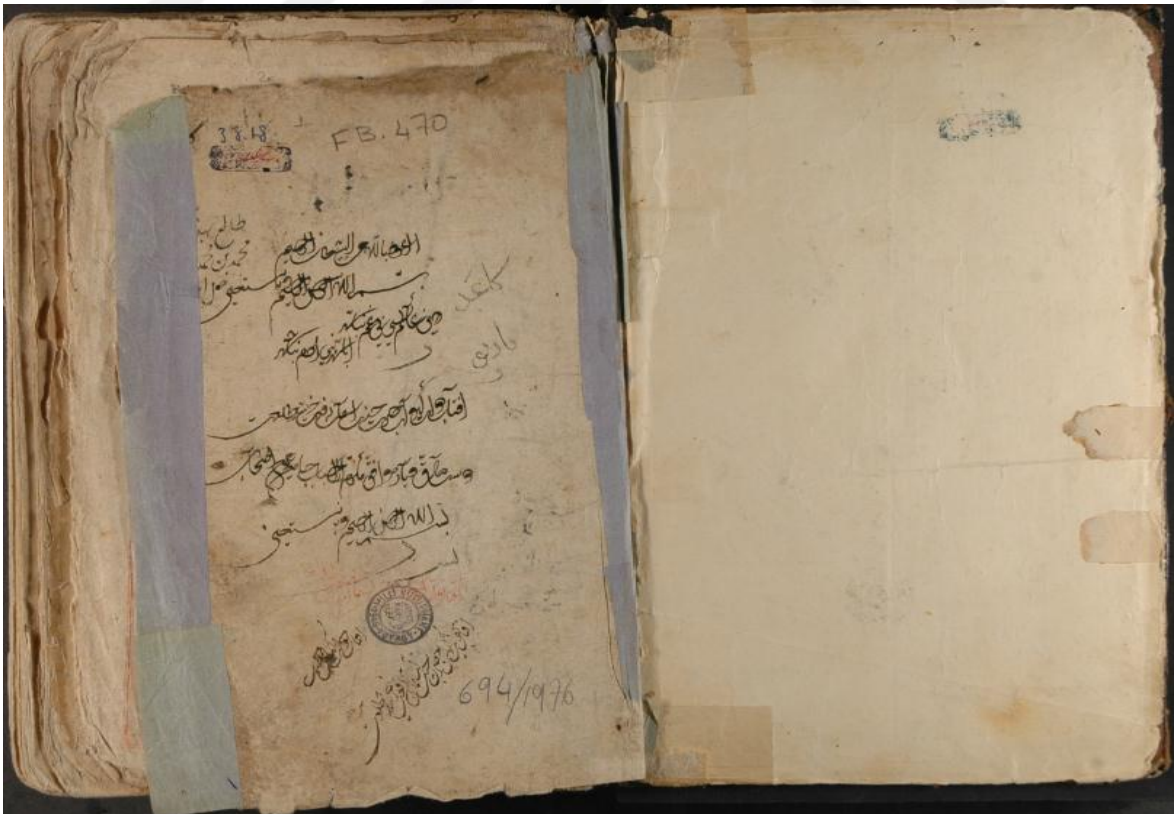
s.+a 809, 816

s.+uñ 807, 825

[=4]

5. TIPKIBASIM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سؤ لکن لکن الحمد لله لا
 نه برید که نگرید ادی کلا
 آنک حمد بیله سوز اشقی
 اول اولدکم لدرین نیمان
 حد در عدد آنکه معرودند
 آنک بر کینه نه عقیده هم
 ای کله بولدا سطر در
 نواید به صوبه کما کلا
 در کسر دردی چا کوری
 قوری حال که کما کلا
 ناکند ذاتند چان عفو
 قار عقاب سبیله طوحاس
 بری بر این عینه مثل در شتر
 یمنه کند در سدا مملکت
 از خودن نهان البری

بلا در نوزاد نیه الاله
 چا بیل شایطین اشرف کلا
 کوکل بیلد ورجان اشقی
 طلودر عامت کلیر مکان
 انیم ای بلسه محذولاند
 این شد بیکه اربینه بوق هم
 حیا اهل بیلر غلط درستی
 قوری عشق و قور کلا
 بوز داخ در شتر در لکن
 او سیدان او عجب انسان اولد
 ار شتر اد که سیر اشقی
 بوقدا که انسان ولا حویتیا
 آنک لایه عجبی و در شتر
 نه مکن که اندک قور عجب
 قوری از ندرک شایطین

بری خبر این ملک بیزیر
 نه کما کلا بوقل افترار
 بزم مصلحت لا ریزدی بازر
 محاکمه رضا و برین اولدی دی
 کسب چها بی سوزن قلا
 صد سوز بیز سایدی در کوری
 بریدی سوز سوزن عمار اوتار
 خصو صا که اولد حکیم علم
 نه اولد که اولدیا محسب
 سبیله مسبب سوز تیبیلر
 بلر عقل اولن نوع اولدی
 نظام اولین فعل کما بازر
 بری جاهل بر علم در شتر
 کی سماع کیم طایب اولر
 نه جلدی لا بریدی نهان
 طایع که خص انزه برین قلا
 توافر ضبط ایله انصاف ولا

در بعثت رسول الله

بر اینینه بیک حکمت کلا یسن
 کوکل کوز بیلر بوقل در فنیق
 فلک انار طایع انسا
 بلال بلندن چ انلن کلر
 حکان قور اولد عقول که ایزر
 بو طاق طرنه بوها بیله هو
 که کند کوز بیله فوجید ایلا
 پسر آماره دین و مده بیکر
 کلا بیله توجیهات مل نجسا
 هود ایما و اوماغه قورله سبب
 که باطندن آلب و بو ظاهر
 نه دکلو که کلر بینه انبیا
محمد دردی انبیا صدهزار
 اوت ارتع انسل در مکلر
 زمانیکه هر بر قاری ظهور
 اوچون و برین بلار یخدا
 که بو حلقه چمنلر کلا در

در بعثت رسول الله

بر اینندن اولم بو عرض
 در برین زمانه کور حکیم
 نجای انبیا اولسا کلدر لشر
 کی باو شاهید کیم کلا
 نه دریم چا کلا بیه اهل اول
 نه دکلو که کلدی صلی کوریدی

که بر بیلله جمله خبر عرض
 که تا کتب بیلله اولد علم
 آنک حکمتی پرده سوز دلدر
 دور سوز کیم پرده سوزی کلا
 او بیزیم درین اولدی جلد
 کلجه کلن اولدی کوریدی

ارشدی زمان حاتم احمد
 کرا شکر بلا چا سحر انات
 اشارتده سوز قر ایلیک
 اکشوخ ادرم قضیلنلر
 تناکم غروچی اول شارقت
 نهان سوز ارسوز حجت سلام
 آنک نور در دایره بخلین
 حقیقت اولی بی شرعیت
 حقا سبیلان نظام انزفا
 یونیی و حلقه حقا در

که تا غم اهل نظر اید
چو گویم او نال بلدی چو نال
سفر المیدی کن جان ملک
سجود انرا اندر درگاه باش
بلدی همان دم بزبان نور
گویند بر کینا بولدم همان
که بزسخه باز که اول بادشاه
اگر چه با کین جوهر اول
ولدم که هم آن سرور اول
نه داریده احوال بلدی شکار
سلمان خدمت قضا صفت
آنچون که علم اهل سلطان اول
فکر آتیا عقل بلدم سوار
که بز شاه بر خفته آن کوی
نه دکو معارف فرد و مسا
شویس ظاهره خرج اولدم
مرادم اول شاه سلطان بلدی

سختی عیلا مشتمل اید
عقل سخت در زین مقام
چون او بشد شاه زمان ملک
دلادی که نوسن ابلا به
لذت غلط عم ارشدی سرور
بني لختیا اولدم اول زمان
اولیکه حاصل اید انبیا
بودن سوزیند سرور اول
شهنشاهکام قمر اول
لوزم باشن ایلده سید زکا
اگلفه زدم امیر رحمت
سوز او تو غیر غزل جان اول
سرف الماعه مردانه وار
سعادت ندر اکی جهان اول
علو کل شرایینه قدر مسا
بری بر بختی درج اولدم
که نوسه شهنشاه هر عازدی

نکته مراد نامه یاد اندم
دعی بز تو هر کس مطوعی
امانه که اندک بوجه سبب
سوزم که ارا هر اوله
کر کند که ستر این سدا ایلیا
شش طونه لا بد بز کلال
تمام آل بز نامه حصر اولدم
در دم اولدم که هر بز کوی
بجا اعتقاد اید الهی
العینه بغیر اولسری
اجنه زمین سلطان اول
که در دم دایم وزیر اولی
بشینه دایم که سلطان اول
هم الفتحینه ندم آیین
بدی اولن با اید و کام باب
مکونند خوان آیین سولدم
ظفر رخ با اید کافی شرف

نکته مراد نامه یاد اندم
دعی بز تو هر کس مطوعی
امانه که اندک بوجه سبب
سوزم که ارا هر اوله
کر کند که ستر این سدا ایلیا
شش طونه لا بد بز کلال
تمام آل بز نامه حصر اولدم
در دم اولدم که هر بز کوی
بجا اعتقاد اید الهی
العینه بغیر اولسری
اجنه زمین سلطان اول
که در دم دایم وزیر اولی
بشینه دایم که سلطان اول
هم الفتحینه ندم آیین
بدی اولن با اید و کام باب
مکونند خوان آیین سولدم
ظفر رخ با اید کافی شرف

اول بختی دایم که اهل نظر
گویند در زین مقام
اون ایلیه با اینه سخری در
اون ایلیه با اینه سخری در
در دم اون در زین او بومی
کلر اون بختی رسم شکار
اون ایلیه با اینه سخری در
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی

ظفر رخ با اید کافی شرف
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم
بکری بختی سطر اولدم

در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی
در دم اون بختی حنل ایلی

که هر فلک در این عالم
بکر قرقه **خجین** است رانی
کلر قرقه **خجین** در کس اولیق
دخی قرقه **خجین** در سمن
هم اندیشه اولی عجمی اول
ایوبک بود قرقه بیانی بکر
یعنی قرقه **خجین** کلاعیان
که قرقه **الکلی** بیکلک نظیر
بکر قرقه **خجین** صرشتاب
دخم قرقه **خجین** بانبیوخ
دخم قرقه **خجین** خانان اول
جما نه کلکلا که اول کلری
یحیح **القم** بانبیوخ
تمام ال **بیرج** بانبیوخ
بجهانه فیما بینک ال کلک
تمام اولدغی ستره نامک
سوزی حق کبی سیر ال بلوغ

بمقتضای مقصوده قلام
باب اول
نه داریسه سا کابلما یون
موت سنسه آدم ادرک ا ذنه
مکر خوشی سار آدم اولدم اول
بواسر لیک مردانکرا ایسدر
ای کسه بلز کرابی نبی
اولکسه قبلایز عمللا
یتاکم کلام قلیبیک حق
ولا یحیطون به علما
اوش هر نه تنده که برجان قری
که آهوی بیدن توحید ا ذنا
بکر هر نه کویسه او توری کورا
نه کورم که کند کوی عجمی اول
کوز لیدی نه لفظا تری جان کور
که قودی سنه جان سلطان اول
اکا قود غمیلی و توری ایدنا

کوکله خجی که تکریم لیک کاک
خجی خجی خجی قری بشکرا
شکون که آفتیادت قولا
دوق دند دغابن اولدی شقی
کوی بزم کم پادشه قولیا
بزشاد ریه دغاسم پادشاه
بوجان شاه بی شاه اولد پادشاه
دلادی که تری لیک بیسلر
بلمکلا ت اولدی ستره دوز
بلیش شل دوت که شقوش اول
اکر نقیش شقوش شقوش قول
قوی اول قایبتیکه کستره موم
بش کلک که قامو بلیش نسا
سن آبی قورور که اولانظر
عقل کوی بیلا کور آبی هات
علی در کور کور لانت ادر
بوجا اولد خجی بساط

دلیل اولی که بر کسره دار
سغن دوزانجان اولسا
اکر بیلکینک نکر اتمکل
کوز کلر دیش بو کوی سئل
جهانک شوقله اشک لای
نه دکلو که بختلرین بیسین
الاعی بی عین و ستره جوج
قوی بولسن اولد که بولسیر
اوزی بی بلادن بلایه صغیر
ای هر نه اولیه یاد ایسل
اکر برلدر کویسه تحقیقلا
عبودیتا هر نه اولسا محال
بیلر بوجعقل اول بری
انکه اولتغ بر عالمدر
بسبط حقیق بل آبی عمو
اکر غیر غایت تری کور
عدده جمع صورت صفت لیکه

دعوی جوهر بلا غریب کبیرا دوش
عقل نفس داعی طایع مودر
بلردا وجوده نظر و عیان

حائنه باب

چون الله غایت بخرد ده دُر
مُدس او در هم منق اودر
خردده ذاتی مضمدر زر
کلب جان بدند اولی بقیم
بوظرفه طلبنی که بریدی کاف
فقی لطف قدی او سخنان بلا
و سابط بر توی که بر بیادور
یه مرسلگری ایسای نیسا
اخی ابتدا لقی با بی شفا

باب دوم

ايشلند برون ابلخر خود
خدای تعالی بود مساری
جهان حکایت طایر طایر
بود زلیح یوقای صلاح فساد
اندره یزید بن عمر علیه السلام
که سندان برین حریم وجود
گزاره بر نهاد عالم لوری
کوزی آجغ اولابش ختار
کایله نقصان ظلمیه داد

روا بقدر اهل جلدن برسا
عمر الدی کجه اخی کور زر
بیتا دید بقادر هنر نکا

دیدی هی بیبا نه بیبارس قوی
دوش او کجون که بندن حسنا
انگ حبه نیندن انتم سخی
دوش عالم ایمن او در کرس
دوش کم اولمله من خایان
مگر بز دل کبر بر ما مستم
کجب بر فریض بر اعور کوی
بریشک باغی دلوکا کجر
انی بخند نیندن ایدر حسنا
پس ایلا به عاقل که کابل اولا
که بر ساعده عدل خزلانام
خوب بود در بد ایلا همام

قال النبی علیه السلام عدل انسا

بردی طایفه در قیامتند هیت
خلایق بود بر دل کساعتند هیت

خبر من عباد شمشیر

خلایق بود بر دل کساعتند هیت

خدا اول کسینه دترا نلری
بری اول بریشک موشطامش
جوانک عدل ایچی شمشیری
بیرن نورفته ایز ساگز
بنام صلح علیه السلام
ان المقربین عند الله علی سائر من شرف عن علی بن الرضین

لم ایشار سه موقای بکلا
گورک اون ختمد رعایت فلا
بریی یونا ایش که واقف اولا
رعیت صنا کندی حق سوزا
دعوی هنر فوک ازیسا اخی
رعیتکوه جابرا اکلامیا
الغیر اولد که حاجت لر
قبوسینه محروم اولما یلر
خبر ایشه تاخیر ایلامیا
محصور اولد که اوقاتی
همان نومی عیش نفسا ایشه

دعوی صرف ایداج من اوقاتل
رعیتک ندن خبر دار اولا

حکایت

مگر کم زمانه بر اول خان
دوش بر حکیمه افر وریکا
دوش در معرا غفلت یقوسنا
مدام اینه نفس هوا سینه
که مغایم اون تکدر کاهنه
سئل ظلم کجون بنکایت ایدر
اوسوز سا که کوشوم اولر
دعوی بلکه موشطعت یا ایدر
مئل کنت اولد دلت همان
اور فوج بود که سلطان کوی
کنت که عنیفه کار ایلنا
که تنکری رسوی قیلد دعا
نه والی که کندور عا یاسنه
ایدار فقی رفو ایله اقا اخی

مالکند تدبیرن ساغا تنک
که تکلیف بر قایتن مختار اولا

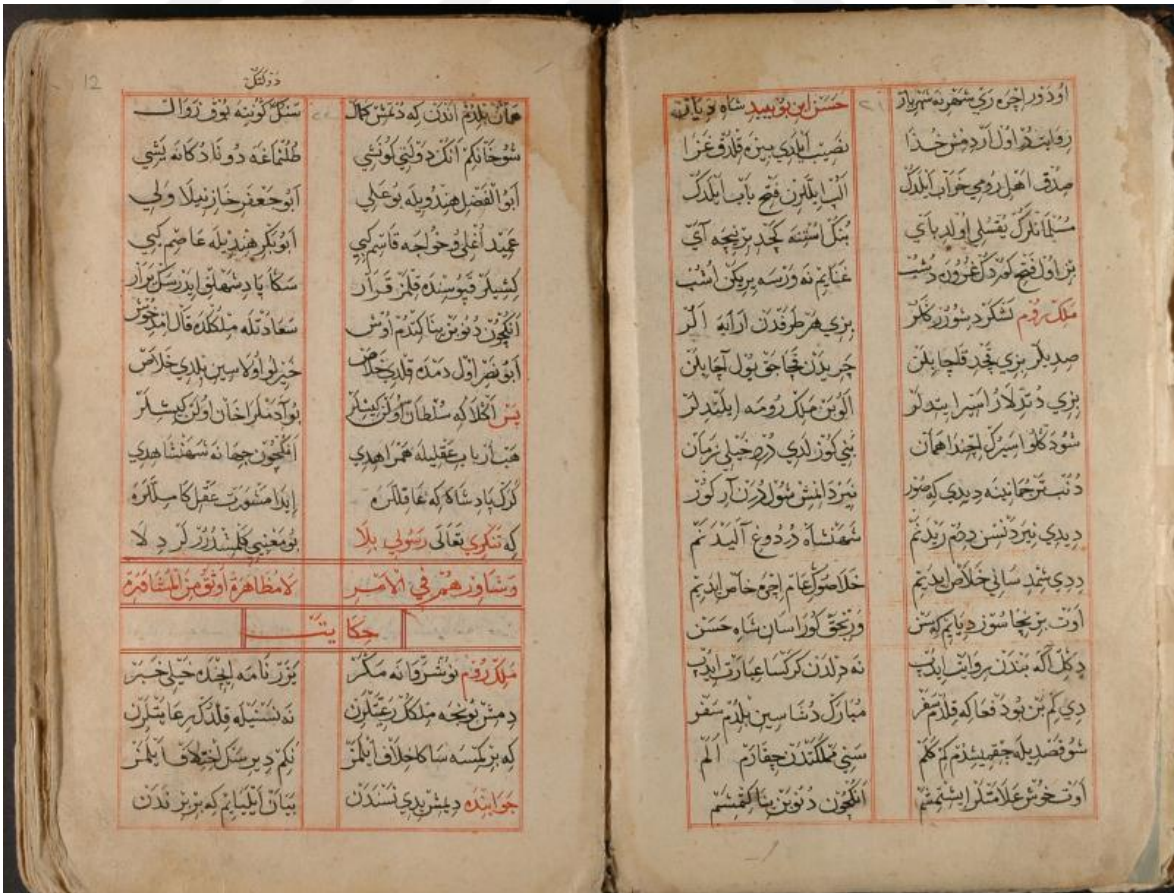
که حکاومدی اکه مکر جهان
نکلم بر سول سن ایا رم سکا
قیب عدل ایما ظلم خور سنا
ایر سئل یلدر ایش ولسینه
در عرض ایشان الکعبه
نه فلد ویسا هب حکایت ایدر
که ظلم اهل محروم اولر عاقبت
دکطن نکسنا به ای ناسدار
که بر نود فخر کج زمان
ندار او رفیقیه ایدر ایشی
ازن رده بر و زو کار ایلنا
قبول اولسینی قیلد دعا
هم اد نایسا و هم اعلالسه
دکا سحیحینه ناسحیح

دگر عتفا ایدار به عتفا ایضا
که عاصی از تو بر ایستاد سکا
حکا
هشام بن عبدالمکد شاهان
ابو حارثه صرد در بدی عجب
دست هوش نه جمع ایستاد
شود و جویله جمع از که شروع
بود اکل که طبع جمع او برین
دفعی مال پیرینه صروف و لعل
ابو حارثه دند در بدی هشام
دردی سول که طاهر به تو عاصی
بشخص اولاد که محمد ایلما
که تدبیر ایدید قلا در کجا
رعینان جمله حسن بود ایدا
قوا عدون **الخصی** اولین
که استامان بر کشیدن و سا
برایش که اول نکر فرمانه
بوتند که کند و مابشر اول

بویس اولاد که اولادکم
نکم دکن انا و فانا ایلما
که عتفا وفا ایملار همین
الکرم اذ محمد وقت
سکندر اولاد که عالم لدا
همیشه بلاذ که صحبت فلا
طغرل اولاد که کبری غویا
که ناموس لقی ایدر خشمناک
او خجیر قوم مدبر لوری
همیشه ازینه یقین ایلما
که **یونان** لردن رعایت لرد
چشم بر اقلیمه خان اولنگ
قبو سینه عاقل کشیر اول
انگد و لوی اولیستر نشانت
حکا
مدام اول ایق کاره یارک
اکن بر کوی اضا قادی انگ

اورد در احوه ری خرمه سواد
روایت اول ارد مشر خدا
صدق اهل روحی خراب ایلد
سبلا نکر بشلی اولد بائی
بزا اول قضا که در ارضون در
ملک قوم لشکر و سوزی کلور
صدیق بزی بجز قلمچا بلن
بزی دتولا را سیرا سیدلور
شود کلور امیرک اچندا همان
دنب خراجینه و بدی که سوز
دیدی بوز نیش رجم و دیم
دیدی بنید سالی خلاص ایدیم
اوت بر بجا سوز و باجم کوش
دکل که بندک و ایترا اید
دی کم بن بود نما که قلام
شود صدیله جعبه بنده کم کل
اوت خورشعلا شمر ایشونم

حسان اولاد که دوشین حال
شوخانم انکد و توی کوشی
ابو الفصلا هر دو یله بوعلی
عید اعلی خواجه قائم کبی
کشیر قوسینه قلم قرار
انگور دوتورینا کتیم اوش
ابو نصر اول دمک قاری عتفا
بش انکلا که سلطان اولد کشیر
هزار با بعقلیله هم راهدی
کل باوشاکه عاقل لر
که **تکری** عاقل **تکری** بلا
و سنا و هم **فی الامر**
حکا
مکرم نوشروانه مکر
دمتور بجه مکرک عتفا لر
که بر کسه ساکلا خلاف ایلر
جوان دیشیر بدی لشدن

بر بودم تو غم آزار دکن
الکعبی تو هزل غم من هیچ
بجی نه فلدسه و عدو و عید
 که **دخ** هر ترا می آهلسا
بجی کلام عتاب آلیسم
 آدلمکچون ایلام عتاب
 هم **بجی** تو که داد ایلم
بجی عیب تو که کویلسا
 او تو طغر و غلبه بول بلشم
دخ بل بر اثر تو که جله ای
 مگر زنی ندیمر اولایلسا
دخ هیچ گوهر تو عیب که اول
 مگر عدل اولاینگل آرفی
دخ هیچ اثر تو خطا تو اول
 مگر مشور و کرد که عزیز صواب
دخ هیچ نشسته هر نشکر می
 مگر د لکل صیبا د سنی

نگا یازدن داخ اغیار دکن
 کورما شتم نفی امر من هیچ
 خلاف ایلمکدن اولدم بجد
 بیزدم بویون انک اهل نا
 کنا هذدن ازو عقاب ایلم
 خشم ایمن ایلم تو عتاب
 رعیت تو با که شاد ایلم
 کویلم که خشم جان نه کویلم نا
 انکون اولان حبیب و بلشم
 لجنه طبا اولای ای قبی
 بویون وزیریا بیله اولای صبا
 ایلام زنی عمل کنده اول
 که عدلیله شنه باشه لتری
 پنا بال تو دم بلا ستر اول
 اولیدد سو اول که هم انجوا
 جن د سنده جوخ اول ساجری
 اذ آهستلی فی صیبا د سنی

بوی اول که میکن عمارت ایلام
الکعبی بوی قیل حقیقا قبی
رسوله سوال ایلام بل دکن
 که سا سا ندره شهنشاهان
 ندن در که دت بیک ایلام
 بوسو بویلم بوسمه کلام
 ایلم سندن در قران انک
 بوی قیلسلا شفقنا ندری
الکعبی بوی عمل کنده رخ
بجی بوی جمله ایلام رخ
 بیک ایلم کلکرا و بوسما
حکایت
 سوال بوی آرسا سندن
 در بوی که در بوی ایلام
 ندن در که بوی جودی بوی
 جرابنه در بوی آریا بعتل
 ولا یته شول کسه اولی بوی

بیک ایلامی بویلم در ندر
 ظاهر جودی بویله طولی نام
 الکیج هم بوی جودی همان
حکایت
 مکرشاه عادل که بوسروان
 کله عرصه قدر بویلم آکا که حال
 شور سیمله که بی نهایت در
 ندر بوی عیانتا و نون مال آکا
 قلای شهنشاه لایق انک
 جرابنه در بوی اولد و نون شاه
 که اول ایلام دفع کیم در
 انکون که شاه خروسه پتر
 شور و بوی که داد ایلیا انکرا
 آرسا بوی حسن و جمال
بجی انکرا اولای بوی شورت
 کویلم که شاه بوی روان
 هنر عدلیله ایلم انکرا

شفا غدا می اولسا مشهورا
کوینم نبل اسنه شفا جریغ
دچی بری سنجانی بیکل
اگر ایوا دیله اولور سکل
دریستینه عالم بختن سن

حکا

سکندر الوخانن عالمه
الشریریدی انا بیکیم
اگر خوار اوتق دلا مازنگ
نه دریدسه ساری خلاق ایلا
در سنل سالک هلاک اولسا
دریغ انه ابله عطا اهلنه
در سنل هر ایسل اولاصوب
ایوک اوله دولکل ایشخار

حکا

معاویه احنفلن ابری سوال
دری نیجه دریندور زمان

بکر مشخ اینه سنن نمان
چن مصلح اولسک زمانه صلاح
وکر مقید اولسک فساد وکر
دری عدل قلم دیندر رسول
که عدل اولدر نیجه وایته

العدلجه وایته

فناخیزه ضرور کم سزا
دری اولکه برکسه ایلاکاه
ای عفو ایتم بر سلامت اولا

مخسه باقیه

نه ایش خوش کلر ایدورک برک
بکا دریدر عفو ادری پور شاه
کرکیز تکلم ماکند اولا

حکا

ایحضر یکن خلیفه سکر
بر ایش ایشلر ادری کتا بو بوز
امام سبکله که واریش اولک
شوخیلین کم شاه کاخ ادری
دینش بلیغیه ایشیدامدک
در سنل اولخر عالم سوزن
خلیفه دریندور بیکل بنیدنم

هر ایتر اولن قو کورت اجرین
مذکر اهر ایشده عادت ادرین
سختن ظلمه بیل اینه عدل ابلکل
دچی قومه انصا وهر کارده
که تاشق باطل ادری بیلینسا
دچی ایستکوی اول اینه اول
در سنل که سلطان اهر کلدن
که چوقکله سلطان اهر حاتم
حکم بچیز اولدر بیلر نظام
کریم اینه خلفه کریم اول قمر
دچی عادت ایدور بچولدر بکی
اوت کی سیاست اولور کرک
خضوصا که کله اهر بکر اولا
کرکیز که سانی خلیفه اکلیمسا
که کسرتیه تدبیر ایشخار
که طلسمه نقیشت اول اولی
کور اول صور دچی ایشده معبود

که نابلیسن باطنن ظاهرن
ضمیم جمع بی سعادت ایدرن
دکل ظلم میل اینه عدل ابلکل
اولدر دیشلر ایشخار ادر
هم اول ایشده حاصل ادر بیلینسا
که کسرتیه باطنن اینه اول
زیا اینه بویغ اول اینه اهر کلدن
سرتور وچدرین اهر عدم
کیدر یاد شغلاره اهر اهر کم
رعیت اوله رحیم اول کور
جهان اهر بچنک هان قور بکی
در بوسکل یاستور اولور کرک
مخوذ طایفه بی وزیر بکر اولا
دچی کولکل کی سلیم اکلیمسا
شو خاست کی کیم بیاسیه اهر
چو اهر دما قور اول اهر
اهر بوشلر اهر اینه اهر معبود

در مشد دچی کله ویم ایشخار
اکن اول اهر اهر جمع اولسا
چو اهر اهر سوز اهر اهر اهر اهر
عوض لعل اهر اهر وار سا
که شاد بلیغ اهر اهر اهر اهر
که هر کم کناه اهر اهر اهر اهر
ای عفو اولم که اهر اهر اهر اهر
اول اهر اهر اهر اهر اهر اهر

خطا

ایشخار اهر اهر اهر اهر اهر
در اهر اهر اهر اهر اهر اهر
فلا یا اهر اهر اهر اهر اهر
مذکر اول اهر اهر اهر اهر اهر
اگر یا اهر اهر اهر اهر اهر
هری ناک اهر اهر اهر اهر اهر
نه اهر کم اهر اهر اهر اهر اهر
که شاهک اهر اهر اهر اهر اهر

که بر صده وز سه علا آکا کلر آکا ویر ملا و و و و و و و	<p>در پینه فریاد قلدی قری ینا نامه نوزدر سلطان آکا در پی بر التاومه دتلوه هج در مین جان که دلمه دینگر در مین جان که دلمه دینگر در مین ابل اوله کوردنم سکل سینا که بیما که مشغولین نر اوله سلطان اوله کوردنم بر سوزدن اوله سلطان نور دی قریما که داد ایدر علا در ان چکا که ورزب اوردی قری سوز شاه جهان پس آکا که فرزان سلطان اوله اوت بویسا سنتر اوله ایسر سبا هیروکی بیست لرا نه دکلر که کور ایسر لشکری که سلطان کشر کور ایسر</p>	<p>اوتن انلری یاد قلدی قری که عدل اوله ایدر اوله آکا قلی عدل اوله ایدر اوله آکا انکه عدل اوله ایدر اوله آکا نور ایسر دیما بیست لرا سوز که دلمه کور ایسر ایشما که دیما که مشغولین دلمه اوله اوله کوردنم دیما کوردن اوله سلطان قری قریبه کلر بلا کیدر عدل کلر انکه کوردنم کلدی عابان اوله آکا گرگم کلر ایما اوله آکا یتاکم ریاستن اوله ایسر سلط قوما دشر حین لرا اود کلر کورت هم رعیت لری جهان بر قریب اوله کوردن</p>	<p>کوردن شاه پلسان قلدی قری که کفر به عالم عار اوله اوت ظیللا بیقر مملکت یتاکم کلر علیه السلام</p>	<p>قویسه لجان قلدی قری عارف اوله ایدر اوله آکا وز زیاد ایلاد بیقر مملکت نومعین باد اوله کوردنم</p>
	<p>دینا الظالم خراب اوله کوردنم</p>		<p>الملک قریب الکفر</p>	<p>ولای قریب الظالم</p>
	<p>یتقی اگر ساه معلوم اوله اوت ظیللا بیقر مملکت نه دکلر اوله کوردنم که کشر قلدن قور ایسر نور ایسر نه نصیر اوله کوردنم اگر قور ایسر نه نصیر اوله دیما اوله کوردنم که اوله آکا اوله کوردنم کوردنم که بر حین اوله کوردنم</p>	<p>بلا مین که بر حین معلوم اوله ایدل کوردنم ایلاد بیقر مملکت اود کلر کوردنم اوله کوردنم دیما بر قریب قریب کوردنم خلایفه تدبیر ایلاد کوردنم سکا دشم اوله نه قور اوله کوردنم اوله کوردنم بر اوله کوردنم سلطان اوله کوردنم بری بر قریب کوردنم</p>		

کوردن لشکری اوله ایدر ایسر که بر حین اوله کوردنم اود کلر ایدر ایسر اوله کوردنم اگر حین اوله ایدر ایسر سوزن باد شوق غور اوله کوردنم کوردن مملکت سده کوردنم که صاحب قردن بران سن کوردنم جهان بنید سکا سن کوردنم	<p>در سقا اوله باد شاه</p>	<p>کوردن لشکری اوله ایدر ایسر که بر حین اوله کوردنم اود کلر ایدر ایسر اوله کوردنم اگر حین اوله ایدر ایسر سوزن باد شوق غور اوله کوردنم کوردن مملکت سده کوردنم که صاحب قردن بران سن کوردنم جهان بنید سکا سن کوردنم</p>	<p>کوردن لشکری اوله ایدر ایسر که بر حین اوله کوردنم اود کلر ایدر ایسر اوله کوردنم اگر حین اوله ایدر ایسر سوزن باد شوق غور اوله کوردنم کوردن مملکت سده کوردنم که صاحب قردن بران سن کوردنم جهان بنید سکا سن کوردنم</p>
	<p>در سقا اوله باد شاه</p>		
	<p>دستور غن اوله کوردنم خریب اوله کوردنم بلا شوق دینم ایدر ایسر نور ایسر کوردنم عطا قلدی اوله کوردنم که ایلو بری کوردنم کوردنم کوردنم کوردنم کوردنم</p>	<p>مکر شاه کوردنم نور ایسر کوردنم روایت قلدن کوردنم نور ایسر کوردنم برای اوله کوردنم اگر حین اوله کوردنم دیما کوردنم کوردنم کوردنم</p>	

<p>بنویزاد آخبر دعی کند و تو بگوئی دست عزیز حقیرانه ارسلان ویرسان مگر شهر لا کوی و کایت او لا خلاف ایما کند و تو بگوئی مگر عذر واقع او لا بدین که شوزینه فریاد ای دلخوار خصوصاً که عالمن سلطان او لا</p>	<p>او امیر کواهی به در پدینه دوت و ریوا کون کم محاسب او لا دخی باد شاهینده طغری کرگ خیانت نیا بقسلا یا رست و بی نعمت حقیقه همت بیت نه از سکل انصاف و برین دل دیشتر او را اشتغال کرگ که کل انستین کلنی قوت دار</p>
<p>حاکمه دخی جو خطاب ابودیم سکا اوت عاقلا بر ایش پتر برین جری بیل اسکل و تر خدا او طبعیکه در پیش کا بگر و لجه اولدی که یاد ایلم اقبسون کم انترسه در نهج با</p> <p>جفانه اندک ایس وزارت و خدا بی مک اگر شکر ساکا کریم ایلیسا وزارت و در نهجتم ایلیسا</p>	<p>مزاراد اکل فات اکل نه تر سکل ای بیغیلا بکل ای بیغیلا برین تر سکل اگر وزسه عالم ای جان کل کریم که نسته بدین استین که دیشتر اولر خوشای شو کریم خر نیز سوسکل کباب شو کم دنگه قیما به در هم پتر نه کم کریم تر سکل اولر اشکار</p>

<p>اینگل از لر و زلف لر پیرا پیر اگلا که پیکر پدیم کرگ بیبیدل کسور سوسنی نه دنگه که آرتسه مالک سکل قیما خیر احسان یولین او بکل دی خرج ایله عالی عمارت لر که بوخا که اتریز او اصالدن نه پیر ملکت که ویولان او لا پنا آن جفد ایله دعوی قیل که تو قیرار تا شمشنا هکل دعی انکاس اولون سبب خرم کرتاری اول بای</p>	<p>و جنس که معروف ای شاه زمان بگا بر بیق کوی عطا ایلیکل که دارم ای بی عمارت قلم بیترش نیندا اولنلان شاه نه دنگه بیق کوی در کاشکا و رب انه کوشه نیشتر اولر اگر دیر اولر ملکتدا نسام پنا کلدر لر پادشاه قاسا در دیر نوبکلی نام آردق بلغا و بزیا و برگاه پتر بگر اول و زبری که معروفی در دیر نوبی استیون در لا که بن و ایلیکن قادم خراب هم بیونام او تر سا و زبیر بو سوزی دجعا کین شرفان عذر لر کولادی عطا لر قلب پیر اکلا وزلر کم وار او لا</p>
<p>حکایت اوت بیلنا اول آیت در وزیر کی برینه حتم ایلمش قوشن تا که اول ایندا بیونا اتر ساعه بز کوشه قلیغیلا</p>	<p>اگر ضم ابودیم و زرد سکل اسمان نصیب و ک بدن دعا ایلیکل دعاسا که حقا عبادت قلم که اولدر اولیه کجیا پناه و رنگ بوسون اربع او کا صکا بی حصر من نیشتر اولر بزاردشون بلغا و برین تمام نوتای کوی قلعه مه قاتپنا او و بران کوی کم اگا واروق نه دنگه اراد و جبالج اریر و رب کند و حالینه مشغولای ایچون کلردم که سلطان بلا خطا اینتا دوم قلمه صواب پنا ایله استایه اندن امینر وزیر اولدی آن پنا بوخان اکل کولمینی بر صمد لر قلب کولدر که سکل ایچون معمار او لا</p>

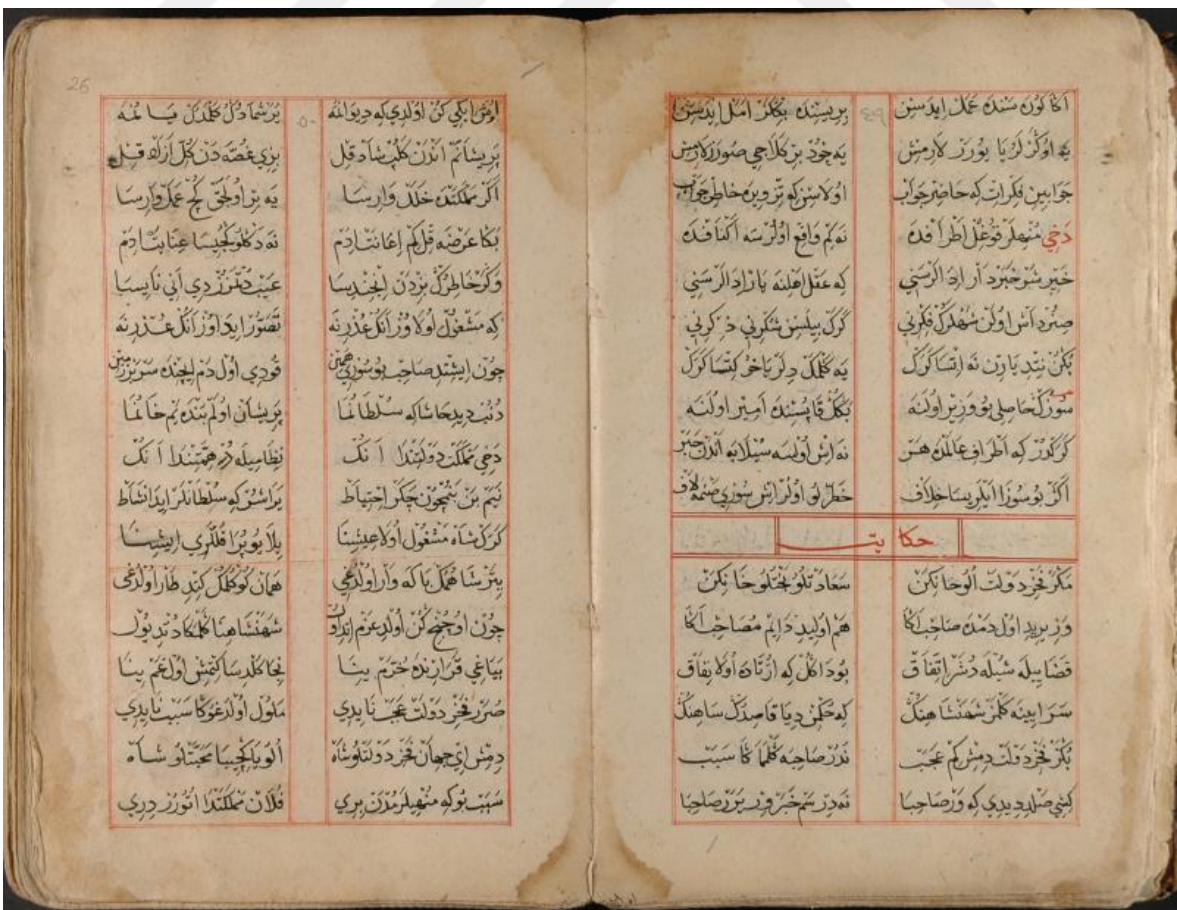

بوفند که ظلم ایستاد در دنیا
 که گذر زوزیر که داد آگینا
 در لرساقضا او معلق در پی
 شویم داد پیمان او بر اول
 دخی لشکر آقا طایع او بستر
 وز بری که لشکر قبول آتینا
 بکلمه سودی ابر از آن آکا
 انگیز که شاهان شاه او بکنی
 همان لشکر بلا بگذر فرام
 جهان بگذر لشکر بلا او بر
 عازت اول غافل ملا مملکت
 نه دکو که خابین رخ آثار سل
 همیشه که در قفسین خاندن
اگر طفل او وریده شاه سل
 سن افکن ای ای که آقا نظر
 انگیز که شاه زاد او لشکر
 مینای صوفی را بر غور سرد

بوی جلی اگر نوبن طعنا
بدر آنگاه که هم پیر اول آگینا
 چینی وار واری رسیدن او کا
 به دانا او بر باخ نادان او بر
 اگر ابقا قبله دانا بیسا
 نه یوز او شوکی که کفر بشدی
 سنی حسن و خجلا طرح ابر
 و کز اوله نادان سکا خجلا
 که دانا اولدند سلامت کلر
دخی هنر نه بیوا که شاهی کلا
 که کز و ز بر که تناف فریا
 که ناکاه فرصت بلور غلد
دخی یاد شاهان هر باحو اپی
 شور شما که شاهان بین او اپی
 عطا بیله کلد که جاستور قبل
 که تادم بدم ساه که احوال دن

اگر بوسه اوله باخو بیتا
 بوعالمنه داد بیله آد آگینا
 چکنر بکا از کز بر بلی
 شویم ظلم ادا اینسه بال نظر
 جهان بکلی اوله بستر
 از شمایه آلی صبر سا نیا
 مثل اوچی اولدند دینش کلر
 رعایا به بشینه اولدخی
 او را اولسا کم ابراهیم
 ام کز بر از کز بر اولر
 سقین غافل اما اولدند او
 جیانت اولن بین کتار سل
 کز مایس جور قی جان دن
 بیل بل او در یاد شاه سل
 که کزد که دایم اداش حد
 بلا درن آزان اولن کز
 که بز کلک اصلیلان سرد

بوی بیکی اگر نوبن طعنا
بدر آنگاه که هم پیر اول آگینا
 چینی وار واری رسیدن او کا
 به دانا او بر باخ نادان او بر
 اگر ابقا قبله دانا بیسا
 نه یوز او شوکی که کفر بشدی
 سنی حسن و خجلا طرح ابر
 و کز اوله نادان سکا خجلا
 که دانا اولدند سلامت کلر
دخی هنر نه بیوا که شاهی کلا
 که کز و ز بر که تناف فریا
 که ناکاه فرصت بلور غلد
دخی یاد شاهان هر باحو اپی
 شور شما که شاهان بین او اپی
 عطا بیله کلد که جاستور قبل
 که تادم بدم ساه که احوال دن

اگر بوسه اوله باخو بیتا
 بوعالمنه داد بیله آد آگینا
 چکنر بکا از کز بر بلی
 شویم ظلم ادا اینسه بال نظر
 جهان بکلی اوله بستر
 از شمایه آلی صبر سا نیا
 مثل اوچی اولدند دینش کلر
 رعایا به بشینه اولدخی
 او را اولسا کم ابراهیم
 ام کز بر از کز بر اولر
 سقین غافل اما اولدند او
 جیانت اولن بین کتار سل
 کز مایس جور قی جان دن
 بیل بل او در یاد شاه سل
 که کزد که دایم اداش حد
 بلا درن آزان اولن کز
 که بز کلک اصلیلان سرد

اگر بوسه اوله باخو بیتا
 بوعالمنه داد بیله آد آگینا
 چکنر بکا از کز بر بلی
 شویم ظلم ادا اینسه بال نظر
 جهان بکلی اوله بستر
 از شمایه آلی صبر سا نیا
 مثل اوچی اولدند دینش کلر
 رعایا به بشینه اولدخی
 او را اولسا کم ابراهیم
 ام کز بر از کز بر اولر
 سقین غافل اما اولدند او
 جیانت اولن بین کتار سل
 کز مایس جور قی جان دن
 بیل بل او در یاد شاه سل
 که کزد که دایم اداش حد
 بلا درن آزان اولن کز
 که بز کلک اصلیلان سرد

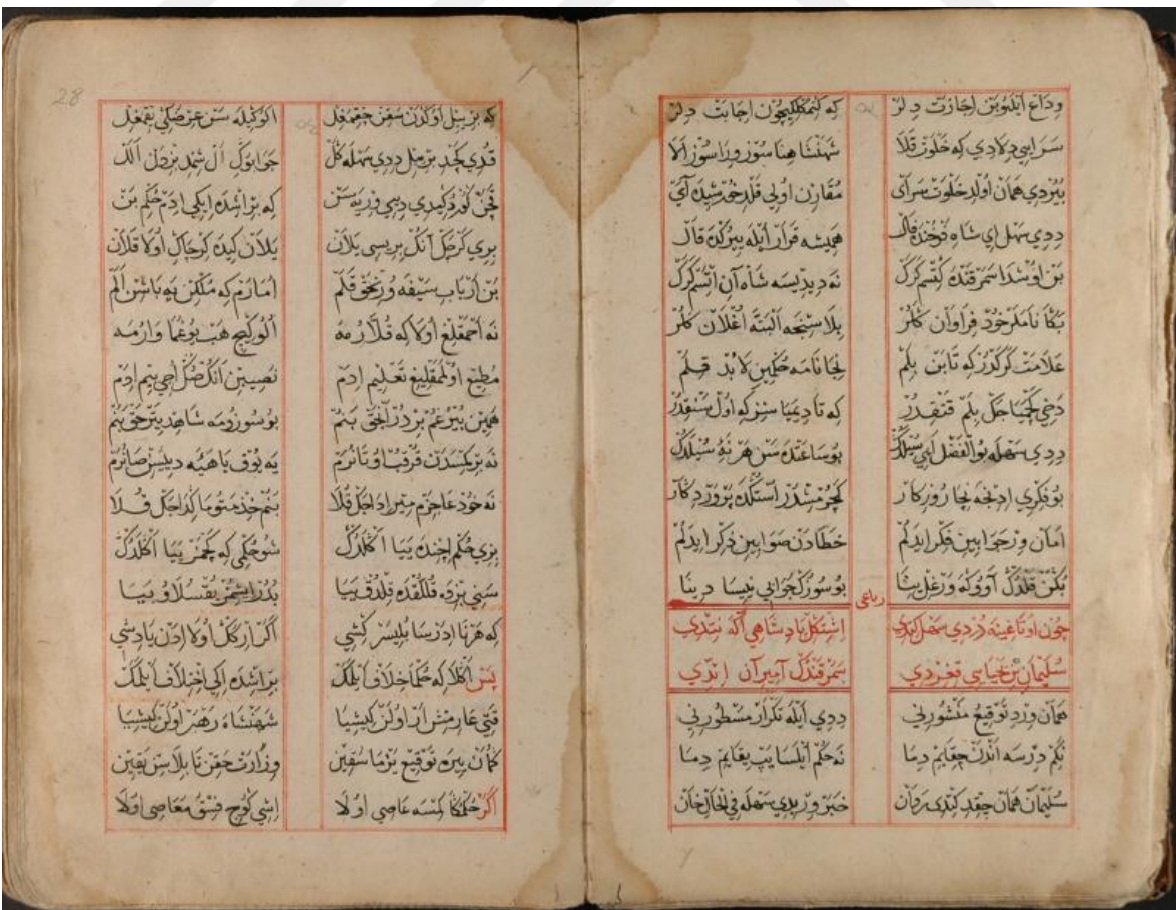

بکا نامه بر منش که خافان غلان
 کلاهی در دی دیدن بلدم
 در منش آنگون او روزم سکون
 که بخون بر آنگون سلطان اوین
 بن آبی بوردن فلا سلیم
 بکن یاد شاهم بزین کوردم اول
 بو سوز خوشتر شاهان بقیاس
پس آنگاه که دلچین بویس سکا
 که سلطان نکر خالی بیستین
 شهنا همکا آن عرض بیدین
 سسل هوسیار اولد خلی بلا
اش ایینه اهلی دکلر سیسا
 قضا بیله ندرت بر مار کبی
 هزارم را نایله نا اهلنا
 ورن کیشندار کناهل جوچی
 رعیتکی سس طمع ای دین
 سقون و زومه پوداه داد اهلنا

مشکل عا بل تخلصه ایشتی
 آنگون که و بیچار کند بیتر
 کور ایغه با بی بیجه اوز کی
کور بیزیم ملین اولن ایضا
 اوت نشنه اولسا ایچرا طویا
پس آنگاه شوغاهل کمغلیس اول
 قور جایه بکوز له طبر اولچتی
 کور ایغه کندوبه بیسار کز
 صل اوجی نه باقی قلر ساد را
دجی کندور فرمانی اوللا
 قائله سوزم خلایق را دا

حکایت
 ایستدم اول فضل الوحانیش
 سکر سهرل جوخند در کاردی
 سمرقند آبی امیر المکی
 یوزب ورد قوج خلعت آکا
 لکلحال کنن سرایه کلر

وداع ایلوین اجازت درل
 سرایه ولادی که خلوت قلا
 بیوردی همان اول خلوت سرای
 ددی سهل ای شاه و خوند کلر
 بن اول سدا سمرقند کتم کز
 بکا نام کورجود فراوان کلر
 علامت کر کز که تابن بلم
 دجی چنجا کل بلم قفدر
 ددی سقله اول فضل ای سئل
 بوکلری اوجنه چار روز کار
 امان و زحرا بین کلر ایدم
 بکن قلدر اوله و زغرایسا
چون او تاغینه ددی سقله کلر
سلیمان بیخایی جوزدی
 همان ورد قوج مشور بی
 بکم درسه اولن چنایه دما
 سلیمان همان چید کزکی دکان

که بریل اولدن سقون چمن کل
 قوی بکدر بویل ددی سقله کل
 چن کور ددی بی بیجه سس
 بری کزل آنک بریسی بلات
 بن از ناب سیغه و زحوق کلم
 نه اول سقله اول که قلار مه
 مطیع اولمقلیبه تعلیم ادم
 هوبن بیزیم بزد لقی بهم
 نه بریکسدت قویس او تانیم
 نه خود عاجرم بریم اولکل قلا
 بری حکم لیزنه بیساک کلر
 سقون بیزه قللقه قللقه بیسا
 که هر نادر سا بیسار کبی
پس آنگاه که خا خلایق اولک
 قتی غار منش اولن کیشیا
 کتان بیزه قوج بیزه سقون
 اگر کلک کسه عاصی اولک

برایش آید آگاه که در شاهان
شوم کند و عو قبحا اعتبار
 سوزینا انقدر آنک خطا
بسیار آگاه که سلطان وزیر بیلا
 نه حکم از سل قطع در توفیل
 که باقی قلاحتی بنارک
در سکه نگاهل معشر اول
 فعل مشرحتین قلا در فعل
 اکنون که شاه نگم خیر مشر
 وزیر سینه بکر از کورنگ
 رسولک سوزن در علیت کلام
اداره الله انبیر سیر اجمل
 وزیر صدق ان نبی در کنه وان در کن
 اعانه داد ارا در غیره در کلام
 وزیر از کنه که بجه شراب
 که بخور اولن بی خیر اولسر
 اگرند بر لقا اول با د شاه
 وزیر بده مدین از بیعت حال

نه شکر نه مال نه باغ نه راع
 قوی مکت اوله نیز ز سر
 اکنون که هر بزرگه خانی اولد
 جن با سبان اولیا حسن
حاکمه
 وزیر بده خلی کلام ایدم
 سوزن آلا بنا بو عمارت پتر
 بکر نردی باه کنگ کورک
 سینه شکر الی خدمت فلا
 او سوزن او پنهی اولن باهی
 کم او سوزن سله کند بلر خانیته
باب **تجیم**
 وزیر لود کلام که سلطان
 کنی خدمت الی هر زرتی
 اکنون که بر باد شاه کنی
 آنرا خالی غل خط ناک اولر
 زواله بتیله هر اولو بی

اگر غنما اغری یا یکن
 اکنون در احد علیه السلام
من اقبول من ابواب السلطان
 عزیزم بوسون ضرر منک
من نیر من کسب الملک اجرت شفا
 همه سکه تقدیر لا اتفاق
 نه در سم دت انی سلامن اول
 یقین ایلدجاسنی یاد شاه
 ارفاق و در اولم آقا یقین
 شو ساعته غایب نا یقین اول
 کنی هر ندکم اولر ساسین
 عزیز اولد عجب ابل اولر سن
 سن اولر کجا اوله ابل نظر
 شکر اولر کجک نیتدی خندا
 نه شکر ایدین کم مقابل اول
 اگر دینه خلقی در بیلا تمام
 که نیتدی شکر فی بد لر

او شکر اولم در سکه شندان
 نه بیرو که شارع بیتر شاند
 ز کاتبه صوم نماز و نیساز
 بیرون کلاما که مسخر اول
در سکه سلطان کا خدمت
 بو اولن خصلتی حوی اولر نظر
بهری بو که شاهانه در کورک
 مقرر اول انرا جمله اعدا بنا
 اگر چه شرع حضا اولر بد
 تا نیلا آن دفع ایدین
النجس اولر که سلطان کا
 آشنا اولر دت و فایله ایت
دخی یاد شاه کل کور شکر
 که کوهی دلا دکن ایشلا یین
اجتنب شاه خلاف ایلما
 که شاه مخالف اولر لاله حق
ان الله یغضب علی من خالف الشکر

<p> افکله محتسب در معبد دمش نعل که بوی کلا آنکه غم غایت صبر او بستر اودر صبح خصلت بود بر سنگ سوزن خن او اما بسن سوزنا آکا این اولم حاد را بلکل دیایم بش اولم خصلتی کسنا به فائده خشم ایما بش التجبی دخی کوشن قیل شول اولم حاشه کم وید کویکا گرگ قلعهم در کلد ندغل دخی شتر کوشن لدر خال دخی اکروله صرق تلان بوارن قوتقا فاسیلاهمان بوخوبغه کرسن بر صر لسن در کسل اولم سکه معلوم انی اوت بکنه و غرا که نابیلین </p>	<p> سن انکر باشو که عاشق ایتول لمناج ابلیون چلبنا بلا دما سونلر آکا که بیلر اولسن نه دکو اکجا ورا شاه انک که کسناح کور قیسن لورنا بیز اولم معتبر انکل اولم غیبار ایله آکا قبی به کلدن قو کا به یاد آدمنا دشب آن خاطر جعل خوش قیل قوسیر صرق ایله دایم آکا به دخی کویب فایده اندغل اجیبور هم اولم قلدن خال بوز یار صرقی اشدن بلان شهنشاه خدمت کلدن کوزان آرا غلام دغم بری بولسن در کیم در جین اوم انی نلد خدمت انکر قیلین </p>	<p> کلوزدر العون بیان ایدم بدر تجسس سلطان کیم دیر سا جو ابرین انکر سوزنک اشق سک برنج اولم که سلطنا ندر که فائده بی حرمت اطلابین اک حاجکل استکل شاهان اراغ اولم خدمت کلان اوجین شوم خدمت ایدلر کخانیته طهر برنج اناجیانت آکا به ما لینه نکلینه یارازنا سقر خانی اطلادر کسل اوت قی کر کوزله قلا رسا ادر کسلن اظهار ادایم دما در کسل قوماغل نصحت نین غرضان کوی سولیا شو کچ اکر احمق اولم خصلتی قوما لک صبر یار ایلکل </p>	<p> که دهنما اندم عیان ایدم به کج وقت اولر ساجو ایدنا در کل اولسون در کسل ایشکل جهان نینه استکل آن بکر قیلار یله اما بسن او و یار سا استنه اکلدر گر کسا در نلر دیجان کچون کروز کانا قیدر بلجانیته که انون اربا غایت سکا سوز کعاصی جوینا آر نه ادر بسن اولسن کلدن قراغ عمد اولر ادا سن کلدن وارنا حضور نده ایدر ادایم دما کور بسن نلر نه صحت نین غرضان اراغ ایله کلدن کوی جمنا نکر عباد تلر انون مدارا به کوی اعتبار ایلکل </p>
--	--	--	---

<p> ادب کند بیسا کیشنا کورک حضور سکه سلطان قیل اولر تلا حون در بند کله غا قوشی ازی سلیه شاه قوشن طرب نه دکو که سوزیله معروف ادا دردی سند باد اولم کیم بیان شهنشاه خدمت کلدن کراسق بواج در لور کوی خطر لوسن که سوری کان زبانی بویسن دردی بقرا اوسر که سلطان اکر کی اولم کرامت اکر ایلنا بوا اشدن که بر کرج کاسی که سقر اکر ایدر شادیم کتا کوزنرنا اول کتاھی ادا شو کسنا به بر یله بر کوزنر مختل بیور کوشن اولم ایلکل صغیر کلدن سیر کن </p>	<p> هر از کاکو هم در شینا کورک ادب سقلین خرمیندا اولر سوزی ستم کلدن کابلر ایشی هلال اولم اول با شتر شاهانه کور کسنا خلیغا کدا که اندر قریلد کیم بیان دخی از سلان به کور کتل از که هر ساعت ایلد کوشن بلنر که قریله جانی بیدین رضایین بلق ندر انکر سگاده کوز کوز اکلاینا دخی اتمه عمر کلن اندک و غا انی غم و ادا ایلنا بر کتا اوز سحر کوز اهی ادا کوزنر که ایلایه ایزق کلدن اچ کتا بیلر ان خوی طولن نه بیلدین اوله با بیر کن </p>	<p> قال النبی علیه السلام اولم قلا و زله سلطنا نکا بوز لوق قلا و لور کسل آکا بنام محمد علیه السلام مرا امان طلبنا سلطنا اوز غین هر کدر سا دینک جکا کور کیم زیانته فضل شاه انک خاص کبیر دیر بیان در بیدی که اولم ارازدن سقیمانه ادر کوی خوبدر بوسوز کلا آن بوزا یلا بکر نینه دشی اکا انا شهنشاه اراغیانت ادر بیور که ده جکار انی کوزنر کیشی صدر سلطاننا در بنر اکر اولسن نه وارینه </p>	<p> لا بدع المیز و غیر مترین که سا نکل انکل اوجا کتا مستکل اولم کلدن کور سکا بیوری بر معنیبه لا کولم عوزیر اولم کوشن اولم کوشن که اولم اکر اکر با دوشاه نکر سجد کلسق دردی امان سقو کلدن انی اکر که محلول اولم اطلاندر چا بسدری و در دیم بلا کور کوشن بر یب غاف اکر ادر فضلون سیاست چقا داره استیلین جوی اومر عیانت اراغنا دل اولم به کاکا نکر کچال </p>
--	---	---	---

اگر بادشاهها بدویم اولسین
 قزقل تویم اولسین
 که چهلین سوزیده و تو دنا
 نقالت کردا و لطافت کلا
 اگر تو معافی بدم در پیش
 نه در رسم دقت فی عمل انکس
 ندیها اگر حسن نظر اول
 که کوریدر اندک غور انیسا
 ندیها اگر اوله محبت شناس
 بزنجی اولر سابعایت برار
 اگر فارسی سید اولر سابعایت
 انکس که ناکه دنا اتفاق
 اوخلدک برکتسه بو نینسا
 نه مقصود و اریسه شاهنشاه
 اگر کان شعر معافی اول
 نه دکلو که اشعار اشیدار
 که بر شمع حاجت اولر معانی

کون که کرسوین علم اولر
 در یایم اشکط علاما حاجی
 ارم باغنا و فی ذق دنا
 صفایله ذوق طراوت کلا
 شهنشاه ندیها اولم در پیش
 بریننده بل بل امل انکس
 کونه اولمیا خویبار اول
 فرخ در لری بو سوز انیسا
 معین اوله کدوه طله حواس
 که سلطاننا اولیا اوله بار
 اولیله انما که صید قلوب
 بزنجیه سلطان ادا انیسا
 ندیها اگر آنه طره انیسا
 ندیها اولر سابعایت
 طبیعتن لغمان ثانی اول
 نه وزیندک انسا نخون ادا
 امان در میون انیسا روان

دویم اولر سابعایت اولر
 که بنلان ناکه اولر انیسا
 سن اولر حاجی بزنجی اولر
 که مطاوت سن شاه طار اولر
 دخی ساز دوق کوز سنکا
 انکس که ناکه سلطاننا
 که مطر صغاما به اولر
 چلیبا بد بر جام نوش اولر
 دخی نوز شطرنج بلک کوز
 اولر انیسا در حال اول
 هم انیسا اشعار انیسا اولر
 بدیعی لطایفه کوز سنکا
 اولر سابعایت سنکا اولر
 معانی کوز ندم اولر
 اگر حافظ اولر سنکا اولر
 سنکا انیسا در حال اولر
 اولر سنکا انیسا اولر

بزرگ ندیها اولر علم
 کوز اولر شاه انیسا
 نصیب اولر سنکا اولر
 سکا هر اولر انیسا اولر
 دیاریم خور کوز سنکا
 نهان محبت اولر سنکا
 چلا سنکا اولر انیسا
 شهنشاه کوز سنکا اولر
 انکس برده سنکا اولر
 قلع غصه سنکا اولر
 لطیفانه سنکا اولر
 که طویلی کوز سنکا
 این انیسا سنکا اولر
 شهنشاه اولر سنکا
 انیسا بر اولر سنکا
 سنکا اولر سنکا
 سکا اولر سنکا

که ناکه سوال اوله بنلان
 دخی محبت اولر سنکا
 معانی غرایب چکا بلوی
 نه دکلو سلاطین کوز سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 اولر حوضی سنکا اولر
 کوز سنکا اولر سنکا
 که وقت اوله کوز سنکا
 سنکا اولر سنکا
 سبب سنکا اولر سنکا
 اولر سنکا اولر سنکا
 پیرینا کوز سنکا اولر
 جهان اولر سنکا
 دري قار سنکا اولر
 سنکا اولر سنکا
 که شویسن ندیها اولر
 بدیها انیسا اولر ندیها

جواب ایستیز عمل اولر
 سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کلر کوز سنکا اولر
 شهنشاه روشق نهاد اولر
 سوزی وقت اولر سنکا
 بر امرو صاعت سنکا
 انکس نیمی صدرن اولر
 که شاه اولر سنکا
 اولر ناکه سنکا اولر
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 اولر سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 اولر سنکا اولر سنکا
 اولر سنکا اولر سنکا

دویم اولر کوز سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 اگر شاه مجلس کوز سنکا
 قدح سنکا اولر سنکا
 بسک انیسا اولر سنکا
 اگر ساق اولر سنکا
 یعنی بلک شاه کلر سنکا
 انیسنم که مامون سنکا
 ندیها سنکا اولر سنکا
 بلا بید لجر کوز سنکا
 اگر کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 بنا بلر مامون اولر سنکا
 انیسنم کوز سنکا اولر سنکا
 در سنکا اولر سنکا
 در دی بدیها سنکا اولر سنکا

کوز اولر انیسا اولر
 هر اولر سنکا اولر
 اجاریسه پیر سنکا
 سوز سنکا اولر سنکا
 که عقل کوز سنکا
 سنکا سنکا اولر سنکا
 نه انیسنم کوز سنکا
 سنکا اولر سنکا
 سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا
 کوز سنکا اولر سنکا

سن ائلاقه نالی چرچ اقبیا که الله جانی چرچ اقبیا

خاتمه

نور بدیکرته مساکه تدبیر
 هنراشکن کی سقله ترکیبی
 که ترتیبش این برلم اول
 خصوصاً که بیگن بدلا کبی
 کیشیا زیان جو کلان کلر
 دمیثلا **اوستو** که سندن
 بری جو دیگ بری جو اویق
 نکا داخ پس اچین اولدیجهان
 خدی خواتل آیینی سیکیم
 آتی نور سیکریم بائید من

باب هشتم

ایست ای سفتشاه دینه قال
 که اچ طایفه اولدیجهان
بری غلام کلر اهل دزد
اچی سپاهیدریش شها

اندوه داکن برینا سنام
 بکر اشقی ادرغا یسون
شوم یاد شاه اوله عالملا
 کرکلر که خرابی اکر جز اوله
 خدی جوان استنه شاه کرکلر
 بنیغ شعش اوله میللا
 که بود درلا بد چیسر در
 بکل برین خوش کلام ایلیا
 خصوصاً که بری ادلی کللا
 هم راسته ایله دیوانی
 خدی کسکل لقمه سن نهار

حکایت

مکرک شه اکر سبار یغان
 خطا یاد شاه کلن لجم کلر
 اکر خان ادر قایلر آتی
 اولیله بر خوش سخن آتی
 اینه خوشی صبت ادرش

۵۹

اچیس خلق عوام اولر لکر
 بکر اهل کول اولدر عین
 جماع ایشه با اینه صافی نکر
 که کلر یه هر کز زبان اقبیا
سپاهدار ایلدک بجان اولر
 نه وقتن ایلر یسه بیسار بر
 همان برین لجر یتر بی حسبر
 نوبه عاده ها نایا یکه وار
عزاکل که هر کز ادر عادی
 بواش بیکر غایت زیار کار
 کبی نمه اولمطلخ ایلر اولر
شکر بکر خاصر عام اولر
 بجا بیله کلدهن بر بید لکر
 بکر کلرین استیقلر اشی
 اوتق برین صل صغیر اولر
صواب اولر که فری اچیلر
 بکر بر کلها نه بیگن پسا

نه خاصر اولسون اکر که عام
 فر ایلرین وقتیه بیلر لکر
 نواز اولر اولر نقل کباب
 بدت صغیر وار بوی کقبیا
 خصوصاً که بر بیره همان اولر
 اکر کول قانیده اولدی بکر
 نه هجرت نه هجرت نه کسین
 که استر بیایا نه دایم طوار
 که کجا بیب یا نر آتی آتی
 اکر جوق صغیر لکر وار
 درم ایشک دیکر کلر اولر
 جهان دور عین خاصر اولر
 ریاضت طریقی بکر بکر
 نوطری هم عاقل اولر اشی
 کول خاصر اولر لکر لقمه اولر
 کیا سنه بیایه بولا فلاح
 که جوق بیب یا نر اکر یا

۶۰

کلر قشغنه بر قیل جهان
 همان شاه دیش قاسول قلی
 بریدی مشیغور دردی اولر
 دردی شه که می همی کانی کلر
 دنت اول کبی شاه ایشیطا
 دیش با پیا یم شکل برین
 نم لقمه ایمن کلر لکریا
 بوسوزن مجل اولر افراسیا
 اولیشیه جغت بریدی همان
 خدی عهد طهرن نه دکور وار
 کر نایه بر کسکل لقمه سن
 دمیثلا **فریدون** شاه حکم
 شوکساکه اولر شهنشاه اولر
 بپوراکه دو کله خرابی سنام
 سکلجا کلا خاصر آتی کندکل
 اکر بویه اولر که سنت در
 بپوراکه بلا صوبن آدم کلر

درین کز شاه اکر مالکان
 بوسول اکر برین اولر قلی
 بریدی دردی کلر بکر
 بویا دکلا شکایت لکر
 سوا ایسا کلر ایشید لکر
 که قوتقلیا برید ایملر برین
 خدی خلق اچیلر اکر سورلیا
 بریدی خدی کلر نقل کباب
 سفا سیر کسندر بعی نیان
 اولر بوجمانه دوتن قرار
 که هر کیش اکر لکریا سن
 که کلنک اولر عایت عریتم
 ادری شرع شر با سر چوکلا
 سوز کولر بیساطو یا خاصر
 بلا صوبه هر د لکر کندکل
 اکر ایلک بوجه هجت در
 سنکل در بیه اولر خاصر اکر

تأني بلا بيته بيدو كوفي
كشي وركه از بر كشي وركه كوف
النداء يك ايرك بوق
اولا نكوي هر يما هيب
كركه يكك فرحان او لا
دخي جاشي كين فاي ميسا
شهنشه او فاعه عير اولو

حاشيه

هلا اشتها سويل بيكل
ايدان بونا بيكل
يك بيت استينه صوامه بيز
شود كوف كعدن اشافتر
نكر اجه سول فانه فاهي
اكر اديسل اشكل سكا
كه ساكا زبان ايمانه جماع
صباح ايج بيز اكر ايجين
طوي رجبيله دل قان فو

بجمل نورد ابي سا جبر ايج
اوك جنسي بالغلا بسا
اكر اشو طوريله سبلاريم
بغابت مطول اوبسر كتاب
بس اول بيل كه هر با بجز اشكل
نكر اجل انك شهنشه را
نه طوي بيله انك ركدر درم
اخي فونه سيلر طوع ايج باب

باب نهم

اندر نشاط سر فريش ان
انگون كه سكا شين بسا
قبول ايقرا وقت بوزن خيز
حبيبه حقا بيدل سترن
كه اولر او با كچيا بسا
ركن كه مست اده او طرا
كه دو تا سوز اده دوسه قرد
دخي ايج اين اكر صده سكا
كه نابلا رونه حقيقي

بكر ليجه ميدن ساق بلا
اناجيل شينش فوشا بلا
بشهر ريش كم فله سله جام
تساجانه يار ايجيل مدام
و داجله اندامه اندن انر
چكردن الرقوتيني بدن
اولدز حمانه حكيم زمان
كه اندك عطا ركركه رسيا
ايجلار كنندوه دمساز اوا
فوق مستك لئلك آرام ازر
نكر عا شوق مصر وفا ابدن
اوت صور سازيله هر از قل
كه بيلدك اولس هر نفس
ببر مست اطق ليكل ادين
اعلمه در بدن نكر نظر و لك
بكر باغده نكر اراغور
بترن او ساغده صبر و

وايهما اكبر من فحما

كه اول الر عقل جمنون ادر
دخي رنج رعت صلع و در
مكرو صولا اراجا اري
قوتسه اندر اذك جرجي
خلايسه اصلنك اولر حرم
اكر حليمه ايجر سكراب
حكيم كه باقوت سبيله
فلاطون اكر فوج ناني دوي
اذا ايج عقل ايلد مريد
دوي **اكر شير** اولر حكيم جهان
شرا ايجكل رتم ايبس نه
يك بيني اجه توجل ايراب
كيا تا كه ايج ساعت اذك ايجا

قويا تاه بيدك كونس ولا
انگون كه معك كم بينلا
بيدي سا عا اري شجا مدام
ايجين فوش ليكل مدام
كه حدي با ليا فوسني حكر
چكردن ريشنك ليكل ادين
بدر سيله ايجن شراي همان
بكر ايجل ايلدك ايسر سه ماه
البدن ركدر كه آغاز ادا
كه مستك اري شجه اقسام ازر
بوعالم اولر خالي اعبار دن
دخي باغ راعه هوس اقل
اكر كلساه فتر سكر هوس
اوا كل رينا قاب مست اعلدن
يك اولر نصير ايجن سوي
ايجي چار ديوار ايجن لصور
شوسر خوش كم اودن اوزر

بیل اولدور که خلوت بئین ایشین
بیتم یوله اینه بئین اولدین
بی قومه معشوق ترک ایلمک
کم ایزد که عشقین برک ایلمک
بکل وارسیه عاشق ک
صفا جیتی وار اوصاف فکر
که عاشق اولدینا جان بئین
عین ویکه جمله حاجا بئین

خطاب پادشاه

ای ای حبیبی هابون لغا
که تخت سعادتک بلذک بغا
طوبکا که کلوا کم ایلمم
اوسوز یله باي عام ایلمم
سوزی حق اولغی در کلک کرک
اوت سئلما کا کرکدر برک
دکر سئل عالمک آد ایدین
اویجه اندر مراد ایدین
کرکدر که عرفانک بر اولدین
که ایلی جهانک امیر اولدین
صفا بیلک دور یله کدر لجا
قلی کلدی سرد کدر سئلما
اوت جمعه کون کون جایی بیا
در میل شاه آدنه کعبی
ایچی فلا اول کجا صحتی
کرک اهل علیله صحتی فلا
در مشلا سیاه ویش خان بیان
شوسلطان که تختک ایشی بفا
که تخت سعادتک بلذک بغا
اوسوز یله باي عام ایلمم
اوت سئلما کا کرکدر برک
اویجه اندر مراد ایدین
که ایلی جهانک امیر اولدین
صفا بیلک دور یله کدر لجا
قلی کلدی سرد کدر سئلما
اوت جمعه کون کون جایی بیا
در میل شاه آدنه کعبی
ایچی فلا اول کجا صحتی
کرک اهل علیله صحتی فلا
در مشلا سیاه ویش خان بیان
شوسلطان که تختک ایشی بفا

دخی جمعه ترک ایلامیسا
که آلی اراصون بئینا شیا
بکلک ایلی بئین جمعه سی واردر
دنا کر قوی که مختار در
نماز اولسا بئین غمخ نیساز
حکومت قلمر نجه بکل آدما
شهنشه خلیفه اولر عالما
ادرسا اولر ایلی عالمک شاه
خلافتن اولدور ایشی بیا
نوطاق طربنا لجه بئین دردر
بوبرقون دخی ادر کبیر دردر
شوعم ایوی کوله خلق دردر
جهانک عین حیرت کون دردر
کیشیا قلمر حیرت احسان دردر
نجان پادشاه کدر که حب کدر لر
نخستین احسان بون کرکدر
جهان شید ساکا مسلم دردر
بوزکن نخوت سپهر فلک دردر
لطاقتن دارا اولدور لاله شین
کرکدر که احسان نکر ایلی بئین
نه ایلامیسه آدم بلیبدر دردر

خاتمه

ایشی بئینه ای شاه صابر کرک
که شیدی نرا به ایشی بیان

فتوح اقلع فتح المصلحی
اوش اوش بائین ادم بی
اوجیکه ساگا کرکدر بو
بلن کسنا ندر نرا اقلعی
ای کر دوشمونه باکا قبی
اوت کر بلدم ایلی بئین شو

دوم

بوی ای فتح اقلع اقلع
بلمن کیشی قبول ایلمن
اوت بل بلدم بلیسا اقلع
کرکدر که کعبه خدمت قلا
جهان حیر احمد بیز مشدر
دوغام اولر سه آرام ادرک
اگر چیک اولر کسه کافر ادرک

قال النبي عليه السلام

الرموا الصیف لوان کا فزا
دخی مال سیکله آدی اوکا
فتقی اولر سا انک لیسار
که سیتاح اولر حیرت بئین
نه سیتورسه اندک عاروف بیز
بیل که که وصت کلا بیلر
دخی مال سیکله آدی اوکا
اوی حق بولدن انکا بر حیرت
عربیه لدر عین عاروف بیز
ایشدن کم اولر سه عاروف بیز
اگر کم فتوح کله فرسوز ادرک

ای لغت از یله نوزیل ادا
نمک ما حصر بولر بیا طعام
سعاد تو آدم بو ایلی ادر
اوت شوکله بدخنت نامر ادر
فتوح خلیفه کر بون بی ترز
ایلی انک لیسار سا ایلی
اوت کیشی کر سا که جهان اوکا
کرکدر ایا عیون اوسون کیشی
مکر سا که لاس ادر ایلی م
قودن اسلما انمو کرک
بکل کتر لجا ادر ایشی بیا
بوس سیم که دریم عوامل دردر
شهنشه بلک ورم ایلی بئین
در مشدر سا بید صدر جهان
کرک شاه هر کین که خویجه
دخی هفتنه بوز قفق کرک
شکل کب بونقلع ایلی اول

خاتمه

ایشی بئینه ای شاه صابر کرک
که شیدی نرا به ایشی بیان

اوت کولدر در زمان خصیل ادا
اکینا کون در ماون کلام
که ایوا ایلی اشلو ایلی ادر
جکر کر کم کر نر سخن سوز اوکا
کر عالمک بون کیدور در
ایلی بئین بلسن لجا ایلی
به معنی سلا در بون معنی خا اوکا
اگر بیز بئینا اولر ایلی کیشی
بیز اولر ایلی بون ایلی بعام
بیز بئین بینه طوق کرک
شوسل لارا کم قوغا بولر
خواصک ککل بیکله عالمک دردر
دوایم بل لکنه تکلف سخی
انک سنس لر ندر دیا بجهان
که آدین عالمک خویجه
که بونقلع عایین طغان کرک
که هر بولر بئین اوله بولر

اغراق ادر سکل قضا د ارف
اذا سرتو قاسرتی **بدریج**
 واد ایت قار حقیق
 که مبدن کرا قوعل سکل قوا
 انا حقیقا اول جنت کرک
حکا
 جلافت بزینلا اوجا نکلن
 سوردی قیری اکن با پدی
 که آنکه حالی اوریدی اهی
 اوت نه عمل ورسته خا اولدی
 معلا به دردی عمل فرسکا
 که ناخر اوجا نکلن قوا کویج
 معلا وریدید آکا علام
 خطا میدا ایتی به غیر صوا
 ددی آکه اکلید بسا کلام
 معلا به کلری که حالی بلان
 علامت کرا اید بسا حساب
 اول اهل سرتو نکلن اقالا یلا

نزلت اول اولوجه قل طیا
 فمقدن بما ذل باغی دریا
 سیرا لایق اوما د طقا و عمن
 یلا بز ادا نا نرا سرتو کرک
 جمن قندرا کر اوا ان سرتو
 نزلت بلا سخته نقل کتاب
 قوغبین کا اجه کعب ادر
 قما یا قو سیمی شو کم آر سرتو
 فمقدن که عالمه ایدر کبان
 کرکدر که بز قوه دای ایا
 نه اید که اوما به صحت طوق
 که آرایش اوما به اذن انه
 در سرتو آکه اوم فخر کرک
 کرک کم اول اهره عوج بله کک
 که رومتن اول طای سرتو لیکر
 اوسون ارسه خوشلادی
 اولیله عار فکر ایدر عمل

الوجه با بیله بقشل طیا
کرک که شاه عدل در بلیا
 دینی در بیا کم فمقلو عمن
 انجون که بوسن لری ستمک
ایشتم که کبلان بهما لری
 کتور ادر ایتی طعام سرتو
 تو عمل ایدر ایتوین کرک
عرب داخ قدیم کرا اوسن
 انجون که کبیلک ایتوین
 نکل ایدر ایلک بوزلق ایا
اگر شاه شاه اوریا قتی
 کرک جلیس ایدر ارا سسته
 سرتو کبان ایدر ایتوین
 هرتو سرتو طریب کرا بیل سکل
 سرتو ایل اوسن ایتوین
 چون اهل کناه اولداری کتی
 بنام عرب ایدر ایتوین سکل

معلاد ددی کم کما ورد کرک
 ددی کم برای ساکه قووق اولم
 دوی که تو مال در کرا در کرا
 معلاد بوسرتو ایشدی همان
 ددی یازک الله خوش نردن
 ذرا بوی سلامت ینا او کا
 سرتو ادا بایم اول مال بن
بس ستمق قوق حقیقی
 سعادت تو کیشلرک ایشد
 ستمق قووقدن کل اوله سست
 اگر کینه سرتو اولر سرتو
 قتی خدمت ایلر لعان قیل
 کتی سستی لایق ایتوین اوا
 سوردم قلعه می صحنه کتی
 وقاریه سول ارسه اولدی به آر
کسی مسکل قووق کناه
 کرکزه اولر من آکا سکا

بل سخته مای بوق آوی ارف
 به زندان ایدر کبان ادا
 که بوجن ادا که فیدن بیری
 سکا سال ویر کم اومنه وار
 اتم ذکله طرح اولر ایدر ایتوین
 بلا به صقر قوی ویر سستی
 اولر سرتو کبان کرک اذن
 که هر ر لویجه سرتو اذن در
 دتدی بلا لوسنی خاص عام
 نه عام اولم اقله خاطر سرتو
 مطیع نه ایلر سکل ایلر کنا
 معلال اوتنه در دویج دم
 بوسلعه اوسین بر بجه عبد
 قووقر کم کون خونی جیا
 مبددی ایلر حبیب سستی
 ددی وعلن کدی اوتوین
 سلا ستمق قووقدن قال

یک انون جمن کل ایشدی
 معلاد ددی کم به مالی ادا
 معلاد به منصور بیری ددی
 برای با که معلاد برای سرتو
 بوی قیبه زندان کله باق
 معلاد ددی کم حلیفه بچی
 اگر عار ادر سکل که زندان
 بز او دا ورا کم سکا اذن در
 بکا سرتو اول بوی برای تمام
 بکر مال ویر بجه خاطر سرتو
 ددی که منصور بیری سکا
 ارج اولیدی اتر دویج دم
 اتردی انا غنک بر بجه عبد
 معلاد ایتوین اهر کنا
 هلا کدی بیرام کونی دینی
 بیدار سرتو معلاد ایتی
 ددی که منصور او در نر مال

<p>که در مستقیم چو پندار آگاه خصوصاً که فوین فیندا اولاً بدست هلا هوشیار پلوت شویم مستهلک و خوار هیچ ابراهیم جوق کلام ایلمک در پی جوق کلب با خوجی افلق موعود بداد بلانک شمس خصوصاً که بداد را او ترا فتوا که اندا که گوز و قار تلمیح بزل اولغز فیندا رگا اوت معینین کما سن که بی بین کلمه ای اولر بنامه آزا کلک انسان اولر بیتم اصلیق در بیاد ایتلر</p>	<p>اوسوز بده دوشتر سنا اولر بر امر او اسی کلا بو اولر بشکل همنه عقدا رکن ایت اوسولوی اویسز پلینا بدرا اولر کندر بی سلام ایلمک به کلین دکین یا فلر خلق وقار اهل اولانه بقدر صفا به خود بر کیشیک اولدرا وقاری قما غل سقون زینهار که تا افلا با سن ایوب بکا درین کدرک اصل ایتلر بریم و ایلمک در بد خوجی خصوصاً که اهل سخن دان اولر مکر تکر بیروغا کتدر</p>	<p>هان اظفلا خیمتک اولر بکر فوینک سنایوجون فین اگر کینه مست اولر اوداغ قما ایتسون کم خطا در فقی اگر کیند ایتسونه لاجلا قویق اگر سنست اولر سوزنا آنک ایتز امیله دکلا سوزن اشول آنک خیر شرسوزنا قویق سلفلق الو</p>	<p>که خیمتکین خلقه بلدی بول آنقا ایتی کر کتک حقیقین کدارم در میادش اباغنه یجا طمن خفق بیجان ایتی ایتی کتدر اوینه مضاجلا دیا بار حبلی مجال کز اف که سنذک سول ایتیا سوزن و کین رضا و دمه شرسوزنا ایشیل اوتن کینه درختا و</p>		
<p>فلیضوا قلیلا و لیکنوا کثیرا جزایه بما کما فی الکسبون در میان راه هجرت عزیز که بی بین حکم خصوصاً که تم</p>		<p>حکما مکر معصوم کم الوحا بزی بیزدی که بر سحر کل بینی در دی عجم ای پادشاه زمان بیزدی سوزور بر لیلی اکا در دی با خلیفه سکا بونش دشریحی قویق اولر سوزن در دی معصوم کم سوز کفلا</p>		<p>خلافت معانیه سلطان بزی و دال کز ایلانک ایتنی مضادمه صولیحجه اولر ایلان بیزدی و بون بقدر خیر بکا صکیل لجان فرغ اولد بکس یجا دشمن اولان کلا سوزن قویق سفق سفق کفلا</p>	

<p>اوت سنه معول سخن کز کلر هان معوقلری ایتی معصوم شور سوزون کم درینا دردی صولین قویق بو اولر ساق بوسوز که سنذک ایتی نمدلا قویق اولمک در اچ احوالچی کر کز که فوین سکست اولر بیما قرین طویغنه ناچو نه آز اگر از بریسا ادر ایتی بول دکدر جوق بریسا که صان ایتا کر کز سکست لکا حلا ادر کر کز قویق قند غی ایشیک شویرد اوترا که پیری دوز اگر فوین اولدوغ اوتیا دچی کینه صنادن ایتیا بر امر فوینا که اولد صول بیان ایلان بولر که آس</p>	<p>که قویه سوزی کلکدر در کل لچین اولر ایتدی مختشم شهل بچین بیجه بکدر بزی اولدایتا تک نه اولر فقی قویق ایتو کدر هب تا که وار دریا کم قنقل بلاخا لقی کر کز که کولی دکست اولر جمانیق بکدر ادا ایتول اولر در عا کوم لیز قویق شوینک ایتنه بغلو آسنا اوترا که کله بدلو کلا قلا شینی قویق ایشیک ایتماه سنذک که پیری دوز کینیک اولر ایتا که کولاری کر لیس طمبا که در اید سوزن اهر سول بولر بولک ساق ایتا</p>	<p>کلکنا صنا هم کلکنا بیسا دما با که سوزن ایت سنذک قما ایتو که ایتو ایتی خونا کر کز قویق کیند ایتا که ایت قات رکت دوز قویق ایتنه ایتو کیشیا دچی بو که قما که بکر ادب طبعت سلیمه اولر سقیم قویق قویق سوزنا ایتا کلر بولکین ایتلی هم که طبعی اولر ایتیا سلیم</p>	<p>بویکن مناسب ایتدی دریا بد سنذک قویقه بود ایتا قویق دلا بر دوشتر در کا ورا که قویق بون یا سنا اولر قویق ایتا دوز بلا سوزن که اولر ایتا مکر کم ضرورت ایتیا قویق قویق بکرون عقیق دشنب تک اوی اولر بول ایتی ایتی ایت ایت ایت بیان معانیه اولر ایت</p>
<p>حکمه قویق اولر ایت سوزن سبلم بکر اولر بچی اولر باینه کلکدر کر کله عزم ایلم باب یازدهم طبعت لطیف اولر ایت عجز</p>		<p>ورین بویق اولر کلک سبلم شرع ایت قویق ایتا دچی شوق عشقیله نظر ایلم ایتدور بون عیشو بول کیشی عاشق اولر ایت کلا</p>	

<p>بم ذکر طبعیت که اولاً لطیف لطافتدن ارثن لطیف اولی کزان طبع عشق لذت صلا دی ملاکت جوگی کتافت یکی صندک جایز و کل اجتماع</p>	<p>اولی بر دین البتة عشقا حریف لطافتلا را حریف اولی که طبع کزان جایز اولی ملوک اوت عشق اولی لطافت بوی صندک از شمسلا را اجتماع</p>
<p>الصدان لا یجمعا ولا یتبعان</p>	
<p>الکون ذمکم بکنلک خوف جفاقتوا وطن اولی ساد آر جفازد که بکنلک از قوسور اوت آر اولی عشق و غایت جفا شکم عاشق اولی و بتره در</p>	<p>اولی عاشق اوم سفن دریمه که اشوبینه غایت اولی ساد آر کز لکدر کز ماکه جانی اوز که طبع اولی عشق اولی اولی جفا دریمه سفن اولی که ستره در</p>
<p>جمله جان عشق اولی ساد آر</p>	
<p>جان بی عشق بتره دریمه بکر عشق اولی دریمه هر برین بریمه جوگی عشق جعفری اوکا حقیقی اوکن اولی جواد آن حقیقی اوکن کبیر عشق</p>	<p>بر عذرا بریس و امقد زنده دل اولی کله عاشق که اکیس کلا بلاش برین بریمه جفا کز زجعی اوکا جفا زبیه تر کز اریش کزان در صورت ساریله بریمه عشق</p>

<p>خصوصاً که عشق جفازی اوکا نهایت کلا اولی کبیر عشق خصوصاً شو عاشق که مغرب اوکا ایلا کز کتکند کتا بنا عاشق عشق و طبع اولی ساد آر جیم تر سینه دانه کز اولی ساد آر اگر بر ضرورت دوشیا کلمان سفن آشکارا بته کتی سفین طبع کز عشق راضی اوکا که اکثر کسر کند کوا کتی کز عاشق اولی جعفر بر کتی به وصلته در جمله رحمت در اگر رنج ذوق کلد بیسا نه حاجت و دل حال معانم در کز وصلته صلا صلا کلد سا کز بیسار کز نا ناموشک بوی وصلته کلد کلد کتی</p>	<p>دریمه بیسینه نصاری اوکا کز ایکا که دوشیا به دریمه عشق اوت دریمه موقوس اوکا ورا پدید جان از نه جانا بنا در کلد بریمه اولی ساد آر کلمه بی سینه اولی ساد آر کبیرا به عاشق اولی ساد آر که کیدا رفیق اولی ساد آر قضا با سینه کلد قاضی اوکا اینی بلر قاضی با کتی اکیلن کلد جالی انکلی به فرقت کز عشق رحمت در دریمه در جنت کلد بیسا چون اولی ساد آر اولی ساد آر جفا باغ اولی ساد آر کلد سا کز بیسار کز نا ناموشک به مقصود از کز دریمه حقیقی</p>
<p>سنة افضل سنة وسنة الفحیمة</p>	
<p>فضل اولی ساد آر بر کز جفا هر که بعقل اولی ساد آر دریمه سواد کز کلد بر کز که ستره زیاده اولی ساد آر نه ستره که وصلته کلد کدی فراقی اینی عین زهر اولی ساد آر هر با که وصلته کلد جفا اگر سواد کلد بر کز ساد آر بوی ساد آر اولی ساد آر سفن عشق فاش کلد جفا حقیقت کلد جفا اولی ساد آر کز کز کدی کز ساد آر که بونسته هر جفا کلد جفا اکون که بر کز اولی ساد آر کز کز کز کز کز کز کز کز</p>	<p>در کلدی که ستره کلد جفا دریمه سواد کز کلد بر کز دریمه سواد کز کلد بر کز که ستره زیاده اولی ساد آر نه ستره که وصلته کلد کدی فراقی اینی عین زهر اولی ساد آر هر با که وصلته کلد جفا اگر سواد کلد بر کز ساد آر بوی ساد آر اولی ساد آر سفن عشق فاش کلد جفا حقیقت کلد جفا اولی ساد آر کز کز کدی کز ساد آر که بونسته هر جفا کلد جفا اکون که بر کز اولی ساد آر کز کز کز کز کز کز کز</p>

نگه بگردانید به از بر قتل
 اگر تو را در داغ دتسا مکان
ایمان جمده ایلیا کند زن
 گوید که کند معاشش گرا
 او بیغنا کجده لایق دوز
و جلدنا اللیل لیا سا
 ددی برنگم کند بی کنی
 اوت عادت او بشند او لورا
 که باز او چن فسلع اوقوسی
طریق نم بکم کند بی
دیی عادت ابدن که کن معازن
 فریضه سنت ادا بدین
سلفند بربانند از دی بر
 سونیا که کن معازن در مینا
 فریضه سنت فلاوت اوکا
 اوت زرق طار اولی زرقی

53
 یک اولکم شمشه در صبح
 بگذرد فلغنا اوترا
 اگر قید بوغیسه اول حضور
 سکا دل دخی برن شمشه
 اگر بکل استر سکا بی
باب باز دهم
 سوار اولم ابلعلک شکار
 اوت بادشه زاده تر ایشدر
 خصوصاً بکنلله اولسا هوی
 اوت هراسل حده انداوی
 ساقیدن **مهران** به اوله شاه
 ددی هفتک برکن ایدنکار
 اگر اوله که اوتون شاه
 بدیجیس چون جمعه کوفی اوکا
 کندر شمشه لاجرم
دیی جمعه کوفی او اجنیا
 نماز معون ایلیا افتتاح
 دخی هر به قیدی در سکا کرا
 گوید که ایلاه تصد سکا
 که شرح ایلم جمله رحمن سکا
 اقی اوت بشی اوتن باب یا
 اندر صید کردن در **مهر** خجیر

100
 ادا بود جمعه کوفی او بول
 که بیرام اوله اوت با خود دکن
 اوت آن مشع انکا زهر بوق
 سوار اوله سلطان بوی کینفا
 بزور و در شهرتک اهل شهر
 ددی شاه حکیمه دنگل کرد
 غضب فلد بزور دکا اول سکا
 که ساکا از شاه به قهر یله موت
 ددی با که تودعه سر لرد ما
 بری اری با که شمشه بول
 اوت کوه کندوزنا نبرد شاه
 دخی اتمینید اول شهر یار
 اوتعاز تری فادی امان
 بچید سترده فصا چون کلا
 هلاک اولد کران بکینفا
 تیب ناصحتی اوله کیدر
 در سکا کورام فلاجی کرک

54
 اوی صبح عتار بر بریددی
 بکرم صر شمس العالی اگا
 ددی کم شوا بیلی کم ایدی بکا
 ددی کم فلان فلان فلان
 دخی ایدین در شمشه انکرا
 اوت برین اکل مده سر بوی
 اکلون که ناحتی بر اجه فان
 که سن بوی لایه کرفنا سن
جوانینک شمس العالی اگا
 که اولد منم سیر قورم استن
 اگر سیری اندر سیدی تمام
پس اکل که الملیک آدمی
 بنا اولجلا کفر سکل ددی
دخی فاجبی فومعل بریمار
 سقرن خادوم ایتمکل کیمه
 بیا بلوغ آنک وزیر بریدی
 که واقع اوتن ایشدی اگا
 ددی هر بلایم صر رام سکا
 اوتن ددی کیمه خاتین اولان
 سکا نجلنا خاتین اولدندرا
 که بونی سکا نفسل ایدی کئی
 دکا دیکل اندن بولم جهان
 نه نفسن جهمان نه خود واران
 دوشون کم توانش ایدن اولدی بکا
 طیار سن اوشد ایدی بید سن
 بلیورد ایشده لاید نظام
 انز اولد سکل کور زخمی
 سکا شیر کور اولی سهر بری
 که ایستول اوکان بر دوز کار
 که بیداد اسکل سول اولدی زاری

تأم اولدوسنلا چکل اتمکل بکر سئلریم اولدوسنلاب ددم اون سئلریمک طورین	طغر طغلا دشنا بتمکل اولدوسن اتمک فتح باب کم اولدوسنا بولسور غورین
باب هزدم کهنلوری عواد اکر سدم بلا اول که آدم نه دکولنا برادم اتم بلکه حاصل اولدر برامس که بردمن اولهلاک	انرا غورینک درون صفور ورم ان که بختله غورین اولدوسنلام اوز سا کرمین که اولدوسنا که عقلمه نقل اندکابل اولدر کذا جان فلا کوردمی ستمال عقوتلمی فردر خلقا سبق سؤال اتمادن جواب ابلری
فَاعْمُرْهُمْ فَرِحُوا بر اتمدن دایم بریدی اوجی	وَلَا تَسْمُوا النَّفْسَ الَّتِي نَفَسَمُوا کلی ایشینکلی اظلا فکر ایلدی
اگر بادشاه به قامیبسکل سفن شهیدلا ندرمخاورد که دتم اتمکلدن اچری کلدم	سلامت برماکه راضیبسکل که کلریبه اوی بلاسن ورد جهان خراس علیه السلام
اِذْ رَأَى الْمُرُوءَ بِالْشَّهَادَاتِ	

وکر شاه اولدوسکل که روی سن که مقصود شاهانما شام اولا دچی اتم فوی ورمکل دتمدن بنا پارسی ایلدین سغین	سکل اوله برکر اچرغل هزین طغصیل اولان حاشا اولا الکون که عیب اولدر دیمان فوی ورمکل ایشنا بر اتمکل فین
که عیب نام اولد اولدایسا خمر صاکه یاد ایلدین اولا ای کلدع خانیسه یاد ایلدر	نه حاجت که اکر کوه سز اولا بکل کیم سز اولدین فلاملا اوسوزیه شاهین شاد ایلدر
در بیان اکر کلمه شکر یراستورین آسه اوی بکل بیلان کبرایب فوی درن اگر کبرایب اکر بیسا	که سز اولد اکر اتمکل اچمل درمکل نمود اوی بیلا اتمین ورن کلی کا کین ایش اکر بیسا
چتی ازمین آسه اولدکلم اوت داخ اچ سز ورم سیم بویسکم اوی وحشی اولا اکچی بکم ورمی اوی اکل	خلال اولد اتمکل سوزی تمام اولد اوسه بیلدیب بیلدیم مان اولدیا ناکه نغشی اولا کرندن طلمنا به اول وورنکل
اچچیس اولدکلم اکی طلب اگر آن ترک ایلد بر زمان	فلا ترک اوا اتمو ایشین هت دچی ایشه مشغول اولد اتمکل

اگر دندغون بزنی پیدسا
اوت قاتن بجزسه بسل اولر
اگر باد سینی قیازسه ات
دنب او اندزه دنا پسا
لعان دندغون پسا اوتی
اگر نگر آدی اکلین انا
غود بزنجوسنگ ایچی بلا
حرام اولر اذن بیا کلیم
اگر آدی غن اولر اقسه اوت
این داخ بودجه صلصا هان
بوده کله مستافل که باد ایلرک
در یکن اریشسار قو
اگر المذنب این اوچی انا
بغز کلمه اریجه اوسور هین
اگر یردن اوچی اریسا پنا
صداصو قیسی وز لاریسا
بنا سینه صو اریسا پنا

سچی نیتم آکا بیلن در سا
پکلیکه انا نه قابل اولر
ای پیر عیب اوه وارزه ارف
بؤدوغی بیسه اوی پسا
بلک بوخیمه بی دیوی اری
اگلا مشرب اریغ اولسا پنا
بلنسا مسلمان اری بیسیلا
اگا بیهل اولری چنا کلیم
اوی وزسه بیهل دزدیمه بؤد
یعنی پش اده بقدر کات
هم اوچی اولدر ایشاد ایلرک
دری نلسه کلیم در یلم عمق
در لسا که مزدا لیم صوا
ایسون بوسول اریکن بیسن
صبا دوسب انا دکلر پنا
دنا وزر بوین وز لاریسا
حرام اولد املک کم ایلرک کل

مکفون طایفه ال کابللا
دوب اندر یسه سرد اری
مکر بی چوچی که طغرو ورا
نگر بیهل اولر ایش در یلم
بلیجه افسر اوی بو کر یب
بیلک بان سن بیکسین نو
اکی بان فلسا اکیسنه بی
چون بزوی اناسه وز سا برار
بکر بزوی داخ وز سا اری
حرام اولر اذن سنمق کرک
اوت صله ورن اولر کیمسا
بوا سبیللا دوتلر جیمسا
صغیف ایلاد یسه اول ورن
ای بیلد بوین اریدی حصر
هم اولر کن وورا انا اولر نام

چماغله بوجی بیهللا بلا
بیکل کله اری عار در
وزا بر بیبی دلا یا بزا
که بو ستر لاجله اولا دم
قوسل اناک بان سینی وزب
که ستر ادر دکر کلنه او
صکلیها اناک نکر یا شکر در
صغیف اناک کلنه بکر اتر
اوصکراغ وز قوجر حاجی
حلال حوار اذن دققی کرک
اناک قیسی ادر اریسا
غوی ادر بچما تر انا
دسوزم صومین بزلا درن
کم ایزسه بوسور اولر اری
بلا حکم شری در دم والسلام

در بیان کیفیت صحیح
جز لایع اری در ایش پنا

بری ایشار بیلر آکا مسکان
برسی دچی اضطراری درر
نراسینه کم یانه اوار سا
اکی در لویو کلن دچی
بری کلر اوبین املق درر
اکیچیس اولر که بوغن لکن
مسلمان کرک یا کنا پی کرک
مجوی اولور یسه مرد ارا اولر
اگر بز قو بی یوز ب برار
بغز لاسه ابروغی نیمیا
بیچ غیر اولر سه بیتر اوت
اکی قو بی بز جبار سا اگا
اگر نگر آدیله بز کسنگ
کراهت دررین کر کلدرین
دوا دره سنت در ایش بی
اوت بلکه صیغیر لا قو بی
که مکروه اولر عکر ارجا کانی

بغز لا کلن اولر سترعا هان
ادا حکم شریعه اری درر
بیز بیهل اولر کلیم وار سا
هم اچ شرط وزر در یلم بی
قلی کا لکن ایش املق درر
غود یار کاب دنت ازلین
در یکل یا کا کبابی کرک
نه بوغز لاریسا بکل عار اولر
اگا نکر اذن کور ب برار
اگا بیهل اولری بز یه نیمیا
قلی کا لکن ایش اولر اکت
بیز نکر ادر بن بر کرک اگا
دچی اذن اکر سه علی انا
دکلدر اناک لب اری بین
کلدن کسب حکم اناک دچی
بیکل کرک بندلر بو بی
نه وزر بر یکل دکلسا قوی

اگر بیهل اولر کم بیل کرک
تزل اوکلر در صلح غیبلا
اکی شه طاری بکم قطع ادا
اگل لب نسیله بوغز ق
اوت در بن ایزد ادر کر هوز
بلا داخ چمنر اوچی پنا
بدر مستحی بچلین سیز
ایکا دکر کل کراهت درر
بیزن کسمل اولر صیادون اول
در یسین بیز کل اسیجا اکلن
بوا بیلدن مکروه اولر کلن
بکم آدمه اشرع ونا رسا
بغز لامسی اختیار اری درر
بکر و خشللاک صروری اولر
اگر بز بغز لاریسا اعلی
بکر هر نه سنا که بوغز لانا
کرک بیز اولسون کرکسا پنا

بل اچ سنه اذن کسمل کرک
اکی شه طاری داخ بلا
اقافان قلمه تنلا کنا
در ست اولر بو دیله کلر یلم
دچی درغ اناک کلر کجور
در ست اولر بوغز لاریسا پنا
اذا بیلین تا که قطع این بیز
کر یه یسه نوکله انا
کنا ادر تر ندر اولر یول
هم اناک کلر لندیجا اکلن
بکم بیز غیبسه اری کلن
قلی ال وزر جا نوز وار سا
مکر کم اناک کلر یاری درر
که و خشیلیغی صروری اولر
قر دن چما ریه بیکل اری
یه اویسه ووز لکن ازلنا
اناک در سی بیهل اولر درر

کَلَر دَاسِرِي اَدِينَك بِلَا
دَرِيانِ اَكَلَرِ جَبَرِ اَنَا دَا اَمَسِرِ دَوَلَتِ سَاحِي
 دِي حَسَرِ اَنَدَن نَه سَنَاكَه دَرِ
 حَرَمِ اَوَلَدِنَرِ اَقِيبن بِلَا
 بَلَر مَبْدُ شَيْبَلَه بَرِ اَلْوَجَابِ
 پَسَنَلارِ اِنِجِ دِي اَمِ كَلِي
 يَبْرُ طُوشِ دَاغِ عَقَقِ بِلَا
 اِبْتِ اَدَن اَنَدَا كَرَاهَتِ سَرِنِ
 دِي اَمِ كَه حَكِي بِلِينَا اِنِي
 اَنَك حَقِي اَبْتِ اَمِ اِنِجِ مَنِ
 اَكَا سَمَسِرِ شَيْبَلَه اَوَلَدِ دَرِ
 كَلَا اَوَلِنِ اَكَه بَمَسِرِ دِ نَا
 اَكَا دَاغِ بِنَمَلِجِه اَدَن دَرِ
خَاتَمَه
 بِلَانِ اَوَلَدِ اَبِنِ اَكَلَرِ سَاكَمِ
 بَلَرِ طُوبَه جَوَاكِرِ اَوَلَدِ اَبِنِ
 اَقِي سَوْنِ اَدَن اَبْتِجِ اَبَانِه دَرِ

كَلَرِ سَا اَمَسِرِ
اَنَدَرِ اَدِنِ لَوِي جَوَاكِرِ اَبِنِ
 حُو اَبْدَمَه جَوَاكِرِ اَوَلَدِ اَبِنِ
 اَوِي كَلَرِ مَه رَهْمِ اَوَلَدِ اَبِنِ
 جَمِ اَوَا كَه فَا مَوْبِرِ مَوْتِ اَبِنِ
 وَرَدِ دَوَسْتِ مَحْمَدِ اَبِنِ اَبِنِ
 خَلَا يَبْرِي بِي رِي قَا رِي
 بَلَرِ مَسَرِ اَبِنِ جَمْعِ اَبِنِ
حِكَايَتِ
 اِبْتِ اَدَمِ خُرَاسَا نَه سَلْطَا اَبِنِ
 اَوْتِ بَرَكِي وَرِشْتِ اَكَلَرِ اَبِنِ
 دِي مَرِي سِي اَبِنِ دِي اَبِنِ
 اَوِي اَبِنِ دِي اَبِنِ دِي اَبِنِ
 نَبِي سَمَسِرِ دِي اَبِنِ دِي اَبِنِ
 بُو مَرِ اَبِنِ اَبِنِ دِي اَبِنِ
 نَكَلَرِ اَبِنِ سَوَلَدِ اَبِنِ
 كَلَرِ اَبِنِ اَبِنِ دِي اَبِنِ
 نَكَا دَرِ اَبِنِ قَا مَه كَه مَسِنِ

دِي مَوْبِرِ جَوَاكِرِ مَوْتِ سَرِنِ
 دِي اَنَدَن اَوَلَدِ كَه فَا مَوْبِرِ
 اَكَلَرِ دِي اَبِنِ مَه بِي سَنَا
 اَوْتِ سَاكَه دَوَسْتِ مَه اَبِنِ
 كَلَرِ دَاغِ حَقِ اَبِنِ بِلَا
 دِي مَوْبِرِ اَدَن اَكَلَرِ حَسِرِ
 دِي تُوْبَه اَوَلَدِ مَنِ مَوْتِ
 بِلَا اَكَلَرِ جَوَاكِرِ اَوَلَدِ اَبِنِ
 اَكَلَرِ اَبِنِ اَدِنِ سَلِ مَوْتِ
 جَمِ اَبِنِ مَبْدَا نَه قِي اَبِنِ
 كَلَرِ كَه اَبِنِ قَا رِي بِنَشِينِ
 كَلَرِ كَه مَبْدَا نَه اَبِنِ
 بَرِ اَدِي دَرِ مَبْدَا نَه اَبِنِ
 دِي اَبِنِ اَدَمِ مَبْدَا نَه اَبِنِ
 اَكَلَرِ طُوبَه كَلَرِ مَبْدَا نَه اَبِنِ
 سَكَا دَاغِ بُو دَكَلَرِ اَبِنِ
 مَوْتِ نَا بَا سَا هَا نَا مَسَا دَرِ

اَكَلَرِ دَاغِ مَوْبِرِ اَبِنِ
 مَه اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
 كَه مَه سَا اَبِنِ اَبِنِ
 نَكَلَرِ مَه بِلَا اَبِنِ
 نَسَاكِمِ كَلَامِ قَدِ اَبِنِ
اَكَلَرِ اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
 اَكَلَرِ مَه اَبِنِ اَبِنِ
 كَلَرِ اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
خَاتَمَه
 اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
 مَوْتِ اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
 كَلَرِ مَه اَبِنِ اَبِنِ
 سَلَا مَبْدَا نَه اَبِنِ
 دَرِ اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
 مَه اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ
 اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ اَبِنِ

باب هفتم

اندر بیان جزیه کارزار کردن

پیش دشمنان و بره هر زمان
 که مستلک بودی مستطرد کن
 درجی عین غنیمت گرفتار
 در شکل که فرسود ازین آنگاه
اگر یاد اولویت باغی بودی
 بیترک آیدن چنان سزوی
 چنان هم گویا اول سئل ایگنا
 قوطاع طاش که باغی او تو
بغی یاد اولویت بی الله در
سوی که باغی فرسودار
یعنی بلکه سلطان اولین چنان
 چری جعلنداد کلان حساب
 مدارایا اشراف کوشند
بکن پیش ازین چنان یار نه
سکندری اهل زمان هر دو
 در دگر بر او با شکر خندان

فما علكه اذ کن در ابر زمان
 بل جمل اذ نزل غلط اکن
 گتر ساکن صکن خلی ندیم
 او غوت د تب یوریا دن سکا
 که گا که سئل ایگنا یور
 کون قاجه آدم بغین کله یور
 این صویه اولامعا بیلکا
 صتر کیدر ایگنا بیغی او تو
 اگر چیکه کند و اوسنه در
 صواب او که صا نخطار ادر
 خفیتان جان بازا اولید همان
 خدادن ادر کینیا فتح باب
 صکی د اوله سرت بره هر اینند
 که شاه اولسن بیلکر وار نه
 جهان لیز اولده بغی کرد تو
 جهانی چاد نکل اولدک اسن

که بر یوزی صنت فلان امام
دجی هنه اشرم بوسلقتیا
 بیتر سکل ادرجه اولد همان
بسن اکلایم او که جاکا کشت
 عجن خصللا زو یور او لسن
 بر ادرم ازلک بری چند قلب
 که بر صوی و بر ابر او لسن
 اگر صید قلا هبر اولد ببتک
 که لیسان لرا اکل بلادر ادر
 نتانم حد بیند در بری رسول

الصدقة تزد الیلاء و تزیل العز

اگر دشمن لغتد طریه جزیه
 بکت بیکلایا بلا دور شک
 که لکد که اولدک جنتک لسن
 عجن جسم سزد اگر اجنتک لی
دجی قری کا تر سکل لکلکا
 لکل حکم اتم حیاسن ای

مطیع اولد سا کا قو خاص عام
 تمامینم ای که کا جا ا کا
 بتم اولد لا بد زمین زمان
 اکل هر ایی اولد زور دست
 سن اعلما به اذن بر او لسن
 لکلدن اول اللعلاء بدقل
 عطا تر و رب در لیل او لسن
 یجا طغری پیر او اجنتک
 بلا کون لیبی سکا سدا در
 کون ایدی که قیدک نه بیوید

دشمن کون که اولد و سرت
 که خیرا اربینا سکل ادر ایگنا
 که اکتیاسن ادر دست او لسن
 بنو لغدم در تر اکلک سستک لی
 اجلار دجی و سسور او که
 کساجر بیغی و کیرا قنی

دشمن نهادن حیل
 کم اچر سه مرقی بکن اول زمان
 بل اولر سه جانی بری بیجانت
بسی جمل ادر اوسه بر صویزد
 مختلیمیلادری قلدن
 قلدن سون ایدد نوزمه بر
 اگر بزجور و رسل الله بل
 سپا هبیک خرد همان لکلک
 بشکلا اشاعا اولد همان
 نه ناکل قلو نه نامک قلو
 بویر لکلدن ادم بل اولدنا
اوه اولد لسه بکدر کینی
 کینسل ادر بدجهان فلان
 طعن هپ اوسنه اکلک لکل
ایواد قرضق ادرجه اول
 پادشاه قلعه بی تو کرد
 هنر لکم پادشاهن سکلر

نه دکلر قصبیا ادر ایگنا
 هرین خصم ازلدن بلین زمان
 بلین که تندا بلون حیانت
 نهادر اولدک بواش خویزد
 بل اکلک که مطر لقه دوشا بل
 که بر ادر کل حصم کورینه بر
 سمنسه لیلجه ادر لکل عجل
 اکلدن جعفر سا که بغر بکل
 نهادر لیلجه خلی زمان
 هرین جلق لیلجه ادر لکل قلو
 ادر لرا ایشنا بر او لسا
 در بلل اشاعا اولد ایغی
 زمان اهل لیلجه دشمن او که
 بر ایلنه طبر او اولسن لکل
 که تا بر کسین شه جانا بیغی
دجی سول لکلک بری بل ادر
 ددجی بقی اولسا ابر کرد

اشق جلالی بوجه جهنم شاه
 صبی و بره عالت اولد اشراف
 که تا اولسن شاه دوله سن
 ارضما به کفله که هر کمال
 به صابیلون اولد ایغی او که
 اولد اظم عدل ایغی اولد
 بو سوزا دما تو دکلک اسن
 ایغی املک شاه ای بر
 بو عالمه اکلک سرت کرد
 بچار روز کاری که سرور سن
 بپشندی جراسی دسر دیککا
 بظایر مکا فانه در ذری جهان
 به مفریله جوریه لطف کرم
 بلیدر کا بیلر آکا بوزی
 تو اکر اذن بغیر سپاه
 اکل قانی دکلک کلوه داک
 جهان فخر احمد علیه السلام

ایشن ای سعادت تو ددر قلوبناه
 در لسنل خصم کتری سکا
 سقر کومه لعلی بر ا فانه سن
 حرم او لکل قان دنا حلال
 نکر اغیر سلا حرامی او که
 سقود ظام او که مینا نکل
 قصصت عمرین اکل بیکل او لسن
شور سلطان که فان دو که ناخج
 دجی بر بویه بد جراسی لور
که جاسوس ایدد بو عالمه سن
 خیر سرتکم اولد ایسا سکا
دجی غریه اقبیلر جهان
 نه ایدر سه آدم بلر کاجم
 اگر لکدو بلر سه اغلی قری
دجی بر بویخون ریز اولد سپاه
 اوت بلکه دلم ادر صافله
 که سالار اتم امام همام

هزاجی د با گل دوی
 کز اول طوطییم نه شکر دوی
کل مود بقول
 ساد اهل اویجه منک صلاح
 اوت بق پراغان بر ایز اولر
 بومعینه بزخون حکایت جرم
حکا بیه
 که شمس المعالی الوحا کمن
 قی چون ریزد بر سنج و آبر
 نه زهر بیک طارو دکوناه
 هلا آفر ایز آنک لشکری
 قریوش قتل **المعالمیه** یز
 دوی در قطب المعالی اکن
 بکر صدق قری قریا سنا
 مقابیل کورین در لیدی بلر
 دت لشکری آری دوی اکا
 موكلا آت کدر لاری
 بری بی موكلا اتقاف

کنا کناه انسه عذرا لیس
 کناهن بعینلا عتاب ایلیا
 چون اول آدمیه عیب ایلیا
 که اول کناه آدم ایقندر
 سخل سندن اوز قلع عتاب
حی صابر اول بز قیایغ قو
 ککل طار کز عو سبل بلکر
 نه دکو کله داخ اوسا کناه
 کناه انسا قلمری نکر نک
 اکر هر کناه ادر سک عتاب
 قی سندی اول معرف کرم
 کر کز که عفر ایلیا سنا
نکر عوا ذک دما کله سن
 سنی عو قلم خلاص لدم
 سغ سنک هر کز کناه ایلیا
عقایی کناه کرا ایلیک
 انجون که دیندرد اولر

عقایی کناها کرا ایلیک
 بزر عدلک لغو طریغ همان
 بکر ککل انباده باضعف
 کول بر دیکل کناه ایلیا
 که رسم کرم هم سنا سبلا
 دوی سنک شصت کرم اولسن
حکا بیه
 ایشتم که حسرت مهننا هان
 مکر بر قوم جو کناه ایز
 کور بکر اول عوم باوی قیام
 بیردی که حسرت کلا ری سوز
 بکر بن عقایی نیسا ادم
 و زب سرور کز کور ایز
 بیردی که هر بیونک نیسی
 مو حسین آنلا جو کور کز
 بو فونک ارا سینه بیردی کز
 دوی ک ای شاه زکانه سزل
 کلام ایلیک امان دیز ارا

دردی حسرت و اکا که دی سبیل
 دردیم جهان طو لرد سوسر
 عیلا جیلدا کمال اهل سن
 اکر بزحی باد شاه اولسری
 بز اولکهدن نه ایلا پدی
 که بن اندکوی ادر دی همان
 بکر سچاو درین که ای کلمران
 سئل تا کرم اول عکر فانیس
 بئل سور حور کدر حسرت
 بعنلا د سچا زب انکر کز
بیس اکل که آرسندک سچلی
 اوت بکله شتره اوز ایز عتاب
حی بکله عالمک هر کز کناه
 نه دکو کناه اولسه عذری بلا
 قبول اوله رد ایلیک ایلی
 اکر سنک بزیک سنک حاجی
 اکر دیند کناه به ایز خلد

چون سائزک ویرا کا حاجتین
 آنک طیبی باطل آیلماکل
 بزاری بو حرقم انا یسین
 دیریشتر که حاجت اولوکل
 اسیر اولنا مرصت اتمک
 اکر سنه نتخاج اولورکل
 بل اول که محتاج اولورکل
 جوانیم ناکسم مترکن بل
 جوانی اولورسا دل حاجتکل
 اکر ناکس اولورسا اولر کل
 دخی سنه ایشماکل فریقین
 که ناندن اولما یسین فریب
 کل طریقیسه ایلدنه هم
 سقن سنه ایشامه ورتا پیر
 دلکد بلجیکه سیلار سکل
 سزوک کل کتکها دل کل دل
 دلکد قتی عاصیلی لر سکل

ای دل و دیسکل که در آرزو
 خاصا نه بیایا که بدله یلماکل
 کما اختیاجکل اولورسا سنکل
 کلر حاجتکل حاصل اولورکل
 سکر ایله الله ایشلا صلا
 اکر سکر کلر اولر سکره یین
 نیاکم کلام قدینکل حت
 کین سکرتم کلریدنکم ولین
 اکر حاجتکل حاصل اولورسا
 سنن ارضا بکلر بل اولر سنه
 به آبی کلکد د تاخ دما
 فلکجا ز ناچار خدیمت کلر
 خیس آبیکن دلکد یلما
 اولر سنه ایشماکل فریقین
 اکر چیکه سکر بلجیان اولر
 اکلکد کلر سنا بکل اولر
 دلکد د یلما کل اولر سکر اولر

اولر و مشکل که اچ کسسه
 بری عاتل آدم که اچ کسبی
 اچی صغیف آدمی کم انا
 اچی کسبی که محتاج اولر
 بقا پشانه کاین اولدی ای
 اینه اسیر اولور اولر ایشی
 قوی مالک اولد شون طکا
 لیما بلجی خود اچ اولر

خاتمه

بریشان کللا رشاد ایلدیم
 قضا حاجتلا بویا بکل سوری
 سکا سیکلم بلکن انصافدن
 ندر صورتا اکر ایشدی عقال
 کراسین اولر اولر ایشین سن

باب اولورجه کلر اولر فریبانه

پینا فوین هب کنی قازنا
 که عمریکه بکل یا نایس
 اکر اکر کل آدم اولر یا دخی
 لی خشل کلر کلر کلکینلا
 برار ایش بکلر بکسلا هم پینا
 پنا شاد لوق اچ عمق اولر

بود کلور فایز که باد ایلدیم
 تمام اولد عمق عقال سوری
 هلا بار انواع استادن
 بکر شاه اولر کسسه اکر شه
 اچی اولر طفرورج کلین سن

نوازدهم

هر آدم کلر کلر کل قازنا
 بدای برامز که اولر ایشین
 کلر کلر کلر قازنا کسبی
 کین پینه برینجه سیکینلا
 کلین دخی فوین سکلیم
 کلین که محتاج عمق اولر

اگر ز تو بری و غمنا فالز اچ
 کلر کسبی و ارساخ ادر
 اولر پشه وارنلر بلای اولر
 دمشد کلر علیه السلام
 کدی وارنیشی تملقن عری
 اکر کسسه کپسه او کی در
 بی کم کلر کسره ایشماکل
 سقا مین محتاج اولر ایش
 بزین کلر ایش قول اولر
 اولر رشه ایشا به امام
 که باقی اولر ایش فوین ایشی
 فوین راه فوین کلر ایشی

اگر آن ندیم و سکر لقیبا اولر من اولر قدهم قهره بیکف و سکر ایشا

بکر با درشا هاخرینه کلر
 اوت جفدا انا کلر اکر ایشا
 که فایسند جفدن نه ایشکل
 خلا لی خرامیله صایع اولر
 دمن کلر کلر فور قاتنه باش
 بکر چو کلر کلر ایشین ما لکر
 سقن اکر یزین خراج ایشا
 کلر کلر یز ایشین سکر برار
 اوت هر نه خراج ایشکل برنا
 اکر ایشا خراج مشق اولر سکر

دما مال شاکل نیشه کلر
 ایشی صیحه صلیدن اکر ایشا
 کلر کلر ایشی کلر کلر
 ایشی صایع کلر کلر ایشی
 بیا با نیشدر فوین کلر ایشی
 کلر ایشینا سا هلا سکر لکر
 کلر کلر ایشی کلر ایشی
 که خواجه اولر سکر کلر ایشی
 بکر کلر ایشی کلر ایشی
 به شاه به خواجه کلر ایشی

6. KAYNAKLAR

- Akyüz, Fatih Deniz(2015). *Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabusnâme Tercümesi (44a-90b) (Metin-Dil İncelemesi-Sözlük)* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Banguoğlu, Tahsin (1995). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK.
- Ceyhan, Adem. (1997). *Bedr-i Dilşad'ın Murad-namesi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Çoşkun, M. Volkan (2010). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Doğan, Enfel (2016). *Kābūs-nāme(Giriş-Notlar-Metin-Sözlük/Dizin-Tıpkıbasım)*. Ankara: TDK.
- Dilçin, Cem. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Eren, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki (1989). *Türkçe Kökler Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, Muharrem (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Ergun, Saadettin Nüzhet (1936). *Türk Şairleri Cilt I*. İstanbul: Suhulet Basımevi.
- Güneş, Aysel(2001). *Kabusname'nin Bilinen İlk Türkçe Çevirisi (Giriş-Metin-Dizin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gülsevin, Gürer (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK.
- Gökyay, Orhan Şaik (2006). *Kabusnâme Keykāvus*. İstanbul: Kabalıcı.
- Gülensoy, Tuncer(2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin KökenBilgisi Sözlüğü*, (C. I-II). Ankara: TDK.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (2015). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Köktekin, Kāzım (2011). *Eski Anadolu Türkçesi*. Erzurum: Fenomen.
- Kanar, Mehmet (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say.
- Korkmaz, Zeynep (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*.Ankara: TDK.
- Korkmaz, Zeynep (2010). *Gramer Terimler Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Korkmaz, Zeynep(1966). *Kabus-name ve Marzuban-name Çevirileri Kimindir?*,

Bellekten.

Olgun İ. ve Drağsan C. (1984). *Farsça Türkçe Sözlük*. Ankara: Elhan Kitabevi.
Özkırımlı, Atillâ, *Kabus-nâme İlyasoğlu Mercimek Ahmed*. İstanbul: Tercüman

Yayınları

Paçacıoğlu, Burhan (2016). *VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Sözcük Dağarcığı*.
İstanbul: Kesit.

Sami, Şemsettin (2010). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Samuk, Oğuz (2012). *Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nâme Tercümesi (1b-*

43b) (Metin-Dil İncelemesi- Sözlük), İstanbul Üniversitesi SBE,

Yüksek Lisans Tezi, İstanbul; F. D. Akyüz *Mütercimi*

Bilinmeyen İkinci Kabus-nâme Tercümesi (44a-90b) (

Metin-Dil İncelemesi-Sözlük), İstanbul

Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Uyđur, Sinan (2016). *Hasan Halvetî'nin Dîvân-ı İlâhiyât'ı*. Erzurum: Fenomen.

TDK (2009). *Tarama Sözlüğü*. (C.1-6). Ankara: TDK.

TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.

7. ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad	Goncagül Yaylı			
Doğum Yeri	Trabzon			
Doğum Tarihi	09.03.1993			
Medeni Durumu	Bekār			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim				
Ortaöğretim				
Lise	Yavuz Selim Anadolu Lisesi			
Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Artvin	2015
Yüksek Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Artvin	2019
İş Deneyimi :	Trabzon Tramek Gençlik Merkezi Satranç Eğitimci 2016 Eğitim Kent Etüt Merkezi Türkçe Öğretmeni 2017- 2018 Gazi Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni 2018- 2019 Ankara Üniversitesi- Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (2019-)			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim				

şahıslar	
e-posta	goncagulyayli@gmail.com
Yayınlarım	

Tez şablonu	Karar Tarihi	Oturum No	Karar No
Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurulu			
Artvin oruh Üniversitesi Senatosu			